

Miquel de Palol: un intel·lectual oblidat (1910-1930)

Esther Fabrellas Vilardell

Programa de Doctorado en Lenguas, textos y contextos

Universidad de Granada

Universidad de Granada

Directoras: Dra. Lourdes Sánchez Rodrigo

Dra. Margarida Casacuberta Rocarols

Editor: Editorial de la Universidad de Granada
Autor: Esther Fabrellas Vilardell
D.L.: GR 2010-2014
ISBN: 978-84-9083-201-1

Índex.

Índex.	p. 3-5
Resumen.	p. 6-7
Summary.	p. 8-9
Introducción.	p. 11-18
Estado de la cuestión.	p. 11
El intelectual.	p. 12-15
Objetivos.	p. 16
Metodología.	p. 16-18
Capítol I: 1910-1911. L'aventura de <i>Catalanitat</i>; la consolidació de la identitat republicana.	p. 19-56
1. 1. La trajectòria del setmanari <i>Catalanitat</i> . Articles polítics.	p. 22-39
1. 2. La trajectòria del setmanari <i>Catalanitat</i> . Narracions literàries.	p. 40-41
1. 3. La trajectòria del setmanari <i>Catalanitat</i> . Poemes.	p. 41-43
1. 4. La trajectòria del setmanari <i>Catalanitat</i> . Altres textos.	p. 43-44
1. 5. L'aventura paral·lela de <i>Ciudadanía</i> . Els enfrontaments i els acostaments.	p. 44-48
1. 6. <i>Ciudadania</i> .	p. 49-50
1. 7. La participació als Jocs Florals.	p. 50-54
1. 8. Participació ciutadana i actes socials.	p. 54-55
1. 9. Una possible novel·la de l'autor.	p. 56

Capítol II: 1912-1918. Entre el republicanisme i el regionalisme. La Primera Guerra Mundial.	p. 57-83
2. 1. Obra literària. Dos llibres de poesia i una obra de teatre: <i>Sonetos Galantes, Poemes de tarda i Cadenes</i> .	p. 58-61
2. 2. Les col·laboracions a la premsa.	p. 61-71
2. 3. La participació als Jocs Florals.	p. 71-74
2. 4. Miquel de Palol i el republicanisme. Les eleccions del 1916.	p. 74-77
2. 5. Athenea: un projecte de la cultura catalana.	p. 77-79
2. 6. Els actes socials i literaris.	p. 79-83
Capítol III: 1919-1923. Entre la dramaturgia i el Noucentisme.	p. 84-110
3. 1. Les estrenes teatrals.	p. 86-98
3. 2. El quart poemari: <i>Poemes de tarda</i> .	p. 98-101
3. 3. Les col·laboracions a la premsa.	p. 101-105
3. 4. La participació als Jocs Florals.	p. 106-108
3. 5. Els actes socials i literaris.	p. 108-110
Capítol IV: 1923-1930. El parèntesis obligat.	p. 111-120
4. 1. Les col·laboracions a la premsa.	p. 112-114
4. 2. Una nova obra de teatre: <i>El Clavell roig</i> . Altres aventures teatrals.	p. 114-116
4. 3. Actes socials i literaris.	p. 116-120
Conclusions and Results.	p. 121-125
Bibliografia.	p. 126-141
Annex.	p. 142-272

Críteris de transcripci3.

p. 142

Índex (ordre alfabètic).

p. 143-145

Agraïments.

p. 273

Resumen.

Miquel de Palol y Felip (1885-1965) fue uno de los escritores y periodistas más importantes de la Girona del siglo XIX y XX. Como ya se demostró en el trabajo de investigación de DEA *Miquel de Palol i la premsa: seguint les passes oblidades (1897-1909)* [*Miquel de Palol y la premsa: siguiendo los pasos olvidados (1897-1909)*] la figura intelectual del personaje está envuelta de tópicos y vacíos que no permiten hacer un estudio y análisis global y exhaustivo. Después de la consulta sistemática de los periódicos y revistas del período 1897-1909 se ha podido comprobar que era necesario revisar toda la prensa del momento para descubrir, entender y estudiar todos los vínculos de Palol con la sociedad de su tiempo.

Miquel de Palol un intel·lectual oblidat (1910-1930) [*Miquel de Palol: un intel·lectual oblidado (1910-1930)*] es la continuación del trabajo anterior. En el trabajo se describen cuatro etapas: 1910-1911. *La aventura de Catalanitat; la consolidació de la identitat republicana* [1910-1911. *La aventura de Catalanitat; la consolidación la identidad republicana*], 1912-1918. *Entre el republicanisme i el regionalisme. La Primera Guerra Mundial* [1912-1918. *Entre el republicanismo y el regionalismo. La Primera Guerra Mundial*], 1919-1923. *Entre la dramaturgia i el Noucentisme* [1919-1923. *Entre la dramaturgia y el Noucentisme*] y 1923-1930. *El paréntesis obligat* [1923-1930. *El paréntesis obligado*]. La primera se caracteriza por la implicación periodística del autor en el semanario republicano *Catalanitat*, la segunda por la productividad poética y el acercamiento hacia las doctrinas regionalistas, la tercera por su faceta de dramaturgo dónde obtuvo algunos de los mayores éxitos de su carrera y la tercera por el silencio impuesto por las circunstancias históricas de la dictadura de Primo de Rivera. En todas las etapas lo encontramos vinculado al catalanismo.

Hasta la actualidad Miquel de Palol ha estado considerado el poeta decadentista por antonomasia de la ciudad de Girona. Encasillado como *poeta local* y *modernista*, con el estudio se quiere demostrar que estas etiquetas no son del todo idóneas para la descripción del personaje.

La metodología utilizada para construir la biografía intelectual ha sido la consulta de la prensa del momento, buscando tanto textos escritos por el mismo Palol como aquellos que hablan sobre él. Esta búsqueda exhaustiva ha permitido confeccionar un anexo donde se ha recogido todo el material inédito del autor. Se han consultado nueve bibliotecas y fondos historiográficos y un total de cuarenta y cinco publicaciones entre periódicos y revistas. Siempre

que ha sido posible se ha acudido a los repositorios digitales que en la actualidad existen en la red. También se han utilizado las memorias de Miquel de Palol, *Girona i jo*, para reforzar, en algunas ocasiones, el discurso que se articula en el estudio.

Hemos encontrado un total de cuarenta y dos artículos periodísticos, ocho narraciones literarias y dieciocho composiciones poéticas no incluidas en los dos volúmenes de poesía que el escritor publicó en este período: *Sonets Galantes* (1912) y *Poemes de tarda* [*Poemas de tarde*], en dos ediciones, una en el año 1914 y la otra en el año 1922. Se han analizado las cuatro piezas teatrales que escribió durante este tiempo: *Cadenes* [*Cadenas*], *Senyoreta Enigma* [*Señorita Enigma*], *Enemic amor* [*Amigo, enemigo amor*] y *Les petites tragèdies* [*Las pequeñas tragedias*].

Se ha determinado al mismo tiempo que Miquel de Palol ganó un total de diecinueve premios en los distintos Juegos Florales y participó cinco veces como jurado calificador en estos certámenes poéticos.

Esperamos que con esta investigación podemos situar al escritor gerundense en el sitio que le corresponde en la historia de la literatura catalana y que a su vez sirva a futuros investigadores para sus trabajos académicos.

Summary

Miquel de Palol i Felip (1885-1965) was one of the most prominent writers and journalists in Girona during the 19th and 20th centuries. As has been proven in the MAS research project *Miquel de Palol i la premsa: seguint les passes oblidades (1897-1909)* [*Miquel de Palol and the Press: Following the Lost Footsteps (1897-1909)*], his intellectual figure is surrounded by clichés and lack of information that prevent us from carrying out a complete and thorough analysis. After systematically consulting newspapers and magazines from the 1897-1909 period, we concluded that all the press belonging to this period needed to be reviewed in order to unveil, understand and study Palol's links with the society of his time.

Miquel de Palol: un intel·lectual oblidat (1910-1930) [*Miquel de Palol: A Forgotten Intellectual. (1910-1930)*] is a continuation of the above-mentioned work. Four stages are identified in this study: 1910-1911. *L'aventura de Catalanitat; la consolidació de la identitat republicana* [1910-1911. *The Catalanitat Adventure, in Search of the Republican Identity*]; 1918-1918. *Entre el republicanisme i el regionalisme. La Primera Guerra Mundial* [1912-1918. *Republicanism and Regionalism, World War*]; 1919-1923. *Entre la dramaturgia i el Noucentisme* [1919-1923. *Playwriting and Noucentisme*]; and 1923-1930. *El parèntesis obligat* [1923-1930. *The Mandatory Break.*] The first stage is defined by his involvement in the republican weekly newspaper *Catalanitat*, the second by his poetic production and his regionalist approach, the third stage describes his playwriting phase where he attained some of the greatest achievements of his career and, last but not least, the fourth portrays the silence imposed by the historical circumstances that came along with the dictatorship of Primo de Rivera. Miquel de Palol remains linked to catalanism throughout all four stages.

Up to this day, Miquel de Palol has been considered the quintessential decadentism poet in the city of Girona. Though categorised as a local poet, the present study determines that this author can also be considered a journalist and an intellectual. His political trend has been defined chiefly as catalanist and secondarily as republican.

The methodology used to build up this intellectual biography is based on the study of the press of that period, looking both for texts that were written by Palol himself and those that talked about him. This thorough research has made it possible for us to include an appendix with a compilation of the writer's unpublished works. A total of nine libraries and historiographical sources have been consulted, as well as forty-five publications including newspapers and

magazines. Whenever possible, we have also referred to the electronic databases currently available online. In some cases, Miquel de Palol's memoirs, *Girona i jo* [*Girona and Me*], were also used to support the ideas enunciated in this study.

Forty-one articles were found, together with eight literary narratives and eighteen poems that are not included in the two poetry volumes published by the author during this period: *Sonetos Galantes* [*Gallant Sonnets*] (1912) and *Poemes de tarda* [*Evening Poems*], the latter in two different editions from 1914 and 1922, respectively. The four plays he wrote during this time have also been analysed: *Cadenes* [*Chains*], *Senyoreta Enigma* [*Lady Enigma*], *Enemic Amor* [*Enemy Love*], and *Les petites tragèdies* [*The Small Tragedies*].

At the same time, we determined that Miquel de Palol was awarded a total of nineteen prizes in the different Floral Games he took part in. He was also a member of the jury at these poetry contests on five different occasions.

With this investigation we hope to restore this author from Girona to his rightful place in the history of Catalan literature and make our work available to future researchers in order to help them with their academic projects.

*A Miquel, gràcies per haver fet possible
aquest treball d'investigació.*

Introducción.

Estado de la cuestión.

Si leemos atentamente la bibliografía que Miquel de Palol ha generado hasta el momento se puede afirmar que todos los estudios se centran en las memorias que el mismo escritor redactó con el título de *Girona i jo* [*Girona y yo*].

Solamente dos autores han utilizado la prensa histórica como fuente de sus estudios. La primera fue Dolors Fulcarà y los resultados de la investigación se materializaron con el libro *Girona i el Modernisme* [*Girona y el Modernismo*] (1976). Este estudio es la gran contribución a la historia de la literatura catalana de la época. Fulcarà se aproxima por primera vez al período histórico y literario de la Girona de entonces. Sitúa los autores gerundenses en su contexto, dejando siempre la puerta abierta a nuevas investigaciones.

El estudio también describe exhaustivamente las publicaciones más emblemáticas de la época. Fulcarà recoge las colaboraciones más importantes y analiza la ideología de cada revista. Asimismo recopila una gran cantidad de información sobre los Juegos Florales de Girona.

En el 1985, Pere Rovira publicó una antología de Miquel de Palol, *Obra poètica 1897-1963* [*Obra poética 1897-1963*]. En ella se pueden consultar todos los poemas aparecidos en los volúmenes: *Roses* [*Rosas*] (1906), *Sonetos Galantes* (1912) y *Poemes de tarda* [*Poemas de tarde*] (1914). El apartado *Poemes inèdits o no inclosos en llibre* [*Poemas inéditos o no incluidos en libro*] contiene ochenta poemas recogidos de las distintas publicaciones periódicas dónde colaboraba Palol. El apartado se divide en dos etapas cronológicas, la primera abarca del 1897 al 1922, y la segunda del 1940 al 1964. Las publicaciones que ha consultado Rovira son: *Lo Geronés*, *L'Enderroch*, *Vida*, *Lletres*, *Catalanitat*, *Art i esport*, *Cuca Fera* y *Víctors*. Publica también algunos poemas inéditos encontrados en el archivo particular del escritor.

A partir del año 2005 los estudios sobre Miquel de Palol se amplían. Pep Vila publica la revisión de la pieza teatral inédita *Jueus* [*Judíos*]. En el 2008 se leen dos trabajos de investigación de DEA en la Universidad de Girona: *Miquel de Palol i la premsa: seguint les passes oblidades (1897-1909)* [*Miquel de Palol y la prensa: siguiendo los pasos olvidados (1897-1909)*] (Fabrellas, 2008) y *Camí de llum: novel·la modernista* [*Camino de luz: novela modernista*] (Vila, I., 2008). El trabajo de Iolanda Vila dio lugar a la publicación revisada de *Camí de llum* [*Camino de luz*] (Palol,

2009). Un año más tarde, el mismo Pep Vila publicó la revisión de *Girona i jo* [Girona y jo] (Palol, 2010).

Con el trabajo de Fabrellas (2008)¹ se determinaron las primeras tres etapas intelectuales del escritor. La primera pertenece al primer contacto de Palol con la cultura, amparado por su padre Pere de Palol y por el Centre Catalanista (1897-1901). La segunda, comprendida entre el 1902 y el 1906, tiene como características principales la publicación del primer volumen poético, *Roses* [Rosas], la creación de revistas como *Enderroch* y las primeras victorias en los Juegos Florales. Y, en la tercera (1907-1909), vemos a un Palol afiliado a las directrices de *El Poble Català*. Con este posicionamiento el escritor se impregna de la mayoría de ideas que lo acompañarán a lo largo de su trayectoria intelectual.

El intelectual.

La figura del intelectual como la conocemos actualmente surgió en Francia a finales del siglo XIX con el escritor Émile Zola. Después del escándalo del caso Dreyfus, Zola escribe el artículo *J'accuse* [Jo acuso] (publicado en el periódico *L'Aurore* del 13 de enero del 1898) donde en forma de carta expone al presidente de la República francesa sus dudas sobre la transparencia del juicio que se realizó en el proceso descrito. Con este artículo por primera vez hay un movimiento crítico organizado y dirigido hacia la sociedad civil con una repercusión real sobre esta. La intervención de Zola hizo que se viera la existencia de una ciudadanía más allá de las élites intelectuales y profesionales.

Con el caso Dreyfus se desencadenó todo el engranaje del reconocimiento de la figura intelectual, incluimos dentro de este grupo escritores, artistas, profesionales y universitarios (Charle, 1990). En Cataluña la consecuencia de la aparición de esta figura fue la emergencia del nacionalismo catalán a finales del siglo XX gracias a la implicación de la burguesía catalana en el proyecto político catalanista. La proclamación modernista del *sacerdot de l'art* no es nada más que la proclamación de la supremacía del intelectual como guía de la colectividad (Fradera, 2007).

Jordi Castellanos (1976) define el estado de ánimo del intelectual con estas palabras:

¹ Este trabajo de investigación se publicó en el 2013 en la revista *Catalonia*. Fabrellas (2013).

“Però l'intel·lectual revoltat contra la seva pròpia classe reivindica, també, la seva independència i s'automitifica com a portador dels valors ètics i culturals en els quals, segons ell, haurà d'assentar-se la societat futura.” (p. 17)

El artículo *J'accuse [Jo acuso]* es el desencadenante de lo que se considera como el principio de la figura del intelectual. En Cataluña, igual que en el resto de Europa occidental, el caso se siguió con gran interés. Los hombres de cultura lo tomaron como modelo. Empezaron a poner las bases para la creación de la intelectualidad catalana desde distintos puntos políticos pero con un denominador común: la regeneración de la sociedad catalana. Castellanos (2013) lo describe de esta manera:

“L'un moviment i l'altre, doncs, es proposen de solucionar el problema de l'endarreriment de la cultura catalana respecte a les altres cultures europees.” (p. 104)

El máximo representante de esta tarea, desde Barcelona, fue Eugeni d'Ors, consciente de la importancia de la simbiosis intelectual-política, a partir del 1906, y a través de *La Veu de Catalunya* (1899-1937),² desplegó todas sus armas culturales y labró la imagen y la simbología de la futura Cataluña noucentista. Artículo tras artículo, d'Ors escogió a los intelectuales que consideraba dignos de formar parte del nuevo grupo de profesionales catalanes.

En palabras de Panyella (2007):

“Al cap d'un segle de formulació del Noucentisme s'accepta que el terme encunyat per Eugeni d'Ors des del *Glosari* denomina una determinada actitud receptiva i enaltida, en tant que aquest concepte esdevé el valor prevalent i artístic.” (p. 270)

El proyecto noucentista tuvo un contrapunto. Reunidos alrededor de *El Poble Català* y de ideología republicana un grupo de escritores y políticos reclamaban un espacio dentro de la cultura catalana. Encabezados por Pere Corominas, y no muy alejados de los objetivos regeneracionistas del Noucentisme, el grupo tenía como objetivo principal la regeneración de la cultura catalana. Castellanos (2007) lo describe de esta manera:

“La regeneració havia de venir amb la cultura, amb la lletra, amb les arts, amb tot allò que representava, que era, la intel·lectualitat.” (p. 127)

Este grupo es el que principalmente sigue Miquel de Palol y todo el grupo gerundense a la hora de trazar su intervención intelectual. Del grupo de Girona el único personaje que alcanzó la profesionalización, no sin pagar un precio muy elevado, fue Prudenci Bertrana. Palol no llegó

² Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 158-200.

hasta los límites de su colega pero intentó desde todas las perspectivas posibles (poesía, novela, teatro, periodismo y política) llegar a este punto de intervención ideológica.

Desde siempre la profesionalización del intelectual ha sido difícil en cualquier cultura. En Cataluña los espacios de trabajo eran pocos y mucho los aspirantes. Eugeni d'Ors hizo una auténtica selección, con todos los mecanismos de los que disponía, de los intelectuales que quería en su formulación cultural. Al grupo de Girona lo atacó de manera frontal calificándolo de anacrónico. Los gerundenses se defendieron aludiendo que tenían una misma preocupación por la modernización de la sociedad. Como veremos, a lo largo del trabajo, a pesar de que la ideología política era contraria, los objetivos de la modernización de la colectividad eran los mismos. No es de extrañar, por lo tanto, ver durante los años 1919-1923 a Miquel de Palol alineado con el grupo noucentista gerundense. Palol se sirvió de las plataformas creadas por el Noucentisme para conseguir sus objetivos como intelectual: modernizar y denunciar la Girona gris para convertirla en una ciudad moderna y europea capaz de situarse a la altura de cualquier ciudad contemporánea.

En el terreno de la política el encargado fue Enric Prat de la Riba a través de La Lliga Regionalista. Sucesivamente los lugares creados para la profesionalización de los intelectuales fueron ocupados por hombres afines a La Lliga y avalados por d'Ors. Los hombres de izquierdas, y de provincia, vieron como la profesionalización se les escapaba de las manos. A pesar de los periódicos y las sociedades creadas, la remuneración no era viable.

Fradera (2007) describe la situación del intelectual de la época de esta manera:

“La idea de l'intel·lectual a la torre d'ivori, devorat per la necessitat de difondre i imposar, si s'escau, un missatge profètic a una societat civil que l'hauria d'escoltar, és una construcció fortament idealista. Forma part, doncs, de l'autoconstrucció mateixa de la figura de l'intel·lectual com a profeta de la modernitat o de l'antimodernitat.” (p. 80)

Por lo tanto, calificamos a Miquel de Palol de intelectual por tres razones fundamentales: la conciencia de pertenencia a un colectivo, el ejercicio, entre otras manifestaciones de índole cultural, del periodismo, y la repercusión que tuvo entre sus coetáneos.

Con estas palabras de Bourdieu (2012):

“La afirmación de la existencia de los intelectuales en cuanto a grupo, ni más ni menos justificados de existir que otros, pero capaces de imponer sus opiniones usando sus propias armas” (p. 181).

El autor siempre tuvo conciencia de pertenecer a un grupo. Desde la creación de *Catalanitat* y después a través de las páginas de *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa* y *Cuca fera*, el escritor defiende su ideología regeneracionista y catalanista a través de los escritos periodísticos y, muchas veces, también, desde sus narraciones literarias.

De la misma manera que Zola utilizó la prensa para acusar y exponer sus dudas del caso Dreyfus, Palol, a través de las páginas de las publicaciones donde colaboraba, aprovechaba su categoría de periodista para defender y criticar sus ideas políticas y culturales. Esta utilización de la prensa periódica nos lo sitúa en el grupo de la intelectualidad que utilizó el periodismo para expresarse ideológicamente. Miquel de Palol desde los inicios de su carrera participó de la creación de revistas, es el caso de *Enderroch* (1902)³ y colaboró en la mayoría de revistas y periódicos afiliados al republicanismo.

Somos conscientes que la historia intelectual es una de las disciplinas más controvertidas de las ciencias sociales. Asimismo que desde la Historia de la Literatura el concepto se utiliza de manera distinta a otras disciplinas afines, pero distantes, como la sociología o la historia. En un mundo globalizado como en el que estamos inmersos, en la actualidad las disciplinas beben una de las otras. Ya dijo Charle (1990) que la literatura ha dado una visión casi épica de los intelectuales y que cada disciplina tiene un concepto distinto del término.

En este estudio se pretende seguir las huellas que trazó Miquel de Palol a través de la prensa. Un personaje como él, con inquietudes intelectuales y políticas, describió e interpretó el mundo que lo rodeaba a través de sus textos. Estos textos, serán para nosotros la base para afirmar o desmentir los objetivos que nos hemos propuesto con este trabajo. El francés Winock (2001) lo describió así:

“[Hablando del intelectual escritor] escribe de la misma manera que aquel que escribe sobre física o de química (...) intelectual comprometido, con la literatura de compromiso (...)” (p. 59)

Es cierto que Miquel de Palol no escribe libros, pero escribe artículos periodísticos dónde se posiciona de una manera crítica, orgánica y partidaria para defender su ideología, su visión del mundo, por eso lo consideramos un intelectual.

³ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 193, Fulcarà, 1976, p. 183-213, Costa, 1986, p. 223-225 i Granell, 2003, p. 25-51.

Objetivos.

El objetivo central de este trabajo de investigación es estudiar la biografía intelectual de Miquel de Palol entre los años 1910 y 1930. Los años escogidos lo han sido en función cronológica, continuando así el trabajo de DEA *Miquel de Palol i la premsa: seguint les passes oblidades (1897-1909)* [*Miquel de Palol y la prensa: siguiendo los pasos olvidados (1897-1909)*]. Hemos cerrado el período de estudio en el 1930 porque es cuando Miquel de Palol pasa a formar parte de la élite política. Así, todo el discurso que despliega en sus años de intelectual lo pondrá en práctica cuando llegue, de manera democrática, a formar parte del Ayuntamiento de Girona en las elecciones municipales del 1931. A consecuencia de las repetidas ausencias de quien fue escogido alcalde Miquel Santaló, Miquel de Palol en numerosas ocasiones ejerció el cargo en la ciudad. Todo este esplendor cultural quedó silenciada a partir del 1936 condenando a Palol al exilio interior trabajando en la empresa eléctrica Berenguer y dejando arrinconada sus pocas creaciones literarias en los cajones de su casa.

Hasta la actualidad Miquel de Palol ha estado considerado el poeta decadentista por antonomasia de la ciudad de Girona. Encasillado como *poeta local y modernista*, con el estudio se quiere demostrar que estas etiquetas no son del todo idóneas para la descripción del personaje.

Con el trabajo, también, se pretende determinar cuál fue la tendencia política del intelectual, siempre considerado republicano y catalanista. Amparándonos en la historia de Girona podemos ver cómo estas etiquetas se diluyen en muchas ocasiones. De la misma manera que los conceptos *modernista* y *noucentista* se quedaron arrinconados por la revitalización de los Juegos Florales de Girona en el año 1902, como mínimo en una ocasión, en el 1913, con la creación de la Sociedad Athenea, también sucedió. Las etiquetas de *regionalista* y *republicano* quedaron aparcadas a favor de la unidad catalanista.

Metodología.

La metodología seguida, para reconstruir la biografía intelectual, ha sido la consulta de la prensa de la época, buscando tanto textos escritos por el mismo Palol como aquellos que hablan sobre el autor gerundense. Esta búsqueda, exhaustiva, ha permitido confeccionar un

anexo donde se ha recogido todo el material inédito del autor. Para la transcripción de los textos hemos hecho una pequeña edición que homogeneiza el estilo.

Las citas que aparecen a lo largo de la exposición del trabajo también se han editado siguiendo el mismo criterio del anexo.

Se han consultado nueve bibliotecas y fondos historiográficos (por orden alfabético): Biblioteca del Archivo Históricoc de Girona, Biblioteca de Cataluña, Biblioteca Nacional de Argentina (Buenos Aires), Biblioteca Nacional de España (Madrid), Biblioteca de la Universidad de Girona, Biblioteca de la Universidad de Granada, Biblioteca Universidad Paris-Sorbonne, Biblioteca Pública de Girona (Casa de la Cultura Girona) y Fondo Miquel de Palol del Archivo Histórico de Girona (AHG).

Asimismo se han examinado los siguientes repositorios y fondos digitales: Anuaris.cat (<http://www.anuaris.cat/>), Archivo Histórico de la Ciudad de Barcelona [AHCB] (<http://w110.bcn.cat/portal/site/ArxiuHistoric>), Archivo digital de Granollers (Barcelona) (<http://www.granollers.cat/arxiu/arxiu-digital>), Archivo de Revistas Catalanas Antiguas [ARCA] (<http://www.bnc.cat/digital/arca/>), Archivo Municipal de Girona [AMGi]: (http://www.girona.cat/sgdap/cat/arxiu_portada.php), Biblioteca Fages de Climent de Figueres (<http://www.bibliotecadefigueres.cat/CLocal/CLHemeroteca.aspx>), Biblioteca Marià Vayreda de Olot (<http://www.bibgirona.cat/biblioteca/olot/pages/hemeroteca>), Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives (<http://www.lluisvives.com/>), Biblioteca Virtual de Prensa Histórica [BVPH], Centro de Lectura de Reus (http://www.centrelectura.cat/clarweb/biblioteca/web/ct/biblioteca_historia.php) (<http://prensahistorica.mcu.es/es/estaticos/contenido.cmd?pagina=estaticos/presentacion>) y Fondos locales digitalitzados Red de Bibliotecas Municipales de Barcelona [Trencadís] (<http://trencadis.diba.cat/R?RN=57801898>).

Las publicación esperiódicas consultadas han sido cuarenta y ocho: *Aigua-forts* (BVPH), *Almanach de l'Esquella de la Torratxa* (BVPH), *Alt Empordà* (Biblioteca Fages de Climent de Figueres), *Art i Esport* (BVPH), *Catalanitat* (BVPH y Arxiu Municipal de Girona-Fons Palol), *Catalunya gràfica*, (ARCA), *Catalunya literària* (ARCA), *Ciudadanía* (BVPH), *Costa Brava* (Biblioteca Fages de Climent de Figueres), *Cultura* (ARCA), *Cuca Fera* (ARCA), *D'Ací d'allà* (ARCA), *Diario de Gerona* (AMGi), *El Autonomista* (Casa de la Cultura, AMGi y BVPH) *Suplemento de El Autonomista* (AMGi), *El Baix Penedès* (ARCA), *El Borinot*, (ARCA), *El Gironès* (BVPH), *El Norte* (AMGi), *El Poble Català* (ARCA), *El Ventall del poeta*, (BC), *Empordà Federal* (Biblioteca Fages de Climent de Figueres, hemeroteca local digitalitzada), *Feminal* (ARCA), *Festa* (Biblioteca de

Catalunya) *Gent nova* (ARCA), *La campana de Gràcia* (ARCA), *La Comarca* (Biblioteca Marià Vayereda), *La Escena catalana* (ARCA), *La Patria* (ARCA), *La Publicidad* (ARCA) y Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona), *La Revista* (ARCA), *La Vanguardia* (www.lavanguardia.com), *La Veu de Catalunya* (ARCA), *La Veu del Empordán* (Biblioteca Fages de Climent de Figueres), *Las Noticias* (Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona), *Lectura* (BVPH), *Llegiu-me* (BC), *L'Esquella de la Torratxa* (ARCA), *Almenach de la Esquella de la Torratxa* (ARCA), *L'estiuada* (ARCA), *Llegiu-me* (Biblioteca de Catalunya), *Ofrena* (BC y UdG), *Papitu* (ARCA), *Pla de Bages. Diari de Manresa* (Trencadís), *Pirineus* (colección particular), *Ploma i Llapis* (BC y Arxiu Municipal Històric de Girona), *Revista de Gerona* (BVPH), *Revista del Centre de Lectura de Reus* (http://www.centrelectura.cat/clrweb/biblioteca/web/ct/biblioteca_historia.php), *Revista nova* (ARCA) y *Scherzando* (BVPH).

También se han utilizado las memorias de Miquel de Palol, *Girona i jo* [*Girona y yo*], para reforzar, en algunas ocasiones, el discurso que se articula a lo largo del trabajo. Los recuerdos de Miquel de Palol nos han servido para ver cómo el autor contempla los hechos ocurridos durante su vida. Estos recuerdos, nada inocentes, sirven al escritor como justificación personal, y colectiva, de las victorias y de los fracasos que obtuvo como intelectual.

Esta tesis doctoral ha sido realizada gracias al contrato predoctoral de la Junta de Andalucía (convocatoria 2009-Formación de personal docente e investigador predoctoral de las Universidades Públicas de Andalucía, en áreas de conocimiento consideradas deficitarias por necesidades institucionales docentes y de investigación) en el Departamento de Filologías Románica, Italiana, Gallego-portuguesa y Catalana de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Granada. Asimismo se realizaron dos estancias predoctorales, la primera en la Universitat de Girona (setiembre-diciembre 2011) y la segunda en Le Centre d'études catalanes de l'Université Paris-Sorbonne (setiembre 2012-febrero 2013).

La doctoranda está vinculada a los grupos de investigación: *Literatura y corrientes territoriales: las tierras de Girona (1868-1939)* de la Universidad de Girona [FFI2011-24706] y Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universidad Autónoma de Barcelona [2009SGR 00349].

Capítol I:

1910-1911. L'aventura de *Catalanitat*: a la recerca de la identitat republicana.

Les principals línies ideològiques de Miquel de Palol es van anar forjant durant la primera etapa de formació com a intel·lectual (1897-1909).

El catalanisme que desplega durant tota la seva trajectòria és la primera característica que adquireix, ho fa de la mà del seu pare Pere de Palol. Aquest primer període, de Miquel de Palol com a intel·lectual, abraça del 1897 al 1901 i el trobem lligat al Centre Catalanista de Girona. Pere de Palol, formava part d'aquesta associació i n'era el bibliotecari. Sense dubte va ser ell qui va introduir al jove Miquel als cercles catalanistes.

La relació de l'escriptor amb la premsa escrita comença al 1897 quan publica per primera vegada, amb dotze anys, en diari portaveu del Centre Catalanista *Lo Geronès* (1894-1909)⁴ el poema titulat *Marxa del voluntari a Cuba*.⁵

El seu esperit participatiu ja es pot copsar en aquest primer període, tan sols amb quinze anys forma part de la Junta de l'Agrupació Joventut Catalanista, associació creada l'any 1896 i estretament lligada al Centre Catalanista de Girona (Puig, 1976).

La tendència política republicana l'absorbeix del cercle intel·lectual d'*El Poble Català* (1904-1918).⁶ Al 1905, coincidint amb l'estada que feu a Barcelona per ingressar a la universitat, el jove gironí s'acosta a les files del periòdic republicà materialitzant-se així amb la seva primera col·laboració al diari l'any 1907 amb la narració *La mort blanca*.⁷ L'acostament al republicanisme s'emmarca dins del segon període comprès entre el 1902 i el 1906 i es caracteritza per la total incursió a la premsa gironina i per la publicació del seu primer volum de poemes *Roses*.

Al 1902 la seva carrera com a intel·lectual fa un gir amb la creació del setmanari *Enderroch*, el primer compromís periodístic de Miquel de Palol. Paral·lelament també es va crear *Vida* (1902-1903)⁸ amb una línia editorial marcadament catòlica i conservadora. Ja des del 1902

⁴ Veure: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 193, Costa, 1986, p. 40-41 i p. 223-225 i Granell, 2003, p. 30-34.

⁵ Palol, M. (19 setembre 1897). *Marxa del voluntari a Cuba*. *Lo Geronès*, p. 3.

⁶ Veure: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 337-342.

⁷ Palol, M. (18 febrer 1907). *La mort blanca*. *El Poble Català*, p. 3.

⁸ Veure: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 203, Fulcarà, 1976, p. 183-213 i p. 141-142, Costa, 1986, p. 44 i p. 148-150 i Granell, 2003, p. 25-51.

veiem dos grups intel·lectuals a la ciutat de Girona, aquests, al llarg dels anys treballen de costat per la modernització, la catalanització i la dinamització de la ciutat de Girona. La creació durant aquest any d'uns Jocs Florals exclusivament en català per part dels dos grups és un exemple de la cooperació que hi havia entre els intel·lectuals d'ambdós bandes.

La diferència entre els dos grups rau en la ideologia política i no en l'objectiu a assolir. L'aparició de la revista barcelonina *Joventut* (1900-1906),⁹ sense cap mena de dubte, va ajudar a impulsar aquesta dinamització de la ciutat.

La consolidació com a jove intel·lectual la trobem entre el 1907-1909. Completament situat en el bàndol republicà i catalanista ja forma part de l'engranatge intel·lectual català. Aquest apropament a Barcelona li ve donat per l'estada que fa a la capital catalana per complir el servei militar. Tot el moviment de Solidaritat Catalana i el míting que se celebrà al 1906 a Girona va enfortir la ideologia catalanista a la ciutat de Girona.

Durant aquests anys, al 1909, publica un llibre de narracions *Llegendes d'amor i tortura* i la seva única novel·la *Camí de llum*. La seva participació en el Jocs Florals és notòria en aquests primers anys, Miquel de Palol guanya un total de nou premis arreu del territori català i participa en lectures públiques de la seva obra de ficció. Destaquem la que feu a l'Ateneu Barcelonès a principis de febrer del 1909.¹⁰

Després dels fets de la Setmana Tràgica el republicanisme català es va haver de ressituar en el panorama polític i cultural. La presència del Noucentisme com a moviment unilateral cultural i polític a Catalunya era evident. De mica en mica els polítics, intel·lectuals i agents culturals reunits al voltant del Noucentisme, de La Lliga Regionalista i de publicacions com *La Veu de Catalunya* anaven forjant el seu entramat per dur Catalunya, i Espanya, a un estat burgès, urbà i conservador.

Reunits al voltant del diari *El Poble Català*, un grup d'intel·lectuals catalanistes, d'esquerres i republicans treballaven per trencar l'hegemonia política i cultural del Noucentisme. Hereus del regeneracionisme, del modernisme estètic i amb la mirada posada cap a la república francesa i a Émile Zola com a model intel·lectual a seguir, personatges com Pere Coromines o Gabriel Alomar lluitaven per aconseguir un estat català i republicà. En aquest context històric i estètic s'ha de situar el grup de Girona, conegut tradicionalment com a *modernista*.

⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 344-349.

¹⁰ Vinyes, R. (9 febrer 1909). En Miquel de Palol a l'Ateneu. *El Poble Català*, p. 1-2.

Agrupats al voltant d'*El Autonomista* (1898-1939),¹¹ el diari dels germans Rahola, i prenent com a model el diari barceloní, *El Poble Català*, el grup del joves, que a principis de segle van fundar revistes com *L'Enderroch* van passar a l'acció política. Molts d'ells, com Miquel de Palol, actuen d'intel·lectuals, gairebé orgànics, per la causa republicana, tenyint així els seus escrits de les idees de les quals eren defensors.

La diferència clau entre els intel·lectuals regionalistes i els republicans va ser la falta d'estructura orgànica d'aquests últims. Mentre La Lliga de Prat de la Riba va fer una autèntica política cultural, a través d'Eugeni d'Ors i *La Veu de Catalunya*, per captar seguidors a través de la conscienciació de la burgesia, l'esquerra catalana, sense tanta cohesió com la dreta, no va cridar els seus intel·lectuals a les files orgàniques. Aquesta diferència no només es deu a la ja preconcebuda desorganització esquerrana sinó també al gran debat ja existent des de principis de segle de la professionalització de l'intel·lectual. Els intel·lectuals noucentistes van poder exercir com a professionals de la cultura gràcies a les estructures creades a través de la política. En canvi, els intel·lectuals republicans van buscar el seu espai de professionalització incansablement. Tot i aquestes diferències tenien en comú el mateix objectiu de modernitzar Catalunya, dues ideologies, la dreta i l'esquerra, amb un mateixa fita, entrar en el panorama europeu a través de la cultura i la política.

Aquesta dicotomia entre els intel·lectuals de dretes i els d'esquerres a Barcelona es pot extrapolar entre els intel·lectuals de la capital i els intel·lectuals de província. De la mateixa manera que els llocs de treball culturals van ser ocupats per professionals afins a La Lliga, els aspirants a ocupar espais remunerats des de les diferents províncies catalanes van veure com els llocs eren concedits als professionals establerts a Barcelona. El desencant, per tant, dels intel·lectuals republicans i provincians va ser doble.

Prudenci Bertrana, el gironí que va aconseguir la professionalització en els cercles intel·lectuals barcelonins, a *El Vagabund* recorda d'aquesta manera tan explícita la seva sorpresa al ser cridat per la capital:

"Aspriu feia una cara d'enze... Era sorprès de veure's sol·licitat per un popular editor barceloní, sorprès de tenir admiradors fora de Girona, en el cap i casal de Catalunya, sorprès de l'interès que desvetllava entre gent inconeguda i sorprès d'haver de decidir un afer d'aquella mena, un afer que significava l'entrada definitiva en el mercat intel·lectual." (p. 198)

¹¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 191-192 i Costa, 1986, p. 223-225.

Aquests intel·lectuals apartats de la vida cultural van tenir una nova oportunitat amb la II República Espanyola. A mesura que el Noucentisme s'anava desvirtuant, el Modernisme que havia despuntat a finals del segle dinou, va agafar de nou les regnes d'una part de la cultura assentant el que va ser un moviment estètic amb un moviment cultural i polític, en definitiva el moviment republicà.

Els noucentistes van destruir gran part de la simbologia modernista, es van apropiari d'alguns arguments intel·lectuals i van crear els seus propis símbols i mites. El sociòleg Pierre Bourdieu descriu aquesta estratègia de la següent manera:

“El poder simbólico como poder de constituir lo dado por la enunciación, de hacer creer, de confirmar o de transformar la visión del mundo y, por ello, la acción sobre el mundo, por lo tanto el mundo (...)” (Bourdieu, 2012, p. 78)

Una de les grans tasques que va exercir Palol va ser la de crear, i mantenir, els símbols de creació catalanista i republicana de l'escola modernista. També va denunciar i criticar tots aquells fets que veia com a obstacles per l'assoliment de l'objectiu de renovació i modernització de Catalunya i de Girona, la seva ciutat natal.

La implicació del nostre intel·lectual amb la causa republicana el porta a formar part de la Junta Directiva de la Centre Nacionalista Republicà.¹²

1. 1. La trajectòria del setmanari *Catalanitat*. Articles polítics.

El dia set d'agost del 1910 surt a la llum el primer número de *Catalanitat* (1910-1911)¹³ el setmanari republicà dirigit per Palol. Tot i que a les pàgines de la publicació en cap moment surt esmentat com a tal en el *Llibre provincià de Epicur*¹⁴ podem llegir: “editat en les columnes del setmanari *Catalanitat*. Per l'any de MIMX i MIMXI -Miquel de Palol- director”. Una notícia apareguda al diari nacionalista estival *L'Estiuada* (1908-1914)¹⁵ de Sant Hilari Sacalm ens confirma la direcció:

“Hem rebut el primer número del setmanari nacionalista republicà *Catalanitat* que surt a Girona, dirigit per l'exquisit En Miquel de Palol.”¹⁶

¹² (29 desembre 1911). *Diario de Gerona*, p. 8.

¹³ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 194, Fulcarà, 1976, p. 85-88, Fabre, 1985, p. 42 i Costa, 1986, p. 173-174.

¹⁴ Aquest exemplar es pot consultar al Fons Palol de l'Arxiu Municipal de Girona.

¹⁵ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 219.

¹⁶ (12 agost 1910). *L'Estiuada*, p. 4.

Amb un subtítol prou contundent com “Setmanari Nacionalista Republicà” i afins a la ideologia d’*El Poble Català* aquest periòdic va actuar com a òrgan del Centre Nacionalista Republicà. El centre estava dirigit per Albert de Quintana i el bibliotecari n’era el mateix Palol. Aquesta primera aposta política va ser molt fructífera per l’escriptor ja que a les seves pàgines hi trobem la ideologia que acompanyarà al gironí al llarg de la seva trajectòria com a polític i com a intel·lectual.

L’aparició del primer número va ser tot un esdeveniment per la vida dels impulsors del setmanari. Miquel de Palol a les seves memòries, *Girona i jo*,¹⁷ ho recorda així:

“L’aparició del primer número va ésser, per nosaltres, un esdeveniment. La ciutat, sospito, no degué adonar-se’n massa. Tota la redacció en pes féu acte de presència a la impremta que el senyor Llach tenia en aquell solitari carrer de les Ferreries Velles, per veure la realitat corpòria, en lletres de motllo i paper satinat, d’allò que havia escrit dies abans en quartilles, notes, crítiques, articles, o anuncis, segons l’art de cadascú, però que formava un tot orgànic i comú, ben presentable.” (Palol, 2010, p. 235)

Els cofundador del diari va ser Laureà Dalmau i alguns dels col·laboradors habituals foren Josep Tharrats, Diego Ruiz o Carles Rahola.

Gràcies a les memòries del gironí podem saber que una de les raons de l’aparició de *Catalanitat* va ser l’inconformisme que sentien aquest grup de joves i les ganes de prosperar com a intel·lectuals més enllà de l’etiqueta de *poeta* que arrossegaven des de l’aparició dels seus primers escrits. També les ànsies de creixement professional van ajudar a la creació del setmanari:

“Hi ha un temps en què els versos, quan no tenen altra missió que l’expansió íntima, ni més destí que el de ser guardats en una carpeta en el fons del calaix de la taula-escriptori, o el de ser llegits en alguns jocs florals, no satisfan plenament cap autor jove, qui una hora o altre, se sent atret per una més forta expressió del que li sembla que porta a dintre. Pel fet de saber escriure, de saber dir coses més o menys belles, creu que pot atrevir-se a tot: el periodisme, aquesta professió tan distinta a la literatura, el tempta, i, si pot, s’hi entrega.” (Palol, 2010, p. 233)

En el primer número i sota el títol de *Nostra Acció*¹⁸ trobem la declaració d’intencions dels redactors del setmanari. Es defineixen com a nacionalistes i republicans agrupats sota la bandera catalana. En tot moment obren les portes a qualsevol col·laboració que respecti la seva

¹⁷ Palol, M. de. (2010). *Girona i jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona: CCB Edicions.

¹⁸ La Redacció. (7 agost 1910). *Nostra Acció*. *Catalanitat*, p. 1. També recollit a: Fulcarà, M. (1976). *Girona i el Modernisme*. Girona: Instituto de Estudios Gerundenses, p. 145-147. Vegeu annex, p. 149-150.

ideologia. Defensen, també, la nació per sobre de l'estat i estan disposats a treballar per la ciutat de Girona demostrant les seves idees amb accions:

“Indiferents no ho hem sigut mai: hem viscut encoratjats per tots els venuts moderns. I l'ànima nostra, ben catalana, ha madurat assolellada de la llibertat més forta. Porucs tampoc, perquè tenim la convicció dels nostres ideals i la nostra joventut ens escuda. Aquesta joventut que ha sigut entusiasme sempre, avui se tradueix, se cristal·litza, millor dit: en acció i obra.”

Tots els que trobem en ell, sigui quina vulgui la seva manera de pensar, sigui quin sigui l'ideal polític que convençudament defensen, seran companys de ruta i amb ells obrirem pas i desarem obstacles.

Som nacionalistes republicans. (...)

Ens diríem solament catalanistes si no fos una necessitat imperiosa avui el decantar les simpaties a la intervenció en l'Estat constituint per defensar un sobirania popular i pura. I per sobre de tot si no reclaméssim les nostres forces en l'ordre social i en totes les derivacions del problema plantejat en aquell, les llibertats i els drets dels individus.”

Amb aquest manifest ja veiem, des d'un principi, que el grup republicà no descarta la col·laboració amb qualsevol grup catalanista, perquè per sobre de tot professen aquesta ideologia. La part republicana la defensen per les idees socials de llibertat individual. La unió cultural entre catalanistes es farà afectiva alguns anys més tard amb la creació d'Athenea.

Les relacions amb *El Poble Català* van ser fluides des del principi. El diari de Barcelona reproduceix parcialment aquest article¹⁹ elevat la tasca que s'ha començat des de Girona. *Catalanitat* també reproduceix articles del diari republicà.

Al setmanari també hi podem llegir anuncis de tots els mítings republicans, traduccions de textos d'autors europeus (normalment francesos) i articles que defensen la causa obrera.

Miquel de Palol no sempre signava amb el seu nom real. Gràcies als exemplars que es conserven al Fons Palol de l'Arxiu Municipal de Girona, a la cura que va tenir l'autor a marcar els seus articles en els exemplars conservats i al quadern que el mateix Palol va confeccionar sota el títol de *Llibre provincià de Epicur* s'ha pogut resseguir i analitzar la seva trajectòria en la publicació. S'han trobat fins a un total de sis signatures: Miquel de Palol, Rafael Ediver, Carlus Palaus, X. P., L. i Epicur.

S'ha intentant establir una correspondència entre temàtica i signatura i no sempre es correspon una amb l'altra. Amb el seu nom real trobem tres poesies i dos articles de temàtica

¹⁹ (8 agost 1910). *Catalanitat*. *El Poble Català*, p. 1.

política, en canvi amb Rafael Ediver només llegim escrits poètics. Com a Carlus Palaus l'escriptor signa una poesia i una narració de ficció. Aquesta firma no es nova ja que al 1901 en una narració titulada *Lo follet*²⁰ publicada a *Gerunda* (1901)²¹ ja la va utilitzar. El pseudònim d'X. P. El fa servir pels escrits de la secció *Localisme*, per un poema i per parell d'articles sobre el Govern espanyol. Amb L. només redacta dues notes de premsa sobre literatura. La signatura més utilitzada és la d'Epicur, amb aquest pseudònim Palol escriu la majoria d'escrits de crítica social i política, només en una ocasió firma un narració literària.

Amb tot, també, trobem un seguit d'articles marcats però no signats, tots ells s'han atribuït al gironí. Alguns dels escrits publicats al setmanari van ser més fruit de la tasca de director que de la d'escriptor. A *Girona i jo* ens revela:

“Jo, llavors, recorria als versos a damisel·les, a fragments de narracions que no havia mai d'escriure, a entatxonar literatura ensucrada, als comentaris dels fets locals, als articles polítics que l'havien abastida. En les xafarderies, els comentaris a la política menuda, tots hi contribuïem; era de les úniques coses que sabíem, no pas per experiència, sinó perquè la ciutat i els altres diaris locals ens en fornien.” (Palol, 2010, p. 237)

L'objectiu principal que Miquel de Palol va perseguir a través de *Catalanitat* va ser el de denunciar i descriure tots els fets i accions que creia que feien enrederir la modernització de Catalunya i de Girona. Els obstacles que no deixaven avançar el projecte ideològic pel gironí són diversos i tenen com a eix comú la crítica política, tant municipal com espanyola, i la crítica social. Aquest temes s'han resseguit i estudiat de forma cronològica.

El primer que aborda és el de la política que es fa des del Govern central espanyol. Palol considera que la gestió dels lliberals, i la de José Canalejas, no és conseqüent amb la seva ideologia política. També critica durament als diputats a les Corts recriminant-los que no compleixen les expectatives dels seus representats.

El primer text, *Política Madrilenya*,²² publicat amb el pseudònim X. P., és una crítica a la mala gestió dels diputats de Madrid. Els retreu que no es faci cap revisió dels fets històrics del principi de segle i en canvi es firmi, al mes d'abril, la reforma del Concordat amb el Vaticà:

“Ningú diria, tant refiats avui, que en les violències de la discussió al missatge, en la reforma al Concordat, en la revisió de setmanes tràgiques, en l'amenaça d'invasions d'expatriats, en la

²⁰ Palaus, C. (16 abril 1901). Lo follet. *Gerunda*, p. 53-55.

²¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II: p. 203, Costa, 1986, p. 44 i p. 146 i Granell, 2003, p. 30.

²² X. P. (7 agost 1910). Política madrilenya. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 152-153.

insinuació de futures lluites africanes, havien pogut tenir ells una hora de por, renovellant la seva imaginació de vells febreros amb èpoques de conspiracions i de barricades pels carrers de Madrid, de guerres civils en les muntanyes del nord, de pronunciaments cantonals i de nom del “Puente de Alcolea” i de carrer del Turc estava en totes les boques. Oh! Pensar tot això i haver-los pogut contemplar amb bata i babutxes, gronxant-se en el balancí, endormiscant-se sota les espirals de fum del tabac, com homes que res haguessin tingut de directors en la seva vida.”

El segon article d’opinió del gironí és *De la pena de mort*.²³ En ell el cronista es sorprèn de les declaracions que ha fet el Ministre de Gràcia i Justícia, Sr. Ruiz Valarino, en contra de la pena de mort. Tot i les declaracions, el periodista es lamenta de la impossibilitat que aquesta reforma reïxi sobretot, pel caràcter espanyol:

“Nosaltres que tenim la bona fe de no creure amb les promeses dels que són a dalt, més dels que molt prometen, ens ha sorprès la palesa confessió del senyor Ministre, en lo referent a la reforma del Codi Penal, en un ample sentit de l’abolició de la pena de mort, i de la reformació dels establiments penitenciaris.

I serà en va conjurar al poble, també en nom de la humanitat; hi ha encara en el poble aquell regust tràgic hereditari, essent difícil arrancar de soca-rel del seu vici de sang, aquella petita compensació.”

En aquest mateix número trobem la tercera entrega de les Hebdomadàries²⁴ que Palol va escriure. Aquesta secció fixa del diari, escrita en cada número per un redactor diferent, va ser inaugurada a partir del quart número pel mateix Palol. En ella es feia un retrat irònic de les notícies que la ciutat de Girona generava.

El periodista increpa dues vegades el diputat a Corts per Girona Dalmacio Iglesias. Li retreu, en primer lloc, que no reclami els diners de l’enderrocament de les muralles:

“Per la primera setmana del més entrant, definitivament, està decretada l’obertura de les Corts. Si Girona tingués diputat, podria encomanar-se-li la gestió d’aconseguir del Govern un reconeixement del dret de propietat en el terreny de les muralles; que és com dir una reintegració del milió i pico de pessetes que podran costar-nos; mes, desgraciadament, no en tenim.”

I, en segon lloc, que no hagi fet cap crítica per unes declaracions que havia fet el Sr. Mella a la premsa:

²³ (18 setembre 1910). De la pena de mort. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 183.

²⁴ (18 setembre 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex, p. 180-182.

“I Don Dalmacio, què pensa fer a les Corts, ara, novament obertes?

Qui sap si interpel·larà al Govern, sobre les terribles manifestacions que acaba de fer el Sr. Mella en l' *Echo de Paris*? Nosaltres pensem que de la seva paraula depèn que caigui o que no caigui en Canalejas.

Per l'amor de Déu! Parli S. S., parli, parli força, i faci caure el Govern com més aviat millor.

Miri que des de *estas murallas cuatro inmortalidades os contemplan*.”

El tercer, *Aniversaris*,²⁵ firmat amb X. P., es fa una crítica als afusellaments que ha comès l'Estat Espanyol al llarg de la seva història. Palol compara l'actitud que han tingut el govern i el poble alemany, anglès, portuguès, francès (amb el cas Dreyfuss) i rus al llarg de la seva trajectòria social amb l'actitud que han tingut els espanyols. Lamenta, finalment, que la mort de José Rizal a les Filipines no fos l'últim crim per part de l'Estat.

“Ahir l'efemèride, l'aniversari de l'irresponsable afusellat en les fosses d'un castell, sense haver sabut el goig del per què s'havia enfilat en les barricades; demà la mort estoica de l'home que havia consagrat tota la seva vida a una mort gloriosa, meitat ofrena, meitat martiri.”

El títol sens dubte amaga també la referència a l'aniversari de l'assassinat del carboner Climent Garcia, recordat per l'escriptor Gabriel Alomar en aquest mateix número.

El segon tema a eradicar de la societat, segons Palol, és l'arrelament de les creences religioses que la població encara conserva i arrossega. Palol descriu alguna de les tradicions cristianes per prevenir a la gent dels problemes que la religió amaga. La crítica del gironí cap a la religió va dirigida a la institució de l'Església Catòlica, no a la fe individual.

Sota el pseudònim d'Epicur, a l'octubre del 1910, Palol publica *De les gestes ultramontanes*,²⁶ una crítica a l'educació catòlica, a través de les seves docents, i a la poca participació que va haver-hi a la ciutat de Girona a la processó protesta contra el Govern, segons els catòlics, per falta de tolerància religiosa de l'equip de Canalejas:

“I era darrera ells, que anaven totes les dones desvagades, les ploraneres de totes les processons i de totes les cases on hi ha morts. Les onze mil verges del calendari futur, que s'extasien d'amor a Déu, les unes des de la cadira pedagògica del seu col·legi ensenyant de lo poc de llegir i d'escriure i lo molt de doctrina que elles saben, a les petites deixebles. (...) La gent de pau qui no hauria sabut deixar de burlar-se'n quan, des de l'atri de l'Església, havia sentit com un oficial, qui tenia més de la melositat de l'intriga política que de la vivesa de la fe, i que de bona

²⁵ X. P. (9 octubre 1910). *Aniversaris. Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex p. 184-186.

²⁶ Epicur. (9 octubre 1910). *De les gestes ultramontanes. Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex p. 187-188. També el trobem recollit al *Llibre provincià de Epicur*.

gana hauria canviat la dalmàtica primitiva per la toga legislativa, els havia saludat des de la trona amb el nom de soldats esforçats, i els hi havia promès un victòria propera.”

A l'article també trobem una crítica, escadussera, al provincialisme i al caràcter gironí:

“Vosaltres, els qui coneixeu Girona, la Girona dels carrerons estrets, i foscos, i torts; la Girona dels barris jueus del Call, dels barris menestrals de Sabaters Vells, i Daguers, i Argenters, i Ballesters. La Girona dels nobles i dels clergues. Uns i altres eternitzats, inamovibles, momificats en el seu quotidià treball, que executen pacients, i sempre des del segle XV, XIV, XIII, potser més lluny encara. Sempre sotjant des de darrera els finestrals entelats del seu obrador, si el parroquià, a l'anar-se'n, ha reverenciat el retaule sangós que hi ha al cantó de carrer, enlluernat per una llàntia raquítica a la qui escatimen l'oli, si no ho ha fet per a poder espigar-ho al botiguer veí, si de cas li ha fiat la mercaderia (...).”

Nerviosisme modern,²⁷ firmat com a Miquel de Palol, és el següent article sobre religió que s'ha resseguit. Aquest conté una reflexió sobre la por que té Espanya cap a un canvi real. L'escriptor culpa la forta religiositat del país, remuntant-se fins a la Inquisició, per justificar el fet:

“El poble, a Espanya, és un cas malalt de tant respirar aires de cèl·lula, taüt per dejunis, torturat per silicis, anorreat per supersticions, resignat per relectures pietoses i creences; i en aquest cos malalt, tota invasió de vida ha de convulsar-lo: porta molts segles de lluites religioses, Espanya, i tota la seva història és una Santa Creuada aventurera i, avui, estacionada, viu encara pel record de la seva història. (...) En tots

els pobles forts, tot arreu on se santifica la llibertat i la vida; tots els pobles que han començat ells mateixos la seva història, i no tenen edat mitja que enyorar, han pres la religió en els seu verdader sentit catequista, com un fre en les passions individuals, com un anhel i un encoratjament per a enlletir la vida i deixar de mirar amb horror la mort, més no pas com una acció política o com un règim de jerarquia: l'home, lliurement conscientment, se l'ha escollida, no li ha pas imposada un Estat: així ha esdevingut un creient i no un fanàtic.”

A l'article el poeta també es pregunta si Catalunya pot ser la guia per despendre el poble d'aquesta religiositat:

“Afortunadament a Catalunya no tenim grans romanticismes passats per encegar-nos. Aquesta lluita religiosa que també sofrim ens és encomanada i podríem ésser els conductors d'elles per la vella Espanya?”

²⁷ Palol, M. de. (14 agost 1910). *Nerviosisme modern*. *Catalanitat* p. 1. Vegeu annex p. 154-156.

El paper que atribueix a Catalunya com a guia d'Espanya és una herència directa del regeneracionisme modernista.

D'El Llibre província de Epicur, sense haver-se trobat a *Catalanitat*, recollim dos articles que ens parlen de la Setmana Santa. El primer, *Carnestolendes*,²⁸ és un cant a la disbauxa del carnestoltes per a poder adular a les dames, aprofitant que aquestes van disfressades. El cronista celebra la festa per agafar forces per afrontar la Pasqua:

“Ha començat avui, primera setmana de dejuni i de silici, a fer desfullar les branques d'ametllers florits, que tenia en els vasos antics de sobre el piano, amb la primera esparsa del *Dies Irae*, anhelós de sentir una estrofa cada setmana per tenir el plaer d'un dematí lluminós, celebrar la Pasqua *ressurrexante*.”

Tot i la promesa de l'article anterior, *Quaresma: I Setmana*,²⁹ l'últim article del llibre d'Epicur, el cronista ens fa una descripció detallada de tots els encontres que va tenir durant la Setmana Santa amb el seu objecte amorós: Maria. Amb to decadentista, Palol també utilitza els elements típics de la seva literatura, flors, col·legiales i joves dames:

“Jo l'he vista encara dos cops més, aquest segon diumenge de Quaresma, a la meva petita amiga. Rere els vidres del seu balcó, entre les messalines d'aranya, apretat el caparronet als cristalls, onejant-li reposadament el pit, en un palpitar d'ensomni, l'una, i en la penombra de l'església, l'altre entre mig d'una claror roja i indecisa, sana i riallera, ella, sota la mantellina, ratjada de sol, com una visió naixent de paganisme. Eixordada per la veu ruda, sonora, seca, d'un clergue que, irrisòriament, anatematitzava la primavera, la vida, l'alegria, tot lo que vibrava aquella tarda en el seu esperit inquiet, i enamorat. En el seu innocent esperit de col·legiala.”

El tercer dels temes tractats per Palol en els articles de *Catalanitat* és el caciquisme encara existent a Girona i a l'Estat Espanyol. Sota la secció *Localisme* i amb la firma de X. P., el poeta el tracta.

La primera entrega de la secció, la trobem a l'agost del 1910.³⁰ Palol es mostra sorprès per l'existència, encara, del caciquisme en una ciutat tan catalana com Girona:

“Jo no he pogut comprendre jamai, admirant-me molt, com una ciutat eminentment catalana, com és Girona, culte per les seves manifestacions, morigerada per les seves costums, burocràtica

²⁸ Epicur. *Carnestolendes Llibre província de Epicur*. També recollit a: Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona*. Girona: CCG Edicions, p. 356-358 i Palol, M. de. (2010). *Girona i Jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona, CCG Edicions, p. 356-358. Vegeu annex p. 217-219.

²⁹ Epicur. *Quaresma: I Setmana. Llibre província de Epicur*. Vegeu annex p. 220.

³⁰ X. P. (14 agost 1910). *Localisme. Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 157-158.

pels estaments socials que la formen, reduïdíssima pels cens de població, hagin arrelat tant totes elles.”

A l'article se'ns descriu l'entrellat i el funcionament dels diferents cacics gironins i la influència que aquests exerceixen a la política gironina:

“Tot això aniria bé, totes aquestes coses serien perdonables, no obstant, si es limitessin a ésser purament decoratives, és a dir, si els polítics directors se creguessin sobradament recompensats amb una credencial de diputat provincial, o de concejal, segons la seva ambició o la seva importància; mes desgraciadament no ha pas sigut així, i en mig d'aquests polítics de poble i d'oradors de rerabotiga, pot haver-hi gent qui necessita fer coure l'olla, i es fa feudal d'ajuntaments, o agent de negocis amb poc escrupolosos honoraris, o senzillament comissionista de serves i de nòmines.”

La fórmula que es proposa perquè aquesta dinàmica canviï és la de donar més confiança al poble:

“Veus aquí com podria anunciar-se la qüestió del benestar de les ciutats, és únicament un problema de filosofia, això és que els ciutadans tinguin la confiança de si mateixos.”

El segon *Localisme*³¹ és la continuació directe de l'anterior. En aquesta entrega, Palol compara el cacic rural amb el cacic de ciutat, titllant així aquest últim més d'home de negocis que no de polític intervencionista a favor de la societat. Desgrana d'aquesta manera el sistema, gairebé de vassallatge, que el ciutadà manté cap al cacic-polític obtenint vots a canvi de consells al ser una persona més instruïda que el ciutadà comú:

“Els homes, com més servils més temerosos són, i així, tothom en l'hora que ha vingut a interrompre la seva laboriositat quotidiana, qualsevol dels mil embolics que les nostres lleis estenen en les nostres coses, ha tingut una espurna de feblesa que li ha pogut qualificar d'esperança i han anat a trucar a les portes d'aquests homes *representatius* perquè intervinguessin o els aconsellessin. A canvi d'aquest servei, què podien demanar els altres? Un vot? És això tant poca cosa!”

Novament, l'articulista proposa donar més poder i cultura al poble perquè aquest sigui més independent del cacic i així es produeixi el canvi polític i social.

³¹ X. P. (21 agost 1910). *Localisme*. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 159-162.

El quart tema que Miquel de Palol analitza és la gestió de l'Ajuntament de Girona. El poeta repassa les accions que el Consistori pren i en dóna la seva opinió. Durant aquests anys l'alcalde era Artur Vallés i Rigau.

A la primera aparició de la secció *Hebdomadàries*,³² el gironí escriu cinc comentaris jocosos sobre l'actualitat de la ciutat, d'aquests, tres van dirigits a l'Ajuntament. El primer és una crítica a l'administració dels recursos econòmics de la ciutat:

“Com que ja sembla que som una gran ciutat, hem de fer com els grans! Emprèstits! Perquè diguin: és sèrio creure que l'Ajuntament d'avui pot comprometre per quaranta anys l'Erari Municipal?”

El segon és un toc d'atenció a la gestió que es va dur a terme davant del rumor de l'arribada de la pesta bubònica a les comarques gironines:

“No hi fa res: que paguin la multa i que la pesta es quedi a cada casa... Magnífic!
Escolti: costaria gaires diners, desinfectar clavegueres, fer inspeccions, i preparar-se per a evitar el contagi i per a resistir el primer símptoma?”

I en el tercer no aprova les noves reformes dutes a terme en el parc de la Devesa:

“Ja tenim un sortidor a la Devesa. Ben vingut sia. Ara ens hi arreglaran un monument a Diana. Molt bé. Després ens hi volen fer una font. Bravo!”

Palol comença d'aquesta manera els articles:

“Senyors hi ha coses que només es poden prendre de broma. Nosaltres al fundar el nostre setmanari, prou creïem que tot calia ésser tractat i discutit sèriament en el terreny de les idees. Infeliços de nosaltres! Prou tindrem les planes buides sempre. Sobretot si havíem de parlar de l'Ajuntament de Girona. És la cosa més jocosa que podeu pensar-vos.”

Dos números més tard es torna publicar la secció³³ escrita per Palol. Dels set comentaris que es poden llegir, cinc estan protagonitzats per l'Ajuntament. El primer va dirigit al contenciós que tenia Girona amb la concessió dels terrenys de les enderrocades muralles amb el Govern central. El poeta critica la falta de negociació que va haver-hi per part de Girona:

“A propòsit de la llei de cessió de muralles, recordem una anècdota deliciosa.
En una taula del cafè, un conseller de llavors, individu de la comissió que anà a Madrid a gestionar

³² (28 agost 1910). *Hebdomadàries*. *Catalanitat*, p. 2-3. Vegeu annex p. 166-168.

³³ (11 setembre 1910). *Hebdomadàries*. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 172-174.

la cessió, se ventava del triomf(!) obtingut, i discutien els diferents articles de la llei que en aquella data els diaris publicaven, en un sentit de *júbilo*, que esparverava.”

El segon comentari és sobre al donatiu que va fer la Cambra de Comerç per a ajudar a l’Ajuntament a organitzar les Fires d’aquell any:

“Veus aquí que amb una generositat inqualificable, se’n va a l’Ajuntament i li diu:

– «Té, no pateixis, aquí tens *sis-centes pessetes*; diverteix-nos.»

Ja es necessita abnegació dels senyors de la *Cámara* per a desprendre’s de sis-centes pessetes.”

El tercer comentari va dirigit a la decisió del Consistori de deixar de demanar el crèdit que tenia previst:

“Després de molt llarga discussió (l’hi portàvem tant *cariño!*), el consistori ha resolt, abandonar, per ara, l’emprèstit d’un milió de pessetes que tenia en cartera.

La raó més poderosa que han trobat ha sigut la de què amb administradors com els actuals no hi ha cap home de seny que deixi “una” pesseta a Girona.

Serà un altre dia!...”

El quart estirabot és per a l’arquitecte municipal:

“Algú es queixava del monument de Sant Agustí, veritat? Doncs, ara, ja es cosa feta de què n’alçaran un altre per les dones de Santa Bàrbara.

Tenim l’esperança, no obstant, de què el projecte serà degut a l’arquitecte municipal i això ja és una garantia de què es desplomi de seguida.”

I l’últim se l’emporten els regidors de l’Ajuntament, titllant-los d’oradors pèssims:

“És deliciosa una sessió d’Ajuntament, en el nostre poble. Sobretot per l’oratòria florida dels senyors Consellers.”

Els diputats provincials també són criticats per Palol en aquestes *Hebdomadàries*. Els recrimina les poques hores que dediquen al seu treball:

“En la present setmana s’ha reunit la Diputació Provincial, havent tractat i resolt una pila d’assumptes, dels quals n’ha donat compte la premsa diària, i que amb tot i ésser interessants i nombrosos, no han tingut ocupats als Diputats, no només que una hora a la tarda.

L’hora necessària per a que possessin la firma els que saben escriure.”

A la tercera entrega de les *hebdomadàries*³⁴ dedica tres comentaris a l'Ajuntament de Girona. El primer és un atac personal a un regidor que fa els discursos massa llargs sense arribar a articular-ne cap de coherent:

“Un dels oradors més empedreïts, inevitable en tots els mítings cansats, llarg, llarg, llarg... Mefistofèlic en el gest, suficientment, i incommovible als aplaudiments més xardorosos del públic, i d'una *cerbositat* municipalesca que de segur envegen els nostres consellers; embolicant-se en els latifundis del míting del diumenge, va rebre una refregada d'orelles bon xic més de regular.”

Al segon, fa una crítica a l'empresa que s'ha contractat per arreglar els carrers de Girona, per no fer, segons ell, bé la seva feina:

“Una empresa instal·ladora, la quina a la bona de Déu fa clots, i els deixa, i els tapa, sent un constant perill pel vianant i unes muntanyes russes pels empedrats.”

I l'últim comentari de la secció és per D. Toribo, un mecenes a qui l'Ajuntament no treu prou profit:

“Sembla que l'Ajuntament tornà a remoure en el si de la comissió corresponent l'emprèstit, que havia deixat córrer, i que fins té esperances de cobrir-lo de seguida que sigui aprovat. Suposem que no es valdrà, per a cobrir les accions, de la visita que sembla farà la nostra ciutat el Mecenes D. Toribio, que aquest, si té quartos, ja els hi necessiten els seus amics polítics.”

A la quarta sèrie *Hebdomadàries*³⁵ també trobem una crítica a l'Ajuntament. Palol es posiciona en contra del Consistori gironí per criticar als regidors de la ciutat. Redueix la seva actuació a la pura façana acusant-los d'actuar el mínim per a la societat i al màxim pels seus interessos. Es posiciona en contra de l'impost de consum i es lamenta de la poca inversió pel sanejament de la ciutat. Al final, fa un gir en el discurs demanant la unió de totes les forces gironines per lluitar per un diputat a les Corts:

“Consecutivament, un any rere altre any, s'ha vingut portant al Consistori, persones que no han pogut estar a l'altura dels aconteixements; desconexadors en absolut de lo que és una ciutat i de la transcendència de les seves bones o males gestions en els assumptes municipals dels quals no n'han sabut veure més que lo aparatós, que és lo superficial. (...) L'única tasca que ha vingut fent en el Municipi ha estat lo purament necessari, lo quotidià; tot allò que es veia passant pel carrer, en lo urbà, o lo que la llei senyalava en lo administratiu; més tot sense coneixement de causa, fiant-se de l'opinió pública, aquells qui volien l'aplauso de la multitud, per

³⁴ (18 setembre 1910). *Hebdomadàries*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex, p. 180-182.

³⁵ X. P. (18 setembre 1910). *Localisme*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex, p. 177-179.

a ésser ajudats de tal o qual partit, o de la conveniència acomodatícia els altres. (...) A fe que són molt poques les coses qui demana el públic als seus administradors: talent i voluntat, nosaltres creiem que té dret a exigir-ho.”

De tots els articles resseguits s’ha trobat una sola nota positiva amb un tema relacionat amb l’Ajuntament, es va publicar en aquesta quarta entrega de les hebdomadàries³⁶ i és una defensa al regidor Verdaguer per les accions dutes a terme davant de la recollida de firmes que un grup de veïns de Girona va presentar al Govern municipal, Verdaguer va ser l’únic que els hi va fer cas:

“Nosaltres sempre hem considerat al senyor Verdaguer, com l’únic concejal que tenia independència i criteri, i ara ens afermem més que mai en tal cosa.

Certament dos-cents veïns, és quelcom respectable, i no dubtem gens, que els mateixos qui sembla que avui no donen importància a la seva petició, aniran demà, en període electoral, a pidolar-los-hi el vot, convençuts de què dos-cents vots és una acta segura.”

El cinquè tema que Palol tracta, i analitza, és el periodisme i les publicacions existents a la ciutat de Girona. A la secció de les hebdomadàries³⁷ és on apareix per primer vegada. Amb una reflexió sobre l’escriptura dels periòdics en castellà anima als seus companys de professió a utilitzar la llengua catalana, ja que l’espanyola no la dominen correctament:

“És lo que també diuen: «Com que és la llengua oficial!»

Com si no fos oficial la monarquia i ells no fossin republicans, federals, carlins, etc.

Com si no fos oficial la religió catòlica, i alguns d’ells en defensessin la llibertat de cultes!

Ens diran que és que no saben escriure el català?

Lo que no saben escriure el castellà... I perdonin.”

A la següent entrega de la secció³⁸ Palol fa un comentari sobre l’aparició del nou diari catòlic a la ciutat, *El criteri* (1910):³⁹

“S’ha publicat a Girona, el primer número d’un periòdic quinzenal d’acció catòlica, titulat «El Criteri» i que ve a ésser una antítesi del seu rètol. Ortogràficament és un model; de sintaxis, una esperança; i de sentit comú, ai! Pobres elements catòlics!”

³⁶ (9 octubre 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex, p. 189.

³⁷ (28 agost 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 2-3. Vegeu annex p. 166-168.

³⁸ (11 setembre 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 172-174.

³⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 197.

A la tercera entrega de les hebdomadàries⁴⁰ els diaris comentats són *El Diario de Gerona*, portaveu oficiós de La Lliga Regionalista, (1889-1936),⁴¹ *La Lucha* (1871-1910)⁴² i *Ciudadanía* (1910-1911).⁴³ Al primer li recrimina la petulància que té a l'hora d'acusar a *Catalanitat* d'apoderar-se d'exclusives que han estat seves:

“*El Diario de Gerona*, comentant un article del nostre darrer nombre, deia que «allò, ell ja ho havia dit primer.» Encara que no creiem tal cosa, sentia malt haver tingut un precursor com el *Diario de Gerona* i sinó fos que seguidament, ens retreu lo de les pessetes de la Càmera de Comerç, i ens diu que no sabem apreciar les coses, ens agraciaria de debò.
... Perquè tothom sap com pensa el *Diario*, i si nosaltres penséssim igual que ell...”

Als segons els recrimina que no hagin fet cap comentari, igual que les altres publicacions de la ciutat, de *Catalanitat*:

“Nosaltres hem de dir, que lo que volíem demostrar, era que no hi havia motiu en l'altivesa dels diaris de rebaixar-se, al canviar amb un setmanari, perquè de tots ells se pot dir allò de... *el papel vale más*.

De totes maneres... amics com sempre.”

Com a Epicur publica *Periodisme*,⁴⁴ a finals del mes de novembre del 1910, una autèntica declaració d'intencions del què ha de ser per Palol la política i el periodisme. Gairebé com un tribut a Larra (l'article ve encapçalat amb una cita del periodista castellà) i mitjançant un diàleg entre Epicur i un jove aspirant a polític, Palol fa una radiografia i una crítica del funcionament polític i periodístic de la seva època:

“– No dubto que V. estarà iniciat quan s'ha pogut fer tal resolució... ¿Al mateix temps coneixerà les millors obres polítiques, socials i econòmiques, antigues i modernes i s'haurà fet un clar judici sobre totes. –

Alguna cosa, no diré que no. Mes no considero de tan cabdal importància, com V. vol suposar, conèixer-les.

– Tindrà quant almenys coneixements general de ciències. Tindrà sinó una carrera, un títol de batxiller, per a demostrar haver llegit la història, la gramàtica, les ciències exactes, la filosofia, la química...

– Oh no. Això ho supleix fàcilment un diccionari enciclopèdic.

⁴⁰ (11 setembre 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 172-174.

⁴¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 191 i Costa, 1986, p. 128-130.

⁴² Vegeu: Costa, 1986, p. 52-53 i p. 101-104.

⁴³ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 201, Fulcarà, 1976, p. 89-90, Fabra, 1985, p. 43 i Costa, 1986, p. 173.

⁴⁴ Epicur. (21 novembre 1910). *Periodisme*. *Catalanitat*, p. 2. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*. També reproduït a: Fabre, J. (1985, 3r trimestre). Palol i Bertrana, una aventura periodística paral·lela. *Revista de Girona*, 112, p. 44-45. Vegeu annex p. 199-201.

– I llengües? Tindrà coneixements de grec, posseirà el llatí, llegirà perfectament l'alemany o l'anglès...

– Ca! Amb una mica de francès, per a arreglar alguna lleugera traducció, n'hi ha suficient. La qüestió és saber distingir, lo demás ¿Per què és necessari?

La qüestió és ésser periodista. Quan no tingui idees, tradueix. Quan no tingui opinió pròpia en un assumpte limitat's a copiar les quartilles que el seu quefe o principal li dicti. I no dubti mai de la moralitat del xantatge si aqueix ve acompanyat d'un bitllet de cent pessetes.”

La crítica i la reflexió social és el sisè tema que Miquel de Palol tracta a les pàgines del setmanari. A través de fets d'actualitat l'escriptor insta al lector a pensar sobre la realitat que l'envolta.

És també a les primeres *Hebdomadàries*⁴⁵ que Palol inaugura aquest tema. Comença amb un comentari sobre els carlins. Mitjançant l'excusa d'un berenar que aquests van organitzar el periodista fa un retrat dels militants d'aquesta ideologia política:

“Avui els carlins van a fer broma a les fonts de no sé quina ermita. Diu que aquests aplecs són generals, i quasi s'assegura que don Jaume, amb l'espasa nova, vindrà per a passar revista a les forces amb què podria comptar per una propera campanya, cas que en Canalejas enviés definitivament el clero espanyol a... Roma.”

No és fins a la quarta,⁴⁶ i última entrega de la secció, que llegim un tema relacionat amb la societat. Amb una reflexió sobre el Manicomí de Salt i la canalització de les seves instal·lacions Palol posa en alerta als gironins de l'estat de la institució sanitària:

“Les veus, no han deixat de murmurar, i es continua dient, si, en lloc de desaparèixer la malaltia, cada vegada és més verinosa. I els qui això diuen, afegeixen, que havia de fer molt temps que devien preveure un cas d'epidèmia en aquell asil, puig que la falta de canalització d'aigües fa que s'hagi de consumir la terra, en una barreja d'infecta, les que serveixen per a netejar la roba, o les celes, aigües i immundícies i essent molt natural que embassades, se corrompin, i criïn tots els gèrmens nocius imaginables.”

A *De la inútil ciència*,⁴⁷ comentari d'Epicur, llegim un lament del poc ús de les biblioteques i de la utilització d'aquestes com a instrument governamental. Palol fa una aposta per la renovació del fons bibliogràfic per mantenir a la societat instruïda. També hi ha una crítica

⁴⁵ (28 agost 1910). *Hebdomadàries. Catalanitat*, p. 2-3. Vegeu annex p. 166-168.

⁴⁶ (9 octubre 1910). *Hebdomadàries. Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 189.

⁴⁷ Epicur. (13 novembre 1910). *De la inútil ciència. Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex p. 196-199. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

al poc interès que tenen, tan els estudiants com els clergues, de continuar estudiant i fent ciència un cop aconseguit el seu objectiu i la seva càtedra:

“Ara aquell estudiant ha esdevingut mestre i *posseeix tota la ciència*, aquell clergue, en la solemnitat de la cadira *canongial* del cor, reposa de les fatigues d’haver estudiat essent jove i, solament les taules i els llibres de la biblioteques s’han quedat en el mateix lloc esperant endebades un altre estudiant i un altre clergue. (...)

Jo voldria que es tanquessin per sempre més les portes d’aquestes biblioteques que fan, amb els seu aspecte trist, repugnant la ciència, antipàtic l’estudi i, que són encara una mostra de l’interès governamental per a la cultura del poble.”

Noves veremes,⁴⁸ amb firma d’Epicur, és un narració on, darrere de la tasca quotidiana de la verema, s’hi amaga tota una crítica social al reconeixement que tenen els exiliats un cop retornen a la seva terra. Per les dates del relat podem extrapolar la història al retorn dels exiliats republicans portuguesos un cop proclamada la república el cinc d’octubre del 1910:

“L’any darrer havien veremat en terra estrangera, jornalers d’un migrat sou entre mig d’altres medicaments quina tristesa! Fins allí havia arribat la blasfèmia qui els acusava, i els companys de treball se n’apartaven mirant-los irònicament, amb la doble ironia del vençut; del covard... Ells pensaven: qui sap si al retornar a la seva terra els mirarien amb la mateixa ironia!...

I no podien pas reivindicar-se. Cridar a plena veu que ells creien noblement amb el seu esforç, que no eren ells que havien fugit de la justícia de contraris...

Mes s’havia fet el perdó, i ells eren altre cop en la seva terra tant estimada.”

Al següent article, *Guerra Junqueiro*⁴⁹ segueix la temàtica portuguesa. El tribut d’Epicur al poeta és tota una reivindicació de la figura de l’escriptor intel·lectual republicà:

“Jo estimo, sobre totes les figures de la revolta portuguesa, al gran Guerra Junqueiro. El poeta bondadós del pa i de la llum. Camperol panteista que sembla pietosament convençut de què la llavor que escampa damunt la terra fecunda serà el pa dels ocells i dels miserables i dels Déus quan el sacrifici del Déu blat s’hagin obert en blanca farina a la tortura de la moral. El poeta enamorat de Jesús creador de l’amor. (...)

Per a ell, a l’hora definitiva, va proclamar-se la República la pau i el perdó, i fou ella aristocratitzada pel talent i la noblesa d’idealismes, com un exemple a les futures repúbliques.

⁴⁸ Epicur. (16 octubre 1910). *Noves veremes*. *Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex, p. 190-191. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

⁴⁹ Epicur. (30 octubre 1910). *Guerra Junqueiro*. *Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex p. 192-193. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*. També recollit a: Fulcarà, M. (1976). *Girona i el Modernisme*. Girona: Instituto de Estudios Gerundenses, p. 194-195.

Després, jo he vist al lluitador, al ciutadà Guerra Junqueiro qui pacientment havia creat l'ànima lusitana pel gran aconteixement.”

D'aristocràcia,⁵⁰ també firmat com a Epicur, és una reflexió al voltant de la decadència d'aquesta classe social. Gràcies a l'anècdota de la subhasta dels mobles i obres d'art d'una família caiguda a la ruïna, el cronista ens ofereix un autèntic panegíric cap a l'aristocràcia provinciana:

“La vida de la cort els uns, la política, l'acta de Diputat, el luxe, el joc, el valor nominal de la seva herència reduït al valor efectiu del suro, o del vi els altres, tot ha contribuït a la decadència, a l'enrunament de les famílies nobles, provincianes. De les quines en èpoques de llurs avis o besavis, tot el poble en coneixia les anècdotes, dignes de ser en lluï desper Bocaccio, i més dignes d'ésser atribuïda a Reis.”

En el *Llibre província de Epicur* hi ha dos articles sobre temàtica social. El primer, *La Espanya pintoresca*⁵¹ és la recreació literària d'un crim que havia sacsejat l'opinió pública. La troballa del cadàver d'una jove a les deveses de Torrijos serveix al narrador per fer una crítica a la poca curiositat que tenen els espanyols per la política europea. L'articulista es mostra preocupat per la imatge que es té, a l'exterior, de l'Estat Espanyol, en fa un retrat a través d'obres literàries:

“La fantasia popular se descabdellà de mala manera, i es donava com a cert que el cadàver era d'una *divette* de gran nom, i que el crim havia sigut comés, com una *gràcia* madrilenya en lo més ardit d'una *juerga*, per uns quants joves entre els quins figuraven alts títols de Castella. De pobles, -va dir un nostre escriptor- n'hi ha de dos classes: els destinats a mirar i els que són mirats. I Espanya i Itàlia, són com dos captaires que dormiten a l'atri d'una església, davant dels quins passen els turistes, freds i admirats, i deixen en els *calanyés* o en el capell tirolès, d'un i altre, unes monedes amb què puguin passar el dia.”

El segon, *La tragèdia del mar*,⁵² és un escrit sortit de les mostres de solidaritat que es van realitzar, des la societat civil, arran de la tragèdia d'un vaixell de pescadors. La notícia serveix a Epicur per fer una reflexió sobre la caritat i la duresa de la vida del mar. També, recorda altres col·lectius d'obriers exposats a dures condicions laborals: carboners, miners... Insta, al final de l'article, a alçar la veu en favor de les reivindicacions socials:

⁵⁰ Epicur. (7 novembre 1910). *D'aristocràcia*. *Catalanitat*, p. 1. Vegeu annex p. 194-195. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

⁵¹ Epicur. *La Espanya pintoresca*. *Llibre província de Epicur*. Vegeu annex p. 213-214.

⁵² Epicur. *La tragèdia del mar*. *Llibre província de Epicur*. Vegeu annex p. 215-216.

“Oh! El mar, el mar immens, el mar terrible! Pensar que això ha sigut no més que el final d’una lluita diària, constant, cruel, una lluita del pària per arrencar del fons del mar un mos de pa per a dur la miserable cabanya de pescador on el fred i la fosca en són mestresses. Pensar que aqueixa mort és l’amença de cada dia, és la fi de la tragèdia massa silenciosa per a ésser compresa pels egoistes o pels aventurats que solament saben collir el mal per lo que té d’aparatós i teatral. (...) L’espectacle de l’almoïna m’és sempre repugnant. L’almoïna del burgès que treu del portamonedes una moneda i creu amb ella haver complert amb la humanitat, és odiosa. Jo no crec amb altre caritat que la del pobre pel pobre, que és carinyosa, que és germanor, que és amor tota ella, el bocí de pa, la tassa de llet a la veïna malalta, la brasa de foc treta d’un braser pobre també.”

Tot i que la majoria dels articles periodístics resseguits són crítics, Miquel de Palol també sap elogiar els afers positius de la ciutat per demostrar així, els avenços que aquesta està assolint. *El nacionalistes gironins*,⁵³ sense firmar, és l’ exemple que mostrem. A l’article, el redactor ens parla del Centre Nacionalista Republicà i la bona iniciativa que s’ha tingut al voler agrupar tots els catalanistes en un sol element. Hi ha també un lament de la poca capacitat organitzativa que té Girona en comparació amb altres ciutats de la província com Figueres o Sant Feliu. Es reitera la idea de l’acolliment (*Nostra acció*) per part del setmanari de tots els individus que estiguin disposats a col·laborar per la causa de la creació del Centre Nacionalista Republicà a Girona:

“Per això creiem que el constituir-se en Societat, els nacionalistes republicans, és una necessitat imperiosa, sobre de tot, per garantir els drets comunals, que com a ciutadans ens pertoca, i a tal objecte és de creure que serà prompte un fet la futura societat, i que ella tindrà una vida forta i esplèndida, per acumular-se, en ella, totes les forces disperses fins ara.”

Com s’ha pogut comprovar, en la majoria d’articles el leitmotiv és la ciutat de Girona. Palol, a través dels seu escrits, intenta despertar la consciència dels gironins per fer front a una nova etapa de la ciutat, convertir-la en un espai dinàmic, modern i europeu. Per aconseguir aquest objectiu ha de despertar als conciutadans i fer-los veure que el problema de la grisor de Girona no només depèn d’ella mateixa sinó que forma part d’un engranatge que va des del Govern central fins a l’Ajuntament de Girona. És per això que l’escriptor repassa i critica a tots aquests estaments.

⁵³ (7 agost 1910). Els nacionalistes gironins. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 151.

1. 2. La trajectòria del setmanari *Catalanitat*. Narracions literàries.

Al setmanari *Catalanitat* també s'hi publiquen narracions literàries. Tot i que són escrits deliberadament de ficció no quedem exempts de la crítica i la reflexió que s'ha vist fins el moment.

*Provinciana*⁵⁴ apareix al número quatre de *Catalanitat* sota la secció literària de la revista i amb la firma de Miquel de Palol. La narració és una descripció de la Plaça de la Catedral de Girona i els seus voltants. Amb tints entre costumistes i decadentistes l'escriptor evoca la vida cristiana de la ciutat i de les rutines que tenen les diferents comunitats religioses que s'apleguen al voltant de la Seu. A la narració trobem descrits tres personatges, dos nois joves i una col·legiala que ens recorden als anteriors treballs literaris de Miquel de Palol, sobretot per la recurrent simbologia de la rosa que aquí també apareix. Tot i el to literari de l'escrit, Palol no perd l'oportunitat per fer una crítica intrínseca en contra dels estaments eclesiàstics i el to provincià de la ciutat.

Un altre relat amb el rere fons provincià és *Marta*,⁵⁵ narració signada amb el pseudònim de Carles Palaus. L'escrit ens explica la història d'un jove intel·lectual que, tot i festejar amb Marta, manté relacions amb una jove planxadora d'una ciutat provinciana, de nom Clara. Destaca el to sensual gairebé impropri de l'autor. En el text també veiem el funcionament de la vida social dels botiguers provincians.

El següent relat, *Estrofes*,⁵⁶ amb la firma d'Epicur, és la descripció de Girona a través d'una narració decadentista. Amb tots els elements propis d'aquesta estètica, Miquel de Palol recrea el mite de Girona-la-Morta,⁵⁷ a través de la figura de Bruges, i desplega tots els símbols artístics de les flors, els convents i les dames convalsents. En la prosa poètica hi trobem el decàleg dels poetes que seguia l'escriptor:

"I jo, en el meu estudi llegeixo els meus poetes predilectes: Samain, Mallarmé, Rodenbach. I no sé per què endevino en les estrofes, a la tarda d'avui, a l'enamorada impacienta, a la convalsent piadosa..."

Després d'aquesta evocació poètica Epicur es deixa emportar per la literatura dedicada a les dames. *Gentileses*,⁵⁸ dos relats breus amb nom de dona, Maria i Teresa. El narrador,

⁵⁴ Palol, M. de. (28 agost 1910). *Provinciana*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 162-165.

⁵⁵ Palaus, C. (9 abril 1911). *Marta*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 202-205.

⁵⁶ Epicur. (16 abril 1911). *Estrofes*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 206-207.

⁵⁷ Vegeu: Casacuberta (2005), Casacuberta (2009), Castellanos (1979), Fabrellas (2013) i Nadal (2012).

⁵⁸ Epicur. (7 maig 1911). *Gentileses*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 210-211. També el trobem recollit al *Llibre provincià de Epicur*.

enamoradís per naturalesa, descriu, tan físicament com psicològicament, les virtuts de les dames objecte del seu amor.

1. 3. La trajectòria del setmanari *Catalanitat*. Poemes.

Al llarg de l'existència del setmanari republicà el poeta publica composicions poètiques. Alguns dels poemes es van recopilar en el volum *Sonetos Galantes*⁵⁹ i *Pomes de tarda*.⁶⁰

Firmat com a Miquel de Palol, en el primer número, trobem el poema *Jo pecador*⁶¹ que li va permetre obtenir la Flor Natural als Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols.⁶² El següent poema amb la mateixa firma que podem llegir és *Madrigal*⁶³ i tampoc va estar recopilat posteriorment per l'escriptor. Com a Carles Palaus llegim *Poesia a una convalescenta*,⁶⁴ també inèdita.

La última composició que trobem a *Catalanitat*, amb la signatura de Miquel de Palol, és *Ofrenes*,⁶⁵ un recull de cinc poemes (*Rural*,⁶⁶ *Sentint-la interpretar a Bach*,⁶⁷ *Tarda marina*,⁶⁸

⁵⁹ Palol, M. de, i Quintana, A. de. (1912). *Sonetos Galantes*: Dalmau Carles.

⁶⁰ Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes.

⁶¹ Palol, M. de. (7 agost 1910). *Jo Pecador*. *Catalanitat*, p. 2. També el trobem publicat en premsa a: Palol M. de. (4 agost 1910). *Jo Pecador*. *Lectura*, p. 11-12. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 172-173.

⁶² (23 juliol 1910). Primers Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *El Poble Català*, p. 1, (24 juliol 1910). *Diario de Gerona* p. 11, (24 juliol 1910). *El Autonomista*, p. 3, (25 juliol 1910). *La Vanguardia*, p. 10 i (4 agost 1910). Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *Lectura*, p. 9-13.

⁶³ Palol, M. de. (18 setembre 1910). *Madrigal*. *Catalanitat*, p. 2. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 175.

⁶⁴ Palaus, C. (9 octubre 1910). *Poesia a una convalescenta*. *Catalanitat*, p. 2. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 100 i 177.

⁶⁵ Palol, M. de. (7 novembre 1910). *Ofrenes*. *Catalanitat*, p. 2.

⁶⁶ En premsa també la trobem a: Palol, M. de. (14 gener 1911). *Rural*. *Gent Nova*, p. 4 i Palol, M. de. (13 juliol 1913). *Pomes de tarde*. *El Poble Català*, p. 3-4. Recollit a: Palol, M. de. (1914) *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. Dins: Civil, F. (1966). *Dos liederes*. S.l.: [s.n.] i Palol i M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 257.

⁶⁷ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 56 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 56. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 128.

⁶⁸ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 57 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 57. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 129.

*Veremes a l'illa de Chipre*⁶⁹ i *Repós*⁷⁰). Amb aquesta sèrie va guanyar el premi de la Diputació Provincial als Jocs Florals de Girona de l'any 1910.⁷¹ Les composicions van ser afegides a *Pomes de tarda*.

*Cansó Ferventa*⁷² va ser escrita a l'octubre del 1909 i va obtenint, aquell mateix any, el premi de la Diputació Provincial als Jocs Florals de Girona (Fabrellas, 2008). La publicació a *Catalanitat*, al 1911, dos anys després de l'èxit de la poesia, deu recaure en la manca d'originals del número.

Amb el pseudònim de Rafael Ediver, el poeta publica una sèrie de tres poemes:⁷³ *Otomnals*,⁷⁴ *Trofeus*⁷⁵ i *Elogi de la paraula ritmada*. Les dues primeres composicions les trobem més endavant recollides en el poemari *Pomes de tarda* i la tercera és inèdita.⁷⁶

Sense firma, Miquel de Palol va donar a conèixer els seus sonets galants. Aquests poemes dedicats a les dames gironines van ser publicats al 1912 en castellà amb el títol de *Sonetos Galantes* i amb la coautoria i traducció d'Alberto de Quintana.

La primera sèrie dels sonets la trobem a l'octubre del 1910 sota el mateix títol de *Sonets Galants*,⁷⁷ i estan dedicats a quatre dames: Soledat Reig, Rossita Mateu, Carme Montis i Laura

⁶⁹ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 56 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 56. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 230-231, Palol, I. de. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol, en la cruïlla del nou-cents. *Revista de Girona*, 112, p. 23, Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 90, Cabruja, A. (1987). *Polítics i escriptors durant la Segona República: anècdotes i records*. Salt: Ajuntament de Salt i Diputació de Girona, p. 28 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 40-41.

⁷⁰ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 58 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 58. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 130 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 68-69.

⁷¹ (1 novembre 1910). *Diario de Gerona*, p. 13, (3 novembre 1910). *Diario de Gerona*, p. 6 i (7 novembre 1910). De les passades festes: Jocs Florals. *Catalanitat*, p. 3.

⁷² Palol, M. de. (19 març 1910). *Cansó ferventa*. *El Autonomista*, p. 2 i M. de P. (14 maig 1911). *Cansó Ferventa*. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 146-148.

⁷³ Ediver R. (4 juny 1911). *Otomnals, Trofeus, Elogi de la paraula ritmada*. *Catalanitat*, p. 2.

⁷⁴ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 60 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 60. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 132.

⁷⁵ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 28 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 28. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 100 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 58-59.

⁷⁶ Vegeu annex p. 212.

⁷⁷ Palol, M. de. (23 octubre 1910). *Sonets Galants*. *Catalanitat*, p. 2.

Norat.⁷⁸ Els poemes són un elogi físic i psíquic de les noies a qui van dirigits. En aquesta mateixa edició també trobem el poema *Adreça*.⁷⁹

En el següent número de *Catalanitat* llegim cinc sonets dedicats a cinc dames diferents: Catalina Garriga, Carme Roca, Dolors i Mercè Laporta, Carme Roca S. i Àngela Forest.⁸⁰

1. 4. La trajectòria del setmanari *Catalanitat*. Altres textos.

Sota la inicial L. llegim dos notes de premsa a la secció *Llibres*.⁸¹ La primera és la de la publicació de *Pirinenques* de Joan M^è Guasch i la segona la de la traducció del llibre de Bertrana, per part de Marius Aguilar, *Ernestina*.

Sense firma el dia onze de setembre del 1910 trobem un parell de notes periodístiques sense cap interès literari ni polític ja que són meres informacions. *En Jaume Carner, diputat*,⁸² la primera, és una breu nota periodística de la victòria de Carner a El Vendrell i *En Pau Iglesias a Girona*⁸³ és una petita crònica de la visita d'aquest diputat a la ciutat de Girona i de les activitat que va realitzat.

Epicur publica una ressenya del llibre *Columna de foc* de Gabriel Alomar.⁸⁴ L'article és un elogi a la figura del mallorquí tant en la seva faceta personal, com en la política i la literària. El compara amb l'italià Carducci i el proclama la figura a seguir per la joventut catalana intel·lectual. Aquesta cita és una picada d'ullet cap a l'Escola Mallorquina, ja que l'obra *Odi barbare* de Carducci, és un dels referents de Costa i Llobera.

⁷⁸ Aquests quatre sonets els podem trobar dos anys més tard recollits, amb traducció al castellà d'Alberto de Quintana a: Palol, M. de. i Quintana A. de. (1912). *Sonetos Galantes*. Girona: Dalmau Carles, p. 36-37, 44-45, 48-49 i 60-61. També Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 61-64, i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 28-39 (en aquesta edició no hi trobem el sonet *A Laura Norat*).

⁷⁹ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.] amb el títol *Flirt*, Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 51 amb el títol de *Flirt* i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 51 amb el títol de *Flirt*. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 123.

⁸⁰ (30 octubre 1910). Sonets galants. *Catalanitat*. p. 2. També a: Palol, M. de. i Quintana A. de. (1912). *Sonetos Galantes*. Girona: Dalmau Carles, p. 12-13, 24-25, 40-41, 44-45 i 72-73 (el sonet dedicat a Carme Roca a la publicació passa a ser de Teresita Regí) També Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 65-68 (no trobem publicat el sonet dedicat a Catalina Garriga).

⁸¹ L. (14 agost 1910). Llibres. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 159.

⁸² (11 setembre 1910). En Jaume Carner, diputat. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 175.

⁸³ (11 setembre 1910). En Pau Iglesias a Girona. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex, p. 176.

⁸⁴ Epicur. (28 abril 1911). La Columna de Foc. *Catalanitat*, p. 2. Vegeu annex p. 208-209. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

Un altre dels temes que s'entreveuen a la ressenya és la relació que existia entre la capital i les ciutats de província. No és gens innocent que el gironí s'entretengui a georeferenciar a Alomar. Amb aquest gest, Palol demostra que des de les províncies també és possible arribar a ser un referent cultural i remoure consciències per a aconseguir els objectius de la seva ideologia:⁸⁵

“Així ell, obrer i polític, ha volgut en *La columna de foc* fer la seva primera obra social. Ella va dirigida espiritualment a la nostra joventut intel·lectual, serà, si voleu, un llibre per a pocs, però ha sabut dir la màgica paraula que fa convincents als homes.”

Conservat al *Llibre província de Epicur, E. Fontbernat Verdaguer. Plana arrencada del llibre de hores*⁸⁶ és la necrològica que Palol dedica a Fontbernat. L'article també conté una profunda reflexió al voltant del tema de la mort:

“Quan la mort ve rere una agonia d'anys en la qual, ensems que la joventut, van *abatint-se*, apagant-se, morint-se també les esperances, les idees, la voluntat, tot qui acaba i no deu desconhortar-nos. Mes, ell, jove, vibrant de fe, reblert d'il·lusions, anhelós de viure. Ell, qui era un gran infant, qui tenia l'ànima enamorada de la llum, on deu haver anat a realitzar els seus somnis, a viure la vida que li pertanyia. ¿A dintre la terra no, no?”

No sabem si Miquel de Palol va escriure més articles a *Catalanitat* perquè no es conserva la sèrie sencera.⁸⁷

1 . 5. L'aventura paral·lela de *Ciudadanía*. Els enfrontaments i els acostaments.

L'empresa de *Catalanitat* té una aventura paral·lela encapçalada per Prudenci Bertrana, *Ciudadanía*. El subtítol del setmanari era “Diario Republicano Autonomista de Avisos y Noticias”, també republicà estava destinat a les classes més populars.

Al llibre de memòries *El Vagabund*, el gironí recorda d'aquesta manera la seva incorporació com a director del setmanari:

“L'assemblea acabava de nomenar Innocenci Aspriu director de “Reivindicación”, no nascuda encara. “Reivindicación” havia d'ésser el diari portaveu de les forces republicanes de la ciutat «la batalla definitiva als reaccionaris» (...)

⁸⁵ Vegeu: Fabrellas (2013).

⁸⁶ Epicur. *E. Fontbernat Verdaguer. Plana arrencada del llibre de hores Llibre província de Epicur*. Vegeu annex p. 217.

⁸⁷ Al Fons Palol es conserven els següents números: de l'1 al 18 i del 44 al 46.

Alguns objectaren, amb certa timidesa, que si bé l'Aspriu s'havia revelat com un escriptor de força, ningú no podia reconèixer-li experiència periodística, ni mèrits polítics, ni sacrificis per la santa causa de la llibertat. (...)

Amb tot, Innocenci, en ésser consultat digué «que acceptaria amb molt d'agraïment el càrrec i que procuraria posar els seus sentits per exercir-lo a gust de tothom i amb fervor i honradesa.» (Bertrana, 1985, p. 5-8)

El primer número va aparèixer el vint-i-nou de juliol del 1910, quinze dies abans que *Catalanitat*. Entre d'altres destaquen les col·laboracions de Carles Rahola, Miquel Santaló o Salvador Albert. La implicació de Bertrana queda molt ben explicada en aquestes paraules de Lanao (1989):

“El periodisme no és cap ganga, no permet romanticismes ni concessions, el torderenc ho sap, però lluny d'espantar-lo, el fet li donarà ales per transformar el rotatiu republicà, en tribuna oberta, clara i punyent, des de la qual col·laboradors com Carles Rahola, Gabriel Alomar, aprofitaran per aixecar el costellam d'una ciutat encotillada per les conveniències i una falsa religiositat.” (p. 55)

Al llarg de les pàgines de *Catalanitat* hi ha comentaris dirigits a *Ciudadanía*. El més directe el trobem a la secció *Hebdomadàries*,⁸⁸ on s'ataca directament al redactor que firma amb el pseudònim *Un Evangelista*. L'article d'Evangelista⁸⁹ és una defensa a la publicació dels pressupostos de l'Ajuntament ja que l'acte en si demostra un bon funcionament del Consistori. El comentari del setmanari de Palol és la següent:

“A *Ciudadanía* continua fent de les seves el senyor Evangelista, que com no ha volgut firmar els articles, i com que aquests no estan baix la secció de les opinions *agenes* que el diari va obrar amb el títol de *Tribuna libre* hem d'atribuir a la Redacció. (...)

Per ara, cal advertir que en opinions municipals, *Ciudadanía* està a les circumstàncies de l'*Heraldo de Gerona*. Sort que els articles del Sr. Evangelista són interminables i ja no els llegeix ningú; com els de l'*Heraldo*.”

La següent polèmica la trobem al novembre del 1910. *Els superficiales*⁹⁰ és l'article de defensa de *Catalanitat* vers l'atacat de *Ciudadanía*. Els redactors del setmanari català se senten increpats directament per un article del setmanari també titulat *Los superficiales*.⁹¹ Chantecler

⁸⁸ (23 octubre 1910). Hebdomadaries. *Catalanitat*, p. 2.

⁸⁹ Un Evangelista. (19 octubre 1910). La gestión municipal. *Ciudadanía*, p. 1-2.

⁹⁰ Emond. (27 novembre 1910). Els superficiales. *Catalanitat*, p. 2.

⁹¹ Chantecler. (18 novembre 1910). Los superficiales. *Ciudadanía*, p. 1.

fa una retrat irònic sobre un tipus d'intel·lectual que sense substància ideològica parla de qualsevol tema i es preocupa més pels cafès que per la política:

“Los oiréis en todas partes, porque hablan siempre; les veréis movedizos e inquietos, un tanto despreocupados. Jamás los encontraréis solos por un camino, contemplando la belleza de un paisaje, o una biblioteca, inclinados sobre un libro. No hay fuerza para tanto; he ahí porque van siempre a bandadas los superficiales. (...)”

Un periodista de los que tienen sentido común habla por ejemplo, de las excelencias de la República y explica los fundamentos de esa forma de Gobierno racional; el *superficial* (él se llama a si mismo *intelectual*) también se dice republicano, siempre que esta palabra no signifique nada. Dice cualquier hombre firme pensar que, filosóficamente, republicano y católico son términos antagónicos, porque República quiere decir soberanía emanada únicamente del pueblo, y catolicismo quiere decir soberanía emanada *únicamente* de Dios, y le sale al paso cualquier superficial indocumentado llamándole sectario e ignorante. Hubo un tiempo en que esos elementos se dedicaban a la poesía (a lo menos hacían versos), y no molestaban a nadie.”

Els redactors de *Catalanitat* es van sentir atacats amb la descripció i contesten amb un article on desmunten tots els punts de Chantecler. L'escrit conté tota una reflexió entorn del catolicisme i el que significa la fe:

“(...) sembla que en aquest article, se'ns vol retratar a nosaltres, als que redactem *Catalanitat*. (...) però, a més, *Chantecler* diu que un dels *superficials* moteja d'ignorant i sectari a l'home que afirmi que republicà i catòlic són termes antagònics. Això, naturalment, no és veritat, per quan nosaltres no sabíem parlar ofensivament per ningú, de manera, que hi sobren els qualificatius d'ignorant i de sectari: lo que si és veritat, -i per això hem deduït que l'article *Los sueprficiales* anava per nosaltres,- és que afirmàvem que catolicisme i republicanisme no són idees antagòniques.

Chantecler diu que ho són: nosaltres, que no. (...)”

Si acàs les idees del cap de vostè, fossin certes, ens trobaríem que els catòlics, dintre les repúbliques, serien facciosos, per estar fora de la llei, ja que serien antagònics amb l'autoritat constituïda i no la deuriem reconèixer.”

Els dos directors del setmanari no van quedar-se al marge de les polèmiques. A finals de novembre *Ciudadanía* publica un article que porta per títol *Por una regla de tres sin incógnita*⁹² on el redactor, cansat dels constants atacs que *Catalanitat* ofereix al seu setmanari, recrimina a Palol que ell no té la veu unitària de *Catalanitat* i l'acusa d'home poc viscut. A l'article també hi ha un crítica als seus escrits amorosos:

⁹² (30 novembre 1910). Por una regla de tres sin incógnita. *Ciudadanía*, p. 2.

“*Catalanitat*, el periódico más susceptible de Gerona, aquel que apenas nacido ya hizo la hombrada de retirar el cambio a los colegas diarios, se permite morder semanalmente a *Ciudadanía*, mordiscos de niño antes de la dentición, que no duelen mucho, pero que empuercan, porque la baba de los poetas no es tan inocente como parece. (...)”

Ahora bien, el director de *Catalanitat*, nuestro amigo don Miguel de Palol, formidable iconoclasta, ironista demoleedor cuyas perversidades amorosas andan por los libros y pregona a la fama, tiene también su punto vulnerable a la malicia, y, de emprenderla con él, juramos, por nuestras manos, que perturbaríamos su frescura de joven mimado de las musas y de la suerte. (...)

D. M. de Palol es soportable mientras conserva su sonrisa maquiavélica pero en cuanto actúa de personaje trascendental -le hemos visto así alguna vez, últimamente cuando se erigió en paladín del garbanzo- se pone insufrible por lo pretencioso y uno llega a dudar que sea un hombre de mundo que haya frecuentado los cabarets, que toma ajeno que en tiempos futuros poseyera quilométrico y una gran imaginación para proyectar viajes a París y a Mallorca donde le aguardaban buenos destinos, que seguramente le permitirían vivir sin abusar de la forma algebraica 25: 15. A: B.

D. Miguel de Palol no es *Catalanitat* y por tanto un vez y no más nos permitimos tomar el continente por el contenido, y siempre respetuosos con los hombres y sus defectos nos abstendremos de imitarle insertando nombres propios. Desde ahora diremos, si acaso queremos aludirle, *el escribiente de Empresas Eléctricas*, que es lo que más puede lastimar a un poeta independiente de nuestros días.

A susceptible, susceptible y medio.”

La rèplica del poeta no la conservem, però podem saber una mica com es va defensar gràcies a l'article que Prudenci Bertrana va escriure, *Comentarios a una réplica*.⁹³ (Fabre, 1985, p. 43). Amb aquest escrit podem deduir que Palol, al seu article, va fer un repàs a tota la trajectòria com a escriptor de Bertrana i que el va atacar dient-li que no sabia res de política ocupant el lloc de director del setmanari republicà només per diners i no per conviccions polítiques. Bertrana desmunta un per un els comentaris de Palol i acaba l'article descrivint-lo de presumit i susceptible.

“Lo importante es que don Miguel se ha puesto serio. Conste que lo sentimos porque los humoristas no tienen derecho a enfadarse. Por esta vez los mártires de las *Hebdomedàries* tiene que estarnos agradecidos; no hay *Hebdomedàries* en la edición pasada de *Catalanitat*. (...) Pobre Palol! Si llega a averiguar que estábamos en descubierto con el sastre, también nos lo echa en cara. Su rebusca de *documental* para aplastarnos, es un caso notable de imaginación descentrada. Genio y figura... Yo no puedo olvidar las innumerables alucinaciones sufridas por el

⁹³ P. B. (7 de septiembre 1910). Comentarios a una réplica. *Ciudadanía*, p. 2.

amigo, y le perdono. (...)

También solicitado con insistencia, ahora, hace poco, por el propio señor de Palol, colaboré en *Catalanitat*, y eso parece que no lo recuerda él, ni el matemático guasón, lo cual, a nuestro entender, es un olvido imperdonable. (...)

Un solo artículo firmado por nosotros que citara el señor de Palol, nos sería más digno de crédito que sus palabras, reconocidas ya como fruto de un cerebro avezado a la leyenda. (...)

Ya ve el poeta cuan comedido ando, pero he de quejarme amargamente de la escasa brillantez con que termina su réplica, el reconocido estilista de Palol. Es de lo peor que V. ha escrito.”

Tot i aquesta polèmica a principis de juny *Catalanitat*⁹⁴ reproduceix part d'un article que Prudenci Bertrana va escriure a *Ciudadanía*.⁹⁵ Pels fragments reproduïts al setmanari escrit en català podem deduir que Bertrana estava totalment d'acord amb la unió dels republicans gironins sota l'auspici de la UFNR (seguint el model barceloní). El director de *Ciudadanía* es lamenta que alguns dels agents polítics de la ciutat de Girona no hagin entrat en aquesta unió republicana. Critica sobretot que el Centro de Unión Republicano no hagi cedit a la unió. Els insta, també, a posicionar-se o amb la UFNR o amb els radicals de Lerroux.

1. 6. Ciudadania.

Al mes d'abril del 1911 tan *Catalanitat* com *Ciudadanía*⁹⁶ van anunciant que les dues publicacions es fusionaran en una.

Aquesta unió va més enllà de la pura competició periodística, al darrera hi ha la creació de la Unió Federal Nacionalista Republicana. Els principals instigadors d'aquesta unió van ser els membres del Centre d'Unió Republicana i el Centre Nacionalista Republicà (Palol, Dalmau, Rahola i Tharrats, entre d'altres). La fundació de la UFNR havia de donar la constitució del partit polític Esquerra Catalana. A Girona la unió no es va produir entre d'altres raons per la mort de Vallès, la condemna de Bertrana i l'exili voluntari d'aquest a Barcelona.

El Autonomista del dia 7 de maig treu la notícia d'aquest fet i ens informa que el nom del nou setmanari serà *Ciudadania* (1911).⁹⁷ El primer número de la publicació surt a la llum el

⁹⁴ Bertrana. P. (4 juny 1911). Un article den Prudenci Bertrana. *Catalanitat*, p. 1.

⁹⁵ Bertrana P. (28 maig 1911). La asamblea municipal de la Unión Republicana. -Un acuerdo inutil- La regeneración de los republicanos gerundenses aplazada. -Algo sobre el discurso presidencial.- O con la U. F. N. R. o con los radicales. La U. F. N. R. se hará en Gerona, a pesar de los pesares. *Ciudadanía*, p. 1-2.

⁹⁶ (20 abril 1911). Redressament de forses republicanes. -El Centre de U. R. y el C. N. R.- Conferencies den Bertrana y l'Albert de Quintana. -L'U. F. N. R.- Feina a punt. *El Poble Català*, p. 3.

⁹⁷ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966 , Vol. II, p. 194, Fulcarà, 1976, p. 90-92 i Costa, 1986, p. 176.

dia dos de juliol de 1911 essent-ne el director Prudenci Bertrana. Palol recorda aquest fet amb aquestes paraules:

“Entre uns i altres, tots sentíem el cansament. Aconsellats per amics comuns, induïts per una maquiavèlica diplomàcia, els republicans per fer-se amb un grup jovençà i prometedor de recents universitaris i elements cotizables en la ciutat, i nosaltres per introduir-nos dins d’una massa amorfa i de bon dominar, el fet és que, després de moltes converses, *Catalanitat* i *Ciudadanía* es varen fondre.” (Palol, 2010, p. 239)

Miquel de Palol no es queda al marge d’aquest projecte i hi col·labora amb el pseudònim Epicur, dos són els articles que s’han trobat al llarg dels vuit números del setmanari.

El primer, *Teodor Llorente*,⁹⁸ és un panegíric a la figura de l’intel·lectual valencià. Un cop exaltada la figura del poeta, el cronista lamenta que no hi hagi continuïtat de la seva aportació cultural al País Valencià:

“Veus aquí un moment romàntic en terra valenciana que desapareix, i desapareix sense que s’insinuï una guspira de continuació, o sense que un altre idealista envegi el setial d’honor que ha deixat buit el poeta que, bondadós i patriarcal, va laborar la tradicional resurrecció del *Rat Penat*, fitant els ulls estèticament vers el renaixement esplendorós de Catalunya. (...)

En resum, Llorente visqué un dia, aquell dia altament ingenu en que Castella amb els seus poetes Ruiz Aguilera, Zorrilla i Nuñez de Arce, Provença amb Mistral, Roumieu i el Príncep Bonaparte Wyse, els catalans d’en Querol i Ferrer s’ajuntaren en la Festa dels Jocs Florals i brindaren per la fraternitat literària dels pobles com un pacte de nacions germanes, petites i pures.”

*Del triomf d’Apel·les Mestres*⁹⁹ és el segon, i darrer, article que podem llegir a *Ciudadania*. Amb l’excusa de la representació del poema *Liliana* de Mestres, Palol fa una radiografia de la poètica de l’escriptor:

“El nom del venerable poeta s’ha fet d’actualitat una vegada més i la premsa reviu els elogis que tantes voltes ha degut prodigar-li. La seva poesia tant subtil i magnífica, d’una espontaneïtat meravellosa, mai com en la present ocasió per *entranyar-se* dintre l’ànima ciutadana, que segurament devia desconèixer-la donada la manera de ser d’aqueixa poesia, essencialment bucòlica i pastoril. En els poemes d’Apel·les Mestres, en casi tot el conjunt de la seva obra poètica, no s’hi troben pas els cants èpics ni les altes gestes tràgiques que puguin impressionar a la ciutat sinó un perfum exuberant de rusticitat i de naturalesa fonament primitiva, descobrint els diàlegs

⁹⁸ Epicur. (09 juliol 1911). Teodor Llorente. *Ciudadania*, p. 2. Vegeu annex p. 221.

⁹⁹ Epicur. (23 juliol 1911). Del triomf d’Apel·les Mestres. *Ciudadania*, p. 2. Vegeu annex p. 222-223.

amb reminiscències panteistes de flors i abelles, de velles alzines i d'atlètics pins, de gnoms i de fades, de goges i de dones d'aigua..."

Amb la incursió directe al periodisme, Miquel de Palol se serveix dels recursos moderns que a principis del segle xx tenia l'intel·lectual per exercir com a tal. A través dels articles que hem resseguit podem veure un Palol conscient del què significava ser intel·lectual denunciar i després guiar a la societat perquè aquesta reacciona a favor de l'ideal exposat per l'home de cultura.

1. 7. La participació als Jocs Florals.

Tot i la dedicació gairebé total al periodisme, Miquel de Palol s'uneix a l'engranatge catalanista dels Jocs Florals participant amb les seves composicions poètiques als certàmens.

Amb el poema *Jo pecador*¹⁰⁰ Miquel de Palol va obtenir la Flor Natural als Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols,¹⁰¹ presidits aquell any per Prudenci Bertrana i vicepresidits per Salvador Albert. Segons la crònica,¹⁰² publicada en el mateix diari, la festa va ser un èxit:

"De la seva importància, i de la seva transcendència cultural, n'hi hauria prou, dient que la bella festa de poesia fou un acte essencialment popular. La ciutat de Sant Feliu se sentia tota interessada per l'esplendor de la mateixa, i aquest interès palpitant, se veié prou clar ja molt abans de començar la festa, en que l'espaiosa sala d'espectacles del Casino *Guixolense* estava plena a vessar d'un públic en el que hi havia representació de tots els estaments socials. La comunitat del poble de la festa que anava a celebrar-se, podia veure's bé en aquella hora, en què entre les flors i *drepimè*, plantes i ornamentacions fastuoses, se veien formiguejar en aquestes belles confusions de les grans solemnitats el poble, les gentilíssimes ganxones de tots els estaments, i els homes de totes les profecies. (...)

De seguit, procedí el propi mossèn Viver a l'aventura dels plecs on hi havien els noms dels autors premiats, començant pel que acompanyava la poesia guanyadora de la Flor Natural, *Jo pecador*, i de la qual n'era autor el nostre company director en Miquel de Palol.

El seu nom fou rebut pel públic amb un aplaudiment xardorós, i el poeta, passà a recollir el seu merescut premi, en mig d'aquella espontània i afalagadora manifestació de simpatia.

¹⁰⁰ Palol, M. de. (7 agost 1910). *Jo Pecador*. *Catalanitat*, p. 2. També el trobem publicat en premsa a: Palol M. de. (4 agost 1910). *Jo Pecador*. *Lectura*, p. 11-12. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897 -1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 172-173.

¹⁰¹ (23 juliol 1910). Primers Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *El Poble Català*, p. 1, (24 juliol 1910). *Diario de Gerona* p. 11, (24 juliol 1910). *El Autonomista*, p. 3, (25 juliol 1910). *La Vanguardia*, p. 10 i (4 agost 1910). Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *Lectura*, p. 9-13.

¹⁰² (7 agost 1910). Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *Catalanitat*, p. 3.

Un cop a l'estrada, el president del jurat, feu entrega al poeta Palol, de la Flor Natural, un *pomposíssim* cactus blanc (uneus labispiuss) lligat amb una magnífica llaçada blanca, bellament decorada, i encapsada amb la llegenda de Primers Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols.”

El malentès que hi va haver entre Palol i Viver amb l'elecció de la Reina de la Festa va suscitar una polèmica a la premsa catalana, abans que es celebrés la festa, que va anar més enllà de l'elecció de la dama. Els republicans acusaven el rebuig de la Srta. Batet, escollida per Palol, per qüestions polítiques. També es van denunciar algunes irregularitats a la recepció dels originals.

El dia tres d'agost, *El Poble Català* publica *Els Mestres Cantaires de Sant Feliu de Guíxols. El Jurat no accepta una reina republicana*,¹⁰³ el primer dels articles sobre l'afer. L'escrit, anònim, ataca directament al secretari dels Jocs Florals, mossèn Francesc Viver i defensa aferrissadament la legitimitat de l'elecció de Palol. La Reina escollida pel poeta era la filla de l'empresari Batet. L'articulista explica la decisió del jurat (la de no acceptar la Reina) sota la premissa que el pare de l'escollida era un fervent defensor de la República i anticambonista. L'escrit acaba amb un lament i una crida als poetes a denunciar els fets irregulars que poden succeir als diferents certàmens poètics:

“Davant de la grossera ofensa a una senyoreta a la que ha prestat son homenatge i acatament el poeta triomfador, què faran els poetes de Catalunya?
No creuran necessari dir quelcom sobre aquest punt els qui concorren en els nombrosos Jocs Florals que es celebren en nostra terra?”

El dia següent, el mateix diari publica un article també a favor de Miquel de Palol:¹⁰⁴

“Avui podem anunciar als nostres llegidors la solució satisfactòria de l'incident i en conseqüència, la mort en flor, del conflicte que es presentava.

La solució ha estat com havia d'ésser. Han triomfat el bon sentit, la lògica, la gentilesa, de lo qual ens en alegrem força. La Reina de la Festa que ocuparà el trono dels Jocs Florals de Sant Feliu, serà la senyoreta Batet, elegida pel poeta guanyador de la Flor, en Miquel de Palol. No han servit de res les habilitats dels conservadors del Jurat, dirigits pel capellà senyor Viver. (...) I ara, acabat com sembla el conflicte, rebí la nostra enhorabona en Miquel de Palol i la seva reverència més cerimoniosa la senyoreta Batet, Reina de la Festa.”

¹⁰³ (3 agost 1910). Els Mestres Cantaires de Sant Feliu de Guíxols. El jurat no accepta a una reina republicana. *El Poble Català*, p. 1.

¹⁰⁴ (4 agost 1910). Els Mestres Cantaires de Sant Feliu de Guíxols. El poeta ha triomfat. *El Poble Català*, p. 1.

La polèmica no acaba aquí. Cinc dies després es reobre amb un article de Josep Calsada Carbó,¹⁰⁵ ganxó, amb un nou article a favor de Miquel de Palol. Calsada denuncia que els seus treballs enviats a Sant Feliu ni tan sols van ser numerats per a ser vistos pel jurant. L'escriptor, aprofitant l'article que va sortir a *El Autonomista*, culpa directament a Viver del fet. Recolzant-se amb les paraules anònimes d'un dels membres del jurat del certamen, Calsada assegura que molts escrits no van arribar a ser jutjats. L'escriptor ofès pregona que les composicions que van arribar al jurat eren d'escriptors afins a mossèn Viver o bé, de gironins de naixement (tan dretans com esquerrans). La contundència de les paraules parlen per si soles:

“No fa gaires dies «El Autonomista», de Girona, deia que moltes composicions enviades als Jocs de Sant Feliu, havien estat «presoner» del senyor Viver, qui sense donar-ne compte a cap dels companys de Jurat les havia «retirades» de «circulació». (...)

De tot això la culpa la tenen els senyors Albert, Corominas, Pou i Pagès i demés homes de l'esquerra. Si s'haguessin deixat perdre les eleccions de La Bisbal, el senyor Viver hauria estat benvolent amb els poetes dels vençuts.”

Un mes després, Palol escriu la seva visió dels fets al setmanari *Catalanitat*.¹⁰⁶ El poeta ens explica que publica l'article a contracor i que ho fa per tancar definitivament la polèmica. Escriu que mossèn Antoni Viver, el secretari, en tot moment va ser correcte i educat amb la Reina de la Festa i que li va demanar perdó personalment per tot l'embolic que hi ha havia hagut amb la seva elecció.

Miquel de Palol narra detalladament els esdeveniments acusant l'elecció de la segona Reina de la Festa per part dels amics, i en contra de la seva pròpia voluntat, de mossèn Viver. El poeta també lamenta que l'afer hagi transcendit tant i que es barregi política i poesia:

“No era el meu propòsit intervenir en l'odiós afer dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols, celebrats en primer del mes passat; afer que ha vingut mantenint algú, com si necessités una popularitat, i la volgués obtenir sigui com sigui: i que no ha passat d'ésser converses de comparses i comarses. (...)

Mes ans que tot, he de protestar enèrgicament de què s'hagi fet qüestió política del fet; he de protestar de que -precisament per un poeta- s'hagi arrossegat la poesia entre els comentaris de la plaça pública, i de què de tota una joventut, que jo crec culta, no n'hi hagi sortit una sola veu que hagi trencat llances en pro de la bellesa, defensant a una senyoreta que se l'ha ultratjada per les idees polítiques que pugui tenir el seu pare. (...)

¹⁰⁵ Calsada Carbó, J. (9 agost 1910). Lo dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *El Poble Català*, p. 1-2.

¹⁰⁶ Palol, M. de. (11 setembre 1910). Dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *Catalanitat*, p. 3. Vegeu annex p. 169-171.

Si mossèn Viver no hagués vist, ran de terra, que el cognom Batet era una placa de simpatia pel públic avesat, no hauria fet res en contra; mes llavors, amb una excitació d'histèric, alçà la creuada contra aquest cognom i comprometé a una senyoreta, oferint-li -sens com va ni com consta- el nomenament de Regina. I d'aquest moment no va pas donar-me'n compte a mi. (...) Deixant a part formalisme que s'han passat per alt, i faltes d'atenció i d'amistat, jo he callat sempre, fent cas omís de l'insult i de la difamació que se m'ha llençat en veu baixa: perquè pensava que el senyor Viver propagaria la veritat i a la fi se'm faria justícia sense jo demanar-la; mes sembla que per part d'aquest senyor, dura encara la rancúnia política, i allà on se fica, no hi ha possible arreglo.

Sort que la ciutat de Sant Feliu, donà la nota sensata, el dia de la festa, aplaudint a la reina senyoreta Batet, i aquell aplaudiment va ésser la més forta protesta contra els mistificadors de l'art, i els antipatriotes.”

Amb aquestes paraules s'acaba la polèmica suscitada arran dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. Gairebé cinquanta anys més tard l'escriptor recorda els fets a les seves memòries. De les paraules escrites amb la distància del temps podem constatar que Palol es va doldre molt dels fets passats:

“Jo no havia sospitat mai que la política es pogués ficar en aquelles festes tan inofensives. Però vaig haver de constatar-ho. (...)

Sí, sí... La cosa es va encendre de tal manera que esdevingué una veritable batalla de reines i no pas entre els amics o admiradors de l'una o de l'altra, sinó perquè eren la personificació dels dos partits que més cordialment s'odiaven en aquella ciutat, les dretes i les esquerres. (...) Val a dir, però, que el teatre -per si de cas- estava pres militarment pels millors elements del Centre Federal, del Pòsit de pescadors i dels obrers de la fàbrica surotapera del pare de la reina, distribuïts discretament per si els altres s'atrevien a aigualir la festa. Els “altres”, però, davant dels fets consumats, optaren per allò més natural en la seva ideologia: organitzaren una berenada a Sa Conca, coma a protesta.” (Palol, 2010, p. 229-232).

També al mes d'agost, Miquel de Palol obté un premi als Jocs Florals de Sabadell organitzats per la CNR d'aquella població. El president del jurat va ser Ignasi Iglesias.¹⁰⁷

Aquest mateix any també guanya el premi de la Diputació als Jocs Florals de Girona¹⁰⁸ amb les cinc composicions agrupades sota el nom d'*Ofrenes*.¹⁰⁹ Segons Casacuberta (2000, p. 62-65), aquell any els Jocs Florals van ser mediocres degut, encara, al traspals de la Setmana

¹⁰⁷ (4 agost 1910). Jocs Florals a Sabadell. *El Poble Català*, p. 1.

¹⁰⁸ (1 novembre 1910). *Diario de Gerona*, p. 13, (3 novembre 1910). *Diario de Gerona*, p. 6 i (7 novembre 1910). De les passades festes: Jocs Florals. *Catalanitat*, p. 3.

¹⁰⁹ Els poemes agrupats sota aquest títol són: *Rural, Sentint-la interpretar a Bach, Tarde Marina, Veremes en l'illa de Chipre i Repós*. Vegeu: *Jochs Florals de Girona* (1911). Girona: ed. Masó, p. 55-57.

Tràgica. Tot i la designació d'una dona, Trinitat Aldrich, com a presidenta aquesta elecció no va ser cap acte de modernitat, tot el contrari, una voluntat de retorn a l'ordre catòlic i noucentista.

L'any següent obté un premi als Jocs Florals de Sarrià.¹¹⁰

A Girona tampoc no van faltar els Jocs Florals al 1911. Presidits per Eugeni d'Ors, aquests van ser un punt d'inflexió a la ciutat ja que, finalment, tot l'entramat del Noucentisme arriba plenament a la ciutat. El grup de Palol ja s'havien autoexclòs per la seva trajectòria intel·lectual, lligada primer al Modernisme i més tard al republicanisme catalanista. (Casacuberta, 2000, p. 67-68). En aquest moment comença l'arraconament del grup d'intel·lectuals que no combreguen amb la ideologia regionalista. Un punt que també va ajudar a l'enemistat entre aquests gironins i d'Ors va ser la polèmica que es va desencadenar arran del discurs que el noucentista va pronunciar i l'acusació de plagi que va patir per part de Romà Jori a les planes de *La Publicidad* (1878-1939)¹¹¹ (Casacuberta, 2000, p. 73-76).

Tot i la polèmica, Palol va obtenir el premi del Círculo Católico de Girona per la composició *De l'ànima pagana*.¹¹² La majoria de guanyadors van ser afins al Noucentisme (Soler, 2001, p. 84-85).

Aquest és l'any de la publicació de *l'Almanach dels noucentistes*, els gironins que hi figuren són Josep Clarà, Tomás Carreras i Artau i Rafael Masó.

Independentment de la seva participació com a escriptor també participa com a secretari de Jocs Florals. Al 1911 ho va ser dels Jocs Florals de la Bisbal de l'Empordà.¹¹³ Aquest certamen va ser organitzat per L'Escut Emporità, un dels centres republicans per excel·lència de l'Empordà. La festa es va celebrar, sense cap incident, al Teatre Principal el dia setze d'agost coincidint amb la festa major de la població.¹¹⁴

1. 8. Participació ciutadana i actes socials.

Tot i les crítiques que s'han anat resseguint al llarg de la trajectòria de Miquel de Palol com a director de *Catalanitat*, l'intel·lectual gironí no renuncia a entrar dins el sistema. Al març

¹¹⁰ (2 octubre 1911). El Jocs Florals de Sarrià. *El Poble Català*, p. 3.

¹¹¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 133-136.

¹¹² (3 novembre 1911). *Diario de Gerona*, p. 6-11.

¹¹³ (27 juny 1911). Jocs Florals de la Bisbal. *El Poble Català*, p. 3, (6 juliol 1911). Jochs Florals de La Bisbal. *Diario de Gerona*, p. 9-10 i (2 juliol 1911). Jochs Florals de La Bisbal. *Ciudadania*, p. 2.

¹¹⁴ (22 agost 1911). La Bisbal. *Diario de Gerona*, p. 11.

del 1910 va sol·licitar fer les oposicions per ser oficial de segona a l'Ajuntament de Girona a l'àrea de comptabilitat.¹¹⁵ Dos mesos més tard el mateix *Diario de Gerona* publica els resultat de les oposicions, Palol no guanya la plaça quedant vuitè de la promoció.¹¹⁶

La societat catalana en general, i la gironina en particular, tenia en compte a Miquel de Palol com a escriptor i com a intel·lectual. A finals de gener la revista femenina *Feminal* (1907-1917),¹¹⁷ publica una partitura on Carme Karr, la directora de la publicació, musica el poema *Orquídea* de Palol.¹¹⁸

El nostre autor també és un agent actiu de la societat gironina participant com a actor aficionat. Al març *La Escena Catalana* (1906-1913)¹¹⁹ ens informa que Palol fa d'actor al drama *Com las olivas*, obtenint un èxit considerable per part de la crítica i del públic.¹²⁰ La representació es va fer a l'Orfeó Gironí. La carrera com a actor de Palol no acaba aquí, al 1911 actua de nou amb l'obra de teatre *De pecador a sant*,¹²¹ a finals d'any es torna a representar aquest drama.¹²² Mig any després puja de nou a dalt d'un escenari amb l'obra de teatre *Perdó!*, escrita per Pere Bosch.¹²³

El mes de setembre del 1911 el teatre català va retre un homenatge a Santiago Rusiñol. Set gironins convidats a l'acte no hi van poder assistir i van escriure un carta al dramaturg donant-li el seu suport. Els firmants van ser Bertrana, Rahola, Palol, Garcés, Tharrats, Monsalvatge i Almeda. Aquesta carta la podem llegir a *El Autonomista*.¹²⁴

¹¹⁵ (16 març 1910). *Diario de Gerona*, p. 8.

¹¹⁶ (22 maig 1910). *Diario de Gerona*, p. 9.

¹¹⁷ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 380-456.

¹¹⁸ Palol, M. de i Karr, C. (30 gener 1910). *Orquídea. Feminal*, p. 15. La lletra d'aquest poema ja portava un llarga trajectòria. En premsa a: Palol, M. de. (26 novembre 1904). *Del Cor. Lo Geronés*, p. 3, Palol, M. de. (1 abril 1907). *Orquídea. Scherzando*, p. 2 i Palol, M. de. (28 setembre 1907). *El Autonomista*, p. 3. Publicat a: Palol, M de. (1906). *Roses*. Girona: Armonia, p. 48. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 47. Vegeu també: Karr, C. (1916). *Orquídea [Música impresa]: lieder para canto y piano / [música] por Carmen Karr de Lasarte; letra de M. de Palol*. Barcelona: Librería Parera.

¹¹⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 413- 414 i p. 545-546.

¹²⁰ (12 març 1910). *La Escena Catalana*, p. 7.

¹²¹ (1 abril 1911). *Gent Nova*, p. 5.

¹²² (18 novembre 1911). *Gent Nova*, p. 7.

¹²³ (4 novembre 1911). *Gent Nova*, p. 5.

¹²⁴ Bertrana, P., Rahola, C., Palol, M de., Garcés, T., Tharrats, J., Monsalvatge, X. i Almeda, S. (17 setembre 1911). Carta d'homenatge. *El Autonomista*, p. 2.

1. 9. Una possible novel·la de l'autor.

Al setmanari quinzenal badaloní, *Gent Nova* (1899-1918),¹²⁵ portaveu del Centre Catalanista, llegim que han rebut una novel·la original de Miquel de Palol que porta per títol *Gitanos*.¹²⁶ L'autor de la ressenya la compara amb els drames de Vallmitjana i espera que el gironí l'ampliï per a la seva publicació definitiva. Aquest volum lamentablement no ha estat trobat. Una explicació que podríem trobar és que els redactors de *Gent Nova* s'haguessin equivocat d'autor confonent a Palol amb el mateix Vallmitjana ja que un mes després trobem la notícia de la publicació de la obra *Entre gitanos* d'aquest autor.¹²⁷ També és possible que la obra es perdés en el saqueig que la casa del poeta va patir al 1939. (Vila, 2010, p. 321)

Com veurem més endavant, després del poc èxit del setmanari Miquel de Palol es dedica esporàdicament al periodisme i explora nous camins com a escriptor per assolir els seu objectiu de la modernització de Girona.

¹²⁵ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 31-32.

¹²⁶ C. (15 juliol 1911). Llibres rebuts. *Gent Nova*, p. 4.

¹²⁷ (2 juny 1911). *La Publicidad*. p. 1.

Capítol II:

1912-1918. Entre el republicanisme i el regionalisme. La Primera Guerra Mundial.

Després de la tardança de la fundació de la UFNR a Girona i de la marxa de Prudenci Bertrana a Barcelona per dirigir els setmanaris humorístics d'esquerra *La campana de Gràcia* (1870-1934)¹²⁸ i *L'Esquella de la Torratxa* (1872-1936)¹²⁹ Miquel de Palol entra a treballar a l'empresa electroquímica del Compte Beranguer, fet que el fa abandonar, en part, la gran efervescència política i literària que havia tingut durant els dos anys anteriors. El poeta a partir del 1915 és l'encarregat de publicar les notes de premsa relacionades amb l'empresa.¹³⁰

El grup republicà no estava tan cohesionat com abans però no deixa d'intervenir a la vida cultural de la ciutat de Girona. La creació de la revista *Cultura* (1914-1915)¹³¹ dirigida per Josep Tharrats on la majoria de col·laboradors de *Catalanitat* hi tenen presència és un bon exemple d'activisme cultural. La publicació portava com a subtítol "Revista mesal. Política catalana. Novel·la. Poesia. Música. Pintura. Filosofia. Lletres estrangeres" i era la continuació de projectes tan emblemàtics com *Enderroch o Lletres* (1907).¹³²

Durant aquests anys l'ambient que es respirava a la ciutat era majoritàriament noucentista. La creació de la Societat Athenea (1913-1917) (Vázquez, 2006, p. 81) per part de Masó, Montsalvatge, Palol, Rahola, Pla i Dalmau ens indica que, de la mateixa manera que al 1902 els dos grups intel·lectuals es van unir per reorganitzar els Jocs Florals, deu anys més tard fan el mateix per dotar la ciutat d'un ambient cultural propi de la seva contemporaneïtat. La unió de les forces catalanistes, republicanes i regionalistes, ve suscitada per la situació política de Catalunya. Les dues ideologies esperaven amb il·lusió la concreció de la Mancomunitat i les normes ortogràfiques de Pompeu Fabra. La creació de la Societat Athenea és una mostra de la bona voluntat de la unió catalanista i la bona entesa intel·lectual que hi havia a la ciutat quan es tractava de fer-la avançar.

¹²⁸ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 232-240.

¹²⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 258-266 i Jardí, 1986, p. 86.

¹³⁰ Un exemple el trobem a: (26 febrer 1915). *Diario de Gerona*, p. 12.

¹³¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 204-205 i Costa, 1986, p. 180-181.

¹³² Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 208 i Costa, 1986, p. 45 i p. 163-164.

Tot i aquest ambient de cordialitat gironina, Miquel de Palol publicava a Barcelona als setmanaris amb tendència esquerrana i republicana. Durant el 1913 col·labora assíduament a la *Plana Literària de El Poble Català*. Durant aquest període el poeta també publica dos llibres de poesia: *Sonetos Galantes* i *Poemes de tarda*.

2. 1. Obra literària. Dos llibres de poesia i una obra de teatre: *Sonetos Galantes*, *Poemes de tarda* i *Cadenes*.

Al 1912 és publica en format volum els *Sonetos Galantes*. Un recull de poesies dedicades a cinquanta il·lustres dames gironines. En un primer moment Palol va escriure els poemes en català i, posteriorment el coautor del llibre, Alberto de Quintana, els va traduir al castellà. Els crítics (Navarro, 1985, p. 25 i Rovira, 1985, p. 33) es posen d'acord en afirmar que aquest llibre és un parèntesis a la poètica de Palol. Potser, més que un parèntesis, el podem qualificar com a llibre anecdòtic o un *divertimento* a la trajectòria del poeta. Al juliol el *Diario de Gerona* ja n'anunciava la publicació¹³³ per la tardor. Aquest mateix diari, coincidint amb el llançament del llibre a l'octubre, reproduïx quatre sonets (dedicats a Pilar Vinyals, Maria Capellà Armet, Carmela Carreras i Dolors Matas Teixidor)¹³⁴ i en fa una petita nota de premsa. El redactor anònim elogia la figura dels dos poetes i les dames que apareixen en el recull:¹³⁵

“Los poetas; cuyas personalidades figuran honrosamente en primera fila de nuestra juventud intelectual, y ello escusa todo linaje de elogios, rinden con este libro justa pleitesía y homenaje a la gentileza y hermosura de la joven feminidad que es encanto de nuestra vida provinciana.”

Gairebé un mes més tard, F. Bosch Armet treu a la llum una petita ressenya del llibre on lloa els autors per la particularitat que han sabut transmetre de cada dama. També ens informa de l'èxit que ha tingut el poemari entre el públic:¹³⁶

“Són els *Sonetos* escollides toies de flors que amb delicat perfum presenten els autors a les donzelles a quines van adreçades, amb la particularitat que en cada *soneto* hi ha quelcom de la persona a qui es dedica. Això és delicat i difícil d'apropiar-se quan els autors adrecen no a una

¹³³ Bertrana. P. (9 juliol 1912). *De provincias desde Girona*, p. 6 i (11 juliol 1912). *Diario de Gerona*, p. 6.

¹³⁴ Palol, M. de. i Quintana A. de. (1912). *Sonetos Galantes*. Girona: Dalmau Carles, p. 28-29, 34-35, 46-47 i 84-85. També Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 72 (Pilar Vinyals).

¹³⁵ (25 octubre 1912). *Sonetos Galantes*. *Diario de Gerona*, p. 4.

¹³⁶ Bosch Armet, F. (21 novembre 1912). *Geroninas*. *Diario de Gerona*, p. 5.

sinó a vàries i quan la musa ha de trobar una paleta de colors de la fantasia, la nota justa per conservar-se sempre a la mateix altura i no decaure.”

El diari republicà *La Publicidad* on Quintana escrivia, també es fa ressò de la publicació del llibre amb una nota de premsa.¹³⁷

El Autonomista treu una crítica del llibre.¹³⁸ Carles Rahola lloa la iniciativa de Palol i de Quintana però els recrimina la desigualtat dels sonets, uns més aconseguits que d’altres. La part final de l’article ens resumeix perfectament la idea que ens vol transmetre el redactor:

“Por esto Maragall, la egregia alma siempre presente en nuestro pensamiento, los acogería con benevolencia, a pesar de enseñarnos constantemente que el verso ha de ser emoción y que sólo debemos escribir cuando nos sentimos a ello impulsados por un poderoso estímulo interior, como quien dice palabras temblorosas y cálidas en un balbuceo de iluminado.”

El mateix diari, ja al mes de maig, havia publicat sis sonets del recull sota el pseudònim d’Incognitus i amb el títol aglutinador de *Manojo de rosas*.¹³⁹ Les dames homenatjades en aquesta ocasió són: Currita Saiz, Pepita Amat, Maria Amat, Pepita Gómez i Maria Capellà Armet.¹⁴⁰

Una altre crítica apareguda sobre el llibre, i la més interessant, la podem llegir a *El Poble Català* i ve signada per Alexandre Plana.¹⁴¹ Aquest, des d’un primer moment, desvetlla al lector la fórmula que han fet servir Palol i Quintana per a confeccionar el llibre. Plana ens diu que hi ha vint-i-cinc sonets de cada poeta. A la ressenya també aïlla les característiques de cada escriptor. De Alberto de Quintana ens assenjala que deu la seva poesia a l’escola castellana i que mitjançant les virtuts físiques de la dama arriba a les psicològiques. En canvi, de Miquel de Palol ens comenta que deu la seva poètica a l’escola veneciana fixant-se d’aquesta manera més amb la part espiritual que amb la part corporal. Tot i les diferències el crític no treu mèrit a la unitat del llibre. Les composicions dels dos poetes es van alternant consecutivament. Comença el poemari Alberto de Quintana i el tanca Miquel de Palol:

“L’Albert de Quintana i en Miquel de Palol, han ajuntat les seves facultats tan diverses en aquest esforç. L’un sent bronzir dintre seu els ritmes castellans com una abella en el mes d’agost. Valle-Inclán, Villaespea, Rubén Darío. (...) L’altre té la seva ànima de poeta vibrant encara de totes les

¹³⁷ (24 octubre 1912). *La Publicidad*, p. 4.

¹³⁸ C. R. (3 novembre 1911). Sonetos Galantes. *El Autonomista*, p. 3.

¹³⁹ Incognitus. (12 maig 1912). *Manojo de rosas*. *El Autonomista*, p. 2.

¹⁴⁰ Palol, M. de. i Quintana A. de. (1912). *Sonetos Galantes*. Girona: Dalmau Carles, p. 6-7, 10-11, 18-19, 22-23, 28-19 i 34-35.

¹⁴¹ Plana, A. (5 desembre 1912). Sonetos Galantes. *El Poble Català*, p. 1.

sensacions recollides, i en la seva poesia hi junta els colors esclatants com un esmalt. (...) La primera línia és regular, d'una mateixa tensió en tot el seu desenrotllo: se fixa sobretot en la figura de cada donzella -els cabells, els ulls, el somriure- (...) L'altre poeta, sembla que no vulgui posar el comentari d'un adjectiu a cada bellesa del cos de la donzella evocada en el sonet. El seu comentari va al marge d'una bellesa que parla més aviat de l'ànima que del cos. (...) D'aquests dos poetes no em sabia estar de dir que l'un és a la manera d'un pintor d'escola castellana, fort de pinzell, però sense gaire sentit de la composició, exaltat d'un romanticisme sense mesura, i l'altre és com un pintor de la clara escola veneciana, amb tintes rosades, que s'hagués encantat alhora davant de la influència contrària i vacil·lant de un Watteau, minucios i d'un Turner, de col·locacions esfumades."

Mig any després de la compilació de sonets la premsa encara se'n fa ressò. Al febrer la revista satírica *L'Esquella de la Torratxa* publica l'última ressenya firmada per Sept Sciencies. En ella hi ha un elogi al bon estil que tenen els autors en llengua castellana i a la magnificència d'alguns dels sonets que es poden llegir. L'articulista es lamenta també, de la desigualtat del llibre i el qualifica de romàntic mitjançant una metàfora amb la tènue llum elèctrica de la ciutat de Girona.¹⁴²

"En fi, el llibre és odorant a estones, sempre discret i molt suggestiu. No dubtem que, a hores d'ara, algú deu guardar-lo sota el coixí i deu rellegir-lo amb deliqui a altes hores de la nit, sols l'entelada bombeta elèctrica, que per sort a Girona projecta una minsa i deliciosa claredat de lluern harmonitzadora de les majors delícies romàntiques."

Com s'ha pogut comprovar en el capítol anterior, els *Sonetos Galantes* ja es van començar a publicar al setmanari *Catalanitat*.

A l'octubre del 1914¹⁴³ surt el volum *Poemes de tarda*, el tercer poemari de Miquel de Palol. Com anirem comprovant al llarg de l'estudi els poemes recollits no són inèdits del tot, dels cinquanta poemes publicats vint-i-tres havien estat recollits en premsa o presentats a Jocs Florals prèviament. El tiratge del poemari va ser molt petit i no es podia adquirir a les llibreries.

Miquel de Palol també comença a ser conegut com a dramaturg durant aquests anys, el reconeixement, però, no li arriba fins anys més tard.

El mes de març, el Teatre Principal de Girona acull la representació de la primera obra dramàtica de l'autor: *Cadenas*.¹⁴⁴ Escrita originàriament en català, va ser representada en

¹⁴² Sept Sciencies. (7 febrer 1913). Paperam. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 105-106.

¹⁴³ (1 desembre 1913). Llibres i comentaris. *Scherzando*, p. 10 i (octubre 1914). Pandemonium. *Cultura*, p. 6.

¹⁴⁴ (25 març 1914). *Diario de Gerona*, p. 6, (29 març 1914). *El Autonomista*, p. 3 i (31 març 1914). *Diario de Gerona*, p. 13 i (29 març 1914). *Aigua-forts*, p. 6.

castellà, traduïda per Alberto de Quintana. Abans de l'estrena, però el poeta va oferir una lectura a la redacció de la revista humorística gironina *Aigua-forts* (1914-1915).¹⁴⁵

Gràcies a *Girona* i jo sabem que l'obra no va funcionar com Miquel de Palol esperava:

“En aquells temps primicers d'eufòria literària, en què s'alternaven un recull de versos i una novel·leta, o uns contes d'imaginació desbordada, també vaig acabar una obra teatral, de la qual si ja no en guardo res, en queda el títol com a mal record: *Cadenes*. Enlluernat pels primers èxits literaris, i amb l'aval que em concedien companys tan responsables com l'Adrià Gual i l'Alexandre Plana, als que jo havia tramès al manuscrit perquè m'aconsellessin, tenia una confiança absoluta en ella (...)

Ni ell ni cap dels actors, sospito, l'havien llegit, però li semblà que el fet d'anunciar una obra d'«un jove poeta local» mig ompliria el teatre.” (Palol, 2000, p. 312-313)

L'obra escrita entre el febrer i el març del 1912¹⁴⁶ és la història d'un hereu gironí, inconformista i rebel. Mitjançant el clàssic triangle amorós, Palol desplega una crítica a la burgesia provinciana, a la seva moral i a la seva ètica. A l'obra conté també una reflexió entorn a la caritat, tema relacionat directament amb la narració publicada a *Catalanitat*, *La tragèdia del mar*. Sense dubte aquesta és l'obra de teatre més moderna de les escrites pel poeta.

2. 2. Les col·laboracions a la premsa.

Des de les pàgines de *L'Esquella de la Torratxa*, Miquel de Palol escriu una sèrie de relats de temàtica gironina i provinciana amb el pseudònim de Narcís. La crítica que fa de la seva ciutat natal és la mateixa que s'ha trobat al setmanari *Catalanitat*, continua així la seva tasca de denúncia dels elements que no funcionen a la ciutat.

A les seves memòries ens explica com va sorgir aquesta col·laboració amb la publicació barcelonina:

“En Bertrana, que em coneixia aquesta flaca, i que, per altra part, tenia encara ferm el lligam amb un viure ciutadà que se li feia fatalment enyoradís, em demanà la col·laboració en la seva tasca de dirigir *L'Esquella* (...) firmava *Narcís* i em divertia molt escrivint-les: la política local i l'administració de la ciutat era un tema inesgotable. Quan no hi havia cap motiu, l'inventava.” (Palol, 2010, p. 251)

¹⁴⁵ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 199.

¹⁴⁶ Vila, I. (2014). *Edició i estudi de l'obra teatral completa de Miquel de Palol (1885-1965)*. Tesi doctoral no presentada, Universitat de Girona, Girona.

Al mes de desembre del 1912 surten les primeres cròniques. La primera porta un títol ben suggerent, *Provincialisme*.¹⁴⁷ Amb l'anècdota de la correcció d'una falta d'ortografia, el gironí critica un per un als regidors de l'Ajuntament de Girona:

“Els ajuntaments provincians són el model més gros de cordura que puga oferir-se. Allí s'hi reuneixen els consellers, amb la mateixa cordialitat que si féssim el tresillo a la farmàcia o la barrotada al cafè.

No és d'estranyar que es prengui acords de tanta transcendència com el pres, ara de poc, per l'Ajuntament de Girona, i que ressenyen els corresponsals en aquesta forma: *S'acordà per unanimitat rectificar una falta d'ortografia, feta en els ròtols del mercat dels bous*.

El senyor Alcalde no tenia opinió. En canvi el senyor Bassols cridant com un energumen i clavant cops de puny a la cadira presidencial jurà i perjurà que si “ell és en el silló, ja ho aclararia”. El senyor Alcalde li demanà porugament que parlés, mes ell se tancà llavores en el més reflexiu dels mutismes.”

Quinze dies més tard llegim l'article ... *Aquella botiga*.¹⁴⁸ De nou ens trobem davant d'una crítica dirigida al Consistori gironí, en aquesta ocasió a través del retrat del caràcter dels botigues de la Girona menestral:

“Un estrany pressentiment ha fet sortir als botigues, fins al pas de la porta, i els han estat contemplat fins que han tombat la cantonada. Unes dones han dit: “Són els dels embargs” i ha passat com una esgarrifança per la calmosa vida matinal d'una ciutat que treballa per anar fent, per inèrcia o per consuetud. (...)

– ¡Qui sap! -Va dir ella-. I tots dos miraren amb una temença gran, aquella botiga fosca, desmantellada, sense mercaderia coneguda i amb més fressa de criatures que de parroquians. (...)

És cert que ells paguen com poden totes les mil coses que han de pagar, des de les cèdules, per a tots i cada ú dels de la família, fins a la contribució de lo que podrien vendre en cas de tenir mercaderia, sense comptar els drets d'ocupació de via pública per aquell barrot que hi ha a la porta, que abans servia per a aguantar la tenda i ara a penes si serveix per a penjar-hi una faixa llarga, destenyida i tràgica, com si fos roba d'amortallat.”

S'ha d'esperar gairebé un any per trobar de nou la firma de Narcís. *Cròniques provincianes: Celebritats*¹⁴⁹ és una crítica al caràcter conservador de la ciutat. Darrera l'anècdota

¹⁴⁷ Narcís. (6 de desembre 1912). *Provincialisme*. *L'Esquella de la Torratxa* p. 791-792. Vegeu annex p. 226-227.

¹⁴⁸ Narcís. (27 desembre 1912). ... *Aquella botiga*. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 836-837. Vegeu annex p. 228-229.

¹⁴⁹ Narcís. (12 setembre 1913). *Cròniques provincianes: Celebritats*. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 614-615. Vegeu annex p. 232-233.

d'una trobada de requetès a una ermita, Palol ressegueix el caràcter dels mauristes i dels carlistes:

“Cada terra té nomenada per lo que cria. Però així com els *urbanos* no faran cèlebre a Tarragona, ni les escombraries a Barcelona, ni els *canadienses* a Lleida, a Girona ningú li discutirà l'ésser la terra dels requetès i de joventuts conservadores. (...)

Els bons infants no sabien pas amb quins companys se les havien. Veus aquí que, entre l'alegria de l'àpat, i els brindis, i els crits d'aquelles criatures, una veu que va sonar com un cascavell, però en degué semblar un tro pels del requetè, va cridar: «Visca en Prim!»

Mireu: allò va ésser l'hecatombe més grossa del segle. *Brownings, poignards, boxes*, tota mena de cosa terrible, sortí de la taula de la guerrera, lo mateix que escuradents, per a ocupar la taula enemiga.

– Aquests insults!... Això és intolerable!... Mori això!... Visca allò! (...)

– Calma, calma!... Que no saben vostès que el visca anava pel nostre cuiner, que té la desgràcia de dir-se Prim, com podria dir-se Jaume?”

Tres anys més tard, Palol tornar a utilitzar la firma de Narcís¹⁵⁰ per criticar l'ocurrència que ha tingut un setmanari gironí de fer una festa per la pau entre els militars i els civils gironins per oblidar els fets ocorreguts a l'agost del 1916. L'article porta per títol *Girona ciutat feliç...* i va ser publicat per *La Campana de Gracia*:

“Malgrat les tres immortals que pesen damunt seu, Girona és la més divertida i feliç de totes les viles. Cada una en la terra té el seu destí i a la nostra li ha tocat el de fer riure.

Quan elegeix diputat, elegeix en Dalmacio o en Pozo. Quan té baralles rep i dóna les gràcies. I no sembla sinó que dintre de cada gironí hi ha un tarlà de carn i ossos. (...)

De totes maneres la pau s'havia de fer un dia o altre. No parlem més. Mes una pau així no era prou pau, segons sembla. S'havia de fer amb solemnitat, amb més pompa. I d'aquí la idea. És magna i ample com el cap que la va concebir. I creiem com molt bé diu el seu autor, que està destinada a gravar amb *letras de oro* una altra pàgina de la gloriosa història gironina.

Se'n dirà la «Festa de la pau», o el «Banquet de la *promiscuació*» (que és molt distint del «Banquet dels acusats») o el «Abrazo del Campo de Marte».”

Els fets que esmenta Palol a l'article van succeir el dinou d'agost del mateix any. Arran de la detenció violenta d'un jove obrer per part de l'exèrcit, els gironins assistents a la Festa Major de la Rambla es van alçar en contra dels militars per protegir al jove. La disputa va acabar

¹⁵⁰ Narcís. (3 octubre 1910). Girona ciutat feliç... *La Campana de Gracia*, p. 3. Vegeu annex p. 249-251.

en un aldarull generalitzat. El dia següent l'Ajuntament va impedir un nou atac de l'exèrcit.¹⁵¹ El periodista aprofita l'article i critica la gestió política municipal.

El succés va tenir un gran seguiment a Girona per part de la societat civil i intel·lectual. Aquests últims van enviar una carta a Madrid per protestar pels fets. Entre els signants hi ha Miquel de Palol, Xavier Montsalvatge i Joaquim Pla.¹⁵²

Una altra publicació de Barcelona que recull textos del gironí és *El Poble Català*. El periòdic republicà reedita narracions i poemes del gironí passades pel sedàs de les normes de Fabra. Les quatre narracions aparegudes tres són reedicions: *La mort blanca*,¹⁵³ *Sacrifici*¹⁵⁴ i *Ont són els infants?*¹⁵⁵ i una és inèdita.

La narració inèdita porta per títol *Florinda*.¹⁵⁶ Aquesta és la història d'una jove venedora de flors que s'embarca a alta mar per amor. El fat li és desfavorable però decideix seguir endavant amb la seva vida perquè l'amor que va sentir pel navegant s'ho mereix. El dia següent, el mateix diari ens informa que Miquel de Palol està a punt de treure el segon volum de *Llegendes d'amor i de tortura*, aquesta obra no es va arribar a publicar,¹⁵⁷ però és molt probable que *Florinda* formés part del recull ja que segueix la temàtica de l'anterior.¹⁵⁸

Les poesies reeditades pel setmanari són tres, una recollida al primer poemari de Miquel de Palol, *Roses*,¹⁵⁹ *Balades de Schumann*. *Ivernal*¹⁶⁰ i dues aparegudes anteriorment en altres

¹⁵¹ (22 agost 1916). La paz de la ciudad, perturbada. Protesta unànime. *Diario de Gerona*, p. 1-2.

¹⁵² (17 octubre 1916). *Diario de Gerona*, p. 5-6.

¹⁵³ Palol, M. de. (16 març 1913). La mort blanca. *El Poble Català*, p. 3. En premsa a: Palol, M. de. (3 novembre 1906). La mort blanca. *Diario de Gerona*, p. 10-11, Palol, M. de. (18 febrer 1907). La mort blanca. *El Poble Català*, p. 3, Palol, M. de. (febrer 1909). *Lletres* (Suplement mesal de "La Crònica"), p. 53-55 i Palol i M. de. (22 febrer 1909). La mort blanca. *El Poble Català*, p. 3. Publicat a: Palol, M. de. (1909). *Llegendes d'amor y de tortura*. Palafrugell: Biblioteca La Crònica, p. 57-66. També recollit a: Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona*. Girona: CCG Edicions, p. 447.

¹⁵⁴ Palol, M. de. (11 maig 1913). Sacrifici. *El Poble Català*, p. 3. En premsa a: Palol, M. de. (febrer 1909). Sacrifici. *Lletres* (Suplement mesal de "La Crònica"), p. 49-53. Publicat a: Palol, M. de. (1909). *Llegendes d'amor y de tortura*. Palafrugell: Biblioteca La Crònica, p. 67-80, Palol, M. de. (1909). *Camí de llum. Narracions d'un crepuscle*. Barcelona: Biblioteca d' El Poble Català, p. 84-91, Palol, M. de. (1989). *Camí de llum (narracions d'un crepuscle)*. Edició a cura d'Alan Yates. Barcelona: Edicions 62, p. 68-71, Palol, M. de. (2009) *Camí de llum*. Edició a cura de Iolanda Vila Serra. Girona: CCG Edicions, p. 94-97 i Busquets i Grabulosa, Ll. (1985) *Contes del modernisme*. Barcelona: Lectures Moby Dick, p. 75-81.

¹⁵⁵ Palol, M. de. (27 abril 1913). *¿Ont són els infants?*. *El Poble Català*, p. 3. En premsa a: Palol, M. de. (11 febrer 1906). *¿On son els infants?*. *Emporium*, p. 157. També recollit a: Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona*. Girona: CCG Edicions, p. 353 i Palol, M. de. (2010). *Girona i Jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona, CCG Edicions, p. 353-356.

¹⁵⁶ Palol, M. de. (25 setembre 1916). *Florinda*. *El Poble Català*, p. 2-3. Vegeu annex p. 237-243.

¹⁵⁷ (26 setembre 1916). *El Poble Català*, p. 1.

¹⁵⁸ Palol, M. de. (1909). *Llegendes d'amor y de tortura*. Palafrugell: Biblioteca La Crònica.

¹⁵⁹ Palol, M. de. (1905). *Roses*. Girona: Armonia.

¹⁶⁰ Palol, M. de. (21 setembre 1913). *Balades de Schumann*. *Ivernal*. *El Poble Català*, p. 4. En premsa a: Palol, M. de. (26 gener 1905). *Balades de Schumann*. *Hivernal*. *Joventut*, p. 68. Publicat a: Palol, M. de. (1905 [1906]). *Roses*. Girona: Armonia, p. 14-16. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 231, Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 16-17 i Palol, P de. (1985). *Uns quants poemes de Miquel de Palol*. Serra d'Or, 310-311, 1985, 55-56.

publicacions: *Cançó ferventa*¹⁶¹ i *Elegies otomnals*.¹⁶² *El poble Català* també publica dues composicions inèdites, *Vella Cançó*¹⁶³ i *Gentilesa*.¹⁶⁴

Les altres composicions poètiques resseguides a *El Poble Català* formen part de *Poemes de tarda*:¹⁶⁵ xxx (*Sonet a Laura*),¹⁶⁶ *Rural*,¹⁶⁷ *Tarde de mar...*,¹⁶⁸ xxx (*Perdoneu-me...*),¹⁶⁹ *Extassi*,¹⁷⁰ *Les oliveres*¹⁷¹ (aquestes sis composicions van ser publicades sota el títol genèric de *Pomes de tarde*),¹⁷² *Rural*, *Sentint-la interpretar Bach*, *Tarde Marina*, *Veremes en l'illa de Chipre* i *Repòs*. Aquests últims poemes van ser publicats sota el títol d'*Ofrenes*¹⁷³ i ja es van poder llegir dos anys abans a *Catalanitat*¹⁷⁴ en motiu del premi obtingut als Jocs Florals de 1910. Un mes després¹⁷⁵

¹⁶¹ Palol, M. de. (28 de desembre 1913). *Cançó ferventa*. *El Poble Català*, p. 3. En premsa a: Palol, M. de. (19 març 1910). *Cansó ferventa*. *El Autonomista*, p. 2 i M. de P. (14 maig 1911). *Cansó Ferventa*. *Catalanitat*, p. 2.

¹⁶² Palol, M. de. (2 novembre 1913). *Elegies otomnals*. *El Poble Català*, p. 3. En premsa a: Palol, M. de. (octubre 1908). *Elegies Otomnals*. *Lletres*, p. 6. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 169-171.

¹⁶³ Palol, M. de. (9 març 1913). *Vella cançó*. *El Poble Català*, p. 3. Vegeu annex p. 230-231.

¹⁶⁴ Palol, M. de. (10 desembre 1917). *Gentilesa*. *El Poble Català*, p. 3. Vegeu annex p. 252.

¹⁶⁵ Palol, M. de. (13 juliol 1913). *Poemes de tarde*. *El Poble Català*, p. 3-4.

¹⁶⁶ En premsa a: Palol, M. de. (3 febrer 1908). *Sonet a Laura*. *El Poble Català*, p. 3. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 65, Palol i M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 65. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 137 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 70-71.

¹⁶⁷ En premsa a: Palol, M. de. (7 novembre 1910). *Ofrenes*. *Catalanitat*, p. 2, Palol, M. de. (14 gener 1911). *Rural*. *Gent Nova*, p. 4 i Palol, M. de. (13 juliol 1913). *Poemes de tarde*. *El Poble Català* p. 3-4. Recollit a: *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. Dins: Civil, F. (1966). *Dos liederes*. S.l.: [s.n.] i Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 257 i Uns quants poemes de Miquel de Palol. *Serra d'Or*, 310-311, 1985, 55-56.

¹⁶⁸ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 45 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 45. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 117 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 64-65.

¹⁶⁹ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 17 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 17. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 89 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 42-43.

¹⁷⁰ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 63 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 63. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 232 i Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 135.

¹⁷¹ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 29 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 29. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 101.

¹⁷² Palol, M. de. (13 juliol 1913). *Pomes de tarde*. *El Poble Català*, p. 3-4.

¹⁷³ Palol, M. de. (30 novembre 1913). *Ofrenes*. *El Poble Català*, p. 2-4.

¹⁷⁴ Palol, M. de. (7 novembre 1910). *Ofrenes*. *Catalanitat*, p. 2.

¹⁷⁵ Palol, M. de. (7 desembre 1913). *Poemes de tarde*. *El Poble Català*, p. 3.

podem llegir *Pòrtic*¹⁷⁶ i *Noces*.¹⁷⁷ La sèrie es repeteix mesos més tard a la revista musical *Scherzando* (1906; 1910-1925)¹⁷⁸ sota el títol genèric de *Poemes de tarde*.¹⁷⁹

La *Revista de Gerona* (1913),¹⁸⁰ de caire catòlic, també publica poemes del futur volum *Poemes de tarda*. La primera sèrie¹⁸¹ està formada pels poemes *Nostalgia*¹⁸² i *L'anyorança del mar*.¹⁸³ La segona és la composició *Els Déus humils*¹⁸⁴ i a la tercera hi trobem el sonet *Èxtasis*.¹⁸⁵

Al juliol del 1912, Miquel de Palol escriu una nova narració literària amb el pseudònim d'Epicur. *Balada*, publicada a la revista musical *Scherzando*,¹⁸⁶ és la història d'una princesa que s'enamora del cant que sent cada dia des de la finestra de la seva cambra. El pare d'aquesta ordena buscar l'origen de tal melodia per oferir la mà de la seva filla. El cant prové del personatge menys esperat per la Cort, el joglar. Gràcies als índex d'autors que publica la revista a final d'any podem saber que Palol va escriure una ressenya dels llibres que Athenea va rebre durant l'any 1912, i una altra sèrie de *Poemes de tarda* al novembre. Aquests exemplars no s'han pogut consultar.¹⁸⁷ Al 1917 escriu un article commemorant el primer aniversari de la mort de Mn.

¹⁷⁶ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 7 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 7. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 227 i Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 99.

¹⁷⁷ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 19 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 19. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 89 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 46-47.

¹⁷⁸ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 208, Fulcarà, 1976, p. 72-76 i Costa, 1986, p. 162.

¹⁷⁹ Palol, M. de. (15 maig 1913). *Poemes de tarde*. *Scherzando*, p. 16.

¹⁸⁰ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 200, Costa, 198, p. 177-178 i Casacuberta, 2000, p. 89-90.

¹⁸¹ Palol, M. de. (26 abril 1913). *Poemes de tarde*. *Revista de Gerona*, p. 4.

¹⁸² Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 64 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 64. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 136.

¹⁸³ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 27 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 27. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 99.

¹⁸⁴ Palol, M. de. (10 maig 1910). *Els Déus humils*. *Revista de Gerona*, p. 7. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 22 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 22. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 227, Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 94 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 52-53.

¹⁸⁵ Palol, M. de. (26 juliol 1913). *Revista de Gerona*, p. 3. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarde*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 63 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarde*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 63. També recollit a: Plana, A. (1914). *Antologia dels poetes catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 232 i Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 135.

¹⁸⁶ Epicur. (1 juliol 1912). *Balada*. *Scherzando*, p. 9-10. Vegeu annex p. 224-225.

¹⁸⁷ (1 desembre 1913). *Scherzando*. p. 12.

Roqueta. En el panegíric Palol exalta la figura del difunt recordant les seves virtuts musicals i caritatives:¹⁸⁸

“Era un apòstol jove i entusiasta d’una obra de pietat i de bellesa. Per això, malgrat la mort, viu i perdura encara entre nosaltres com si contraclaror dels nostres sentits humans, el seu esperit diàfan somrigués. (...)”

Mes, tota cosa bella, deixa una estela de llum o d’aroma. I la vida de mossèn Joan, ens ha deixat una dolça melangia, pàl·lida com un somriure d’agraïment o com una musical oració, que perpetua entre les grates recordances de les coses que han sigut en nostra existència, la seva memòria.”

El Gironès (1917),¹⁸⁹ diari afí a La Lliga Regionalista i creat per afavorir al regionalistes a les eleccions del 1916 publica el poema *Ametllers*¹⁹⁰ i, arran dels Jocs Florals de l’any esmentat, va publicar *Jardins Oblidats*.¹⁹¹

La revista artística i satírica *Aigua-forts* també es fa ressò dels *Pomes de tarda* amb la publicació de *Flirt*¹⁹² i *Catedral*.¹⁹³ El mateix dia que es publica el primer poema trobem una descripció de Palol on l’anomenen el Valle-Inclán del sonet català, diu així:

“En Miquel de Palol, el Valle-Inclán del sonet català, com diu en Lluís G. Pla, ens ha honorat amb la seva col·laboració.

Retindrem el gest a la memòria i veurà el poeta de quina manera sabem portar-nos en aquesta casa.”

El quinzenari publica dues caricatures de Miquel de Palol, una firmada per Max (Albert Martorell) i l’altre per Picart.¹⁹⁴ La mateixa revista, en un article on en recull l’opinió satiritzada dels intel·lectuals gironins dels retrats d’en Picart li fa dir a Palol:¹⁹⁵

¹⁸⁸ Palol, M. de. (10 febrer 1917). Aniversari de la mort de Mn. Joan Mª Roqueta. *Scherzando*, p. 15-16. Vegeu annex p. 245.

¹⁸⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 208 i Costa, 1986, p. 162.

¹⁹⁰ Palol, M. de. (20 febrer 1916). Ametllers. *El Gironès*, p. 3. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l’Empordà, p. 39 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 39. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 111.

¹⁹¹ (4 novembre 1916). La Festa dels Jocs Florals. *El Gironès*, p. 1-2.

¹⁹² Palol, M. de. (1 març 1914). Pomes de tarde. *Aigua-forts*, p. 2.

¹⁹³ Palol, M. de. (29 març 1914). Catedral. *Aigua-forts*, p. 3. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Pomes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l’Empordà, p. 36 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 36. També recollit a: Rahola, C. (1929). *La ciutat de Girona*. Barcelona: Barcino, p. 138 i Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 108.

¹⁹⁴ (17 gener 1914). *Aigua-forts*, p. 4 i (18 juliol 1914). *Aigua-forts*, p. 4.

¹⁹⁵ (21 desembre 1914). L’opinió del tot Girona, sobre la nostra exposició. *Aigua-forts*, p. 6.

“Que la veritat, en *Max* n’ha fet un gra massa. Tot lo altre li va bé.”

La revista esportiva de Girona *Art i Esport* (1915)¹⁹⁶ també participa del reconeixement poètic de Palol publicant el poema *Declaració*.¹⁹⁷

Al 1917, el *Diario de Gerona*, tot i ser un diari de notícies, publica el poema *Girona*.¹⁹⁸ Aquest poema formarà part de la segona edició, revisada i ampliada, de *Poemes de tarda* publicat al 1922.¹⁹⁹

A la revista *Ofrena* de Barcelona, i amb redaccions a Mallorca, Perpinyà i València, (1916-1917)²⁰⁰ hi trobem col·laboracions de Miquel de Palol. La revista apareguda al 1916 pretén agermanar tots els territoris de parla catalana. Les poesies que llegim a la revista són: *Campanes matinals*²⁰¹ (el poema va guanyar un premi als Jocs Florals del 1916), *Les oliveres*,²⁰² *A una tanagra*,²⁰³ i *La nau ja sap la via...*²⁰⁴

Al setmanari humorístic de Barcelona *Cuca fera* (1917)²⁰⁵ trobem quatre poemes de Miquel de Palol amb el pseudònim Narcís: *L’estiueig*,²⁰⁶ *Oda a la Lluna*, *Adressa*²⁰⁷ i *Cançó nova*.²⁰⁸ Tots ells comparteixen l’esperit de denúncia de Narcís. El primer conté una crítica a la burgesia i l’últim al ministre de governació José Sánchez Guerra i Martínez. Palol recorda els altres dos poemes a les seves memòries:

¹⁹⁶ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 205 i Costa, 1986, p. 181-182.

¹⁹⁷ Palol, M. de. (3 gener 1915). *Declaració*. *Art i esport*, p. 2-3. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 196.

¹⁹⁸ Palol, M. de. (12 desembre 1917). Girona. *Diario de Gerona*, p. 2. Publicat a: *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l’Empordà, p. 41 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 41. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 113.

¹⁹⁹ Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions Empordà.

²⁰⁰ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 484-485.

²⁰¹ Palol, M. de. (febrer 1917). *Campanes matinals*. *Ofrena*, p. 1. Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l’Empordà, p. 22 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 22. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 106.

²⁰² Palol, M. de. (abril 1917). *Les oliveres*. *Ofrena*, p. 9. També recollit a: Busquets i Punset, A. (1932). *Aplec. Models en vers i en prosa del nostre renaixement*. Girona: Dalmau Carles Pla S. A., p. 200.

²⁰³ Palol, M. de. (abril 1917). *A una tanagra*. *Ofrena*, p. 9. Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l’Empordà, p. 23 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 23. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 95 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selecció, traducció y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 54-55.

²⁰⁴ Palol, M. de. (agost-setembre 1917). *La nau ja sap la via...* *Ofrena*, p. 11. Vegeu annex p. 248.

²⁰⁵ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966., Vol. II, p. 594.

²⁰⁶ Narcís. (12 juliol 1917). *D’estiueig*. *Cuca fera*. p. 227. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 200-201.

²⁰⁷ Narcís. (26 juliol 1917). *Oda a la lluna*. *Cuca fera*. p. 201. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 198-199.

²⁰⁸ Narcís. (16 agost 1917). *Cançó nova*. *Cuca fera*. p. 201. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 202-203.

“Poc temps després, però, ell empenia la direcció d’una altra publicació, ja més de tendència cap a una política determinada: *La Cuca Fera*. Allí també hi volgué la meva col·laboració, no ja restringida a uns comentaris locals, sinó una visió tan àmplia com fos necessària. *Narcís* s’endinsà a parlar de coses que no entenia però es prestaven a la caricatura dibuixada o escrita. El col·laborador tampoc no sabia que la censura governativa, armada del llapis roig, s’entaforava per les redaccions dels periòdics, mutilant els articles i dibuixos o barrant-los del tot, obligant molts d’ells a sortir amb la majoria de les columnes en blanc: se’n va adonar l’endemà d’haver-hi publicat un poema en què es parlava d’un hereu a qui els seus administradors li aconsellaven anar-se’n a l’estranger, i que no eren res menys que els comentaris que aquells dies es feien sobre una alta personalitat nacional. Fet de ser un poema, i tenir aparentment caire agrícola-patriarcal, havia passat inadvertit a la censura; però es veu que algú els hi degué fer avinent, car l’alarma, i la por d’home escarmentat, havien arribat fins a la direcció. Bertrana m’escrigué: «Preneu compte ara, no envieu res que faci fortor de política, però envieu-m’ho, que estic mancat d’original; una cosa innocent i ensucrada, per a treure’ls el mal gust de lo altre». Efectivament, vaig enviar-hi un poema *A la lluna*. Però el que abans va passar, quasi vorejant el codi penal, no va passar en aquelles ratlles d’humor al satèl·lit, la firma de *Narcís* els degué posar en recel, i la innocent composició va ser esborrada pel llapis roig de la censura.” (Palol, 2010, p. 250-251)

Una de les col·laboracions més especials de Miquel de Palol és la que va realitzar a la revista *Ploma i llapis* (1917),²⁰⁹ una publicació gratuïta destinada als estudiants de la ciutat de Girona.

Alguns d’aquest contes, juntament amb els que trobarem més endavant, van ser publicats en versió castellana sota el títol *Cuentos y narraciones* al 1930.²¹⁰ És molt possible que aquest volum anés destinat al públic sud-americà perquè s’ha documentat una còpia del llibre a la Biblioteca Nacional d’Argentina. Al 1983, el nét Miquel de Palol publica aquestes narracions en català seguint els originals trobats a la premsa.

Narració extraordinària d’un infant que va furta una estrella,²¹¹ dedicat al seu nebot Carles de Palol és el primer conte trobat. Al castellà va ser traduït amb el títol *El muchacho que hurtó una estrella*:²¹²

²⁰⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 207 i Costa, 1986, p. 190.

²¹⁰ Palol M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla.

²¹¹ Palol, M. de. (28 abril 1918). Narració extraordinària d’un infant que va furta una estrella. *Ploma i llapis*, p. 35-39. També recollit a: Palol M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 7-18 i Palol M. de (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 7-18.

²¹² Palol, M. de. (desembre 1922). Narració extraordinària d’un infant que va furta una estrella. *Ploma i llapis*, p. 35-40 i (6 març 1923). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 5. També recollit a: Palol, M. de. (1930). *Cuentos y*

“La Narració extraordinària d’un infant que va furta una estrella ofereix una curiosa visió del delicte que, encara que tampoc no era nova, avui molt més que aleshores subscriuriem els teòrics de la justícia social: l’autor no en fa qüestió quan l’infant protagonista, en la seva etapa de vagabund, com els ocells empresonats a cops de pedra les petites bestioles, i furta les fruites dels marjals. En el primer paràgraf citat queda prou clar de qui és la responsabilitat d’aquestes accions; és a partir de la possibilitat d’una vida *honorable* -que remarquem-ho, ningú li imposa, sinó que és ell qui se la tria-, quan el robatori adquireix la dimensió de tal, i per tal de centrar la qüestió en el concepte i no distreure’s en l’objecte, i també, probablement, per no *tocar* les mans del protagonista, ha fan en quelcom immaterial, en una estrella.” (Palol, 1983, p. 78)

La segona narració que podem llegir és *El darrer titellaire*²¹³ i no va ser inclosa en cap volum posterior. Aquesta història és un tribut a l’ofici de titellaire.

*Les flors de la princeseta Kelidée (conte de Nadal)*²¹⁴ és la última narració resseguida. La seva ambientació a l’Antiga Grècia ens recorda les *Llegendes d’amor i de tortura*:

“*Les flors de la Princeseta Nitys* no és, com podria semblar per la profusió d’elements poètics, un conte totalment desproveït de conclusions pràctiques. Els temes de la fidelitat al propi propòsit, de la tenacitat en l’acompliment del deure, i el servei als altres, apareixen en diversos moments del discurs. D’altra banda, la resurrecció dels morts està tractada amb tènue tendresa, que la fa semblar la culminació emocional d’un relat ja des del principi nostàlgic i crepuscular; de fet, té més l’aspecte d’un embolcall metafòric -d’una metàfora sobre la seva pròpia metàfora, que és l’aparició de flors en les cendres de les flors- que no pas un d’un fet real.” (Palol, 1983, p. 79)

En l’edició on Miquel de Palol, nét, va recopilar els contes que s’han anat trobant, a l’epíleg en fa aquesta lectura global:

“MdP pertany de ple a una generació d’escriptors per als quals era imprescindible distingir sense ambigüitats, dins les coses de l’ànima, entre l’espiritualitat elementalment entesa, i l’estructura de poder eclesial, econòmic, etc. (...)

Estem, doncs, davant d’una espiritualitat sense intermediaris, obtinguda com un fenomen de consciència, però lligat al llenguatge i als elements d’una religió concreta més enllà de la seva

narraciones. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 7-18 i Palol M. de. (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 7-18.

²¹³ Palol, M. de (28 juny 1918). *El darrer titellaire*. *Ploma i llapis*, p. 74-75. Vegeu annex p. 253-254.

²¹⁴ En premsa: Palol, M. de. (desembre 1918-gener 1919). *Les flors de la princeseta Kelidée*. *Ploma i llapis*, p. 90-93 i (gener 1927). Palol, M. de. (gener 1927). *Les flors de la princeseta Nitys*. *Llegiu-me*, p. 9-12. També recollit a: Palol, M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 31-39 (Canvi en el títol, *Las flores de la Princesita Nitys*) i Palol M. de (1983). *Narracions extraordinàries*. Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 51-58 (Canvi en el títol, *Les flors de la Princeseta Nitys*).

possible afinitat ideològica; senzillament perquè en aquell moment era aquest llenguatge que gaudia d'un ressò més ampli." (Palol, 1983, p. 74)

Al setembre del 1914 a la ciutat de Girona es presenta la revista *Cultura*. Entre els col·laboradors hi figuren Xavier Montsalvatge i Miquel de Palol. Aquesta nova iniciativa periodística, nascuda just amb la I Guerra Mundial, és un nou intent de consagració intel·lectual del grup de joves gironins afiliats al catalanisme. En el primer número Palol ja hi té una col·laboració *Per l'or dels camps*,²¹⁵ una narració gairebé fantàstica de l'aparició d'una dona misteriosa a un vila de llauradors on aquesta en agraïment de la hospitalitat dels vilatans els hi ofereix una dansa gairebé encantada. La narració és la continuació de la història de *Florinda*.²¹⁶

A l'octubre a la revista surt publicada una carta, on diferents intel·lectuals gironins, Palol, Montsalvatge i Tharrats, entre d'altres, denuncien i recolzen a França pel bombardeig que els alemanys han comès sobre de la catedral de Reims.²¹⁷ Tot aquest grup d'intel·lectuals era francòfil. Ja en el primer número de la revista feliciten a tots els voluntaris que s'han allistat per ajudar a França en el front.²¹⁸

2. 3. La participació als Jocs Florals.

Miquel de Palol no deixa de participar en cap etapa de la seva vida en els Jocs Florals. Al 1912 a Girona va obtenir el premi de l'Ajuntament amb *Poemes de Tarda*,²¹⁹ una sèrie de quatre

²¹⁵ Palol, M. de. (setembre 1914). Per l'or dels camps. *Cultura*, p. 21-24. També recollit a: Palol, M. de. (2010). *Girona i Jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona, CCG Edicions, p. 358-362. Vegeu annex p. 234-236.

²¹⁶ Palol, M. de. (25 setembre 1916). Florinda. *El Poble Català*, p. 2-3. Vegeu annex p. 237-243.

²¹⁷ (10 octubre 1914). Pandemonium. *Cultura*, p. 6. També recollit a: Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona*. Girona: CCG Edicions, p. 358-362.

²¹⁸ (Setembre 1914) Pandemonium. *Cultura*, p. 2.

²¹⁹ (3 novembre 1912). *Diario de Gerona*, p. 7-8.

sonets:²²⁰ *Després del treball*,²²¹ *Tardor*,²²² *Les oliveres*,²²³ i *A una copa etrusca*.²²⁴ Casacuberta (2000) afirma que, tot i que el discurs del president del jurat, Ignasi Iglésies, va ser noucentista, la majoria dels premis atorgats aquell any van ser modernistes.

Un any després, el poeta obté el premi ofert per Frederic Rahola amb els sonets *Evocació*²²⁵ i *Noces*,²²⁶ sota el títol comú de *A tot amor*.²²⁷ Com explica Casacuberta (2000) tant en el jurat com en el veredictes hi va haver equilibri entre les dues tendències catalanistes, així trobem noms com Miquel dels Sants Oliver, Laureà Dalmau o Rafael Masó.²²⁸

No és fins el 1916 que tornem a trobar el nom de Miquel de Palol en el llistat de guanyadors dels Jocs Florals de Girona.²²⁹ Després de la suspensió temporal d'un any del certamen, més per qüestions ideològiques que literàries, (Casacuberta, 2000, p. 101-105) la Lliga Regionalista els agafa com a bandera identitària de la seva pugna política a la ciutat provinciana i organitza i reactiva de nou aquesta festa, convertint-la així, en un instrument de lluita simbòlica. El guanyador de la Flor Natural és Palol amb el poema *Jardins oblidats*.²³⁰ També obté

²²⁰ *Jocs Florals de Girona*. Girona. (1913). Impremta Dalmau Carles, p. 24-25.

²²¹ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 30, Palol i M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 30. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 102 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 60-61.

²²² Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.] (*Hivern*), Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 21 (*Hivern*), Palol i M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 21 (*Hivern*). També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 93 (*Hivern*) i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 50-51 (*Invierno, Hivern*).

²²³ En premsa: Palol, M. de. (13 juliol 1913). *Poemes de tarde*. *El Poble Català*, p. 3-4. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 29 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 29. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 101.

²²⁴ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 22 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 22. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 92 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 48-49.

²²⁵ Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 7, Palol i M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 7. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 79.

²²⁶ En premsa: Palol, M. de. (30 novembre 1913). *Ofrenes*. *El Poble Català*, p. 2-4. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 19 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 19. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 89 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 46-47.

²²⁷ (2 novembre 1913). *La Vanguardia*, p. 11 i *Jocs Florals de Girona*. (1914). Girona: Impremta Dalmau Carles, p. 57-58.

²²⁸ (4 novembre 1913). *Jocs Florals -Any 1913*. *Diario de Gerona*, p. 3-9.

²²⁹ Granger, J. (11 novembre 1911). *Los Juegos Florales de Gerona*. *Diario de Gerona*, p. 2.

²³⁰ (4 novembre 1916). *La Festa dels Jocs Florals*. *El Gironès*, p. 1-2. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 189, Navarro i Santaaulàlia, J. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol, poeta simbolista. *Revista de Girona*, 112, p. 27 i Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona (1902-1935)*. Girona CCG Edicions, p. 406.

el premi de Modest Furest amb *Poemes indolents*,²³¹ la recopilació de cinc sonets: *Campanes matinals*,²³² *Faune de Fontana*,²³³ *Tardes melancòliques*,²³⁴ i *Nau ex-voto*.²³⁵ Les dues últimes composicions també formaran part del recull de 1922. Casacuberta (2000) en el seu llibre dels Jocs Florals llegeix *Jardins oblidats* com una composició que ens evoca a la poesia de Rusiñol i d'Alcover.²³⁶

Miquel de Palol als Jocs Florals de Girona del 1917 actua com a vocal del jurat qualificador. El poeta va ser un dels pocs intel·lectuals catalanistes i amb tendències republicanes que van participar dels Jocs noucentistes. La seva literatura entre simbolista i noucentista, i les seves declaracions catalanistes del 1916 converteixen a Palol amb un dels escriptors menys perillosos del grup que s'aglutinava al voltant de *El Autonomista*.²³⁷

El següent premi que obté a Girona és just un any després.²³⁸ La composició *Faust*²³⁹ és reconeguda amb l'obsequi d'Agustí Riera, el President de la Diputació de Girona. Els Jocs del 1918 a nivell polític i històric són molt importants perquè aquest és l'any on La Lliga aconsegueix els seus objectius polítics a la ciutat de Girona, guanyant les eleccions generals del vint-i-quatre de febrer i tenint com a alcalde Frederic Bassols. Recordem també que el ministre de foment era Francesc Cambó.

Miquel de Palol no es queda dins de les muralles de la seva ciutat natal, també obté diferents premis a altres ciutats del territori català durant el 1913. Al mateix octubre a Sarrià és premiat per una composició poètica.²⁴⁰ Encara a Barcelona, al barri de les Corts, obté un accèssit a la Flor Natural pel poema *L'extrangera* i dos premis més. El primer ofert per Josep Carcereny

²³¹ *Jocs Florals de Girona*. Girona: Impremta Dalmau Carles, 1917, p. 78-81.

²³² En premsa: Palol, M. de. (febrer 1917). *Campanes matinals*. *Ofrena*, p. 1. Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 22 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 22. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 106.

²³³ Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 192.

²³⁴ Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 44 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 44. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 116.

²³⁵ Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 35 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 35. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 107.

²³⁶ (28 octubre 1916). Jocs Florals de Girona. *Diario de Gerona*, p. 2, (3 novembre 1916). Festa dels Jocs Florals. *Diario de Gerona*, p. 1-2, (5 novembre 1913). Les Festes dels Jocs Florals. *Diario de Gerona*, p. 1-2 i (novembre 1916). *Ofrena*, p. 16.

²³⁷ (30 maig 1917). Jocs Florals de Girona. *Diario de Gerona*, p. 2, (14 agost 1917). Jocs Florals de Girona. *Diario de Gerona*, p. 1-2, (15 setembre 1917). *Gent Nova*, p. 8 i (26 octubre 1917). Jocs Florals de Girona. *El Autonomista*, p. 2-3.

²³⁸ (22 desembre 1918). La festa dels Jocs Florals. *Diario de Gerona*, p. 1-2 i Grahit. (22 desembre 1918). *La Vanguardia*, p. 23.

²³⁹ Recollit a: Palol M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 214 - 215.

²⁴⁰ (2 octubre 1912). Els Jocs Florals de Sarrià. *El Poble Català*, p. 2.

per *Poemes de tarda* i el segon, ofert per Marian de Foronda, per la composició *Cansó heroica*.²⁴¹ No s'han pogut localitzar els poemes esmentats. Al 1914 l'escriptor guanya la Viola als Jocs Florals de Gràcia amb el poema *Estrofes* organitzats per diferents entitats, entre elles la CNR.²⁴² Al 1917 obté premi als Jocs Florals de l'Empordà, celebrats a Figueres i presidits pel republicà Pere Corominas.²⁴³ A la següent edició del Jocs de l'Empordà obté de nou un premi. Aquesta vegada es van celebrar a La Bisbal d'Empordà.²⁴⁴

2. 4. Miquel de Palol i el republicanisme. Les eleccions del 1916.

La vinculació de Miquel de Palol amb el republicanisme tot i la seva col·laboració amb Athenea no decau. *La Publicidad* informa que va assistir a un míting realitzat a Figueres al costat de Rahola.²⁴⁵

A finals del 1913 va participar a l'assemblea que els republicans de Girona van organitzar per escollir els representats que havien d'assistir a una reunió provincial. Aquesta havia de servir per designar el candidat republicà a les properes eleccions. Palol va ser un dels proposats per a l'assistència a la reunió.²⁴⁶

Amb l'esclat de la I Guerra Mundial, Palol no deixa les seves idees republicanes de banda tot al contrari, al febrer participa a un míting com a orador a Banyoles²⁴⁷ i assisteix a les reunions que es van convocant des de les plataformes republicanes, sobretot les que provenen del Centro de Unión Republicana. Gràcies a *El Autonomista* podem saber que l'elegit per representar la ciutat va ser Eduardo Fernández del Pozo, Palol va ser un dels representants assistents a l'acte per Girona.²⁴⁸ El candidat és recordat per Miquel de Palol a les seves memòries:

“Quan els va tocar el torn de guanyar als republicans històrics, els va semblar que devien actuar diversament. Per de prompte, varen escollir un candidat de fora. Jo no sé d'on el degueren treure; crec que era de Jaén; aquí ningú no el coneixia. Era un personatge cavalleresc i ensucrat, vestit de negre, amb un d'aquells vestits de mitja etiqueta, una mica lluent per l'ús, i amb una flaire apagada, de benzina; duia constantment un clavell al trauc de l'americana. S'anomenava Del Pozo

²⁴¹ (17 octubre 1912). Jocs Florals de les Corts. *El Poble Català*, p. 2.

²⁴² (13 agost 1914). Notícies. *El Poble Català*, p. 4 i (16 agost 1914). Jocs Florals de Gràcia. *El Poble Català*, p. 3.

²⁴³ (7 desembre 1917). Jocs Florals de l'Empordà. *Alt Empordà*. p. 1-2 i (15 desembre 1917). Jocs Florals de l'Empordà. *Alt Empordà*. p. 1-2.

²⁴⁴ (17 agost 1918). *Alt Empordà*, p. 3.

²⁴⁵ El gran mitin de Figueras. (20 maig 1912). *La Publicidad*, p. 1-2.

²⁴⁶ (7 desembre 1912). Asamblea Republicana. *El Autonomista*, p. 1.

²⁴⁷ (28 febrer 1914). *El Autonomista*, p. 1.

²⁴⁸ (14 de febrer 1914). A los republicanos del distrito electoral de Gerona. *El Autonomista*, p. 1.

i Del Río; per aix , els seus contraris li deien Humedades. (...)

Tenia pressa d'arribar, per anar-se'n ben tost, tampoc no sabem a on, a Jaén o a la seva terra, car a Madrid mai no se li va sentir la veu, i a Girona mai més va tornar-hi." (Palol, 2010, p.243- 245)

En canvi, el record que en guarda Prudenci Bertrana  s totalment diferent:

"Entre uns i altres regnava un cert estupor, produït pel fet insòlit que un estrany, vingut del cor d'Andalusia, un advocat sense plets, un aventurer de la política cridanera, hagués emmelat, no sols els vells republicans a l'espanyola, sinó als esquerps, repatanis i punxosos nacionalistes catalans. I es comentava especialment l'entrada en l'aliança de la flor i nata de la intel·lectualitat gironina, amb el displicent i selecte Frasneda al davant." (Bertrana, 1985, p. 118)

Les eleccions on es va presentar aquest candidat es van celebrar el vuit de març del 1914 i com ens recorda Duarte (2004) van ser un fracàs pels republicans ja que el pacte de Sant Gervasi no va donar els fruits que la massa republicana esperava. El Partit Liberal Conservador, encapçalat per Eduardo Dato va ser el vencedor de les eleccions. A Girona va haver-hi un empat entre els regionalistes i la conjunció republicano-socialista, decantant-se finalment per el candidat de Jaén.

Tot i la participació activa d'aquest grup d'intel·lectuals a la vida política de la ciutat els fruits no els recolliran fins a la II República on, tota la cultura del catalanisme i del republicanisme arriben al seu punt àlgid. (Casassas, 1999)

Al 1916 Miquel de Palol firma una carta, en nom del CNR, recolzant el català. En aquesta missiva es reclama la utilització de la llengua catalana a l'Ajuntament de Girona. L'alcalde Artur Vall s es va comprometre a utilitzar-la. Altres entitats signants d'aquesta missiva van ser el *Diario de Gerona*, la Junta d'Athenea i el Consistori dels Jocs Florals.²⁴⁹

Un mesos més tard, a *La Publicidad* surt una nota de premsa d'una reunió que ha tingut lloc a Girona d'intel·lectuals catalanistes republicans, entre ells hi figuren el nom de Palol i Dalmau.²⁵⁰

La seva implicació amb el catalanisme arriba al seu punt àlgid quan, al catorze d'octubre *La Campana de Gr cia*²⁵¹ publica un article on Palol intenta posar ordre en lo succeït a les eleccions de Girona de l'any 1616. El poeta defensa la catalanitat que Girona va demostrar al donar el seu vot a La Lliga. Critica també l'acostament dels republicans gironins cap a Lerroix i

²⁴⁹ (4 gener 1915). *Diario de Gerona*, p. 1-2.

²⁵⁰ (5 octubre 1916). *La Publicidad*, p. 6.

²⁵¹ Palol, M. de. (14 octubre 1916). La veritat de les eleccions de Girona. *La Campana de Gr cia*, p. 6-7. Vegeu annex p. 244-246.

la unió que aquests van fer en contra del catalanisme sense tenir en compte molts aspectes de la seva ideologia republicana.²⁵² Alguns dels fragments destacats de *La veritat de les eleccions de Girona*:

“Jamai la política havia apassionat tant l’esperit provincià com aquesta vegada. Sempre havia tingut, Girona, per les lluites electorals, una passivitat d’escèptic, fins a l’extrem de deixar que els directors de la ciutat o els seus representants fossin, molt sovint, gent indocumentada, arribistes sense solvència o petits ambiciosos sobrerament coneguts de seguida. (...)

Ha sigut habilitat, si voleu, mes hi ha hagut algú que els hi ha parlat al cor, al patriotisme. La paraula ha sonat estranyament en les orelles de molts com una veu d’alarma. (...)

La Lliga Regionalista és extremadament hàbil i, compregué el moment de recollir la catalanitat gironina i fer-ne bandera de combat. I a l’ensem que tots els esperits patriotes i sentimentals s’aplegaven a l’entorn d’ella s’anava posicionament de l’opinió contrària tot un conglomerat d’odis i baixes passions que arribà a fer antipàtica i indefensable la primordial idea seva. (...) A quin fi? Quin objectiu tenien de comú aquella amalgama de partits? La desentronització de La Lliga? O senzillament la exteriorització del seu odi per tot lo que viu i representa una catalanitat positiva.”

Les eleccions generals del nou d’abril a Girona no van ser gens tranquil·les, mentre a Catalunya es consolidava La Lliga Regionalista com a força política majoritària i a l’Estat guanyava el partit liberal, a Girona va obtenir la victòria el republicà Fernández del Pozo (candidat unitari), per sis vots, per sobre del regionalista Santiago Masó. Els regionalistes denuncien les eleccions per compra de vots per part dels republicans. Després d’un mes el Tribunal Suprem declara nul·les les votacions per frau electoral. Els republicans culpen constantment a Lerroux de la compra de vots. Durant tot l’estiu d’aquell any els diaris van vessar un munt de tinta a favor dels seus candidats per a la repetició de les eleccions. Aquestes es van repetir el vint-i-quatre de setembre i la victòria va ser dels republicans. (Xifra, 1987)

Com és de suposar l’article de Miquel de Palol no va passar desapercebut pels gironins de l’època. El *Diari de Gerona*, tres dies més tard, publica un article, que prèviament havia sortit a *La Veu de Catalunya* on es reproduïen fragments de Palol:²⁵³

“Com a gironí l’articulista que coneix bé la vida política de la ciutat, explica com les tranquil·les lluites d’altres temps devingueren aquesta vegada roentes d’entusiasme i de passió (...)”

²⁵² Vegeu: Casacuberta (2000, p. 107-108).

²⁵³ (17 octubre 1916). La veritat en les eleccions de Girona. *La Veu de Catalunya*, p. 1 i (17 octubre 1916). La veritat en les eleccions de Girona. *Diario de Gerona*, p. 2.

El mateix dia però a *El Poble Català*, Ramir Medir firma un article molt contundent en contra de l'article de Palol, aquest comença així:

“És altament lamentable que els republicans de Catalunya hagin de perdre el temps combatent-nos els uns als altres i que d'aquestes divergències se'n derivi una confusió desorientadora en tan alt grau, que pugui arribar-se a dir que hem perdut la carta de navegar.”

Ramir reclama la unitat de les esquerres i critica durament el fet que Palol posi al mateix sac tots els republicans titllant-los així d'una manera generalitzada d'anticatalanistes. Justifica l'aliança amb aquestes paraules:

“Per això els nacionalistes republicans hem tingut interès en coalicionar-nos electoralment i sostenir cordials relacions amb els demés agrupaments republicans, a fi que de què els nostres aliats compreguessin la justícia de les aspiracions de Catalunya i de què, quan menys, tinguessin respecte a totes les nostres conviccions, a l'ensem que junts desenrotlléssim una tasca lliberal de resultat pràctics.”

Acaba amb un crit d'esperança al treball del nacionalisme republicà.²⁵⁴ Aquest article va ser reproduït per *El Autonomista* l'endemà mateix.²⁵⁵

L'article sobre les eleccions obre les portes a Miquel de Palol a llegir al Centre Catalanista d'afiliació regionalista i d'engranatge noucentista. A principis del 1917 el *Diario de Gerona* anuncia que el poeta participarà en els actes de celebració de l'aniversari de la fundació del centre. La lectura es va realitzar el cinc de març.²⁵⁶

2. 5. Athenea: un projecte de la cultura catalana.

El dia 29 de juliol de 1913 es va presentar en societat, a la ciutat de Girona, Athenea, un projecte catalanista i cultural que va fer les delícies del gironins durant la seva duració. Palol a les seves memòries escriu:

“No cal dir tampoc com influïren, en el nostre ambient jove, les exposicions, conferències o concerts que es donaven a la Sala Athenea.” (Palol, 2010, p. 178)

²⁵⁴ Medir, R. (17 octubre 1916). Encara les eleccions de Girona. *El Poble Català*, p. 1.

²⁵⁵ Medir, R. (18 octubre 1916). Encara les eleccions de Girona. *El Autonomista*, p. 1.

²⁵⁶ (30 gener 1917). *Diario de Gerona*, p. 3 i (2 març 1917). *Diario de Gerona*, p. 4.

La creació d'aquesta societat va ser fruit d'un intens treball de Rafael Masó en un intent d'aglutinar el catalanisme gironí més enllà dels colors polítics. Jardí (1986, p. 88) és de l'opinió que es va emmirallar en el Cercle Artístic de Sant Lluç.

La inauguració oficial fou el vint-i-set de juny amb el vernissatge d'una exposició de pintors i escultors gironins, trobem noms tan rellevants com Llimona, Rusiñol o Betrana.²⁵⁷ El dia següent es feu la inauguració amb un concert de música clàssica i un festa pels socis.²⁵⁸

Miquel de Palol participa des del principi en el projecte formant part de la Junta Directiva amb el càrrec de secretari. Aquesta responsabilitat fa que envii una missiva a través del *Diario de Gerona a El Norte (1910-1936)*²⁵⁹ en contestació d'una acusació que aquest va fer.²⁶⁰ A la carta es diu que el funcionament de la Societat i les decisions recauen a la Junta. Aquesta tenia com a president F. Montsalvatge, com a Vicepresident Rev. Dr. J. Pou, el tresorer era J. Pla, el conservador X. Montsalvatge i A. Juncà i R. Masó exercien com a vocals:

“Amb referència a elles ens creiem en el deure de fer constar: primer que no és un sol senyor la Junta d'Athenea qui governa aquesta Entitat, sinó tota la Junta en pes que delibera i acorda sobre cada una de les qüestions que li són sotmeses o juí.”

Arran d'un concert de música clàssica a la sala Athenea i de la interpretació que la concertista, Bassols, fa d'Isaac Albeniz el *Diario de Gerona*²⁶¹ publica el poema *Isaac Albeniz*²⁶² de Palol. Durant la vetllada cultural es van llegir diversos poemes dedicats a diferents compositors.

Palol és assidu a la societat, el mateix diari ens informa que va participar, com a públic, a la conferència que va pronunciar Francesc Farriol sobre l'exposició d'art japonès que hi havia a Athenea.²⁶³ Els assistents més destacats a l'acte varen ser, entre d'altres, Eugeni d'Ors, Dalmau Carles, Montsalvatge, Masó i Carner. Novament podem veure la intel·lectualitat unida per una causa comuna, la cultura catalanista.

²⁵⁷ (27 juny 1913). *Diario de Gerona*, p. 7.

²⁵⁸ (28 juny 1913). *Diario de Gerona*, p. 5, (5 juliol 1913). L'inauguració d'Athenea. *Revista de Gerona*, p. 2-3 i Pla, G. Ll. (12 juliol 1913). L'Exposició d'Art a Athenea. el comentari nostre. *Revista de Gerona*, p. 6-8.

²⁵⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 192, Costa, 1986, p. 169-170.

²⁶⁰ (21 novembre 1913). Remitit. *Diario de Gerona*, p. 8-9.

²⁶¹ (20 agost 1913). *Diario de Gerona*. p. 4-5 i Palol. M. de. (31 agost 1913). Isaac Albeniz. *El Poble Català*, p. 4.

²⁶² Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarde*. Girona, [s. n.], a Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 47 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 47. També recollit a: Palol M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 119.

²⁶³ (5 novembre 1913). D'Athenea. *Diario de Gerona*, p. 3-4.

Palol continua col·laborant activament a l'associació. A mitjans de 1914 és l'encarregat de fer un esbós biogràfic del músic Félix Mendelsson per presentar un concert en la sala d'Athenea.²⁶⁴

A principis del 1916 l'associació organitza una festa artística que li posen per nom *L'Any nou dels Artistes*, amb un programa bàsicament musical firmen la invitació a l'esdeveniment: Rahola, Masó, Montsalvatge, Llimona, entre d'altres.²⁶⁵ Tenim constància també que fa una donació de *Poemes de tarda* a l'entitat.²⁶⁶

L'aventura d'Athenea es va acabar al 1917. Vázquez (2006) explica les causes de la dissolució de la Societat i la implicació real de Palol:

“De fet, si bé Palol, Bertrana i Rahola s'havien desentès aviat d'Athenea per falta de concordança estètica, i potser fins i tot ètica, no van dubtar a fer-li costat quan el difícil manteniment de l'entitat va portar a Masó a organitzar un festa exposició amb el nom de l'Any Nou dels Artistes, que era en realitat una subhasta mal encoberta per recaptar fons que permetessin desesperadament subsistir enmig de la crisi.” (p. 103)

2. 6. Els actes socials i literaris.

L'engranatge de la llicitació de la poesia com a un gènere per la regeneració de Catalunya que proposava el Noucentisme queda palès amb el recull de dos antologies on Miquel de Palol va ser partícip.

La primera ja s'anunciava al juliol del 1913²⁶⁷ i porta per títol *Antologia del poetes catalans moderns* publicada per la Societat Catalana d'Edicions.²⁶⁸ Entre d'altres hi figuren escriptors de la talla de Gabriel Alomar, Josep Carner, Emili Guanyavents o Bofill i Matas. Com veiem pels noms, trobem intel·lectuals de tots el bàndols i capelletes que hi havia en aquells moments a Catalunya, el mateix autor ho justifica d'aquesta manera:

“Així, la poesia, d'en Sitjà i Pineda, d'en Prat Gaballí, d'en Vinyes, d'En Vicens Solé, d'en Palol, no és una oposició a la claror del classicisme, sinó una modalitat que fa com una penombra entre les dues tendències en lluita.” (Plana, 1914, p. 9-10)

²⁶⁴ (18 abril 1914). Cultura y arte. *Diario de Gerona*, p. 10.

²⁶⁵ (13 febrer 1916). Cultura i art. *El Geronès*, p. 3 i (18 febrer 1916). L'Any nou dels artistes. *Diario de Gerona*, p. 3

²⁶⁶ (18 febrer 1916). *Diario de Gerona*, p. 4.

²⁶⁷ (22 juliol 1913). Societat Catalana d'Edicions. *El Poble Català*, p. 1.

²⁶⁸ Plana, A. (1914). *Antologia de poetes catalans moderns*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions.

Els poemes inclosos en aquest recull de Miquel de Palol són: *Els déus humils*, *Noces*, *Núvols*, *Les Oliveres*, *Scherzo...*, *Veremes de en l'illa de Chipre* i *Hivernal*, tots ells extrets de *Poemes de tarda*. La descripció que Plana fa del poeta gironí ens mostra com el veien des de la intel·lectualitat barcelonina:

“És un cantor de l’enyorança i de la malenconia, i les belles coses que haurien pogut ésser ell les comenta com una grandesa perduda. (...)

En Miquel de Palol clou els ulls per a què un perfum de flors imaginaries penetri la música dels seus versos; una música lenta i dolça, de *lied* de Schumann. (...)

La vida que els somiadors han forjada i sempre creguda com la d’una època que existí en els temps, té un creient fervorós en aquest poeta. La pagania és en ell mitja sensibilitat, si l’altra meitat és el romanticisme. En Palol té així una visió romàntica del món clàssic.” (Plana, 1914, p. 226)

La premsa se’n va fer un ampli ressò. Trobem ressenyes del volum a la majoria de revistes i diaris de Catalunya. R. Miquel i Planes ho fa des de les pàgines d’*El Poble Català*.²⁶⁹ La crítica apareguda és un elogi al pròleg de l’obra. A les pàgines inicials del llibre es pot llegir un petit resum sobre la història de la poesia en català, posant èmfasi al benefici que ha estat per les lletres catalanes la influència simbolista de Carducci i de D’Annunzio. El crític felicita al compilador per la tria i per la petita biografia que hi ha de cada poeta escollit. Acaba la crònica amb un cant a favor de la poesia catalana:

“(…) dóna prou alta idea de l’estat de maduresa assolit per la nostra literatura, i del dret que té a ésser considerada digne pariona de les altres grans literatures contemporànies.”

A *Gent Nova* de Badalona trobem una petita nota de premsa informant de la publicació de l’antologia amb el llistat complert dels poetes seleccionats.²⁷⁰

L’última nota de premsa que s’ha trobat de l’antologia que parli de Palol és la publicada a *L’Esquella de la Torratxa* firmada per Sept Sciències. En ella es lamenta que no s’hagi inclòs a Eugeni d’Ors com a poeta i elogia la resta de la tria de Plana.²⁷¹

“Deixant totes aquestes consideracions a part, la col·lecció resulta notable i interessant. Trentaset firmes, i lo més selecte de cada firma, componen l’Antologia, que serà llegida i conservada amb amor per tots els aimats de les lletres pàtries.”

²⁶⁹ Miquel i Planas, R. (23 abril 1914). Crònica literaria: Alexandre Plana. Antologia de poetes catalans moderns. (Societat Catalana d’Edicions, vol. XIII; Barcelona). *El Poble Català*, p. 1.

²⁷⁰ (4 abril 1914). Noves. *Gent Nova*, p. 7-8.

²⁷¹ Sept Sciències. (5 maig 1914). Paperam. *L’Esquella de la Torratxa*, p. 309.

A *Scherzando*²⁷² llegim la notícia de l'aparició del segon recull, l'*Antologia de poetes catalans d'avui* compilada per Josep Massó i Ventós i publicada per la Biblioteca Popular de l'Avenç.²⁷³ El poema compilat de Miquel de Palol és *Jo pecador!...*²⁷⁴ L'eix central de la tria és la catalanitat i la poesia que aquest concepte ha donat. L'articulista posa especial èmfasis amb fer un llistat dels gironins oblidats com Pere de Palol o Francesc Viver i elogia els que han estat escollits: Laureà Dalmau, Miquel de Palol, Rafael Masó, Joaquim Ruyra, Prudenci Bertrana i Lluís G. Pla. Aquestes dues publicacions són un acte de reconeixement de Palol com a poeta:

“La selecta d'autors, en aquesta obra nova de què mentem està, informada d'un sentit universal i, com a corol·lari són diferents modalitats a apreciar en ella: així, hem escollit a tractar de la modalitat gironina -ben marcada- que té, i en aquest sentit van les nostres ratlles.”

Al 1917 es publica a Girona *Terra de gestes i beutat* de Xavier Montsalvatge i Joaquim Pla. Aquests dos autors publiquen el poema *Girona*²⁷⁵ de Miquel de Palol. El llibre, format per quatre parts és un recull de textos que descriuen la ciutat des de punts de vista diferents: geografia, literatura, història, art... Entre d'altres col·laboradors destaquem Santiago Rusiñol o Josep Tharrats.

La seva participació en actes socials no minva. Sabem, gràcies a *El Poble Català*, que a finals de juny participa a un banquet d'homenatge al seu admirat Santiago Rusiñol. Els altres gironins assistents van ser: Bertrana, Montsalvatge i Tarrades.²⁷⁶

Recordem que Santiago Rusiñol va passar llargues estades a la ciutat de Girona, així ho recorda el mateix Palol a les seves memòries:

“I si bé tots ells eren per a nosaltres una nova lliçó de llum o d'història, en molts va començar també una nova i ferma amistat. D'entre tots, els que més llargues estades féu entre nosaltres fou Santiago Rusiñol.” (Palol, 2010, p. 188)

De l'amistat sorgida de les estades del barceloní a Girona en surt una col·laboració directe de Palol amb Rusiñol. Al 1917 el gironí escriu un parell de sonets per la seva obra *En*

²⁷² X. (1 desembre 1913). L' "Antologia de Poetes Catalans d'avui". La modalitat gironina. *Scherzando*, p. 8-9.

²⁷³ Massó i Ventós, J. (1913). *Antologia de poetes catalans d'avui*. Barcelona: Biblioteca Popular de l'Avenç.

²⁷⁴ Palol, M. de. (7 agost 1910). *Jo Pecador*. *Catalanitat*, p. 2. També el trobem publicat en premsa a: Palol M. de. (4 agost 1910). *Jo Pecador*. *Lectura*, p. 11-12 i Palol, M. de. (desembre 1927). *Llegiu-me*, p. 18. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 172-173.

²⁷⁵ Publicat a: *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 41 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 41. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 233.

²⁷⁶ (28 juny 1912). Banquet an en Rusiñol. *El Poble Català*, p. 2.

Josepet de Sant Celoni.²⁷⁷ *Del llicenciat Romualdo Gutiérrez Lluc. Secretari suplent del jutjat municipal de Sant Celoni, arxiver i cronista de la vila, a la mateixa vila i De l'arxiprest de la immortal Girona a l'excel·lentíssim senyor Don Josep Barnils i Barnola, gran creu d'Isabel la Catòlica, etc., etc.* La col·laboració és recordada d'aquesta manera a *Girona i jo*:

“En havent sopat, en un raconet del cafè d'en Barris, que ja havia tancat el restaurant de nit del carrer del Carme per instal·lar-lo sota les voltes, ens llegia les quartilles escrites hores abans: aquell *Josepet de Sant Celoni*, mig gironí mig picaresc castellà, o les escenes de teatre, o tantes obres que la seva fecunda imaginació i el seu desvagar anaven creant, ens les feia conèixer per un goig infantil d'ésser escoltat que semblava li era imprescindible.” (Palol, 2000, p. 200)

Al 1916 assisteix de nou en un banquet en honor al Sr. Sabater i organitzat per l'Associació de Periodistes de Girona, també hi van assistir Rahola.²⁷⁸

Palol també participa d'iniciatives per dotar la seva ciutat de prestigi cultural. Al 1914, al costat de Quintana i Montsalvatge, demana a l'Ajuntament de Girona, després d'una exposició de l'artista, la compra d'un quadre de Mela Mutermilch. La pintora va estar molt unida a la ciutat, passant-hi fins i tot algunes estades:

“Una dona excepcional, jove, certament bella, na Mela Mutermilch (Muter), polonesa, una artista d'una forta personalitat i d'una admirable visió de les nostres contrades, semblava ser qui aglutinava, enter seu, aquella joventut idealista.” (Palol, 2010, p. 184)

Com s'ha pogut comprovar aquesta etapa de Miquel de Palol és una etapa essencialment literària. El gran ambient cultural que Girona vivia queda reflectit amb la quantitat de publicacions que s'han resseguit. Palol no abandona la lluita ideològica però minva molt considerablement. El desgast de *Catalanitat* i el fracàs de *Ciudadania* canvien els objectius prioritaris de l'escriptor.

A partir del 1916, i arran de l'article *La veritat de les eleccions a Girona*, Palol es va acostant progressivament al catalanisme regionalista. La participació a Athenea, les successives victòries als Jocs Florals i la unió dels republicans catalanistes amb els radicals de Lerroux són alguns dels motius d'aquest acostament. Amb tot, però, el poeta no deixa d'interessar-se pel

²⁷⁷ Rusiñol, S. (1917). *En Josepet de Sant Celoni*. Barcelona: Antoni López. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 189 -1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 196-197.

²⁷⁸ (13 febrer 1916). Banquete al señor Sabater. *El Autonomista*, p. 1-2.

republicanisme. Podem definir així la ideologia de l'intel·lectual, en primer lloc com a catalanista i en segon lloc com a republicà.

Capítol III:

1919-1923. Entre la dramaturgia i el Noucentisme.

Després de la Primera Guerra Mundial i dels intents de Miquel de Palol per consolidar-se com a intel·lectual a través de la poesia, la novel·la i el periodisme, l'escriptor flirteja, amb un èxit força notable, amb el teatre. Gràcies a les visites de la companyia Pius-Daví a la ciutat de Girona, la influència d'Adrià Gual i del coratge i la força que li van donar alguns èxits locals, Miquel de Palol escriu obres dialogades. En aquest període publica una trilogia d'obres de teatre de saló on explora totes les premisses del teatre modernista. Durant aquest període de temps, Palol escriu poquíssims articles periodístics, alguns contes per a infants i surt a la llum la reedició: *Poemes de tarda*.

La seva activitat intel·lectual se centra, bàsicament, en el teatre. A *Girona i jo* Palol recrea aquell ambient:

“Vivien en aquells temps a la nostra ciutat -i dic vivien, puix que no solament hi feien llargues temporades sinó que era el pivot que havien escollit per a les seves actuacions en les petites ciutats de la nostra comarca- un conjunt d'actors joves, agrupats sota la guia paternal del vell actor Vila, pare de l'actriu, i amb la direcció de la parella Vila-Daví. Eren una colla de joves entusiastes, dinàmics, compenetrats entre ells d'una manera poc comuna en l'antiga gent de la faràndula. (...)

A Girona passaven les més llargues temporades, tenien una gran audiència; fins i tot gent que no anava jamai a teatre hi assistia quan la Maria Vila actuava.

Jo no sé com vaig fer-me amic de la colla; (...) Sigui com sigui, de seguida em vaig trobar lligat d'unes amistats cordialíssimes, entre una joventut entusiasta i alegre, com si fos un més de la colla. (...)

Tot plegat era per a mi com un retorn a la bohèmia antiga. Una d'aquelles tardes -diguem-ne literàries-, a l'estudi de casa meua, que també, per a algun d'ells, havia esdevingut ja un redós familiar, vaig llegir a la Maria, a en Pius, i als seus, una novel·la curta, massa lírica potser, molt dialogada i gens transcendental, que va tenir un gran èxit entre aquells oients tan benèvols. Maria Vila, sobretot, va semblar que s'entusiasmava.

– Per què no la dialoga totalment i en fa una obra de teatre? La posarem en escena nosaltres de seguida.

La temptació va pessigar-me. Era la cosa més fàcil. Més, i si no reeixia...? El teatre havia estat una de les meves ambicions més grans. (...)

Això, per a un escriptor, bo o dolent, és la màxima aspiració, i la màxima recompensa si ha sabut subjugar l'espectador amb la seva obra. El meu desig, però s'havia estrocat des de molt jove, i mai més no havia tingut deler per tornar a començar." (Palol, 2000, p. 312-313)

En aquest període Palol s'acosta d'una manera tímida però contundent cap a les files del Noucentisme. El 1920 va ser un any molt prolífic pels regionalistes a la ciutat de Girona, ja que, tant Albert de Quintana, com Darius Rahola, com Rafael Masó van entrar a formar part de l'Ajuntament de Girona, el primer com a batlle, el segon com a tinent d'alcalde i el tercer com a regidor (Costa 2000). Després de moltes lluites intel·lectuals i d'intents culturals el grup de Girona veu realitzat un dels seus objectius: poder transformar la Girona grisa amb una ciutat moderna i reconeguda. Per primera vegada els catalanistes tenen el poder polític a la ciutat. Les eleccions a Corts del dinou de desembre del 1920 les va guanyar La Lliga.

El camí que es va començar amb els Jocs Florals del 1902 i la creació d'Athenea, al 1913, culmina amb l'obtenció d'aquestes regidories. No ens ha d'estranyar, doncs, que Miquel de Palol participi d'aquesta circumstància històrica i s'acosti al Noucentisme. Veient que la seva ciutat natal s'ha convertit en el centre d'alguna cosa, deixa d'escriure les punyents cròniques provincianes per unir-se a l'ambient que les circumstàncies li oferien. El tòpic de la Girona-la-Morta ja no és aplicable, perquè finalment la ciutat obté un reconeixement més enllà de les seves muralles.

El fet que Eugeni d'Ors deixés el món intel·lectual just aquest any va animar als gironins amb les seves aspiracions de professionalització. Aquesta alineació amb La Lliga va durar poc temps perquè quan es va crear Acció Catalana, Masó va militar en aquest nou partit, obrint així un nou camí al catalanisme a la ciutat.

La prova d'aquest apropament el trobem a *La Veu de Catalunya*, el diari noucentista per antonomàsia. A mitjans de novembre del 1919, el diari regionalista publica unes pàgines dedicades a Girona. Entre els escriptors convidats a escriure hi ha Montsalvatge, Rahola i Camps i Arboix.

El text de Miquel de Palol porta per títol *Girona literària*.²⁷⁹ L'article és un recorregut al llarg de la història de la literatura gironina contemporània, des del Certamen Literari, passant pel grup d'escriptors i intel·lectuals de la Renaixença, fins a arribar al grup d'escriptors de la mateixa època de Miquel de Palol. Amb aquest camí, l'escriptor gironí justifica l'actuació que han tingut els seus contemporanis. Tornant a les concepcions de l'artista modernista, l'articulista

²⁷⁹ Palol, M. de. (16 novembre 1916). Girona literària. *La Veu de Catalunya*, p. 8-9. Vegeu annex p. 255-256.

proclama la seva generació com els guies del desvetllament de Girona. Tot i aquest despertar no deslliga la ciutat del mite de Girona-la-Morta. Entenem en aquest cas que es tracta més d'una afiliació estètica que no ideològica:

“Deixebles de diferents i fins i tot oposades escoles, els uns treballant des del Seminari, altres des de les redaccions, han fet que arreu de Catalunya s’adonessin de la nostra ciutat. Un poc isolats dels nuclis literaris de la capital i més isolats encara dels propis ciutadans, treballen pacientment, emotivament en la meravellosa obra catalana. Per ells Girona ha adquirit un color propi dintre la meravellosa gama de colors i de sentiments; germana d’aquella Bruges la morta; un Girona que solament veuran els escollits i estimaran els homes purs.”

La col·laboració d’aquests gironins amb *La Veu de Catalunya* ens demostra, un cop més, que més enllà de la ideologia republicana, aquest grup d’intel·lectuals cercava el reconeixement i l’obertura de la seva ciutat natal a través del catalanisme.

Com a contrapunt, trobem un anunci al diari republicà, *El Autonomista* de la col·laboració de Miquel de Palol a aquesta publicació.²⁸⁰ No es va fer efectiva perquè no s’ha trobat cap article del nostre autor al periòdic al llarg del període estudiat.

Durant aquest anys, Miquel de Palol contrau matrimoni amb Laura Salelles. L’enllaç és el dia vint-i-nou d’abril a la l’Església Parroquial de St. Pere.²⁸¹ Un any després va néixer el primer dels quatre fills que van tenir la parella.²⁸²

3. 1. Les estrenes teatrals.

El primer intent teatral, abans de l’èxit dels anys ‘20, data de l’any 1899 i porta per títol *Lo tercer amor*, més tard Palol la va titular *Les dugues cartes*.²⁸³ A les seves memòries Palol afirma que també va escriure una altra obra de teatre a l’estil del *Castell dels Tres Dragons*, amb només catorze anys:

“Entre el temps de fer projectes i de reunir companys, jo ja havia enllestit *Déu meu!*, una comèdia; em sembla que, tenia més del *Castell dels Tres Dragons* d’en Pitarra -que llavors feia furor amb els seus “singlots poètics”- que no pas de meva. La sala del *Círculo de Obreros* es va

²⁸⁰ (10 març 1921). *El Autonomista*, p. 2.

²⁸¹ (16 abril 1922). Otras noticias. *Diario de Gerona*, p. 6, (29 abril 1922). Noces. *Alt Empordà*, p. 3 i (5 maig 1922). Noces. *La Veu de l’Empordà*, p. 5.

²⁸² (26 gener 1923). *Diario de Gerona*, p. 6 i (3 febrer 1923). *Empordà Federal*, p. 3.

²⁸³ Vila, I. (2013). *Edició i estudi de l’obra teatral completa de Miquel de Palol (1885-1965)*. Tesi doctoral no presentada, Universitat de Girona, Girona.

atapeir fins a vessar de gent que no hi havia estat mai: familiars i criatures i amics dels intèrprets -que eren molts- i, inclús, algun catedràtic de l'Institut, tal vegada mig coaccionat pel senyor Sagrera, que n'era soci.

Va ser un bon començament. Els socis del *Círculo* es van entusiasmar: mai no havien vist en aquell lloc tanta concurrència. Nosaltres, també: la setmana següent ja en tenia enllestida una altra un altre company. Llavors, vaig actuar com a actor. Si de la meua no en recordo res més, sinó que l'apuntador, més emocionat que si hagués de representar-se una obra transcendental davant un auditori crític i exigent (...)" (Palol, 2010, p. 98)

Anteriorment a les pàgines d'*El Poble Català* vam poder llegir *Diàleg d'ensomni*, una narració que conté una gran part de la història en forma de diàleg (Fabrellas, 2008).

La primera manifestació teatral d'aquesta època ressenyada és *Senyoreta Enigma*. Escrita durant el novembre i desembre del 1919 i estrenada al Teatre Principal de Figueres el cinc d'abril de 1920²⁸⁴ i publicada, en llibre, un any després per la Impremta Massó.

El motiu de l'estrena a la capital empordanesa se'ns explica a *Girona i jo* i queda justificada amb el fracàs que va ser l'estrena de *Cadenes*:

"Però jo, que ja no tenia la por d'un fracàs com l'esmentat, temia el pitjor de tot: la ciutat. Per a la ciutat -i, en nom seu, per als periòdics locals, amb tots els adjectius imaginables: «joven», «laureado», «dedicada»-, jo era només «el poeta local» i aquesta etiqueta, a manera de les que porten els pots de conserva made in USA, a ells els devia semblar un timbre de glòria, però per a mi era una mena de fitxa policíaca que semblava dir-me: «Solament pot actuar dins el terme municipal». Era com un ocell que tanquessin dins una gàbia daurada, i, el què és pitjor, l'etiqueta transcendia a fora, on també l'aplicaven si alguna vegada, per atzar, havien de parlar d'alguna cosa meua. Estrenar una obra a Girona em semblava com si la donés a un teatre d'aficionats. Vaig lliurar l'obreta amb la condició doncs, de no ser estrenada a Girona; ho fou a la ciutat rival: Figueres. Els joves actors saberen fer-ne un petit èxit. De les mans de la Maria Vila i en Pius Daví, *Senyoreta Enigma* -que així s'anomenava-, recorregué els teatres de les viles i els pobles durant dues o tres temporades." (Palol, 2010, p. 313-314)

Hina (1970), un dels únics investigadors que s'ha parat en el teatre de Palol l'analitza de la següent manera la peça teatral:

"De la première pièce, *Senyoreta Enigma*, nous reconnaissons très facilement la contemporanéité littéraire européenne symboliste ou néoromantique, avec cette prédilection pour la psychologie raffinée, pour les demi-teintes, les couleurs et les parfums qui embellissent

²⁸⁴ (8 abril 1920). Crónicas telegráficas de provincias. *La Vanguardia*, p. 13.

et poétisent l'existence humaine. Nous ne sommes pas loin des tons tamisés de Tchekhov, pas loin non plus des œuvres poétiques de Maeterlink ou de Hofmansthal. Le protagoniste de la pièce est artiste, vivant son existence réelle comme le prolongement de son œuvre. Ses déchirements vécus ne cessent de mourir sa création poétique et, en cela aussi, il est le prototype même du héros si cher à l'époque romantique." (p. 22)

El ressò de l'estrena de l'obra dramàtica de Palol va ser notable.²⁸⁵ El dia tres d'abril, dos dies abans de l'estrena oficial, el diari *Alt Empordà*, "Periòdic setmanal nacionalista" de Figueres (1917-1923),²⁸⁶ portaveu de La Lliga, publica la segona escena del segon acte de l'obra.²⁸⁷

La majoria de crítiques aparegudes en premsa són molt favorables al text i a la interpretació de la companyia, augurant així, un futur prometedor al poeta, ara convertit en dramaturg. El primer comentari, a *La Veu de l'Empordà* (1902, 1904-1905, 1907, 1909-1936), publicació que surt per desbancar el republicanisme,²⁸⁸ Max-Dor es pronuncia d'aquesta manera:

"*Senyoreta Enigma* és una comèdia moderna eminentment literària; d'una fraseologia impecable i d'un diàleg exquisit. Quan s'escolta dóna la impressió atraient d'una dolça i sentimental música que hom sent lluny... Encisa!"

La segona crítica en terres empordaneses és la de Black de l'*Alt Empordà*. Diu el següent:²⁸⁹

"*Senyoreta Enigma* no és encara una obra definitiva, però ens indica que En Palol pot donar una obra definitiva a l'escena catalana. El temperament literari d'En Palol, mitjancer entre els estats psicològics de les seves novel·les i la serena pompa dels seus joiells poètics, és fet aposta per a conrear la nostra moderníssima comèdia. Ens n'ha reservat un tast bellíssim amb la seva *Senyoreta Enigma*, llargament ovacionada pel públic figuerenc que saludava en ella una nova tendència del nostre teatre i a un autor que si segueix el nou camí, reservarà diades de glòria a la nostra escena."

L'obra de teatre també es va poder veure a Barcelona. Al mes de març, *La Publicidad*, anuncia un cicle de teatre català al teatre Goya representat per la companyia Vila-Daví. Una de

²⁸⁵ (8 abril 1920). *La Vanguardia*, p. 13, (9 abril 1920). *L'Esquella de la Torratxa*, p. 187 i (11 abril 1920). *Crónica General. Diario de Gerona*, p. 6.

²⁸⁶ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 149 i Guillamet, Morena, Teixidor i Testart, 2009, p. 268-273.

²⁸⁷ (3 abril 1920). *Espectacles. Alt Empordà*, p. 1-2.

²⁸⁸ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, 152 i Guillamet, Morena, Teixidor i Testart, 2009, p. 341.

²⁸⁹ Black. (10 abril 1920). *Senyoreta Enigma. Alt Empordà*, p. 3.

les obres escollides és la de Miquel de Palol.²⁹⁰ A les seves memòries ho recorda d'aquesta manera:

“Quan la companyia pogué actuar, per una curta temporada, al Teatre Goya de la capital, els va semblar que ja tenien obertes les portes a l'avenir que somiaven. Com va ser. Me'n varen assabentar amb una alegria indescriptible. Al Goya, posaren, com a obra capdavantera, la meva; la crítica la va rebre amb una rara conformitat, d'una manera ben afalagadora.” (Palol, 2000, p. 315)

A Girona l'obra es va poder veure al mes de juny al Teatre Principal.²⁹¹ Les crítiques de la premsa gironina van en una direcció molt semblant a les anteriors. La primera que surt és a *L'Autonomista*²⁹² i és una lloança a Palol i al seu text, qualificant-lo com al regenerador de la comèdia catalana. L'altre aspecte que el crític destaca és el llenguatge i el retrat psicològic dels personatges:

“*Senyoreta Enigma*, podría llamarse *Mademoiselle Enigme* y triunfar en Paris. No sonría el lector malicioso, porque no rectificamos el elogio, que ha sido muy meditado antes de escrito. Podría triunfar y triunfaría, porque constituye un haz de sutiles observaciones psicológicas llevadas al tablado de la farsa con una honradez rara; porque se halla limpia de garrulerías y de enfáticos declamatorios; porque sus personajes se mueven con tal sencillez que no se advierten los hilos de la tramoya; porque purificó el lenguaje de oropeles y de hojarascas, y porque cultivó la ironía si caer en grotescas payasadas.”

Seguidament va sortir a l'altre diari de la ciutat. El crític del *Diario de Gerona* escriu:²⁹³

“La comèdia és de tendència moderna: pot dir-se que en ella gairebé no hi ha trama: mes el diàleg és tan subtil, els personatges es mouen amb tanta gràcia i naturalitat, les petites ironies hi són tan fines, que el desenrotll de l'obra té al públic com suggestionat (...)

L'ambient de l'obra és molt noucentista; tal vegada algú el trobi un xic decadent; nosaltres no, car la fina ironia que en ella hi domina la redimeix de qualque concepte rrelliscador.

En Palol ha donat al públic una obra molt remarcable; el gènere que nostre amic ha portat al teatre, gairebé és verge en el teatre català. I nosaltres creiem que, actualment, és l'únic o el principal viarany per el qual deurà transcórrer la producció dels autors, per a major glòria i fonament del teatre català. Aquest ja està replet de ruralisme, i els temps actuals, tant tempestejats per les noves idees que germinen en el si de les ànimes adolorides, deu recollir les

²⁹⁰ Pahissa J. (14 març 1920). Los teatros. *La Publicidad*, p. 3.

²⁹¹ (16 maig 1920). Crónica General. *Diario de Gerona*, p. 7, (17 maig 1920). Crónica. *El Autonomista*, p. 2 i (1 juny 1920). Crónica General. *Diario de Gerona*, p. 3.

²⁹² X. (4 juny 1920). *Senyoreta Enigma*. *El Autonomista*, p. 1.

²⁹³ J. P. (5 juny 1920). *Senyoreta Enigma*. *Diario de Gerona*, p. 2.

ànsies, les passions i les misèries dels homes d'ànima delicada i vida de ciutat, que són les ciutats actualment les encluses a on se bat el metall de l'avenir i són els ciutadans, principalment, els soldats de les noves creuades que en l'art i en el viure faran el miracle del renovellament espiritual dels pobles.”

Comprovem amb aquestes paraules com s'introdueix Miquel de Palol al moviment noucentista.

El diari olotí *La Comarca* (1913-1915, 1916-1924)²⁹⁴ publica la seva crítica deu dies més tard,²⁹⁵ en destaquem aquest paràgraf:

“*Senyoreta Enigma*, comèdia en dos actes, és una delicada llaminadura en el seu gènere, tal vegada no adaptable a tots els paladars per l'alt concepte que de la fina sensibilitat artística fa expressar a tan hermoses figures com *Marta* la distreta bohèmia, que, en les seves abstraccions per les elevades regions de la intel·lectualitat, vivint en un superior feminisme, no li dóna importància al sexe; i com de la seva antagonista *Rosina*, la deliciosa ingènua, que en un ben trobat contrast, la sostreu del romàntic platonisme amorós al suplantar-la (a *Marta*) en la conquesta del cor d'*Eduard*, per desaprensiva extravagància de deportiu snobisme rebutjat, bruscat despertar de la seva feminitat, que consisteix el *clou* de l'obra.”

Amb un tema aparentment de saló, un triangle amorós provocat per l'arribada d'Eduard fa que les avorrides vides d'una família burgesa esdevinguin una història d'intrigues amoroses. Tot i el tema banal, en l'obra de teatre s'entreveuen dos temes de la literatura de Palol: la lluita intel·lectual i el provincialisme. De les paraules d'Eduard:

“No és estrany. Ara són molts a fer art, amic Robert. Ha entrat un febre de treball, esfereïdora. Fins el Sr. Obiols s'ha quedat per a pintar marines.” (Palol, 1920, p. 59)

podem extreure'n la crítica a la mediocritat de molts artistes que intenten assolir el grau de professionals mitjançant obres de segona fila. El ressentiment de la falta de professionalització i d'espai laboral que hi havia a Catalunya és una de les lluites que Palol va heretar de les reivindicacions de *El Poble Català* i els redactors, intel·lectuals i escriptors que rodejaven aquesta publicació republicana.

El provincialisme, l'altre tema, apareix a *Senyoreta Enigma*, Encarnat en el paper de Rosina. El personatge s'autocompadeix del fet de no pertànyer a la ciutat:

²⁹⁴ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 179.

²⁹⁵ (19 juny 1920). De teatre. *La Comarca*, p. 290-291.

“Ja ho sé que sóc una provinciana; però ell farà de mi tot el que vulgui fer-ne!” (Palol, 1920, p. 79)

El concepte de provincialisme en aquesta ocasió no és negatiu, és definitori. Així, després dels articles firmats amb el pseudònim de Narcís o Epicur, sembla que Palol s’hagi reconciliat amb la idiosincràsia del provincià, amb aquestes paraules de Marta (parlant d’Eduard) ho reafirmem:

“El seu esperit bohemi ha quedat pres en retornar al poble. El poble l’ha reconquistat. Jo no serà mai més res...” (Palol, 1920, p. 83)

La segona peça teatral resseguida en aquesta època és ... *És l’Amor*. Segons el *Diario de Gerona*, una obra encarregada pel Teatre Català de Jordi Canals.²⁹⁶ El diari olotí *La Comarca* també informa als seus lectors d’aquesta obra.²⁹⁷ Un mesos més tard, Palol fa una lectura del text a la Galeria dels Bells Oficis dins d’un cicle programat per les Fires de St. Narcís anomenat *Lectures de tardor*. Altres lectors van ser Masó, G. Pla i Montsalvatge.²⁹⁸

A finals de l’any 1920, Miquel de Palol llegeix novament una obra de teatre *L’Enemic Amor*, en aquesta ocasió a la Schola Orpheonica Gironina.²⁹⁹

És l’Amor i *L’Enemic Amor* són la mateixa obra, a *Girona* i jo només recorda aquesta última:

“El teatre és temptador i llaminer si l’escriptor no ha de guardar-se les obres tancades al calaix de la taula. Ben prompte, els llegia una nova producció, ja més pensada i reeixida que la primicera: *Enemic Amor*. Estava intoxicat per aquella faràndula jove i alegre, a la qual seguia moltes vegades per la ruta estrofolària de les ciutats on actuaven, i em semblava que la producció teatral havia de ser la meua obra definitiva. *Enemic Amor*, arreu on fou representada, esdevingué un èxit de crítica i de públic; era el teatre nou, elegant, ben dit, que ells jugaven amb una naturalitat i a la qual els còmics vells no estaven acostumats i que pessigava amb una petita emoció l’espectador més incommovible. No era res transcendental, ni plantejava cap problema psíquic: era una anècdota i prou, però un anècdota ben contada.” (Palol, 1920, p. 314)

²⁹⁶ (24 juny 1920). Cultura. *Diario de Gerona*, p. 2.

²⁹⁷ (26 juny 1920). *La Comarca*, p. 304.

²⁹⁸ (19 setembre 1920). Cultura: Lectures de tardor. *Diario de Gerona*, p. 3.

²⁹⁹ (14 novembre 1920). Catalunya. *La Publicidad*, p. 4, (24 novembre 1920). Crónica General. *Diario de Gerona*, p. 5 i (2 desembre 1920). Crónica General. *Diario de Gerona*, p. 4.

Escrita entre el juny i el setembre d'aquest any es va estrenar al Teatre Bartrina de Reus el dia vint-i-tres de gener del 1921.³⁰⁰

Al mes de març es va representar al Teatre Goya de Barcelona³⁰¹ dins d'un cicle de teatre català promogut per la companyia Vila-Daví. També es va poder veure el primer èxit de Palol *Senyoreta Enigma*. En el cartell, entre d'altres, hi havia obres de Ventura Gassol i Angel Guimerà.

La revista artística *D'Ací d'allà* (1918-1936),³⁰² lligada a *La veu de Catalunya* publica una petita nota arran de la representació de les dues obres de teatre. El redactor de la secció *Crònica Catalana* només apunta als lectors que aquestes dues obres "agraden força".³⁰³

La revista satírica de Barcelona *Papitu* (1908-1937),³⁰⁴ no perd l'ocasió per fer una nota humorística sobre Miquel de Palol arran del cicle del Teatre Goya:³⁰⁵

"Coneixeu a en Miquel de Palol? No? Doncs aneu a veure a la Vila i en Daví, que el coneixereu. Això d'anar a veure uns per conèixer un altre, sembla un somni, oi? Però no caldrà que us ho expliqui massa. *L'enemic amor* és una comèdia que resolt l'enigma. *L'Enemic Amor* va entusiasmar a l'Iglésias, i ja podeu posar les mans al foc. En Miquel de Palol surt a saludar al públic, que aplaudeix amb més dret i raó que altres de més pretensiosos. Era un poeta de Girona i ara és un comediògraf de punta.

(No ho diem amb malícia.)"

Una setmana després la revista torna a parlar de les obres de teatre, dient que cap de les representades en cicle de teatre els ha fet riure.³⁰⁶

De la mà de *La Publicitat* i del seu crític A. C. trobem la comparació de les dues obres de teatre, deixant *Senyoreta Enigma* per sota de *L'Enemic Amor*.³⁰⁷ L'articulista desfavorable a la primera composició teatral en diu:

"Después de *L'Enemic Amor* la otra comedia de Miguel de Palol nos pareció bastante inconsistente. Es indudable que el ambiente donde se desarrolla la acción de *la Senyoreta*

³⁰⁰ (22 gener 1921). Noticiari. *Alt Empordà*, p. 3, (22 gener 1921). Informació. *La Comarca*, p. 30, (25 gener 1921). *Crònica General. Diario de Gerona*, p. 4 i (26 gener 1921). *Crònica. El Autonomista*, p. 2.

³⁰¹ (4 març 1921). Teatro catalán en el Goya. *La Publicidad*, p. 3, (4 març 1921). *La Vanguardia*, p. 17, (8 març 1921). *La Publicidad*, p. 5, (8 març 1921). *La Vanguardia*, p. 11, (10 març 1921). *La Vanguardia*, p. 9 i (12 març 1921). *La Vanguardia*, p. 15.

³⁰² Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 502-506.

³⁰³ (març 1921). *Crònica Catalana. D'Ací d'allà*, p. 39 i (abril 1921). *Crònica Catalana. D'Ací d'allà*, p. 40.

³⁰⁴ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 419-423.

³⁰⁵ Kafaskas. (23 març 1921). Goya. *Papitu*, p. 184.

³⁰⁶ Kafaskas. (30 març 1921). Goya. *Papitu*, p. 198.

³⁰⁷ A. C. (18 març 1921). La "Senyoreta Enigma", de Miquel de Palol; "Bon amor no vol cadenes", de E. Lluelles; "El pes del fruit", de P. Cavallé. *La Publicidad*, p. 4 i A. C. (19 març 1921). La "Senyoreta Enigma", de Miquel de Palol; "Bon amor no vol cadenes", de E. Lluelles; "El pes del fruit", de P. Caballé. *La Publicidad*, p. 3

Enigma, no es familiar al señor Palol. Los caracteres de los personajes se nos revelan con más ambigüedades que en *L'Enemic Amor*. No hay bastante con afirmar que una mujer es artista y un hombre literato, hay que demostrarlo, y los tipos traídos a la escena deben caracterizarse, no con palabras más o menos bellas, sino con hechos y genialidades que los distinguan, que los pongan de relieve y los hagan inconfundibles.

En *la Senyoreta Enigma*, hay más literatura que psicología. Se dicen bellas cosas y se plantean problemas a base de sutilezas pero no sucede nada extraordinario, nada de lo que suele acontecer entre seres de una sensibilidad superior y de un temperamento original. En *L'Enemic Amor*, Palol hurga en la vida; en *la Senyoreta Enigma*, en el vacío.”

La Vanguardia también en fa un nota elogiant *L'Enemic Amor* en contra de *la Senyoreta Enigma*:³⁰⁸

“Vino, luego el estreno de *L'Enemic Amor* de don Miguel de Palol. Se trata de una comedia excelente, conducida con naturalidad cautivadora, con figuras que llevan en si vida, con toques de ternura muy en su punto y con una acción sobria.

Del mismo autor fue dada a conocer *la Senyoreta Enigma*, producción que es todo lo contrario de la anterior, hasta obligar a que supongamos si corresponde a fecha precedente. Por lo menos se da con cierto énfasis juvenil del que está despojada la otra comedia, de naturalísima trama y caracteres bien dibujados.”

Altres publicacions, també es fan ressò de les representacions de les obres, posant èmfasis, però en *L'Enemic Amor*. Així l'*Alt Empordà* es congratula de l'èxit de Palol i s'enorgulleix que Figueres hagués acollit l'estrena de la primera obra de teatre del dramaturg.³⁰⁹ Aquesta mateixa notícia la trobem al *Diario de Gerona*.³¹⁰

*El Autonomista*³¹¹ recull dos fragments de crítiques aparegudes a altres diaris: la crítica que va fer Prudenci Bertrana a *La Publicidad* i un paràgraf de la crònica que va aparèixer a *El Liberal*. Transcrivim aquesta última:

“*L'Enemic Amor* no es uno de tantos ensayos, más bien balbuceos, con que la juventud intelectual se lanza a la conquista del favor del público. Es una comedia dialogada con soltura, desarrollada con cuidadoso esmero y en cuyo desenlace, lo mismo que en los pormenores, se emplea una sobriedad y una justa ponderación de valores admirable. Por este camino, Miguel de Palol

³⁰⁸ (17 març 1921). Música y teatros. Goya. Compañía catalana Vila-Daví. *La Vanguardia*, p. 18.

³⁰⁹ (19 març 1921). Literatura & Art. *Alt Empordà*, p. 2.

³¹⁰ (8 març 1921). Otras Noticias. *Diario de Gerona*, p. 3 i (13 març 1921). *Diario de Gerona*, p. 5.

³¹¹ (14 març 1921). Crònica. *El Autonomista*, p. 1.

escalará pronto las cumbres de la celebridad. Nosotros no dudamos al afirmar que es ya una legítima esperanza del arte.”

No totes les crítiques, però, són tan favorables. Lluís Bertran i Pijoan des de les pàgines de *La Veu de Catalunya* escriu una ressenya no tan optimista com les anteriors.³¹² Amb una crítica al provincialisme, i amb una ironia impecable, titlla al dramaturg de modern però l’obra de provinciana:

“No sabem si a Catalunya podem parlar de provincialisme; però és cert que, a voltes, en les produccions de literats que no viuen a Barcelona, hom nota una mena de visió retardada, és a dir, un procés A B C... tal poble el trobarà en A quan ja a Barcelona fuig de la C, i corre més enllà, Miquel de Palol, és un dels que, amb èxit, ha procurat de vèncer aquest grup, de la distància, del temps, de l’ambient. Si en la seva comèdia s’hi reflecteix aquella ànima indefinidament romàntica del 99, és perquè ell vol; perquè li abelleix de conservar aquella flor esfulladissa i evocadora.”

També titlla l’obra de lenta i previsible i només salva els personatges secundaris del drama.

La reacció des de Girona no es fa esperar i una setmana més tard, des de les pàgines del *Diario de Gerona* i de la mà de Lluís G. Pla amb un article titulat *Resposta a en Lluís Bertran i Pijoan*³¹³ el prevere contradiu el que Bertran postula sobre el provincialisme utilitzant els exemples d’escriptors de la talla de Pin i Soler, Bertrana o Montsalvatge. Algunes de les afirmacions de Pla:

“Això, en termes més categòrics i vulgars, equival gairebé a dir que fora de Barcelona *tot és userda*... Permetreu, amic Bertran, que renunciem a la vostra conseqüència injusta, afermant-nos en els exemples. (...)

El *provincialisme*, no apareix enlloc. Sapiguen, doncs, que no hi heu de creure.

Totes les veus disperses en els àmbits de Catalunya fan una polifonia fervent i meravellosa. Cada terra i cada indret viu al ritme d’una cultura idèntica, d’un mateix anhel superior.”

Quatre mesos després, i amb una gira per alguns teatres catalans, entre ells Figueres, l’*Alt Empordà* escriu de nou sobre *L’Enemic amor* i nombra a Palol com a líder de la nova generació de dramaturgs del teatre català. Així també pronostiquen que serà un dels grans escriptors. En diuen les següents paraules:³¹⁴

³¹² Bertran, Ll. (14 març 1921). Teatre Català. *L’enemic amor*, comèdia en tres actes d’En Miquel de Palol. *La Veu de Catalunya*, p. 9 i (15 març 1921). Teatre Català. *L’enemic amor*, comèdia en tres actes d’En Miquel de Palol. *La Veu de Catalunya*, p. 8.

³¹³ Pla G. Ll. (22 març 1921). Resposta a en Lluís Bertran i Pijoan. *Diario de Gerona*, p. 1-2.

³¹⁴ (9 juliol 1921). *L’enemic amor*, -de Miquel de Palol. *Alt Empordà*, p. 2.

“En Palol té, demés, la virtut d’escriure honradament, seguint la inspiració seva, i no decantant-se mai a les exigències del públic. Ell construirà obres sinceres, correctes, delicades com el seu temperament d’artista ho reclama. I perquè pot donar-nos encara més fruits del seu talent. En Palol ha de continuar la tasca de dignificar el nostre Teatre de totes les grolleries que avui ens fan enrogir i que ens demostren encara que entre totes les branques intel·lectuals de Catalunya el Teatre hi fa el paper de la Ventafocs.”

El Autonomista, també es fa ressò de la representació de Figueres³¹⁵ i publica un fragment de la crítica que va sortir a l'*Empordà Federal* de Figueres, era el portaveu de la UFNR, (1911-1933, 1930-1938):³¹⁶

“Ultra d’aquests valors, en *L’Enemic Amor* és observar un major domini de la teatralitat i la novetat amb que són tractades algunes escenes, per exemple, la final del acte primer, escena d’un psicologisme íntim i molt interessant.”

La companyia encarregada de fer el muntatge en aquesta ocasió va ser la Ferràndiz Lluelles.³¹⁷

Prudenci Bertrana, gran amic de Palol, des de les pàgines de *La Publicidad*³¹⁸ escriu una crítica a la comèdia de Palol elogiant-lo com a dramaturg i felicitant-lo pel pas de poeta a escriptor teatral:

“Palol, como tantos, un poco harto de laureles floreados había callado. (...)

El caso de un poeta que dé un salto se pasa a comediógrafo con tanta fortuna no es común. Generalmente se notan titubeos, vacilaciones, errores de técnica y cuando menos ciertas exuberancias retóricas.”

A la crònica també es pot llegir un petit retrat de la generació de Palol. De nou surt el tema del provincialisme:

“Perteneía a este grupo de excelentes gerundenses hoy desmenuzado por el azar y por la muerte, cuyos individuos en nada se parecían entre sí, intelectualmente hablando, más que por su veneración a la patina de los viejos edificios, a las fondas y silencios de la ciudad y por su odio a las hipocresías y convencionalismos provincianos.”

³¹⁵ (11 juliol 1921). “L’Enemic Amor” a Figueres. *El Autonomista*, p. 2.

³¹⁶ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 149 i Guillamet, Morena, Teixidor i Testart, 2009, p. 235-273.

³¹⁷ (9 juliol 1921). *Veü de l’Empordà*, p. 5.

³¹⁸ Bertrana, P. (12 març 1921). “L’Enemic amor”, comedia en tres actos de Miguel de Palol. *La Publicidad*, p. 3.

La Vanguardia també treu la notícia de la gira catalana, remarcant que una de les obres amb més èxit ha estat *L'Enemic Amor* de Palol.³¹⁹

Les dues comèdies van sortir en format llibre a l'abril del 1921 després de l'èxit que van obtenir arreu del territori català.³²⁰ Mostra del grau de popularitat que van assolir aquestes dues obres de teatre és el fet que en el Congrés de Metges de Llengua Catalana estava previst la representació d'aquestes.³²¹

L'Enemic Amor, comèdia en tres actes, dedicada a l'empresari i mecenes Pere Sacrest, és la història rocambolesca d'una família empordanesa. L'arribada del patriarca, Ernest, per donar la mà de la seva filla Adelaissa a un jove fabricant de Barcelona, Ricard, desencadena la interacció entre els personatges de la família forçant que surtin a la llum tots els secrets i històries del passat. Després de molts mal entesos i converses cada personatge aconsegueix el seu anhel.

Molt menys profunda que la primera *L'Enemic Amor* és una obra molt més anecdòtica que l'anterior. El crític Hina (1970) en diu el següent:

“Cette fois; nous ne sommes plus tellement dans une atmosphère néoromantique mais nous respirons un air fortement naturaliste. On pourrait rapprocher l'esprit de *L'enemic amor* de celui d'Ibsen et même de Nietzsche puisque le personnage central, Ernest, présente tout à fait les traits d'un surhomme, il est vrai assez vulgaire.” (p. 27-28)

Segons el *Diario de Gerona*, estava prevista l'estrena de *Senyoreta Enigma* i *L'Enemic Amor* en un teatre de Madrid. La traducció era del periodista argentí Valentín de Pedro (1896, Tucumán-1966, Buenos Aires). Aquesta és la única notícia que s'ha trobat sobre aquesta possible estrena.³²² A l'Arxiu Municipal es conserva el manuscrit de *L'Enemic Amor* en castellà sota el títol *Amigo, enemigo amor* però amb la traducció I. Rodríguez Grahit. Aquesta versió en castellà es va representar quatre anys més tard al Teatre Principal de Girona sota la direcció de la companyia Martori.³²³ Al mes de juny surt una petita crítica al *Diario de Gerona*. Aquesta és un elogi al text de Palol i a la traducció de Rodríguez Grahit. La part negativa se l'emporta la representació dels actors:³²⁴

³¹⁹ (28 setembre 1921). Música y teatros. *La Vanguardia*, p. 8.

³²⁰ X. (22 abril 1921). Les obres teatrals de en Miquel de Palol. *Diario de Gerona*, p. 2 i (29 abril 1921). Llibres i revistes. Dues comèdies d'En Palol. *El Autonomista*, p. 2.

³²¹ (11 juny 1921) Otras noticias. *Diario de Gerona*, p. 6.

³²² (14 novembre 1923). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 5.

³²³ (4 maig 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 5, (4 maig 1927). De provincias. *La Vanguardia*, p. 24 i (2 juny 1927) i Información Regional. *La Vanguardia*, p. 17.

³²⁴ (9 juny 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 5.

“Trátese de una comèdia fínisima, admirablement concebida y dialogada, exenta de trucos y recursos de gusto dudoso, que acusa a las claves el temperamento poético de su autor y que, si ya no poseyéramos otras pruebas que acreditan a éste como autor de talla, bastaria a colocarse entre los escritores catalanes que con más dignidad y acierto escriben para teatro. Por los Frutos que hasta el presente nos ha ofrendado, cabe esperar de Palol, poeta eminente, algo grande y definitivo como hombre de teatro.”

A finals de l'any 1921 rebem notícies de la següent obra dramàtica de Palol, *Les Petites tragèdies*,³²⁵ representada, estrenada i publicada pel Centre de Lectura de Reus. L'obra va obtenir el premi ofert per D. Evarist Fàbregas i Pamies al IV Certamen Literari de Reus.³²⁶ La crònica de l'acte de *La Publicitat* ens informa de l'èxit que va tenir el dramaturg gironí:³²⁷

“El público que llenaba todas las dependencias del teatro aplaudió entusiastamente la referida obra obligando a su autor a presentarse a escena al final de los actos segundo y tercero de la obra que recorrerá triunfalmente nuestros teatros.”

Miquel de Palol a *Girona i jo* ho recorda d'aquesta manera:

“De més a més, el Centre de Lectura de Reus convocava un concurs literari, en què incloïa un premi de mil pessetes (força pessetes en aquell temps) per a una obra teatral. Em vaig ser guanyador amb *Petites tragèdies*, que Vila-Daví varen estrenar seguidament al Teatre Bartrina d'aquella ciutat, amb totes les faramalles d'un homenatge. Tot plegat, tres o quatre anys, es pot dir, definitivament entregats al teatre.” (Palol, 1920, p. 316)

L'argument del drama gira al voltant de l'arribada d'Eugeni d'Anglaterra. Com la paràbola del fill pròdig, Eugeni trasbalsa la vida d'una família provinciana burgesa. El passat recorre per les ments de les protagonistes femenines fent que prenguin decisions que canviaran el rumb de la seva vida. De nou, Miquel de Palol ens presenta un text on l'amor és el centre argumental. Sense cap més pretensió que la del divertiment del públic, el dramaturg ens presenta una comèdia de saló típica. Amb aquesta obra, com molt bé ens apunta Hina, s'acaba un cicle teatral del dramaturg gironí:

“Avec *Les petites tragèdies* Miquel de Palol termine cette «trilogie» théâtrale en nuançant encore la problématique antérieure et en manifestant pleinement la maîtrise acquise jusqu'à présent. Plus détachée de modèles littéraires directs, cette pièce est certes la plus individuelle de l'auteur, la plus légère aussi, remplie d'un charme fascinant pour le spectateur.” (Hina, 1979, 31)

³²⁵ (desembre 1921). Crònica Catalana. *D'Ací d'allà*, p. 48.

³²⁶ (27 octubre 1921). *Diario de Gerona*, p. 5, (1 novembre 1921). *La Vanguardia*, p. 15 i (novembre 1921). Festa del VI Certamen del «Centre de Lectura». *Revista del Centre de Lectura de Reus*, p. 351-358.

³²⁷ (1 novembre 1921). De la regió. *La Publicidad*, p. 4.

L'aventura teatral de Palol, a excepció de *Jueus* del 1929, es va desfer per la mateixa idiosincràsia del funcionament de la intel·lectualitat catalana:

“El concurs del Centre de Lectura de Reus mogué un petit enrenou de censura de capelleta dintre l'element literari de la capital i va tancar moltes portes. Tot plegat ajudà que jo negligís la tasca empresa amb tanta eufòria, i que, malgrat restar enllestits dos o tres originals més al calaix, el meu nom desaparegués dels cartells teatrals mal que fos amb la promesa de problemàtiques estrenes.” (Palol, 200, p. 316)

Com a apunt final esmentarem que al Fons Palol s'ha trobat unes tapes d'enquadernar on figuren, amb lletra del propi autor, totes les obres dramàtiques que Miquel de Palol va escriure al llarg de la seva carrera com a escriptor. Ho transcrivim:

Teatre:

1919: *Senyoreta Enigma* (2 actes). Op. I

1920: *L'Enemic Amor* (3 actes). Op. II

1921: *Les Petites Tragèdies* (3 actes). Op. III

1922: *Les Darrerries de l'Home* (3 actes). Op. IV

1925: *El Clavell roig* (3 actes). Op. V

1929: *Jueus*. (3 actes). Op. VI

De *Les Darrerries de l'Home* no s'ha trobat cap constància ni en premsa ni en el Fons Palol. També podem observar que l'obra *Cadenes* de 1912, va ser rebutjada pel propi autor.

3. 2. El quart poemari: *Pomes de tarda*.

Dos anys abans de la publicació de la versió revisada de *Pomes de tarda*,³²⁸ els diaris ja l'anunciaven. Així, *Alt Empordà* i *Costa Brava*, “Literatura, ciències, arts, crònica local” de l'Escala (1919-1922)³²⁹ ja en parlaven a finals del 1919. Fins a la seva publicació en tota la premsa gironina s'anava anunciant la sortida imminent.³³⁰ Aquesta edició, segons informa el *Diario de Gerona*, només es podrà comprar a Barcelona o per encàrrec. A principis de l'any 1922 la premsa es torna a fer ressò del llibre.³³¹

³²⁸ Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà.

³²⁹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. II, p. 165.

³³⁰ (4 desembre 1920). *Alt Empordà*, p. 3, (11 desembre 1920) Generals. *La Veu de l'Empordà*, p. 5, (11 desembre 1920). Publicacions de l'Empordà. *La Comarca*, p. 594, (30 desembre 1920). *Costa Brava*, p. 6, (12 març 1921). Literatura & Art. *Alt Empordà*, p. 3 i (15 març 1921). Publicacions Empordà. *Diario de Gerona*, p. 2.

³³¹ Valldaniel. (11 gener 1922). Lletres. *Diario de Gerona*, p. 3.

Aquesta nova versió de *Poemes de tarda* conté cinquanta-dos poemes dels quals quaranta-dos ja els trobem a la publicació del 1914. D'aquests, també, vint-i-sis van ser publicats anteriorment en premsa. Els poemes nous que Palol va incloure en aquest volum, respecte l'anterior són: *Elogi del Sonet, A una Tanagra, Campanes matinals, Nau d'exvot, A. M. C., Girona, Tardes melancòliques, Claredat del camí...* Al 1984, Edicions Catalanes en fa una reedició seguint fil per randa la del 1922.

Al 1922 comencen les lectures del nou poemari de Miquel de Palol. La primera la va fer a l'Orfeó Germanor Empordanesa de Figueres al mes de març.³³² Aquesta lectura va anar acompanyada d'un concert de Schubert. *La Veu de l'Empordà* en diu:³³³

"Formoses totes foren les poesies que amb una sobrietat i senzillesa exquisides van ésser llegides pel seu autor. El públic les escoltà corprès, delectant-se i trobant-les curtejar. *La meva vida, Jo pecador*, i algunes altres foren freturosament aplaudides."

El Autonomista també en fa una petita ressenya elogiant així a Palol:³³⁴

"El presidente don Jaime Maurici en una brillante peroración hizo la presentación del poeta don Miguel de Palol, quien acto seguido dio lectura a varias poesías que constituyen la obra *Poemes de tarda*. Todas las composiciones revelaron al admirable poeta, cautivando al auditorio y causando una gratísima impresión, siendo muy aplaudido. A petición del señor Maurici nos recitó *Salve*, composición premiada en los Juegos Florales de esa, que arrancó una verdadera tempestad de aplausos, que duraron largo rato. Felicitamos al amigo Palol por el éxito obtenido."

Sis dies abans de la lectura el mateix diari treu una ressenya de la poesia de Miquel de Palol escrita per Octavi Saltor.³³⁵ En ella trobem un retrat del gironí com a poeta i petits comentaris d'alguns dels seus poemes:

"(...) i per això no apareix pròpiament com un creador, sinó més aviat com un evocador de coses vistes o enyorades, motiu aquest de què la seva poesia tingui a voltes un caire solemniat i a voltes estigui unguida de delicadesa, mantenint-se, per altra banda, sempre, a nivell de distinció expressiva, delicadíssim. [Parlant de *Noces*] En la segona i tercera d'eixes estrofes, en efecte, hom hi veu respectivament expressats l'ègloga i l'idil·li, companys en la tercina- romanticisme i classicisme agermanats també en la personalitat de l'autor de *Roses*.

Les oliveres -sonet admirable- dóna fermaça d'aquella qualitat solemniat esmentada, i

³³² (21 gener 1922). *Alt Empordà*, p. 3, (25 febrer 1922). *Alt Empordà*, p. 3, (11 març 1922). Noticiari. *Alt Empordà*, p. 3, (16 març 1922). Crònica. *El Autonomista*, p. 2 i (17 març 1922). Otras noticias. *Diario de Gerona*, p. 6.

³³³ (18 març 1922). Notícies locals. *La Veu de l'Empordà*, p. 4.

³³⁴ (20 març 1922). Desde Figueres. *El Autonomista*, p. 2-3.

³³⁵ Saltor, O. (11 març 1922). Literatura & Art. Miquel de Palol. *Alt Empordà*, p. 3.

Campanes matinals sap dir un prodigi de delicadesa.

Però Miquel de Palol, que ens donà un jorn afinadament el to patriòtic en una avinentesa memorable, harmònicament, darrera un crit *Salve*, havia de concretar més la Catalunya i cantar la ciutat nadiua. I ho ha fet bellament, mereixen un record al seu sonet allargassat *Girona*, on ret l'homenatge filial amb una plenitud de factors literaris ben rara, puix es conserva íntegrament com és, com si li fes ofrena d'ell mateix, en cantar la Ciutat, Girona que «és la bellesa que et farà immortal!»

Quan va sortir el volum definitiu, a mitjans de maig, els diaris gironins també van publicar les notes de premsa d'aquesta aparició.³³⁶

Des de l'Empordà, Alfred Gallant publica una crítica a *L'Alt Empordà*³³⁷ on fa un elogi a Palol. També li retreu, però, que no tots els poemes del volum tenen la mateixa qualitat literària:

“No obstant i encara que Palol sigui un clàssic en el sentit de l'essència de la poesia, en la forma no ho és pas. La seva poesia sovint se ressent d'una manca de poliment, d'algun concepte quelcom estergit i d'algun vers no massa ben construït.

Però *Poemes de tarda* és un ben remarcable aplec de poesies, alguna de les quals són un encert d'En Palol i ens diuen de falçó contundent que l'autor és poeta ben original, l'obra de la qual no es ressent d'influències d'altri.”

A la primera quinzena de juny *La Revista*, de tall noucentista, (1915-1936)³³⁸ es fa ressò de la publicació del volum mitjançant una ressenya.³³⁹ En ella s'acusa a Palol de cometre incorreccions mètriques degut a la seva tendència al diftong. També se'ns diu el següent:

“Encara no ha finit el regne del sonet. *Poemes de tarda* n'és una mostra. En Palol, des de Girona, llança al vent un nou llibre de sonets. I a imatge viva és dominada i lligada, traduïda a catorze versos ben tallats. (...)

Aquest *Poemes de tarda* del Palol tenen a demés un nou encís: fan l'il·lusió d'allunyament geogràfic i cronològic; una mica de boirina els embelleix.”

Al mes d'agost, *El Autonomista*, publica una petita biografia de Miquel de Palol i un comentari de *Poemes de tarda* firmada pel seu amic Laureà Dalmau.³⁴⁰ A la ressenya Dalmau informa al lector que Palol ha arribat al màxim de les seves qualitats com a poeta perquè el llibre és perfecte, comparant-lo, fins i tot, amb Carner:

³³⁶ (24 maig 1922). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 5 i (3 de juny 1922). Notícies. *La Veu de l'Empordà*, p. 4.

³³⁷ Galant, A. (24 juny 1922). Llibres. *Poemes de tarda*. Miquel de Palol. *Alt Empordà*, p. 2.

³³⁸ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 498-501.

³³⁹ (1-16 juny 1922). Els llibres. *Pomes de tarda*. *La Revista*, p. 146.

³⁴⁰ Dalmau, L. (9 agost 1922). Biografia gironina II. Miquel de Palol (*Poemes de tarda*). *El Autonomista*, p. 1.

“Actualment amb *Poemes de tarda*, el cicle és clos, i dona la primera obra definitiva. En l’evolució envers la perfecció ja no passarà més amunt perquè aquesta és perfecta.

Dintre l’actual generació literària catalana, En Palol té un lloc preeminent, malgrat condicions de lloc o excessiva noblesa de procediments, facin semblar el seu nom proscrit dels cenacles on se consagren recíprocament els definidors; més el seu valer intrínsec s’imposa forçosament, i En Palol quedarà dintre la literatura catalana, car actualment, d’una manera indiscutible; ell i En Carner són els dos poetes més rics de poesia.”

Defineix també la poesia paloliana en tres eixos: mitologia grega, amor i altres temes poètics, així elogia sobretot els dos primers posant exemple amb versos i poemes del volum.

3. 3. Les col·laboracions a la premsa.

Les escasses col·laboracions que s’han resseguit de Palol a la premsa es redueixen, principalment, a la publicació de contes per a infants, a algunes poesies i a una article firmat com a Narcís.

Lluís G. Pla a través del *Diario de Gerona* fa una reivindicació d’aquest tipus de revistes a un article titulat *Ploma i Llapis*.³⁴¹ De la revista i dels seus col·laboradors en diu:

“Té un gust de fruita nova, nascuda d’un arbre secular, guardat de les fredors vulgars i de les ventades d’incomprensió...

Lluny d’aquí, hi ha gent gran, i granada, que acarícia ses pàgines, i artistes que l’hi menen el seu amor.”

A principis del 1920, *La Publicidad* publica el conte per a infants *El Grill*. Aquesta narració també va ser publicada en castellà al 1930 amb el títol: *El Grillo*. Un cop més Palol utilitza l’estructura clàssica de conte amb final moralitzant per advertir als joves estudiants de la importància d’anar a classe i de no maltractar els animals. El conte conté un deix cristià ja que als dos protagonistes se’ls apareix Sant Francesc.³⁴² Aquest conte va ser publicat al març del 1922 a la revista gironina *Ploma i llapis*. Una lectura del conte feta pel nét de l’autor és la següent:

“A *El grill* apareix l’únic sant, que nosaltres sapiguem, amb un paper principal en tota l’obra de MdP. No sembla casual l’elecció del personatge santoral potser més incòmode als partidaris de

³⁴¹ Pla, Ll. G. (25 gener 1920). *Ploma i llapis*. *Diario de Girona*, p. 3.

³⁴² Palol, M. de. (19 gener 1920). *El Grill*. *La Publicidad*, p. 2 i Palol, M. de. (març 1922). *El Grill*. *Ploma i llapis*, p. 3-8 i Palol, M. de. (juny 1928). *El Grill*. *Llegiu-me*, p. 269-272. També recollit a: Palol M. de. (1930). *Cuetons y narracions*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 43-57 i Palol M. de (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 19-29.

l'obscurantisme, del més *anarquista* dels sants, un dels més tangibles i més pròxims a la rel perduda on l'esperit i la natura són el mateix." (Palol, 1983, p. 78)

Al 1922, al mes de maig i juny, Palol publica de nou un conte per a infants a la revista *Ploma i llapis*, el títol d'aquesta composició és *L'escopeter*.³⁴³ A la versió en castellà de *Cuentos y narraciones* va ser traduït com *El camino*. La història del conte gira al voltant d'un jove que marxa de casa per fer fortuna i conèixer món. Pel camí cap a mar, destí anhelat del noi, es troba un home que li dona consells per arribar a bon port. El noi ansiós d'arribar no fa cas dels consells del personatge i perd totes les seves il·lusions. Al conte també hi ha una final moralitzant en contra de l'avarícia i la importància que tenen els orígens personals. Miquel de Palol en diu:

"És el més ric simbòlicament, i el protagonista, l'únic d'aquests contes que parla en primera persona (...) és un personatge ple de referències culturals; mig Peer Gynt, fill pròdig de la idiosincràsia d'un poble, basada en el treball (de la qual mai no sabrem fins a quin punt l'autor era escèptic), travessa les tramoies de la seva consciència, i en tot moment es ressalta el caràcter metafòric de l'escenari; a poc a poc es va descobrint l'essència iniciàtica d'aquest conte; els vint minuts que dura la seva lectura transcorren sense acotacions de temps, cosa que ens fa suposar que es tracta d'un dia en la vida del protagonista, però al final aquest dia es revela com més de la meitat de la vida del personatge: ha ocupat la seva joventut." (Palol, 1983, p. 78-79)

Finalment al desembre d'aquest any trobem el conte *Narració extraordinària d'un infant que va furar una estrella*.³⁴⁴ En aquest mateix número trobem el poema *Girona*.³⁴⁵

Són poques les composicions poètiques que troben en premsa durant aquesta període de temps. *Catalunya literària*, "Revista de literatura catalana. Portaveu de tots els Jocs Florals i concursos literaris de Catalunya. Es publicarà cada quinze dies", (1921-1923),³⁴⁶ setmanari

³⁴³ Palol, M. de. (maig 1922). *L'Escopeter*. *Ploma i llapis*, p. 35-39, Palol, M. de. (juny 1922). *L'Escopeter*. *Ploma i llapis*, p. 51-55 i (16 juny 1922). «Ploma i llapis». *El Autonomista*, p. 2 i (25 juny 1922). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 6. També recollit a: Palol M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 19-29 i Palol M. de (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 31-49.

³⁴⁴ Palol, M. de. (desembre 1922). *Narració extraordinària d'un infant que va furar una estrella*. *Ploma i llapis*, p. 90-95 i (6 març 1923). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 5. També recollit a: Palol M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 7-18 i Palol M. de (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 7-18.

³⁴⁵ Palol, M. de. (desembre 1922). *Girona*. *Ploma i llapis*, p. 82. Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 41 i Palol, M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 41. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 113 i Palol, M. de. (2005). *Girona Dins T. Roig, El meu viatge per la vida (1939-1975)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 232.

³⁴⁶ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 516.

representant de la Unió Federal Nacionalista Republicana i editada des de Barcelona, al juliol de 1921 publica *Els Deus Humils*, poema que més tard serà recopilat a *Poemes de tarda*.³⁴⁷

Miquel de Palol continua, escadusserament, la participació amb la revista *Scherzando*, a l'octubre del 1923 hi publica un article que porta per títol *El violoncel de Mendelssohn*.³⁴⁸

Finalment, a mitjans de 1923, trobem un article de Miquel de Palol amb el pseudònim Narcís a *L'esquella de la Torratxa*. Quan es parla des de Barcelona de Girona, Palol treu la seva ploma més àcida i defensa la seva ciutat natal aferrissadament. Aquesta defensa, però no queda exempta de crítica intrínseca.

*Lletres de Girona*³⁴⁹ es va publicar després d'una polèmica que va començar Eugeni d'Ors per una tala d'arbres a la Devesa de Girona. L'intel·lectual barceloní a l'assabentar-se de l'acord municipal sobre el tema emprèn una campanya per evitar el fet a través d'una carta³⁵⁰ publicada a *Las Noticias*:³⁵¹

“La agitación de mi ira es tanta, que no me consiente esperar al truno de mis colaboraciones dominicales. Además, aquí la anéctoda sangra demasiado y anda demasiado cerca de la barbarie, para soñar en elevarla a categoría. (...)”

Parece que una mano impía y municipal se apercibe a entar a degüello, tal vez a saco, en los nobles árboles de “la Devesa”, dignidad, belleza y melancolía de Gerona.

Una de las más puras maravillas del paisaje catalán va a ser así destrozada. Dicen que para construir jardines. Aquí la estupidez toma aire de sarcasmo, por ventura después de haber tomado la codicia aire de estupidez. (...)”

Yo invito a mis amigos amigos, no sólo a todos los esfuerzos sino a todas las violencias para impedir que prospere el propósito del municipio de Gerona. (...)”

Que esto, la lucha por la cultura y contra la Barbarie, es lo que le importa a Cataluña, lo que le importa a España -y el resto es electorería miserable. (...)”

Després de l'escrit d'Ors, els redactors del diari insten i ofereixen les columnes del periòdic per qualsevol persona que estigui interessada a denunciar i escriure sobre el tema de

³⁴⁷ Palol, M. de. (30 juliol 1921). Els Deus humils. *Catalunya literària*, p. 8. Publicat a: Palol, M. de. (1914). *Poemes de tarda*. Girona, [s. n.], Palol, M. de. (1922). *Poemes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 22, Palol i M. de. (1984). *Poemes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 22. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 94 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selecció, traducció i prólogo de Francisco Fortuny. Màlaga: Puerta de Mar, p. 52-53.

³⁴⁸ Palol, M. de. (10 octubre 1923). El violoncel de Mendelssohn. *Scherzando. Revista musical*, núm. cxxxvii, p. 75-76 i (27 octubre 1923). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 4. Vegeu annex p. 265-266.

³⁴⁹ Narcís. (13 abril 1923). Lletres de Girona. *L'esquella de la Torratxa*, p. 236-239. Vegeu annex p. 261-263.

³⁵⁰ Ors, E. d'. (16 març 1923). El atentado de mañana. Una carta de Eugenio d'Ors. *Las Noticias*, p. 4.

³⁵¹ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 137.

la tala d'arbres de Girona. La resposta dels lectors va ser immediata omplint així les pàgines del diari de cartes denunciant el fet.³⁵²

L'articulista del diari espanyol *ABC*, W. Fernández Florez recolza la iniciativa d'Ors i escriu un article lacrimògen a favor dels arbres. El diari d'Ors reproduïx íntegrament l'article.³⁵³ Alguns dels fragments ens mostraran el to que empra el redactor:³⁵⁴

“Esos árboles atormentados, cuyos nudos recuerdan quizá un rostro humano, cuyas ramas semejan brazos extendidos con desesperación, han hecho surgir las azules leyendas de los caballeros encantados cuando acometían una noble empresa de amor. (...)

Cada árbol tiene su alma, y el que haya vivido en tierras boscosas aprende a conocerlas bien.

Cuando al abrirse el canal de Suárez, los indígenas que vivían en los arenales extensos fueron trasladados a lugares dónde había árboles, experimentaban en su presencia cierto temor, como ante extraños seres vivos. Así, no hay nada que se parezca más a la muerte de un hombre, brutalmente herido que la caída de un árbol roto a hachazos, extendidas sus ramas como brazos que buscan apoyo; con su crujido postrero, que es un ¡ay! y con el prolongado temblor de agonía de las hojas. (...)

El Viernes Santo, junto a los indultos de los tres malhechores condenados a muerte, debió de presentarse al Rey el indulto de esos pobres árboles que no conocen mal.”

Dos dies més tard, a través dels mitjans de comunicació, l'Ajuntament de la ciutat publica dues cartes, en forma de nota de premsa,³⁵⁵ que van ser enviades a tots aquells defensors de la Devesa, explicant els motius de la tala i el respecte que es tindrà pel bosc:

“Molts senyor nostre: Enterat aquest Excm. Ajuntament de la protesta firmada per Vos i traslladada doblement a la seva Presidència i a una part de la premsa de Barcelona, sobre ço que es qualifica de monstrosos atemptat contra la Devesa, ha de dir-vos com se plany de què, per lleugeresa o peresa inexcusable, hagueu tingut la dissort de caure en l'engany d'una informació capriciosa i inversemblantment despreocupada.

Vol així mateix significar-vos aquest Ajuntament que per a realitzar ço que té acordat fer a la Devesa no li caldrà capolar cap arbre secular, ni semisecular, ni de més de trenta anys; que no

³⁵² Alguns exemples: (21 març 1923). Los árboles de la Devesa. Protesta en la Sociedad Protectora de Animales y Plantas. -Del Ateneo Barcelonés. De “El Echo de Sitges”. -Otras protestas. *Las Noticias*, p. 4, (24 març 1923). Los árboles de la Devesa. Esperando un telegrama. Premsa de Barcelona. Otras protestas. *Las Noticias*, p.4, (29 març 1923). Los árboles de la Devesa. Segunda protesta del Ateneo Barcelonés. -De un escritor olotense. -De un hijo de Gerona. -Opiniones de prensa. *Las Noticias*, p. 4, Corominas, E. (31 març 1923). Los árboles de la «Devesa». *Las Noticias*, p. 3 i Xandri. (31 març 1923). Los árboles de la «Devesa». *Las Noticias*, p. 3.

³⁵³ (5 abril 1923). Los árboles de la «Devesa». Continúan las protestas. -Artículo de un escritor eminente. -Oficio de la “Scola Orpheonica”. *Las Noticias*, p. 4.

³⁵⁴ Fernández, W. (3 abril 1923). Impresiones de un hombre de buena fe. *ABC*, p. 4-5.

³⁵⁵ (5 abril 1923). Els arbres de la Devesa. *Diario de Gerona*, p. 3 i (8 abril 1923). Los árboles de la «Devesa». Comunicación del Ayuntamiento de Gerona. -Palabras, palabras y palabras. -Una réplica aplastante. -En bien de la belleza, en bien de Gerona y de Cataluña, no hemos de cejar. *Las Noticias*, p. 5-6.

desapareixerà ni es malmetrà amb l'obra conjunt ni perspectiva de cap mena i que ni tant sols serà precís fer ço que un any i altre s'ha vingut fent en altres sense provocar *clams ab irat* ni conflagracions de cap mena, com al present.”

Aquesta carta també va ser publicada a *Las Noticias*.

Miquel de Palol, en el seu article, critica a la intel·lectualitat barcelonina el paternalisme que expressa quan un afer succeeix a Girona. També adverteix als escriptors i homes de lletres que participen de la polèmica que se'ls hi farà cas. Alguns dels noms més destacats són: Joan, Josep, Lluís i Oriol Llimona, Joquim Vayreda, Ventura Gassol, Josep Maria de Sagarra, Pere Rahola, Josep Corominas, Josep Badia i J. Salvat Papasseit, entre d'altres.

A l'escrit critica a tots els grups municipals que formen l'Ajuntament per tenir interessos en la tala dels arbres:

“Ai intel·lectuals! Com se coneix que viviu als núvols!

Els nostres consellers són majors d'edat, encara que aparentment no ho sembli. I els industrials i els comissionistes necessiten quartos i els arbres són quartos no pas taques de colors. I els quartos s'han de fer, sigui quin sigui el pretext. És clar que la majoria dels nostres consellers tenen arbres propis, i seria més natural tallar els d'ells, però totes les fraccions municipals, a més a més, tenen arguments; i així, els de la U. M. N. els tallen perquè farà més sol pels passeigs, els republicans perquè hi haurà menys humitat, els carlins perquè els hi tornaran deixar fer un brollador d'estalactita, i els regionalistes per a «trasplantar-los en els bells indrets de la ciutat». I contra això què s'hi pot fer?”

Irònicament recorda a Eugeni d'Ors el text que va escriure pel llibre de Montsalvatge i Pla, *Terres de Gestes i de Beutat*:

“Veus aquí que, ara de poc, En «Xènius», l'antic patriarca del Noucentisme, recordant-se de Girona hi havia fet una prèdica de Jocs Florals, a més d'haver-hi consagrat un representant de l'Ordre, amb aquelles memorables paraules de... «*la nou sucosa...*» i d'haver definit la ciutat dantesca..., «*les muralles, l'Infern... els rius, el Purgatori... les arbredes, l'Empiri...*» se li acut en mala hora intervenir en els nostres afers ciutadans, amb el pretext de què el nostre (diguem-li Excel·lentíssim?) Ajuntament ha acordat mutilar-li l'*Empiri*.”

3. 4. La participació en els Jocs Florals.

La participació del poeta en els Jocs Florals no minva. Un any després de l'acabament de la I Guerra Mundial, Miquel de Palol obté el premi de Lluís Ferrer per la composició *Vidre Antic* als Jocs Florals de Girona. En aquesta festa, presidida per Pere Rahola, Bertrana també obté un accèssit.³⁵⁶ Dos anys més tard el poema va ser publicat a l'*Alt Empordà*.³⁵⁷ A la següent edició, de nou, Palol obté premi. Concretament l'ofert per Agustí Riera, President de la Diputació, per *Caravanes d'ègloga*,³⁵⁸ malauradament no hem localitzat aquesta composició.

Al 1921, Miquel de Palol guanya l'Englantina d'Or amb la composició *Salve*.³⁵⁹ Aquest any els Jocs es tenyeixen de catalanisme amb la presidència de Puig i Cadafalch, el president de la Mancomunitat. El cronista del *Diario de Gerona* ho resumeix amb les paraules següents:

“Mes catalanitat dels Jocs Florals és d'un caient simpàtic; és una catalanitat, que no exclou ningú, sinó atrau; no divideix, ans bé agermana.”

Aquesta concepció del catalanisme és la que, sense dubte, professava Miquel de Palol. Juntament amb la crònica trobem la publicació de les principals poesies premiades.³⁶⁰

Tot i que aquests Jocs Florals van tenir un color marcadament regionalista, *El Autonomista*, publica una extensa crònica de l'acte on celebra que no hi hagi hagut cap incident en la celebració del certamen i s'enorgulleix de la festa:

“Nosaltres, republicans, ens sentim -per què no dir-ho?- orgullosos d'haver contribuït a la solemnitat dels Jocs Florals d'ahir amb la nostra presència, perquè ells sols per damunt de tota una festa de gentilesa i de civilitat. Nosaltres, republicans, que posem per damunt de tot el nostre amor a l'autonomia dels homes i els pobles, celebrem que els eterns enemics de les llibertats no haguessin pogut complir ahir llurs designis pertorbadors.”

Un any més tard el premi que obté Palol és el de l'Ajuntament de Girona per la composició *Cançó del amor província*. Aquest poema no es va reproduir en el llibre dels Jocs Florals d'aquell any.

³⁵⁶ (4 novembre 1919). Els Jocs Florals. *Diario de Gerona*, p. 3.

³⁵⁷ Palol, M. de. (6 agost 1921). Vidre antic. *Alt Empordà*, p. 2. Vegeu annex p. 259-260.

³⁵⁸ (28 octubre 1920). Crònica General. *Diario de Gerona*, p. 4, (3 novembre 1920). Els Jocs de Girona. *Diario de Gerona*, p. 4 i (3 novembre 1920). Juegos Florales de Gerona. *La Publicidad*, p. 6.

³⁵⁹ Palol, M. de. (5 novembre 1921). *Salve*. *Alt Empordà*, p. 3. També Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 235 i Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selección, traducción y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta de Mar, p. 94-95.

³⁶⁰ (3 novembre 1921). Flors d'enguany. *Diario de Gerona*, p. 1- 3 i (4 novembre 1921). Els Jocs Florals. *Diario de Gerona*, p. 2-3.

Durant aquests anys els Jocs Florals de Girona, organitzats pel Centre Catalanista, dirigit per Albert de Quintana, es va convertir en un paraigües pels catalanistes afins a La Lliga Regionalista³⁶¹ i al Noucentisme. El fet que Palol guanyi cada any un premi a aquests Jocs en corrobora la idea del seu apropament cap al moviment. Aquest mateix any també va participar de Jurat als Jocs Florals Infantils de Girona, llegint un discurs que va ser molt aclamat. Aquests Jocs van ser organitzats pel Centre de Dependents i la Unió Comercial de Detallistes.³⁶² Al 1919 ja havia exercit de Jurat en els Jocs Florals Infantils, organitzats pel Centre de Dependents del Comerç i la Indústria, al costat del seu amic Laureà Dalmau.³⁶³

Al 1923 els Jocs van ser suspesos pel cop d'estat de Primo de Rivera, no va ser restituïts fins al 1930. (Casacuberta, 2000)

La participació del nostre autor no només es centra en la seva ciutat natal. Als Jocs Florals de Caldes de Malavella, organitzats per la Penya Lliure, Miquel de Palol també hi va obtenir un premi al costat d'altres escriptors com Camil Geis o Octavi Saltor.³⁶⁴

Al 1920 als Jocs Florals de l'Empordà, celebrats a Torroella de Montgrí, Palol va exercir de jurat al costat d'homes com Massó i Torrents. El certamen va ser organitzat per l'Ateneu Empordanès.³⁶⁵

A l'Empordà, Miquel de Palol té una presència més que notable i participa, l'any 1921, com a president del jurat als Jocs Florals de l'Escala organitzats per la revista *Costa Brava*, al seu costat hi trobem noms com Lluís G. Pla i Ventura i Gassol.³⁶⁶ A la crònica d'aquesta mateixa publicació trobem un resum del discurs que Palol va pronunciar:³⁶⁷

“Presidia el Jurat el notable escriptor gironí, En Miquel de Palol, qui en un curt i vibrant discurs, lloà la virtut de les viles que com L'Escala, saben amb son esforç cooperar a l'obra generalment extensa per la ciutat-nació que en les lletres catalanes representa Barcelona.”

³⁶¹ Vegeu Casacuberta (2010, p. 108-113).

³⁶² (8 novembre 1922). Fets Diversos. *La Publicidad*, p. 9, (9 novembre 1922). Juegos Florales Infantiles. *Diario de Gerona*, p. 3 i (10 novembre 1922). Dels Jocs Florals Infantils. *El Autonomista*, p. 2.

³⁶³ (3 octubre 1919). Jocs Florals infantils. *El Autonomista*, p. 3 i (4 octubre 1919). Jocs Florals Infantils. *Alt Empordà*, p. 2-3.

³⁶⁴ (27 juny 1922). Els Jocs Florals de Caldes de Malavella. *Diario de Gerona*, p. 1-3.

³⁶⁵ (8 d'agost 1920). Jocs Florals de l'Empordà. *La Publicidad*, p. 7, (14 agost 1920). Jocs Florals de l'Empordà. *La Veu de l'Empordà*, p. 3 i (14 agost 1920). Generals. *La Comarca*, p. 388.

³⁶⁶ (9 agost 1921). Lletres. Noticiari. *Diario de Gerona*, p. 6, (15 agost 1921). Jocs Florals «Costa Brava». *Costa Brava*, p. 3-4, (20 agost 1921). II Jocs Florals de l'Escala organitzats per la revista *Costa Brava*. *Alt Empordà*, p. 3 i (18 agost 1921). II Jocs Florals de l'Escala organitzats per la revista “Costa Brava”. *Diario de Gerona*, p. 5 i (20 agost 1921). II Jocs Florals de l'Escala. *Catalunya literària*, p. 11-12.

³⁶⁷ (31 agost 1921). La Festa dels Jocs Florals. *Costa Brava*, p. 5.

El *Diario de Gerona* també en publica la crònica³⁶⁸ i ressalta aquesta part del parlament:

“Pronuncià un formós discurs presidencial En Miquel de Palol, glosant la oculta virtut transcendental de l’Empordà en el plet de les conquestes contemporànies de Catalunya afirmant la secreta virtut de poesia i bellesa que naix, com d’una deu inesgotable, de les riques terres emporitanes.”

El text que el poeta va llegir no s’ha localitzat, però només amb el resum veiem, de nou, Palol alienat a la ideologia del Noucentisme.

L’any següent torna a exercir de Jurat, en aquesta ocasió com a vicepresident, al costat d’Àngel Guimerà com a president a la vila selvatana de Santa Coloma de Farners.³⁶⁹ Miquel de Palol va ser l’encarregat de llegir el discurs d’agraïment, no s’ha localitzat el text esmentat.³⁷⁰

3. 5. Els actes socials i literaris.

Tot i les contradiccions internes que Miquel de Palol patia, en cap moment va deixar de participar en la vida cultural gironina. És a l’abril del 1919 quan ofereix una lectura de *Campanes* (text no localitzat) als alumnes de l’Institut i de l’Escola Normal. Aquest acte organitzat per la festivitat de Sant Tomàs d’Aquino va ser presidit pel Bisbe de la ciutat.³⁷¹

Aquest mateix any, el dia de Sant Narcís, el poeta llegeix els seus contes infantils al Grup Escolar. El *Diari de Girona*, anuncia que aquests contes seran publicats en breu.³⁷²

Al 1922 Palol torna a fer una lectura pública del poema *Salve*. Aquesta es va realitzar a la Festa dels Pomells de Joventut de Catalunya, una associació creada per Josep M^o Folch i Torres. Com ens explica el *Diario de Gerona* la poesia va ser llegida en un primer moment per Carles de Palol, nebot de l’escriptor, però després de l’èxit que tingué la composició, i per aclamació popular, l’autor la va llegir en veu alta.³⁷³

³⁶⁸ (24 agost 1921). Els Jocs Florals de La Escala. *Diario de Gerona*, p. 1.

³⁶⁹ (19 setembre 1921). Jocs Florals de Santa Coloma de Farnés. *Diario de Gerona*, p. 4.

³⁷⁰ (23 setembre 1922). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 6.

³⁷¹ (5 abril 1919). Crònica general. *Diario de Gerona*, p. 3.

³⁷² (18 octubre 1919). Crònica general. *Diario de Gerona*, p. 4 i (28 octubre 1919). Crònica general. *Diario de Gerona*, p. 3.

³⁷³ X. X. R. (13 juliol 1922). Festa dels Pomello de Joventut. *Diario de Gerona*, p. 4.

Encara al 1923 el poema se seguia publicant en premsa, es va convertir, gairebé en un himne catalanista. La revista barcelonina *Catalunya gràfica*, "Revista catalana d'informació nacional i estrangera" (1922-1925),³⁷⁴ el publica al mes de febrer.³⁷⁵

La ploma de Miquel de Palol tenia un reconeixement públic, sobretot a les comarques de Girona. Al mes de març del 1921 participa en un número de la revista olotina *La Comarca* en homenatge a Xavier Montsalvatge, els altres escriptors participants són Carles Rahola i Laureà Dalmau, entre d'altres.³⁷⁶

En el seu panegíric,³⁷⁷ el poeta elogia la figura del seu amic i ens explica, d'una manera molt sentida, com va rebre la notícia de la mort de Montsalvatge, company de Miquel de Palol en la majoria de projectes culturals que aquest grup de gironins van emprendre ja des de *Gerunda*. Un dels temes més importants de l'escrit, però rau en la insistència del tema del provincialisme per part de Palol, aquestes paraules ho expliquen a la perfecció:

"Joventut enllà, en la febre del nostre esbojarrament d'iconoclastes, en la nostra bohèmia de províncies, que somiàvem tot lo que els grans escriptors de moda volien que somiéssim, en Xavier era sempre l'iniciador i el guia. Ell amb més humilitat i amb més talent que tots, venia a nosaltres content de dur una paraula, un llibre nou, una revelació que fos vibració pel nostre esperit, nebulós i imprecís encara."

El diari *Alt Empordà*, al mes de setembre del 1921 reproduïx una opinió seva del poemari del figuerenc Jaume Maurici, *Les cançons de l'instant*.³⁷⁸

La fama com a dramaturg va ser molt semblant a la fama que tingué com a poeta, participant d'aquesta manera a tots els actes, més socials que no culturals, on era convidat. En motiu de l'estrena de *La Miraculosa* de Carrión, a Figueres s'organitza un banquet de dramaturgs on Palol hi és convidat.³⁷⁹

El reconeixement a la ciutat de Girona li arriba al març del 1921 en forma de banquet homenatge pels seus èxits teatrals a la ciutat de Girona.³⁸⁰ L'àpat se celebra el dia de Pasqua a

³⁷⁴ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 506-507.

³⁷⁵ Palol, M. de. (15 febrer 1923). Salve. *Catalunya Gràfica*, p. 15.

³⁷⁶ (8 març 1921). Otras noticias. *Diario de Gerona*, p. 3.

³⁷⁷ Palol, M. de. (5 març 1921). Xavier Montsalvatge. *La Comarca*, p. 100-101. Vegeu annex p. 257-258.

³⁷⁸ (24 setembre 1921). Jaume Maurici. *Alt Empordà*, p. 1.

³⁷⁹ (17 abril 1920). Espectacles. *Alt Empordà*, p. 3.

³⁸⁰ (18 març 1921). Otras noticias. *Diario de Gerona*, p. 4.

un restaurant de la Rambla, amb la presència, entre d'altres, del president de la Diputació, d'en Lluís G. Pla i d'en Badia.³⁸¹

Al 1923 participa d'un homenatge al poema Joan Badia a l'Ateneu de Girona. Segons el *Diario de Gerona* Palol va fer una lectura i una anàlisi de l'obra del jove poeta.³⁸² En aquesta mateixa institució l'escriptor fa donació dels seus tres darrers llibres.³⁸³ Aquest espai intel·lectual es va inaugurar amb una conferència de Nicolau d'Olwer el dia tres de març amb presència entre d'altres de Palol, Rahola i Dalmau.

Tota aquesta esplendor cultural es trenca el tretze de setembre amb el cop d'estat del General Primo de Rivera i no es recupera definitivament fins la II República Espanyola als anys trenta.

³⁸¹ (30 març 1921). Homenatge a en Miquel de Palol. *Diario de Gerona*, p. 3-4.

³⁸² (15 març 1923). Informacion general. *Diario de Gerona*, p. 6.

³⁸³ (22 març 1923). Ateneu de Girona. *El Autonomista*, p. 2.

Capítol IV:

1923-1930. El parèntesis obligat.

El dia tretze de setembre del 1923 totes les aspiracions polítiques dels catalanistes republicans queden silenciades pel cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera. La intel·lectualitat catalana no va rebre de la mateixa manera aquesta nova situació de l'estat. *La Veu de Catalunya*, en un primer moment, veu aquest nou règim com una esperança per trencar amb el sistema de Restauració. A Girona el *Diario de Gerona* també recolza el militar. Aquesta confiança dels sectors burgesos i de La Lliga es van trencar quan Alfons XIII, el dia divuit de setembre del 1923, va firmar el reial decret en contra del separatisme que imposava el castellà com a única llengua vehicular possible a nivell oficial. En contra, *La Publicitat* sempre va veure en mals ulls el cop d'estat.

Una de les organitzacions més afectades per la dictadura va ser l'agrupació d'intel·lectuals catalanistes: Acció Catalana. Aquesta als principi dels anys '30 va començar la politització cap a la creació d'un partit que portarà el mateix nom i que serà cabdal per la història de la II República a Catalunya (Casassas, 1978). També va ser abolida la Mancomunitat de Catalunya i els Jocs Florals no es van poder convocar de nou fins al 1930.

La gran arma que va utilitzar el govern de Primo de Rivera va ser el control de la premsa mitjançant la censura i l'abolició de la llibertat de premsa. Tot i aquestes mesures el diari dels germans Rahola, *El Autonomista*, va mantenir una relació cordial amb el diferents governadors civils que la ciutat de Girona va tenir (Costa, 2000).

Les activitats culturals i el teixit associatiu de ciutat van disminuir considerablement. La institució que va sobreviure amb més dignitat va ser l'Ateneu de Girona, dirigit per Carles Rahola. Va ser constituït pel mateix Rahola, Cassià Costal i Josep Junquera l'any 1922. Amb la II República l'entitat es va convertir amb un dels referents culturals de la ciutat (Casacuberta, 2005). L'historiador Xavier Carmaniu el descriu d'aquesta manera:

“L'Ateneu es va demostrar, des dels seus inicis, com una entitat ambiciosa, amb una visió global de cultura i de la formació de la població, ja que va treballar intensament per aconseguir portar a Girona alguns dels noms més destacats de la intel·lectualitat catalana. (Carmaniu, 2006, p. 379)

Les grans preocupacions socials i de l'opinió pública durant la dictadura van ser: la crisi econòmica, la guerra del Marroc, el terrorisme i el caciquisme (Costa, 2000).

Miquel de Palol com a intel·lectual intenta sobreviure en aquest clima desfavorable per les seves aspiracions polítiques. Com podem veure tota l'activitat cultural que exerceix s'allunya molt de la que ens tenia acostumats. Tot i així Miquel de Palol no abandona la palestra de la intel·lectualitat i, dins de les prohibicions, participa a nombrosos actes socials, presenta una nova obra de teatre i la premsa, de tant en tant, es fa ressò de la seva literatura.

4.1. Les col·laboracions a la premsa.

En aquest període de silenci trobem dues col·laboracions poètiques a l'*Almanach de l'Esquella de la Torratxa* (1889-1932),³⁸⁴ *Cançó*³⁸⁵ i *Girona*.³⁸⁶ El primer és un poema de temàtica amorosa i el segon és una descripció de la ciutat de Girona que ja apareix publicada al poemari *Pomes de tarda* del 1922. Com podem veure dos poemes completament innocents que van passar fàcilment la censura governativa imposada per les circumstàncies històriques.

Després de quatre anys de silenci periodístic, Miquel de Palol publica al *Diario de Gerona* *Una necròpolis Ibèrica?*³⁸⁷ La història de com, el mateix Palol, va descobrir aquest jaciment entre Agullana i La Vajol. A l'article, amb un deix de crítica molt escadussera, planteja el tema de la incultura de la població al destruir peces importants d'aquest jaciment i, es congratula de la decisió dels autoritats de protegir les restes arqueològiques:

“Dissortadament a casa nostra, on són moltes les troballes isolades, d'aquest tipus, les investigacions arqueològiques se perden barroerament per la incultura i l'avarícia de la gent, cosa que no creiem que succeeixi ara, amb aquesta per quan ja sabem que la Comissió de Monuments de la Província se n'ha ocupat, i ha tramès ordres governatives als batlles de la població perquè vigili les muntanyes, i no deixin excavar fraudulentament a ningú, *incautant-se* els objectes que es trobin.”

³⁸⁴ Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 266-268.

³⁸⁵ Palol, M de. (1924). *Cançó*. *Almanach de l'Esquella de la Torratxa*, p. 32. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 217.

³⁸⁶ Palol, M de. (1925). *Girona*. *Almanach de l'Esquella de la Torratxa*, p. 166-167. Publicat a: Palol, M. de. (1922). *Pomes de tarda*. Barcelona: Publicacions de l'Empordà, p. 41 i Palol, M. de. (1984). *Pomes de tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes, p. 41. També recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 113.

³⁸⁷ Palol, M. de. (9 juliol 1927). *Una necròpolis Ibèrica?*. *Diario de Gerona*, p. 1. Vegeu annex, p. 266-267.

A una conferència que l'arqueòleg Pere Bosch Gimpera (Barcelona, 1891-Mèxic, 1974) va pronunciar a l'Ateneu de Girona reconeix l'autoria de la troballa del jaciment a Miquel de Palol.³⁸⁸

"(...) i Agullana, estació descoberta aquest estiu per Miquel de Palol i de la qual en tenim una referència per l'article que el poeta gironí publicà a *Diario de Gerona* no fa pas molt."

Dies més tard, Palol torna al periodisme amb un article³⁸⁹ defensant el patrimoni de les esglésies catalanes. Arran del robatori d'una peça a una petita església, el periodista proposa a les autoritats eclesiàstiques i governamentals rehabilitar l'església de Sant Nicolau com a museu provincial que albergui totes les obres importants de les comarques de Girona:

"No us imagineu quan bell seria poder admirar dintre les seves voltes, sobre els braços oberts de la Gran Creu romànica de Vilabertran -els retaules catalans de Sant Quirze d'Arbúcies, i de S'Agaró; els retaules gòtics de Sant Miquel de Cruïlles, i de Púbol i de Canapost; el Crist magnífic del Greco, de l'església olotina i tantes i tantes riqueses atresorades per la devoció, segles i segles, en les nostres esglésies, moltes ja abandonades al culte?"

Un mes després, Joaquim Pla, a través de l'article *La Capella de St. Nicolau* informa a la ciutadania que des de l'Ateneu hi va haver una reunió amb el Bisbe i que aquest es va mostrar favorable al Museu del que parla Palol. Pla, també, ens informa de la situació real del projecte i denuncia que la clau la té l'Ajuntament.³⁹⁰

Al 1927, la revista de literatura *Llegiu-me* (1926-198) torna a editar el conte per a infants *Les flors de la princeseta Nity*³⁹¹ amb una il·lustració original de Rafael Tona (Barcelona 1903-París, 1987). En aquesta revista podem llegir dos textos més de Palol, apareguts, també, amb anterioritat a altres revistes literàries: el poema *Jo, pecador*³⁹² i el conte infantil *El Grill*.³⁹³

El *Diario de Gerona* també publica un conte dirigit al públic infantil, *El davantal i les maduixes*.³⁹⁴ En l'edició que el nét de Palol fa dels contes infantils en diu el següent:

³⁸⁸ C. (20 novembre 1927). Bosch Gimpera a l'Ateneu. *Diario de Gerona*, p. 3-4.

³⁸⁹ Palol, M. de. (31 juliol 1927). Per l'art i la fe. *Diario de Gerona*, p. 2. Vegeu annex, p. 268-269.

³⁹⁰ Pla, J. (9 agost 1927). La Capella de St. Nicolau. *Diario de Gerona*, p. 1.

³⁹¹ Les flors de la princeseta Kelidée. *Ploma i llapis*, p. 90-93 i Palol, M. de. (gener 1927). Les flors de la princeseta Nity. *Llegiu-me*, p. 9-12.

³⁹² Palol, M. de. (desembre 1927). *Llegiu-me*, p. 18.

³⁹³ Palol, M. de. (juny 1928). El Grill. *Llegiu-me*, p. 269-272.

³⁹⁴ Palol, M. de. (2 juliol 1928). El devental i les maduixes. *Diario de Gerona*, p. 2. També recollit a: Palol M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, p. 40-42 i Palol M. de. (1983). *Narracions extraordinàries*, Barcelona: Editorial Casals S.A., p. 59-60.

“El davantal i les maduixes estableix una curiosa -i no pas amable, encara que amablement expressada- relació de causa i efecte entre la provenença dels béns i el seu caràcter extern. Les pròpies dimensions del conte indiquen clarament que ens trobem davant l’expressió d’una sola idea, com a les faules, i per tant susceptible de ser acceptada o refusada en un marc molt definitiu, i amb uns elements de judici alliberats al màxim d’entrebancs formals.” (Palol, 1983, p. 79)

Tot i la dictadura militar Catalunya, tímidament, torna a proposar iniciatives culturals. Una d’aquestes iniciatives és la creació de la revista *Pirineus* (1927)³⁹⁵ de Figueres. El *Diario de Gerona* publica la declaració d’intencions dels integrants del projecte, tots ells opositors al règim de Primo de Rivera. Miquel de Palol, Joaquim Pla Cargol, Salvador Dalí i Laureà Dalmau en són alguns dels promotors. El director va ser Ramon Xifra i Riera.³⁹⁶

“La vida espiritual catalana, és avui, massa esplèndida i seductora per a que nosaltres homes devots de la cultura, de les lletres i de l’art català seguim, sinó emmudits necessitosos de nobles hospitalitats per a suportar a l’obra de conjunt els petits valors que encarnen i els factors que aglutinen les terres gràvides del Gironès, la plana ampla de l’Empordà i les contrades enyorades del Rosselló.”

Tots i els bons propòsits de la revista aquesta no va reeixir perquè no va ser aprovada pel Governador Civil de Girona, Rodríguez Chamorro.³⁹⁷

Al 1928, *El ventall del poeta* (1926-1932),³⁹⁸ revista de Ramon Vilaró, publica el poema intitulat *En un ventall*³⁹⁹ i al 1929 una poesia inèdita de quatre versos que no porta títol.⁴⁰⁰

4. 2. Una nova obra de teatre: *El Clavell roig*. Altres aventures teatrals.

Al 1925 Miquel de Palol torna a la palestra teatral amb un drama, *El Clavell roig*, escrit entre el maig i l’agost d’aquest mateix any i amb tres actes de durada.⁴⁰¹ L’escena arranca d’una conversa en una taberna entre Pepino, l’hostaler, el Marquès i Ricard. L’escena quotidiana que visualitza l’espectador, dona un gir quan entra Gonzal, un jove fatxenda que presumeix

³⁹⁵ Vegeu: Guillamet, Morena, Teixidor i Testart, 2009, p. 332-333.

³⁹⁶ (12 agost 1927). Una altra Revista. *Diario de Gerona*, p. 2, (13 agost 1927). «Pirineus». *La veu de l’Empordà*, p.5 i (16 agost 1927). Figueres. *La Vanguardia*, p. 23.

³⁹⁷ Vegeu: Guillamet, Morena, Teixidor i Testart, 2009, p. 332-333.

³⁹⁸ Vegeu: Manent (2009).

³⁹⁹ Palol, M. de. (1928). *El ventall del poeta*. Recollit a: Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna, p. 194.

⁴⁰⁰ Palol, M. de. (1929). *El ventall del poeta*. Vegeu annex, p. 270.

⁴⁰¹ Vila, I. (2014). *Edició i estudi de l’obra teatral completa de Miquel de Palol (1885-1965)*. Tesi doctoral no presentada, Universitat de Girona, Girona.

constantment de les seves conquestes amoroses i aposta, amb tots els parroquians del bar, que aconseguirà el favor amorós de la jove Lina, cànida de caràcter i motor d'unió entre tots els personatges de la història. El segon acte gira al voltant de les conseqüències que ha tingut l'aposta per la vida dels personatges. Gonzal festeja a Lina. Cap al final de l'acte, hi ha una conversa entre aquests dos personatges on, Gonzal promet a Lina que serà la única dona de la seva vida si aquesta l'accepta. Per una sèrie de circumstàncies adverses hi ha el malentès que Lina s'ha deixat seduir per Gonzal, Andreu, irat, desvetlla l'aposta que recau sobre Lina deixant-la desesperada i plorosa i precipitant el final de la història. En el tercer acte el Marqués actua de deus ex machina i intenta desfer el malentès per salvar l'honor de Lina i que aquesta aconseguixi un bon casament. Paral·lelament hi ha un enfrontament entre Gonzal i Andreu, ambdós enamorats de Lina, perquè el primer ha acomiadat al segon i per obtenir l'amor de la jove. Finalment aquesta disputa acaba amb una baralla on Gonzal fereix amb un ganivet a Andreu, descobrint l'amor de Lina per aquest.

D'aquet drama sorprèn la presència d'obrers a la trama. Al final del tercer acte observem aquest discurs a favor dels jornalers. Un cop més Miquel de Palol actua com a intel·lectual i denuncia un fet que troba injust:

“Joan: I un treballador és una màquina, oi? D'això es valen, de què som unes màquines; de què no tenim ni la més petita cosa d'home. De què només veiem la fellonia quan ens la fan a cada un, però no quan la fan als altres: i fins i tot, que moltes vegades l'esperem, la fellonia, per a pujar un lloc més, o per seure'ns en una banqueta buida...! Mala negada! Que si ells sabessin que quan se fa un tort a un company, som tots, els agraviats, i ja s'hi mirarien més...” (Palol, 1925, acte III, p. 11)

El crític teatral Hina (1970) fa la següent lectura de l'obra de teatre:

“Comédie de société, *El Clavell roig* se distingue en maints aspects du théâtre précédent, malgré des affinités indéniables. Le cadre social, déjà, n'est plus le même ; la nouvelle pièce se joue dans un milieu petit-bourgeois et même ouvrier, loin du monde aristocratique que nous étaiet familier jusqu'alors.” (p. 35)

Tot i que aquesta peça teatral no va ser editada en llibre va tenir una trajectòria pública notable. Al mes d'octubre l'Ateneu acull una lectura del text. A la notícia del *Diario de Gerona* podem llegir que Miquel de Palol va escriure la història a instància del teatre Apolo de

Barcelona⁴⁰² i que aquest, la programarà per la temporada d'hivern. No hem trobat cap notícia referent a la representació de l'obra de teatre fins al juliol del 1926 on a través del setmanari il·lustrat barceloní, *El Borinot* (1923-1927)⁴⁰³ s'anuncia la programació de Eldorado d'un cicle de teatre català a càrrec de la companyia Vila-Daví, entre altres hi haurà obres de Palol.⁴⁰⁴

Al setembre del 1926 el *Diario de Gerona* treu una petita notícia reivindicant a Miquel de Palol com a dramaturg. La nota de premsa diu així:⁴⁰⁵

“Dies passats algú (no recordem el nom) parlava de la manca de contribució dels autors «de província» de l'obra del Teatre Català.

L'autor del solt desconeixia que a Girona hi ha un Miquel de Palol que ha escrit (i escrigut) pel teatre coses d'un preu molt superior a forces senyors de Barcelona que gasten llustre i *postín*.

Ara bé: si és que això dels autors de «província» anava de seriós va fer bé de negligir l'esforç talentós d'En Palol que té tan de «provincià» com el sortidor de la Devesa de bonic...”

Al 1927 es reestrena *Enemic Amor* al Teatre Principal en una versió en castellà traduïda per I. Rodríguez Grahit.⁴⁰⁶

L'any següent, el teatre Romea programa unes vetllades d'art escènic organitzades per la Tertúlia Catalana. Els dramaturgs escollits, entre d'altres són Miquel de Palol, Apel·les Mestre i Ramon Vinyes.⁴⁰⁷

4. 3. Actes socials i literaris.

El reconeixement de Miquel de Palol dins els cercles intel·lectuals de la ciutat segueix vigent. Des de mitjans d'agost, i durant tot el mes de setembre del 1924, el *Diario de Gerona*⁴⁰⁸ anuncia que el poeta participarà en el programa de les Festes de Sant Narcís, també s'anuncia la participació de Carles Rahola i Josep Tharrats, entre d'altres. No hem localitzat aquest programa.

⁴⁰² (11 agost 1925). Música y teatros. *La Vanguardia*, p. 14, (7 octubre 1925). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 6, (8 octubre 1925). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 6, (10 octubre 1925). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 5 i (11 octubre 1925). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 7.

⁴⁰³ Vegeu: Torrent i Tasis, 1966, Vol. I, p. 672.

⁴⁰⁴ (20 juliol 1926). Més teatre català. *El Borinot*, p. 4.

⁴⁰⁵ (2 setembre 1926). Marginàlia. *Diario de Gerona*, p. 4.

⁴⁰⁶ (4 maig 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 5.

⁴⁰⁷ (27 setembre 1928). *La Vanguardia*, p. 13.

⁴⁰⁸ El primer anunci surt publicat el dia 23 d'agost del 1924 i l'últim és del 23 de setembre d'aquest mateix any.

El trenta d'agost del mateix any assisteix a un sopar-homenatge al mestre Antoni Juncà (Figueres, 1875-Saragossa, 19520), celebrat a Girona i organitzat pel Foment de la Sardana. Palol va ser el representant de l'Ateneu Gironí.⁴⁰⁹ Al 1928, el poeta cedeix un dels seus escrits a aquesta entitat per un acte benèfic.⁴¹⁰

La vinculació de Palol amb l'Ateneu va ser estreta. Al març del 1925 a la clausura de l'exposició que aquesta entitat va dedicar a l'intel·lectual Xavier Montsalvatge el poeta llegeix textos dels llibres *Les tres roses* i *El Pastor* de l'homenatjat.⁴¹¹

Aquesta entitat, al 1928 prepara un gran homenatge a Santiago Rusiñol organitzat, entre altres per Carles Rahola i Miquel de Palol. L'acte va consistir en una vetllada al local de l'Ateneu, on Ignasi Iglésias va pronunciar una conferència sobre el dramaturg i una nit de teatre al Teatre Principal on es van representar les obres *A cal antiquari*, *La bona gent* i *L'auca del senyor Esteve*.⁴¹² *L'Esquella de la Torratxa* ens informa que Rusiñol va assistir a l'acte amb la seva família.

La societat gironina segueix recordant a Palol com a poeta. En un article del *Diario de Gerona* de Mn. Lluís G. Pla sobre el poemari *Moments* de Joan Mínguez l'esmenta com a un dels escriptors més sensibles de la ciutat:⁴¹³

"I si tanquem la cosa a casa mateix, digui'ns En Mínguez què no ha llegit de Girona, original de gironins de la sensibilitat d'un Xavier Montsalvatge, (q. a. c. s.), d'un Joaquim Pla, (per bé que sia germà nostre) d'un Miquel de Palol i d'un Laureà Dalmau?"

A finals d'octubre del 1925, Palol exerceix de jurat en un concurs de pintura organitzat pel Grup Excursionista i Esportiu Gironí. L'exposició es va fer a les dependències de la Cambra de Comerç.⁴¹⁴

Al 1927, Miquel de Palol escriu el pròleg de l'obra⁴¹⁵ de Miquel Santaló *El Gironès i Banyoles*.⁴¹⁶ El llibre, però, no va ser publicat fins al 1931. En aquest pròleg el poeta eleva la

⁴⁰⁹ (30 agost 1924). Musicals. *Diario de Gerona*, p. 4.

⁴¹⁰ (29 maig 1928). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 6.

⁴¹¹ (3 març 1925). Catalunya-Girona. *La Publicitat*, p. 5.

⁴¹² (4 maig 1928). Girona vol homenatjar a Santiago Rusiñol. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 295 i (25 maig 1928). L'homenatge de Girona a Rusiñol. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 342.

⁴¹³ G. Pla, J. (24 setembre 1924). Paraules de protesta. Joan Mínguez, o el poeta d'un despit. *Diario de Gerona*, p. 2-3.

⁴¹⁴ (31 octubre 1925). Ferias y fiestas. *Diario de Gerona*, p. 4 i (1 novembre 1925). Información Regional. *La Vanguardia*, p. 6.

⁴¹⁵ Palol, M. de. (1931). Pròleg. Dins: M. Santaló, M. *El Gironès i Banyoles* (p. 5-7). Barcelona: Talls. Hostench.. Vegeu annex, p. 271-272.

⁴¹⁶ (16 novembre 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 6.

figura de Santaló i reivindica els estudis geogràfics com a complement pel millor coneixement de territori català:

“A Catalunya, els estudis geogràfics tenen l’encís de la tradició que embelleix i de l’esport que enforteix; és una barreja d’art antic i d’excursionisme, sàviament relligats per un impuls sentimental, tant quant el mestratge com al deixeble pot referir-se.”

El poeta gironí també té presència social a l’Empordà. Al finals de 1927 l’Escut Emporità anuncia un cicle de conferències on Miquel de Palol hi és convidat. Al seu costat hi ha noms tan rellevants com Octavi Soltor.⁴¹⁷

A Barcelona el gironí també té presència en els actes culturals. El dia de Sant Jordi del 1924 assisteix al sopar que el PEN català ofereix pels escriptors catalans. En aquest acte hi van assistir intel·lectuals tan diferents com Josep Me de Sagarra o Víctor Català qui fou l’encarregada de llegir el discurs del sopar.⁴¹⁸

Al 1925 a la revista *D’Ací d’allà* el contista Tevel dedica el conte *En Girbucs i en Rencaestepes*, ambientat a la ciutat de Girona, a Miquel de Palol. La dedicatòria diu així:⁴¹⁹

“Al mestre contista En Miquel de Palol.”

Aquesta narració conté molts paral·lelismes amb els contes que a principis dels anys ‘20 va escriure el gironí.

Al 1925, *La Revista* publica fragments de la conferència que va pronunciar Octavi Soltor a Barcelona.⁴²⁰ Soltor fa un repàs per la poesia de Girona que parla de la ciutat. El autors que esmenta són: Miquel de Palol, Narcís Masó i Valentí i Mn Lluís G. Pla. A la conferència fa un resum de la trajectòria d’aquests poetes destacant-ne les obres que parlen de la ciutat. De Miquel de Palol en diu el següent:

“En primer lloc, ella ha sigut un ambient especialment propici perquè la Musa recatada i solitària de Miquel de Palol, artista col·leccionador de remembrances, i *altificador* devot -amb senyorívola brevetat- de les impressions i les figures, produís en son redós la seva florida literària i perfilés el relleix líric de sa fantasia.

(...) però indubtablement, escrita al marge de l’ambient literari de lluita i activitat que centralitza la producció nostrada, la poesia d’En Palol es dibuixa amb uns colors reposats i continguts, com

⁴¹⁷ (28 desembre 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 7.

⁴¹⁸ (26 abril 1924). El sopar de Sant Jordi del P. E. N. Club. *La Publicitat*, p. 4.

⁴¹⁹ Tevel. (gener 1925). En Girabucs i en Rentaestepes. *D’Ací d’allà*, p. 22-23.

⁴²⁰ Soltor, O. (juliol-setembre 1925). Conferència sobre la poesia escrita a Girona i sobre Girona. *La Revista*, p. 203-205.

aquelles miniatures melangioses que tanquen la síntesi d'una visió i que ens somriuen amb una gràcia de record. I això pervé possiblement de la ciutat on aquesta poesia ha estat teixida.”

A l'article reproduceix el sonet *Girona* del poemari *Pomes de tarda*.

A principis de l'any 1927 un grup d'intel·lectuals promouen un homenatge al teatre Novetats al dramaturg Ignasi Iglésias el dia 4 de febrer amb un acte cultural i el dia 6 amb un dinar. Palol és un dels signants que organitza aquest acte.⁴²¹

Al més de maig, des de Girona, es programa un homenatge a Josep Dalmau Carles on es cantarà un himne la lletra del qual és de Palol.⁴²² No hem localitzat aquest text.

Al juny del mateix any Miquel de Palol és convidat a l'Ateneo Enciclopèdic Popular de Barcelona per parlar del seu amic Montsalvatge. A la vetllada també hi intervenen Carles Rahola, Adrià Gual i Joaquim Pla.⁴²³ Al final Adrià Gual no hi pot assistir i al seu lloc hi va Josep Maria de Sucre.

El nostre intel·lectual contribueix a la millora dels recursos culturals de Girona, a principis de l'any 1927 fa una aportació econòmica al Museu Provincial.⁴²⁴

Durant aquest període Miquel de Palol amplia la família. El dia nou d'octubre del 1924 neix la seva filla Carmina⁴²⁵ i a mitjans del setembre, concretament el dia setze, del 1928, Maria.⁴²⁶

El 27 de gener del 1930 es posa fi al règim de Primo de Rivera, obrint així el camí cap a un canvi polític que va culminar amb la II República Espanyola i que va començar democràticament amb les eleccions municipals del 12 d'abril 1931. Els resultats a Girona van ser favorables als republicans obtenint així quinze regidors. (Clarà, 2004). Un d'ells va ser el nostre intel·lectual Miquel de Palol que es va presentar com a cap de llista del districte tercer per Acció Catalana.

⁴²¹ (30 gener 1927). Homenaje a Ignacio Iglesias. *La Vanguardia*, p. 27, (3 febrer 1927). Homenatge a Ignasi Iglésias. *El Borinot*, p. 5-6 i (4 febrer 1927) L'homenatge a Ignasi Iglésias. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 3.

⁴²² (7 maig 1927). Gerona. *La Vanguardia*, p. 19.

⁴²³ (29 maig 1927). *La Vanguardia*, p. 12, (1 juny 1927). Noticias. *Diario de Gerona*, p.6 i (3 juny 1927) i (3 juny 1927). *La Vanguardia*, p. 7.

⁴²⁴ (11 febrer 1927). *Diario de Gerona*, p. 5.

⁴²⁵ (1 novembre 1924). Noticias. *Diario de Gerona*, p. 6.

⁴²⁶ (18 setembre 1928). Sociedad. *Diario de Gerona*, p. 2.

Miquel de Palol va formar part de la comissió gestora que es va designar a l'Ajuntament de Girona el dia vint-i-sis de febrer del 1930 com a uns dels ciutadans amb més contribució de la ciutat. El *Diario de Gerona* fa la crònica de la seva intervenció en la possessió del càrrec i en destaca les següents anècdotes:⁴²⁷

“El Sr. Palol tomando pie de las anteriores manifestaciones, consigna su protesta por el medio empleado en relación a la condición que personalmente le corresponde de mayor contribuyente. Afirma que ello no *empece* que pueda representar los sentimientos populares de libertad, republicanismo y catalanidad que son el norte de sus ideologías. (Aplausos). Expresa su inquebrantable voluntad de ejercer una revisión justa de la obra realizada y ofrece su concurso para todo cuanto redunde bien de la justicia de la ciudad.”

Amb aquesta nova etapa com a polític, Miquel de Palol posa en pràctica, des del poder institucional, tot l'ideari que va desplegar i defensar com a intel·lectual ja des del 1902 amb la creació de la revista *Enderroch*. Sense dubte un llarg camí que va contribuir a la formació de la Girona que actualment coneixem.

⁴²⁷ (26 febrer 1930). Ayuntamiento. *Diario de Gerona*, p. 2.

Conclusions and Results

After analysing all available publications by and about Miquel de Palol, we were able to classify the years explored in this study (1910-1930) into four different stages. The four periods created for the comprehensive research on this author are as follow: *1910-1911. L'Aventura de Catalanitat; la consolidació de la identitat republicana 1910-1911* [1910-1911. *The Catalanitat Adventure, in Search of the Republican Identity*]; *1912-1918. Entre el republicanisme i el regionalism. La Primera Guerra Mundial* [1912-1918. *Republicanism and Regionalism, World War I*]; *1919-1923. Entre la dramaturgia i el Noucentisme* [1919-1923. *Playwriting and Noucentisme*] and *1923-1930. El parèntesis oblidat* [1923-1930. *The Mandatory Break*].

The first stage is characterised by the writer's involvement in the press through the opinion pages of *Catalanitat* newspaper and the numerous articles that were produced during these two years. Another aspect of this stage is Palol's total engagement with republicanism and the strong desire for regenerationism he felt towards his hometown, Girona.

The second stage dates from 1812 to 1918 and is marked by the author's extensive poetic production. During this time Miquel de Palol is disappointed by the political results obtained by the Republicans and their deal with Lleroux. On the other hand, *La Lliga's* electoral victories encourage him to get closer to their organisations in order to exercise his catalanist convictions. He collaborated with Sociedad Athenea, for instance.

The third stage revolves around Miquel de Palol as a playwright. After his first two stages as a journalist and a poet, Palol initiates into intelligentsia through his dialogue works. During this period, the writer sides with the catalanist and noucentist ranks without giving up his republican ideals.

The fourth and final stage is defined by the historical circumstances imposed by Primo de Rivera's military dictatorship. During this time, Palol practically stops writing and devotes himself to attending literary and cultural events.

Despite the differences between these stages, there are two main features that are always present throughout Palol's intellectual career: the condemnation of Girona's provincialism and the defence of its cultural opening-up.

The above periodisation has proven that the modernist label is not entirely true in Palol's case. Undoubtedly, the most accurate adjective to describe him is "catalanist".

Palol's intellectual awareness can be noted in his denunciation of Girona's lack of modernity in the press. His determination to promote changes in his city is part of the modernisation movement carried out by both the modernists and the noucentists (Castellanos, 2013, p. 103).

When we first started our press research, we expected to find a smaller amount of articles. Forty-two texts have been documented in total, which have been classified by topic. The first category is the criticism towards the Spanish central government, including *Política Madrilenya* [Madrid Politics], *De la pena de mort* [About Death Penalty], *Aniversaris* [Anniversaries] and some fragments of the *Hebdomadàries* [Weekly] section of the republican weekly newspaper *Catalanitat*. The second topic is a description of the religious beliefs of the Spanish state and how they hinder social progress, as in the following: *De les gestes ultramontanes* [About Ultramontane Feats], *Nerviosisme modern* [Modern Nervousness], *Carnestoltades* [Shrovetide] and *Quaresma: I Setmana* [Lent: And Week]. Tyranny is the third topic explored by Miquel de Palol and it is always discussed in a different section of the *Catalanitat* newspaper called *Localisme* [Localism]. Girona's local government does not go unnoticed to our writer. This topic is dealt with in the *Hebdomadàries* [Weekly] section and the following articles: *Girona ciutat feliç...* [Girona, the Happy City...] and *La veritat de les eleccions de Girona* [The Truth about the Girona elections]. Journalism is discussed in: *Periodisme* [Journalism], *Provincianisme* [Provincialism] and some parts of the *Hebdomadàries* [Weekly] section. One of the author's most popular themes is criticism and social reflection, as can be noted in: *De la inútil ciència* [About Useless Science], *Noves veremes* [New Grape Harvest], *Guerra Junqueiro, D'aristocràcia* [About Aristocracy], *L'Espanya pintoresca* [Picturesque Spain], *Els nacionalistes gironins* [Girona's Nationalists], *...Aquella botiga* [...That Shop], *Cròniques provincianes: Celebritats* [Provincial Chronicles: Celebrities], *Lletres de Girona* [Letters from Girona], *Una necròpolis Ibèrica?* [An Iberian Necropolis?], *Per l'art i per la fe* [For Art and Faith], as well as some comments within the *Hebdomadàries* [Weekly] section. Throughout his career, we can also find some panegyrics in honor of distinguished writers and intellectuals, such as *E. Fontbernat Verdaguer. Pàgina arrancada del Llibre d'hores* [E. Fontbernat Verdaguer. Torn Page from the Book of Hours], *Teodor Llorente* and *Aniversari de la mort de Mn. Joan Mª Roqueta* [Anniversary of the Death of Father Joan Mª Roqueta]. A review called *La Columna de foc* [The Column of Fire] and two other literary reviews in the *Llibres* [Books] section of *Catalanitat* have also been documented. Other texts that have been retraced are *Nostra Acció* [Our Action], *En*

Jaume Carner, diputat [Jaumer Carner, Representative], *En Pau Iglesias a Girona* [Pau Iglesias to Girona], *Del triomf de Apel·les Mestres* [About the Success of Apel·les Mestres], *Girona literària* [Literary Girona] and *El violoncel de Mendelssohn* [Mendelssohn's Cello], out of which only *Carnestolrades* [Shrovetide] and *Periodisme* [Journalism] have been published. Other newspaper articles are: *Dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols* [About the Floral Games of Sant Feliu de Guíxols] and *La tragèdia del mar* [The Sea Tragedy]."

Miquel de Palol's journalistic works are mainly found in *Catalanitat*, *Ciudadanía*, *La Campana de Gràcia* and *L'Esquella de la Torratxa*. They also appear occasionally in *Scherzando*, *Cuca Fera*, *La Veu de Catalunya* and *Diari de Girona*.

Eight literary narratives have been reviewed for this twenty-year period: *Provinciana* [Provincial], *Marta*, *Estrofes* [Stanzas], *Gentiletes* [Courtesies], *La mort blanca* [The White Death], *Sacrifici* [Sacrifice], *On són els infants?* [Where Are the Children?], *Florinda*, *Balada* [Ballad] and *Per l'or dels camps* [For the Gold in the Fields]. Three of them had previously been published in the press: *La mort blanca* [The White Death], *Sacrifici* [Sacrifice] and *On són els infants?* [Where Are the Children?]. Among his fiction works we can also find stories addressed to children, of which only *El darrer titellaire* [The Last Puppet] is unpublished. The rest of them were published in the 1930s by the author's grandchild. These texts have been consulted in *Catalanitat*, *El Poble Català*, *Scherzando*, *Cultura* and *Ploma i llapis*.

Poetry also plays an important role in Miquel de Palol's career, who published two books of poems: *Sonetos Galantes* [Gallant Sonnets] and *Poemes de tarda* [Evening Poems], the latter having two different editions from 1914 and 1922, respectively. The former, on the other hand, was published together with Alberto de Quintana and is made up of twenty-five sonnets dedicated to the most distinguished ladies of the time, eleven of which had already been published in the press: Soledat Reig, Rossita Mateu, Carme Montis, Laura Norat, Catalina Garriga, Carme Roca, Dolors i Mercè Laporta, Carme Roca S., Àngela Forest, Pilar Vinyals and Dolores Matas Teixidor.

From the two editions of *Poemes de tarda* [Evening Poems], the following were found to have been published previously: *Rural* [Rural], *Escontant-la interpreter Bach* [Listening to Her Playing Bach], *Tarda marina* [Marine Evening], *Veremes a l'illa de Xipre* [Grape Harvest in Cyprus Island], *Trofeus* [Trophies], *Adreça* [Dedication] (Flirt), *Sonet a Laura* [Sonnet for Laura], *Perdoneu-me...* [Forgive me...], *Èxtassi* [Ecstasy], *Les oliveres* [The Olive Trees], *Repòs* [Rest], *Pòrtic* [Portico], *Noces* [Weddings], *Nostàlgia*, *L'enyorança del mar* [Missing the Sea], *els Déus humils* [The Humble Gods], *Ametllers* [Almond Trees], *Catedral* [Cathedral], *Declaració*

[*Declaration*] and *Issac Albèiz*. The 1922 edition only consists of three poems: *Girona*, *Campanes matinals* [*Morning Bells*] and *A una tanagra* [*To a Clay Statuette*]. From his first book of poems, *Roses*, we have found a poetic composition called *Baladas de Schumann. Invernal* [*Schumann's Ballads. Wintry*].

Additionally, there are seventeen poetry works that are not included in any volume: *Jo pecador* [*Me, Sinner*], *Madrigal*, *Poesia a una convalescent* [*Poem to a Convalescent*], *Cançó Fervent* [*Fervent Song*], *Autumnals* [*Autumnal*], *Elogi de la paraula ritmada* [*Praise to the Rhymed Word*], *Elegies autmnals* [*Autumn Elegies*], *Vella Cançó* [*Old Song*], *Gentilesa* [*Courtesy*], *Jardins Oblidats* [*Forgotten Gardens*], *La nau ja sap via...* [*The Ship Already Knows Its Way*], *L'Estiueig* [*Summer Time*], *Oda a la Lluna* [*Ode to the Moon*], *Adreça* [*Dedication*], *Cançó nova* [*New Song*], *Salve* [*Hail*] and *Cançó* [*Song*].

The newspapers and magazines that contain these poems are: *Catalanitat*, *Gent Nova*, *El Poble Català*, *El Autonomista*, *Scherzando*, *Revista de Girona*, *El Gironès*, *Aigua-forts*, *Art i Esport*, *Diario de Girona*, *Ofrena*, *Cuca fera*, *Alt Empordà* and *Almanach de l'Esquella de la Torratxa*.

Most magazines where the texts by and about Palol were found have a clear catalanist and republican ideology, and most of them were published in the city of Girona.

Playwriting also marked these years of Palol's life, during which he achieved full recognition as a dramatist with the following works: *Cadenes* [*Chains*], *Senyoreta Enigma* [*Lady Enigma*], *Enemy Amor* [*Enemy Love*], *Les petites tragèdies* [*The Small Tragedies*] and *El Clavell Roig* [*The Red Carnation*]. As has already been determined, all these works did not have the same reception but there is no doubt about their success.

We have also been able to document the *Prologue* to Miquel Santaló's work *El Gironés y Banyoles* [*The Gironés and Banyoles*] (1931).

From these results we can conclude that the aim of removing the label of “local poet” from our author has been met. Any biographies written from now on will be able to use the adjectives “journalist” and “dramatist” to describe Miquel de Palol.

His continuous involvement in the different Floral Games that took place all over Catalonia positions the author amidst the catalanist and symbolic structure of these literary contests. Regardless of his recognition as a writer, Palol took part in Catalan poetry events for ideological and political reasons. Proof of this is the fact that he also participated as a member

of the jury. During those twenty years he was granted ten awards in Girona and nine in other areas of Catalonia. He took part in these contests on five different occasions as a member of the jury.

He obtained considerable recognition from his contemporaries, received several tributes, took part in public lectures, was one of the active agents of Catalan culture and always fought for his catalanist and regenerationist ideals.

His greatest success as an intellectual came in 1930 when he joined the city council of Girona. Finally in politics, the author was able to put all his regenerationist ideology into practice.

We hope that our progress in the study of poet, storyteller, playwright and journalist Miquel de Palol has helped contextualise him as an intellectual in a more adequate way and will encourage future researchers to further pursue the study of this personage, thus looking into a different part of our contemporary cultural history.

Bibliografia.

(1976). *Casal de jubilats Salt, secció petanca. Festa Major*. Salt.

(1911) *Jochs Florals de Girona*. Girona: ed. Masó.

(1913) *Jocs Florals de Girona*. Girona. Impremta Dalmau Carles, p. 24-25.

(1914) *Jocs Florals de Girona*. Girona: Impremta Dalmau Carles, p. 57-58.

Abelló, T. (2012). Política y vanguardias culturales: la configuración de un sector intelectual al entorno de la Mancomunidad de Cataluña y la construcción de las mitologías urbanas barcelonesas. Dins *Claves del mundo contemporáneo, debate e investigación. XI congreso de la asociación de historia contemporánea*. Granada: 13 de setembre.

Alberch, R. (1982). Índex alfabètic per matèries del *Suplemento Literario de El Autonomista. Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 6, p. 425-457.

Alberch, R. (1986). Política i societat a començament del segle. Dins *Girona a l'abast II* (p. 91-100). Girona: Bell·lloc del Pla.

Anguera, P., Clarà, J., Cornellà, P., Duarte, A., Gabriel, P., Mir C., Puigbert J., i Vilanova F. (1997). *El catalanisme d'esquerres*. Girona: Cercle d'estudis històrics i socials.

Aragó, N. J. (2013). *Periodisme sota sospita*. Barcelona: A contravent, p. 322-382.

Aragó, N. J., i Clarà, J. (1998) "*Els epistolaris de Rahola*". *Antologia de cartes de cent corresponals (1901-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Aragó, N. J., Clarà, J., Vázquez i Ramió, E., i Gay Puigbert, J. (2000). *Sota la boira. Lletres, arts i música a la Girona del primer franquisme, 1939-1955*. Girona: Museu d'Art.

Aulet, J. (1994-1999). El Noucentisme literari. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VII, p. 107-138). Barcelona: Edicions 62.

Balaguer, J. M. (1994-1999). La literatura catalana i l'avantguarda. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VIII, p. 126-149). Barcelona: Edicions 62.

Baras, M. (1984). *Acció Catalana (1922-1936)*. Barcelona: Curial.

- Betrana, P. (1965). *El Vagabund*. Barcelona: Edicions 62.
- Betrana, P. (1965). *L'impenitent*. Barcelona: Llibres a mà.
- Betrana, P. (1978). *Jo! Memòries d'un metge filòsof*. Barcelona: Edicions 62.
- Bohigas, O. (1994-1999). Del programa polític a la política cultural. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VII, p. 16-36). Barcelona: Edicions 62.
- Bou, E. (1993). La poesia noucentista. Dins M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. IX, p. 99-152). Barcelona: Ariel.
- Bou, E. (1993). La poesia postsimbolista (1915-1936). Dins M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. IX, p. 213-270). Barcelona: Ariel.
- Bou, E. (2010). El debat sobre la modernització: Modernisme, Noucentisme, Avantguarda. Dins E. Bou (dir.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle xx. Del Modernisme a l'Avantguarda*. Barcelona: Vicens Vives, p. 17-33.
- Bourdieu, P. (1995). *Las reglas del arte: génesis y estructura del campo literario*. Barcelona: Anagrama.
- Bourdieu, P. (2012). *Intelectuales, política y poder*. Madrid: Endeba y Clave Intelectual.
- Broch, À. (1985, 3r trimestre). Lectura de *Girona i jo* de Miquel de Palol. *Revista de Girona*, 112, p. 46-56.
- Busquets i Grabulosa, Ll. (1985, 3r trimestre). L'obra narrativa de Miquel de Palol. *Revista de Girona*», 112, p. 30-34.
- Busquets i Grabulosa, Ll. (1985) *Contes del modernisme*. Barcelona: Lectures Moby Dick, p. 5-14, 75-81 i 152-153.
- Busquets i Punset, A. (1932). *Aplec. Models en vers i en prosa del nostre renaixement*. Girona: Dalmau Carles Pla S. A.
- Cabré, R. (2005). La programació teatral del Bartrina: entre la tradició i la modernitat (1904-1939). Dins A. Arnavat (dir.), *100 anys de Teatre Bartrina* (p. 351-373). Reus: Pragma.
- Cabruja, A. (1987). *Polítics i escriptors durant la Segona República: anècdotes i records*. Salt: Ajuntament de Salt i Diputació de Girona, p. 27-36.

- Cacho Viu, V. (1984). Els modernistes i el nacionalisme cultural (1881-1906). Dins V. Cacho Viu (ed.), *Els modernistes i el nacionalisme cultural. Antologia* (p. VI-XLII). Barcelona: Edicions de la Magrana i Diputació de Barcelona (Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català, 3).
- Cacho Viu, V. (2010). Les arrels socials del Modernisme. Dins E. Bou (dir.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle xx. Del Modernisme a l'Avantguarda*. Barcelona: Vicens Vives, p. 381-383.
- Camp, A. (1995, maig/juny). El modernisme al Grup de Girona: la recepció de Gabriele d'Annunzio. *Revista de Girona*, 170, p. 42-45.
- Camp, A. (1997, setembre/octubre). Josep Pla i la Girona modernista: la revisió de Gabriele D'Annunzio. *Revista de Girona*, 184, p. 48-51.
- Capdevila, J. (2010). Catalanisme i construcció simbòlica. Qüestions generals i un cas particular: el noucentisme targari (1898-1936). *Cercles. Revista d'història cultural*, 13, p. 9-43.
- Carmaniu, X. (2001, març/abril). El Certamen Literari i els Jocs Florals: una perspectiva social. *Revista de Girona*, 205, p. 61-64.
- Carmaniu, X. (2006). L'Ataneu de Girona i Carles Rahola. Peces clau de la cultura gironina durant la Segona República. Dins J. Santesmases (dir.), *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana* (Actes del VI Congrés de la CCEPC, p. 375-416). Barcelona: Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.
- Carmaniu, X., i Granell, G. (2006) Poeta abans que arquitecte. Dins N. J. Aragó, *Rafael Masó, ciutadà de Girona* (p. 57-74). Girona: Ajuntament de Girona-Museu d'Història de la Ciutat.
- Carmaniu, X., i Puig, C. (2001, març/abril). Jocs Florals de Girona: Un impuls cultural de la ciutat. *Revista de Girona*, 205, p. 59-85.
- Carreras, J. (1985). *En el Centenari de Miquel de Palol (1885-1965). El gironí, Miquel de Palol, un home de lletres*.
- Casacuberta, M. (1992, setembre/octubre). Literatura i vida: el mite de l'artista pur. *Revista de Girona*, 154, p. 54-65.
- Casacuberta, M. (1997). *Santiago Rusiñol: vida literatura i mite*. Barcelona: Curial.
- Casacuberta, M. (2003, març/abril). Verdaguer i els modernistes gironins. *Revista de Girona*, 217, p. 77-83.

- Casacuberta, M. (2005). De *Gironala morta* a la *Girona futura*. Dins *Girona. Crònica dels '30. Oci, esport i Cultura* (p. 69-87). Barcelona: Obra Social Fundació La Caixa.
- Casacuberta, M. (2010). *Els Jocs Florals de Girona (1902-1935)*. Girona: Biblioteca Fundació Valvi.
- Casacuberta, M. (2007). Francesc Matheu i la tradició de l'antiintel·lectualisme a Catalunya. Dins, R. Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: PUNTCUM&GELCC, p. 233-243.
- Casacuberta, M. i Rius Ll. (1988). *Els Jocs Florals d'Olot (1890-1921)*. Olot: Editora de Batet.
- Casacuberta, M. i Figueres N. (2013). Mecenatge i Jocs Florals. *III Fòrum del Patrimoni Literari. Mecenatge i literatura*. Barcelona: IEC.
- Casassas, J. (1978). La configuració del sector *intel·lectual-professional* a la Catalunya de la Restauració (a propòsit de Jaume Bofill i Mates). *Recerques*, 8, p. 103-131.
- Casassas, J. (1994-1999). Les bases inicials de la democratització de la societat catalana. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (vol. VII, p. 38-80). Barcelona: Edicions 62.
- Casassas, J. (1999). *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya*. Barcelona: Ed. Pòrtic.
- Castells, P. (1976). *Fa cinquanta-sis anys... Els Jocs Florals de l'Empordà a Torroella*. Torroella de Montgrí: Llibre de la Festa Major de Torroella de Montgrí.
- Castellanos, J. (1975). Prudenci Bertrana, escriptor modernista. Dins *La col·lecció de dibuixos i pintures de Prudenci Bertrana de la Diputació Provincial de Girona* [s. n.]. Girona: Diputació de Girona.
- Castellanos, J. (1976). Aspectes de les relacions entre intel·lectuals i anarquistes a Catalunya del segle XIX. (A propòsit de Pere Coromines). *Els Marges*, 6, p. 7-28.
- Castellanos, J. (1979, octubre). Girona-la-morta. Notes sobre un intent de mitificació decadentista. *Presència*, 530, p. 24 -27.
- Castellanos, J. (1980, març). Modernisme i Noucentisme. *L'Avenç*, 25, 1980, p. 26-51.
- Castellanos, J. (1985). Josep Carner i la literatura narrativa. Dins E. Bou, J. Castellanos, S. Oliva, D. Oller, i M. Prats. *Josep Carner: llengua, prosa, poesia* (p. 31-62). Barcelona: Biblioteca Empúries.
- Castellanos, J. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol i el modernisme. *Revista de Girona*, 12, p. 17-20.

Castellanos, J. (1986). Carles Riba i la novel·la. Dins J. Mediona, i E. Sullà, *Actes del simposi Carles Riba* (p. 255-263). Barcelona: IEC i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Castellanos, J. (1990). *Antologia de la poesia modernista*. Barcelona: Ed. 62, p. 5-74.

Castellanos, J. (24 novembre 1991). El calvari d'un escriptor. *El Punt*, p. 31.

Castellanos, J. (1992, octubre). L'etern ressentit. Heus aquí l'enemic. *Revista de Girona*, 154, p. 66-71.

Castellanos, J. (1993). La poesia modernista. Dins M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. VIII, p. 247-323). Barcelona: Ariel.

Castellanos, J. (1993). La novel·la modernista. Dins M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. VIII, p. 481-578). Barcelona: Ariel.

Castellanos, J. (1994-1999). La literatura modernista. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VI, p. 82-128). Barcelona: Edicions 62.

Castellanos, J. (2000). Gabriel Alomar i el Modernisme. Dins G. Alomar, *Obres Completes*, (vol. II, p. 7-39). Palma de Mallorca: Editorial Moll.

Castellanos, J. (2000). Tres cartes de Joaquim Folch i Torres a Raimon Casellas. *Els Marges*, 67, p. 63-74.

Castellanos, J. (2001). Josep Pla i la novel·la. Dins *Actes del col·loqui de l'any Pla* (p. 35-64). Girona: Universitat de Girona.

Castellanos, J. (2004). Joan Alcover i els corrents poètics del Modernisme. Dins M. Pons, i M. I. Ripoll, *Joan Alcover, Miquel Costa i els llenguatges estètics del seu temps* (p. 155-174). Barcelona: L'Abadia de Montserrat.

Castellanos, J. (2007). L'escriptor modernista i l'esfera del sagrat. Dins, R. Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: PUNTCUM&GELCC, p. 127-151.

Castellanos, J. (2010). Del Modernisme al Noucentisme. Dins E. Bou (dir.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle xx. Del Modernisme a l'Avantguarda*. Barcelona: Vicens Vives, p. 71-75.

Castellanos, J. (2013). *Literatura i societat. La construcció d'una cultura nacional*. Barcelona: L'Avenç, p. 171-190.

Castellet, J. M. i Molas, J. (1963). *Poesia catalana del segle xx*. Barcelona: Edicions 62.

Charle, C. (1990). *Naissance des «intellectuels»*. París: Les Ed. de Munuit.

Charle, C. (2000). *Los intelectuales en el siglo XIX. Precursores del pensamiento moderno*. Madrid: Siglo Veintiuno de España Editores.

Chartier, R. (1995). *El Mundo com o representación. Estudios sobre historia cultural*. Barcelona: Cedisa, p. 13-62.

Cirici, A. (1970). *L'art català contemporani*. Barcelona: Edicions 62.

Civil i Castellví, F. (1994). *El fet musical les comarques de Girona en el lapse de temps, 1800-1936*. Girona: Caja de Pensiones.

Clarà, J. (2004). *Introducció a la Història de Girona*. Girona: CCG Edicions (Quaderns de les 7 Sivelles).

Comadira, N. (1983). El noucentisme a Girona: Rafael Masó. *Recerques*, 14, p. 113-122.

Costa, Ll. (1986). *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'estudis gironins i Diputació de Girona.

Costa, Ll. (1995). *La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) : comunicació i propaganda a les comarques gironines*. Barcelona: Rafael Dalmau.

Costa, Ll. (2000). «El Autonomista»: *El diari dels Rahola. Els orígens del periodisme modern de Girona (1898-1939)*. Girona: Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Domingo, J. M^a. (2009, desembre). *Jocs Florals de Barcelona en 1859*. Modernització urbana i representació col·lectiva. *L'Avenç*, 352, 33-44.

Duarte, A. (2004). *Història del republicanisme a Catalunya*. Lleida: Eumo Editorial.

Duarte, A. (2006). Un parell de reflexions sobre el republicanisme recobrat: de l'escenari local al global, tot passant per l'oblit. Dins J. Santesmases (dir.), *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana* (Actes del VI Congrés de la CCEPC, p. 131-148). Barcelona: Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Fabre, J. (1985, 3r trimestre). Palol i Bertrana, una aventura periodística paral·lela. *Revista de Girona*, 112, 40-45.

Fabrellas, E. (2008). *Miquel de Palol i la premsa: seguint les passes oblidades (1897-1909)*. Tesina no publicada, Universitat de Girona, Girona.

Fabrellas, E. (2013). *El mito de Girona-la-Muerta* (en premsa).

Fabrellas, E. (2013). Miquel de Palol: seguint les passes oblidades (1897-1909), 13, 1-13. http://www.crimic.paris-sorbonne.fr/IMG/pdf/Catalonia_13_Fabrellas.pdf

Fabrellas, E. (2013). Gabriel Alomar i Girona: la recepció de l'escriptor mallorquí i la seva obra a través de la premsa gironina. *VIè Col·loqui Internacional de l'AFC. Les Illes Balears : literatura, llengua, història, arts*. París: Universitat Paris-Sorbonne.

Figueres, J. Mº. (1987). *Cuca Fera: setmanari satíric nacionalista: la seva vida, els seus homes*. Sabadell: AUSA DL, p. 28.

Fontbona, F. (1994-1999). La volguda recerca d'una modernitat artística. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VI, p. 155-180). Barcelona: Edicions 62.

Fradera, J. M. (2007). L'intel·lectual abans de l'intel·lectual. Consideracions vacil·lants sobre el cas català entre la Revolució Liberal i el canvi de segle. Dins, R. Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: PUNTCUM&GELCC, p. 67-107.

Fuentes Codera, M. (2012). La defenestració de Xènius: una qüestió política i ideològica. *Cercle. Revista d'Història Cultural*, 15, p. 137-164.

Fulcarà, D. (1976). *Girona i el Modernisme*. Girona: Instituto de estudios Gerundenses.

Fulcarà, M. D. (1989). Girona a l'època de Prudenci Bertrana. Dins *Prudenci Bertrana i la seva època* (p. 15-21). Girona. Generalitat de Catalunya, Diputació de Girona i Ajuntament de Girona.

Gassol Ballet, O. (2013). *El intelectual y el primer franquismo, un juego de tensiones*. Dins *Claves del mundo contemporáneo, debate e investigación. XI congreso de la asociación de historia contemporánea*. Granada: 13 de setembre.

Gabriel, P. (1994-1999). Transicions i canvi de segle. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VI, p. 36-80). Barcelona: Edicions 62.

Gabriel, P. (1994-1999). Reflexions polítiques davant la crisi dels estats liberals. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VII, p. 82-102). Barcelona: Edicions 62.

Gabriel, P. (2009). Cultures polítiques a Catalunya en el canvi de segle (segles XIX-XX). Dins E. Pujol (coord.), *“El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines” 1900-1936* (p. 29-38). Girona: Viena edicions-Any Francesc Macià-Casa de la Cultura de la Diputació de Girona.

Geis, C. (1965, 4art. trimestre). Els que he trobat pel camí: Miquel de Palol. *Revista de Girona*, 33, p. 22-24.

Geis, C. (1977, 4art. trimestre). Els que he trobat pel camí: Carles Rahola. *Revista de Girona*, 81, p. 399-401.

Geis, C. (1978, 3r. trimestre). Els que he trobat pel camí: Laureà Dalmau i Pla. *Revista de Girona*, 84, p. 323-324.

Guillamet J., Morena, M. Teixidor A, i Testart, A. (2009). *Història de la premsa de Figueres (1809-1980)*. Figueres: Ajuntament de Figueres i Diputació de Girona.

Guillen, E. (1993). El Teatre. Dins: M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. VIII, p. 379-448). Barcelona: Ariel.

Guillen, E. (1993). El Teatre. Dins: M. de Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. IX, p. 413-462). Barcelona: Ariel.

Hina, H. (1970). Société et langage dans le théâtre de salon. À la découverte de l'œuvre dramatique de Miquel de Palol. *Estudios scénicos cuadernos del Instituto del Teatro de Barcelona*, 14, 19-39.

Hina, H. (1985, 3r. trimestre). *L'obra dramàtica de Miquel de Palol*. *Revista de Girona*, 112, p. 36-39.

Izquierdo, S. (2006). *El Poble Català (1904-1919)*. Dins J. Santesmas (dir.), *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana* (Actes del VI Congrés de la CCEPC, p. 417-428). Barcelona: Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Izquierdo Ballester, S., i Rubí Casals, M. G. (coord.) (2009). *Els orígens del republicanisme nacionalista. El Centre Nacionalista Republicà a Catalunya (1906-1910)*. Barcelona: Centre d'Història Contemporània de Catalunya i Generalitat de Catalunya.

Jardí, E. (1986). Un moment dolç de la cultura gironina. Dins *Girona a l'abast* (p. 85-90). Girona: Bell-lloc del Pla.

Jubert Gruart, J. (2007). *Diego Ruiz, Prudenci Bertrana i La locura de Álvarez de Castro*. Girona: CCG Edicions. Biblioteca Fundació Valvi.

Lanao, P. (1989). Bertrana, escriptor de vocació, periodista per obligació. Dins *Prudenci Bertrana i la seva època* (p. 55-57). Girona. Generalitat de Catalunya, Diputació de Girona i Ajuntament de Girona.

Laplana, J. de C. (1995). *Santiago Rusiñol el pintor, l'home*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 385-389.

Leduc, E. (2004). *Anatole France avant l'oubli*. París: Éditions Publibook.

Manent, A. (2009). Roman Vilaró i «El ventall del poeta» (1926-1932) per ajudar els presos polítics de la dictadura. *Els Marges*, 87, p. 19-22 .

Marfany, J. Ll. (1971). Entre la terra i els núvol de Prudenci Bertrana. Dins J. Castellanos, *Guia de la literatura catalana contemporània* (p. 317-329). Barcelona: Edicions 62.

Marfany, J. Ll. (1978). La cultura de la burgesia barcelonina en la fi del segle. *Serra d'Or*, 231, p. 54-63.

Marfany, J. Ll. (1990). *Aspectes del Modernisme*. Barcelona: Editorial Curial.

Marfany, J. Ll. (1993). El Modernisme. Dins M. de R. Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. VIII, p. 75-186). Barcelona: Ariel.

Marfany, J. LL. (1994-1999). Burgesia, modernització cultural , catalanisme. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VI, p. 17-34). Barcelona: Edicions 62.

Marfany, J. LL. (2007). L'escriptor català. De l'Antic Règim a la societat capitalista. Dins, R. Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: PUNTCUM&GELCC, p. 35-66.

Marfany, J. LL. (2010). Les arrels socials del Modernisme. Dins E. Bou (dir.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle xx. Del Modernisme a l'Avantguarda*. Barcelona: Vicens Vives, p. 67-70.

- Massip, F. (2005). El Teatre Bartrina de Reus en el context del teatre Català (1939-1994). Dins A. Arnavat (dir.), *100 anys de Teatre Bartrina* (p. 375-383). Reus: Pragma.
- Massó i Ventós, J. (1913). *Antologia de poetes catalans d'avui*. Barcelona: Biblioteca Popular de l'Avenç, p. 90-91.
- Maymí., J. (2004). *La Girona convulsa. Entre la il·lusió i el desencís (1923-1939)*. Girona: Quaderns d'història de Girona. Ajuntament de Girona.
- Molas, J. (1993). Els moviments d'avantguarda. Dins M. de R. Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. IX, p. 328-376). Barcelona: Ariel.
- Molas, J. (1994-1999). Sobre les avantguardes. Dins P. Gabriel (dir.), *Història de la cultura catalana* (Vol. VIII, p. 17-30). Barcelona: Edicions 62.
- Monedero, M. (15 abril 2010). Girona i el Palol modernista. *Suplement Cultura*, «Avui», p. 15.
- Montsalvatge, X., i Pla, J. (1918). *Terres de Gestes i de Beutat*. Girona: Dalmau.
- Muntada, Ll. (2010). Els estremiments de l'ànima. *L'Avenç*, 355, p. 59-61.
- Murgades, J. (1976). Assaig de revisió del Noucentisme. *Els Marges*, 7, p. 35-53.
- Murgades, J. (1993). El Noucentisme. Dins M. de R. Riquer (dir.). *Historia de la literatura catalana* (Vol. IX, p. 9-72). Barcelona: Ariel.
- Nadal i Farreres, J. (2008). *Per una història de Girona*. Girona: CCG Edicions.
- Nadal i Ferreres, J. (2012). De *Girona la morta* a la *Girona nova*. Dins *El govern de la ciutat (III): de la Guerra del Francès a la fi del franquisme*. Girona: Conferències a l'Arxiu Municipal de Girona, 24 de maig.
- Navarro i Santaaulàlia, J. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol, poeta simbolista. *Revista de Girona*, 112, p. 5-29.
- Palol, I. de. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol, en la cruïlla del nou-cents. *Revista de Girona*, 112, p. 21-24.
- Palol, M. de. (1905). *Roses*. Girona: Armonia.
- Palol, M. de. (1909). *Llegendes d'amor y de tortura*. Palafrugell: Biblioteca La Crònica.

- Palol, M. de. (1909). *Camí de llum. Narracions d'un crepuscle*. Barcelona: Biblioteca de El Poble Català.
- Palol, M. de. (1914). *Pomes de Tarde*. Girona.
- Palol, M. de. (1921). *Senyoreta Enigma*. Girona: Masó imp..
- Palol, M. de. (1921). *L'Enemic Amor*. Girona: Masó imp..
- Palol, M. de. (1921). *Les petites tragèdies*. Centre de Lectura de Reus, Reus.
- Palol, M. de. (1922). *Pomes de Tarda*. Barcelona: Publicacions Empordà.
- Palol, M. de. (1930). *Cuentos y narraciones*. Girona: Dalmau Carles Pla, S. A. Editores.
- Palol, M. de. (1931). Pròleg. Dins: M. Santaló, M. *El Giornès i Banyoles* (p. 5-7). Barcelona: Talls. Hostench.
- Palol, M. de. (1972). *Girona i jo*. Barcelona: Editorial Pòrtic. Pròleg de Pere de Palol.
- Palol, M. de. (1983) *Narracions extraordinàries*. Barcelona: Editorial Casals S. A. Pròleg de Miquel de Palol i Muntanyola.
- Palol, M. de. (1984). *Pomes de Tarda*. Barcelona: Edicions Catalanes.
- Palol, M. de. (1985). *Obra poètica: 1897-1963*. Edició a cura de Pere Rovira. Barcelona: Columna.
- Palol, M. de. (1989) *Camí de llum (narracions d'un crepuscle)*. Edició a cura d'Alan Yates. Barcelona: Edicions 62.
- Palol, M. de. (1991) *Girona i jo*. Barcelona: Tanagra.
- Palol, M. de. (2004). *Sonetos Galantes*. Selecció, traducció y prólogo de Francisco Fortuny. Málaga: Puerta del Mar.
- Palol, M. de. (2005). *Jueus: obra de teatre*. Girona: CCG Edicions, 2005. Edició i notes a cura de Pep Vila.
- Palol, M. de. (2009) *Camí de llum*. Edició a cura de Iolanda Vila Serra. Girona: CCG Edicions.
- Palol, M. de. (2010). *Girona i Jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona: CCG Edicions.
- Palol, M. de. *Novel·la inédita*.

- Palol, M. de, i Quintana, A, de.(1912). *Sonetos Galantes*. Girona: Dalmau Carles.
- Palol, P. de. (1976, 2n, 3r i 4art trimestre). Pere de Palol i Poch, un epígon. *Revista de Girona*, 75, p. 219-221.
- Palol, M. de. (1985). Uns quants poemes de Miquel de Palol. *Serra d'Or*, 310-311, 1985, 55-56.
- Palol, M. de. (1985, 3r trimestre). Miquel de Palol, el meu pare. *Revista de Girona*, 112, p. 57-60.
- Panyella, V. (1996). *Cronologia del Noucentisme. Una eina*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Panyella, V. (2010). El Noucentisme. Dins E. Bou (dir.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle xx. Del Modernisme a l'Avantguarda*. Barcelona: Vicens Vives, p. 270-303.
- Pérez de la Torre H, C. (20 setembre 2010). Valentín de Pedro, gran periodista. *La Gaceta*. <http://www.lagaceta.com.ar/nota/399389/valentin-pedro-gran-periodista.html?origen=mlt>
- Plana, A. (1914). *Antologia de poetes catalans moderns*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions.
- Planas, X. (2010, 13-19 agost). Un nom, un món. *Presència*, 2007, p. 19.
- Portell, C. (1989, juliol-agost). La marxa de Girona de Prudenci Bertrana. *Revista de Girona*, 135, p. 78-89.
- Prochasson, C. (1999). *Paris 1900. Essaid'histoire culturelle*. Paris: liberté de l'esprit, Clamann-Lêvy.
- Prochasson, C., i Resmussen, A. (1996). *Au nom de la patrie. Les intellectuels et la première guerre mondiale (1910-1919)*. Paris: éditions la découverte.
- Puig, Ll M. de. (1976). El catalanisme polític a Girona. Dins *Treballs d'història estudis de demografia, economia i societat a les comarques gironines*, p. 164-172. Girona: Diputació de Girona.
- Pujol Gonzalo, Mª A. (1998). Política y asociaciones en Gerona (1887-1919). Dins S. Castillo, S. i J. Ortiz de Oruño, *Estado protesta y movimientos sociales* (Actos III Congreso de Historia Social de España, p. 405-410). Vitoria-Gasteiz: Universidad del País Vasco, 1998.
- Pujol, E. (2009, març/abril). El somni republicà (1900-1936) a les comarques gironines. *Revista de Girona*, 253, p. 34-37.

Puigbert, J. (1995). *La Girona de la Restauració. Girona, 1874-1923*. Girona: Quaderns d'Història, Ajuntament de Girona i Diputació de Girona.

Rahola, C. (1929). *La ciutat de Girona*. Barcelona: Barcino.

Ribbans, G. (2007). Esculls i heroïsmes en el difícil procés de recuperar una tradició literària. Dins, R. Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: PUNTCUM&GELCC, p. 17-31.

Resina, J. R. (2004). Noucentisme. Dins, *The Cambridge History of Spanish Literature*. Cambridge: Cambridge UP.

Rovira, P. (1985, juliol/agost). En el centenari del poeta Miquel de Palol, *Serra d'Or*, 310-311, 53-54.

Roig i Llop, T. (2005). *El meu viatge per la vida (1939-1975)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 225-232.

Rubí, G. (2009). Les organitzacions republicanes entre 1900 i 1931. Una visió panoràmica. Dins E. Pujol (coord.), *"El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines" 1900-1936* (p. 41 - 47). Girona: Viena edicions-Any Francesc Macià-Casa de la Cultura de la Diputació de Girona.

Rubí, G., i Izquierdo, S. (11 gener 2008). El Centre Nacionalista Republicà (1906-1910) i el catalanisme d'esquerres. *Cercles*, p. 106-122.

Rusiñol, S. (1917). *En Jepet de Sant Celoni*. Barcelona: Antoni López.

Sagarra, M. (1985). *Història de l'ortografia catalana*. Barcelona: Les naus d'Empúries.

Sirinelli, J. F. i Rioux, J. P. (2005). *Historie culturelle de la France; 4. Le temps des masses*. París: E. du Seuil.

Soler i Gordils, P. (2001). *El Modernisme*. Girona: Quaderns de la Revista de Girona, 93.

Testart, A. (2006). *Josep Maria Bofill: l'evolució de la tradició republicana federal empordanesa cap al catalanisme*. Dins J. Santesmases (dir.), *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana* (Actes del VI Congrés de la CCEPC, p. 215-232). Barcelona: Publicacions de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Teixidor, A. (2009). La República des de la impremta. La premsa republicana (1900-1936). Dins E. Pujol (coord.), *“El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines” 1900-1936* (p. 41-47). Girona: Viena edicions-Any Francesc Macià-Casa de la Cultura de la Diputació de Girona.

Thiesse, A. M. (2010). *La creación de las identidades nacionales. Europa: siglos XVIII-XX*. Madrid: Ézaro ediciones.

Torns, M., Lanao, P., i Vinyoles C. (coord.). (2005). *Francesc Ferrer i Gironès. Un patriota al servei d'un poble*. Girona: Fundació Josep Irla i El Punt, p. 42-43.

Torrent, J. i Tasis, R. (1996). *Història de la premsa catalana*. Barcelona: Bruguera.

Vázquez, E. (2006). Athenea, un experiment de modernitat. Dins, N. J. Aragó (ed.), *Rafael Masó, ciutadà de Girona* (p. 81-107). Girona: Ajuntament de Girona-Museu d'Història de la Ciutat.

Vila P., i Garcia Vidal, P. (2000, maig/juny). Les arts escèniques. *Revista de Girona*, 200, p. 337-348.

Winock M. (2001). *L'effet de génération. Une brève histoire des intellectuels français*. Vincennes: ÉditionsThierry Marchaisse.

Winock, M. (2004). *Las voces de la libertad*. Barcelona: Edhasa.

Winock, M. (2009). *Le xxe siècle idéologique et politique*. Paris: ÉditionsPerrin.

Winock, M. (2010). *El siglo de los intelectuales*. Madrid: Ensayo histórico, Edhasa.

Xargay, X. (2000, maig/juny). Tres dècades de desert entre un esclat i un boom. *Revista de Girona*, 200, p. 263-274.

Xifra i Riera, N. (1987). *Girona 1916. Història d'una frustració política*. Girona: IEG-Ajuntament.

Yates, A. (1975). *Una generació sense novel·la?*. Barcelona: Edicions 62.

Pàgines web consultades.

Almirall. Recuperat 16 maig 2014, des de <http://almirall.ateneubcn.org:9080/Almirall/obra:250>

Congreso de los diputados. Recuperat 1 febrer 2014, des de http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Diputados/BusqForm?_piref73_1333155_73_1333154_1333154.next_page=/wc/periodosPresidentes&periodo=4

Gran Enciclopèdia Catalana. *D'Ací d'allà*. Recuperat 16 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0051632.xml#.UqBzhcTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *El Borinot*. Recuperat 16 maig 2014, des de

<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0011424.xml#.UqBuosTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *El Poble Català*. Recuperat 16 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0051632.xml#.UqBzhcTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *Feminal*. Recuperat 27 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0026402.xml#.UqCZ4MTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *La Campana de Gràcia*. Recuperat 27 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0013905.xml#.UqCi88TuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *La Revista*. Recuperat 31 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0055093.xml#.UqDBH8TuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *La Veu de Catalunya*. Recuperat 31 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0070269.xml#.UqH28sTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *L'Esquella de la Torratxa*. Recuperat 27 gener 2014, des de <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0025044.xml#.UqH9XMTuKSo>

Gran Enciclopèdia Catalana. *Papitu*. Recuperat 27 gener 2014, des de

<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0048915.xml?s.q=Papitu#.UqIPesTuKSo>

Historia Electoral. Recuperat 15 maig 2014, des de <http://www.historiaelectoral.com>

Xtec. Recuperat 19 maig 2014, des de <http://www.xtec.cat/~malons22/personal/llegiu-me.htm>

Annex.

Criteris de la transcripció.

S'ha modernitzat l'ortografia, les conjugacions verbals (p. e. *diguent* per *dient*) l'ús de les majúscules i les minúscules i l'ús de la puntuació. S'han acceptat tots els mots recollits al *Diccionari català-valencià-balear* en la seva edició digital (<http://dcvb.iecat.net/>). Les paraules no recollides en aquest obra s'han transcrit en cursiva i s'han corregit les concordances de gènere i nombre.

L'ordre que hem seguit ha estat cronològic.

Índex (ordre alfabètic).

... Aquella botiga.	p. 228-229
Aniversaris.	p. 184-186
Aniversari de la mort de Mn. Joan M ^a Roqueta.	p. 247
Balada.	p. 224-225
Cançó fervent.	p. 146-148
Cròniques provincianes. Celebritats.	p. 232-233
D'aristocràcia.	p. 194-195
Carnestoltades.	p. 218-219
De la inútil ciència.	p. 196-198
De la pena de mort.	p. 183
De les gestes ultramuntanes.	p. 187-188
Dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols.	p. 169-171
Del triomf d'Apel·les Mestres.	p. 222-223
E. Fontbernat Verdaguer. Plana arrencada del llibre d'hores.	p. 217
El darrer titellaire.	p. 253-254
Els nacionalistes gironins.	p. 151
El violoncel de Mendelssohn	p. 264-265
Elogi de la paraula ritmada.	p. 212
En la llum violeta del paisatge...	p. 270
En Jaume Carner, diputat.	p. 175
En Pau Iglesias a Girona.	p. 176
Estrofes.	p. 206-207
Florinda.	p. 237-243
Gentilesa.	p. 252

Gentileses.	p. 210-211
Guerra Junqueiro.	p. 192-193
Girona ciutat feliç ...	p. 249-251
Girona literària.	p. 255-256
Hebdomadàries (28 agost 1910).	p. 157-168
Hebdomadàries (11 setembre 1910).	p. 172-174
Hebdomadàries (18 setembre 1910).	p. 180-182
Hebdomadàries (9 octubre 1910).	p. 189
L'Espanya pintoresca.	p. 213-214
La Columna de Foc.	p. 208-209
La nau ja sap la via.	p. 248
La tragèdia del mar.	p. 215-216
La veritat en les eleccions de Girona.	p. 244-246
Localisme (14 agost 1910).	p. 157-158
Localisme (21 agost 1910).	p. 159-162
Localisme (18 setembre 1910).	p. 177-179
Lletres de Girona.	p. 161-263
Llibres.	p. 159
Marta.	p. 202-205
Nerviosisme modern.	p. 154-156
Nostra acció.	p. 149-150
Noves veremes.	p. 190-191
Per l'art i per la fe	p. 268-269
Per l'or dels camps.	p. 234-236
Periodisme.	p. 199-201
Política madrilenya.	p. 152-153

Pròleg	p. 271-272
Provincialisme.	p. 226-227
Provinciana.	p. 162-165
Quaresma: I Setmana.	p. 220
Teodor Llorente.	p. 221
Una necròpolis Ibèrica?	p. 266-267
Vella cançó.	p. 230-231
Vidre antic.	p. 259-260
Xavier Monsalvatge.	p. 257-258

Cançó fervent⁴²⁸

I

Fent via amb tu, tots els camins són plans
blancs de sols i de cants i d'alegria...
Fent via amb tu, tots els espais són grams
rosats d'un *mirallatge* de poesia;
les roses se despullen al teu pas
amb la gran devoció de perfumar-te:
la calor de la vida du el compàs
de la cançó d'amor que ha d'encisar-te.
Tot ho emplenes de blavor de cel,
buiden tes mans l'aroma de la vida,
els ulls se t'obren al fervent anhel
de sentir-te enyorada i presentida
i tot el món, i tot el cel fervent
en l'harmonia d'una gran mirada,
com un ritme piadós, te van dient:
Estimada... Estimada... Estimada...

II

Jo em sento fort de caminar amb tu
pels camins de la joia indefinida,
pels bells camins on no ha passat ningú
sens dur al front l'estrella de la vida.
Me n'he sentit omnipotent i hermós,
ungit de la més forta juvenesa,
coronat de somriures i de flors
divinitzat d'amor i de bellesa
i en el silenci admiratiu, t'he dit
també, amb l'amor de la més gran mirada:

⁴²⁸ Palol, M. de. (19 març 1910). Cansó ferventa. *El Autonomista*, p. 2 i M. de P. (14 maig 1911). Cansó Ferventa. *Catalanitat*, p. 2.

«Jo et duc com un trofeu sobre el meu pit:

Estimada... Estimada... Estimada...»

III

Jo et duc al pit amb un hermós escut

i el teu cabell lliure i daurat és forta

bandera de triomfant joventut,

sobre una vida sensual i morta.

És cadena en ma vella voluntat,

és cadena de goig, en l'inefable

èxtasis de sentir-me dominat

per la carícia d'una mà impalpable.

¡Oh els teus cabells! Cançons

de maig, els ulls, cançons de maig fervents

i florides immenses de petons

sobre rutes de flors fosforescents!

¡Oh els teus cabells! Les roses crepusculars

caient-hi, hi duen tal desig de besos,

que les mans me tremolen per llençar-los

dels meus llavis oberts, porucs i encesos;

i el cel, i el món, color de cabells teus

senten els goigs d'una primera albada

i s'omplen vibrant dels besos meus.

Estimada... Estimada... Estimada...

IV

Fent via amb tu, tots els espais són grans

rosats d'un *mirallatge* de poesia:

fent via amb tu, tots els camins són plans

blancs de sol i de cants i d'alegria.

Camins florits, immensament florits

de l'alegria de guiar els teus passos.

Oh amor, com els voldria jo infinits

per passar-t'hi en el pàl·lids dels meus braços!

Passar eternament per camins clars
amb l'ànima serena i perfumada
alçat el front els cels crepusculars
i tota esperançada la mirada;
saber com els camps tots plens de tu
prenent-te per la idea de les coses
van estel·lant el nostre pas segur
d'una hora d'inquietuds, de cants, de roses...
I eterna en triomf amb la mateixa mort
l'ànima gran a tots els vents creada
escoltar el teu nom sense record...
Estimada... Estimada... Estimada...

Nostra acció⁴²⁹

Al venir avui a ocupar un lloc en la conversa dels que a Girona viuen una vida d'acció, o són força política constituïda, ens sembla com si des de molt temps ha se'ns havia concedit la paraula, i no havíem fet, encara, ús d'ella.

Tal vegada la nostra joventut inexperta no ho havia permès encara, més, cal declarar altament que no havia pas sigut ni apatia ni por lo que ens retenia.

Mes davant de tothom, dels amics i dels contraris, dels qui confiaven amb nosaltres i dels descreguts, aquell lloc buit ens acusava de quelcom, i per a refutar aquesta acusació, venim a l'estadi de la premsa.

Indiferents no ho hem sigut mai: hem viscut encoratjats per tots els venuts moderns. I l'ànima nostra, ben catalana, ha madurat assolellada de la llibertat més forta. Porucs tampoc, perquè tenim la convicció dels nostres ideals i la nostra joventut ens escuda. Aquesta joventut que ha sigut entusiasme sempre, avui se tradueix, se cristal·litza, millor dit: en acció i obra.

Fins ara podia trobar-se bé en el seu estudi formant el seu esperit en una separació -si voleu romàntica- de la multitud, seleccionant ideals, aixecant grans amors i covant, també, grans odis dintre la seva ànima; més avui que les lluites modernes han reclamat l'energia de tothom, puix se debat la mort o la vida en elles, és quan ha sentit l'hora de sortir al defora i parlar. Nosaltres sabem bé quin és el camí que ens ha de dur a la vida, camí de democràcia i de llibertat, i aquest és el que anem a emprendre. Tots els que trobem en ell, sigui quina vulgui la seva manera de pensar, sigui quin sigui l'ideal polític que convençudament defensin, seran companys de ruta i amb ells obrirem pas i desarem obstacles. Però nosaltres per aquest camí hi passem acoblats sota una bandera catalana, i el sant i senya d'encoratjament hem de donar-nos-el en llengua catalana també.

Ens sembla que amb els companys de camí ens avindrem bé, puix que tenim tots els mateixos odis; però tal vegada gosarem més que ells, en l'hora definitiva del triomf perquè portem un amor més: la nació nostra.

La bandera que ens acobla és ampla i tot el nostre anhel ha d'ésser que ella sigui la capdavantera dels que ara avancen, amb nosaltres. Fóra d'ella, així la nostra acció serà constant, i la nostra paraula serena i respectuosa.

⁴²⁹ La Redacció. (7 agost 1910). Nostra Acció. *Catalanitat*, p. 1. També recollit a: Fulcarà, M. (1976). *Girona i el Modernisme*. Girona: Instituto de Estudios Gerundenses, p. 145-147.

En el treball sovinteja en la labor periodística, en la qual hem de dissecar idees per a elaborar la puresa de la nostra, no estacionada sinó evolutiva. Sempre procurarem separar la personalitat dels que les sustentin: contra tota idea, errònia o contrària, usarem totes les nostres forces de destrucció, però sempre respectarem la persona que les sostingui, puix creiem noblement que tot personalisme és contraproductiu en l'obra revisora de justícia. I tal com respectarem voldrem que ens respecti.

Per això venim a la premsa ben definits i ben conscients de la nostra definició.

Som nacionalistes republicans.

Ens diríem solament catalanistes si no fos una necessitat imperiosa avui el decantar les simpaties a la intervenció en l'Estat constituïnt per defensar una sobirania popular i pura. I per sobre de tot si no reclaméssim les nostres forces en l'ordre social i en totes les derivacions del problema plantejat en aquell, les llibertats i els drets dels individus. Més així com sobreposem la Nació a l'Estat, també creiem en la transcendència més propera de la Ciutat sobre la Nació, perquè si reduïm les forces en un lloc les fem més enèrgiques i més segures. Així la nostra obra més directa serà per la ciutat.

Dret de ciutadà -intervenció- sigui quina vulgui la paraula, serà lo que exercirem nosaltres, des d'ara, en la política nostra, més per això cal recavar de tots vosaltres també, la cooperació i l'estímul.

No dubtarem que la trobarem, aquesta protecció que demanem de vosaltres, ciutadans de Girona i, aquella serà entusiasta i viva. I si així no fos, la nostra obra hauria fracassat, i no seria pas nostra tota la culpa.

Perquè avui ja no s'ha pas d'ésser doctrinari, no és pas una idea nova la que sustenta, ja no és catalanisme -iniciació- és Catalanitat -resum-. I l'apostolat de la idea que se sembla, pot seguir-se amb tossuderia un dia i un altre dia, sense oients ni deixebles, però un resum de forces accionant, intervenint en la constitució del poble, no pot ésser obra d'un esbart d'il·luminats solament sinó de tot el poble aclarit per aquelles idees.

Ara, a avançar. Podríem enumerar moltes promeses més, som dels que creiem amb les obres i aquestes, parlaran per nosaltres.

Els nacionalistes gironins⁴³⁰

La idea d'acoblar els elements catalanistes radicals en el Centre Nacionalista Republicà, ha tingut una franca i entusiasta acollida, essent ja, un nombre considerable d'adhesions les que ha rebut la comissió iniciadora.

A Girona, on tant difícil s'ha fet sempre la constitució de societats, modernament organitzades, com les moltes que hi ha fundades, no ja a Barcelona, sinó dintre de nostra "província" mateixa, com són les de Figueres, Sant Feliu i altres, -artístiques, polítiques o senzillament recreatives- el fet d'haver trobat ja, un nucli de joves entusiastes, que hagin fet seva la idea exposada, és una gran esperança, afalagadora; mes és indubtable que el portar-la a terme, representa travessar un seguit gros de dificultats que requereixen una constància gran i una ferma energia que per ells sols no sabem si lograríen tenir.

Elements hi ha no obstant a Girona, que descontents de la política activa dels "directors" d'aquesta Ciutat, estan retrets de tota cosa que a política transcendeix, i estem segurs que ells el dia que trobin garantia suficient, d'honradesa i de convicció, en els que emprenguin una idea nova, sortiran del seu retraïment per a apoiar-la i sumar-se amb les forces que es constitueixin.

Per això creiem que el constituir-se en Societat, els nacionalistes republicans, és una necessitat imperiosa, sobre de tot, per garantir els drets comunals, que com a ciutadans ens pertoca, i a tal objecte és de creure que serà prompte un fet la futura societat, i que ella tindrà una vida forta i esplèndida, per acumular-se, en ella, totes les forces disperses fins ara.

De tots els treballs encaminats a tal objecte, donarem compte a les planes de *Catalanitat* quin setmanari rebrà també totes les adhesions que s'enviïn, a fi de convocar, després, quan el nombre d'elles, considerable, auguri una definitiva fundació, a la reunió preliminar, de la quina pot sortir-ne ja el Centre Nacionalista Republicà de Girona.

⁴³⁰ (7 agost 1910). *Catalanitat*, p. 2.

Política madrilenya⁴³¹

Aquest any han començat tard les vacances de les Corts espanyoles havia tanta cosa a debatre! Afortunadament la vella política madrilenya, pot descansar plàcidament en les delícies de l'estiueig saborejant les llunyanes adhesions a la seva obra, argumentades en els diaris de "províncies", addictes, o el balanç del cicle parlamentari, en els diaris de l'oposició.

Ningú diria, tant refiats avui, que en les violències de la discussió al missatge, en la reforma al Concordat, en la revisió de setmanes tràgiques, en l'amenaça d'invasions d'expatriats, en la insinuació de futures lluites africanes, havien pogut tenir ells una hora de por, renovellant la seva imaginació de vells febreros amb èpoques de conspiracions i de barricades pels carrers de Madrid, de guerres civils en les muntanyes del nord, de pronunciaments cantonals i de nom del "Puente de Alcolea" i de carrer del Turc estava en totes les boques. Oh! Pensar tot això i haver-los pogut contemplar amb bata i babutxes, gronxant-se en el balancí, endormiscant-se sota les espirals de fum del tabac, com homes que res haguessin tingut de directors en la seva vida.

Al veure'ls així, hem de confessar que nosaltres, també, els que seguïem amb l'interès de quelcom greu i desconegut, els debats polítics, havíem sigut víctimes del nostre *meridionalisme*, que exagera amb les seves tonalitats de sol, totes les coses?

Aquell esperar una data, aniversari, en la qual podien repetir-se fets gravíssims ha passat, i amb ella la por de represàlies i de records dels fets; una mà barroera i sola no és pas qui per desmentir lo contrari.

Així en les redaccions dels periòdics madrilenys s'ha acabat el conspirar també.

La reforma del Concordat, que tragué als *antis* i els altres, a manifestar-se pels carrers de totes les ciutats d'Espanya amb amenaces de guerres civils i de violències populars, pot haver entrat a l'encasellat de les bones intencions i de les lletres mortes, a pesar de totes les ruptures amb el Vaticà que pugui haver-hi, i tot un problema viu i palpitant a resoldre.

Oh, és trista cosa! Mes nosaltres sabem bé on està la realitat i on cau el color de sol, del *meridionalisme*: per convèncer-nos dels homes no ens cal veure'ls vestits d'americana per les platges; també els coneixem amb l'esveltesa del frac, i amb *pose* tribunícia i de molt antic som contraris a tot parlamentarisme.

⁴³¹ X. P. (7 agost 1910). Política madrilenya. *Catalanitat*, p. 2.

I ells saben bé, també -i potser és lo únic que saben- que els descreguts de la seva política o de l'obra directorial que paternalment us *encuen* sobre el poble no deixen de treballar noblement en la fe de les seves idees, i hi ha encaixades de mans que es busquen, i promeses que no es formulen, però que es comprenen.

Nerviosisme modern⁴³²

El malestar, l'aplanament psíquic que ens aclapara les nostres energies en els dies grisos de les tempestats com si esperéssim i tinguéssim por a l'ensem, de la turmenta propera, s'ha deixat sentir, arreu, del gran esperit espanyol com una esgarrifança precursora. Un nerviosisme estrany sense orientació ni quasi bé definició, té commogut tot el poble, nerviosisme superficial, característic d'una raça anèmica, i les convulsions histèriques del malalt, si no són fortament alarmants, és cert que són altament aparatoses.

Han dit que eren manifestacions de renovellament i de vida. Potser sí! Mes jo crec que no són res més que rebrollaments de malures antigues.

Jo no sé si en el cos espanyol durarà encara la supersticiosa maledicció de la bruixeria que poder-ne llençar-li fa molt temps, els calvinistes o luterans de Flandes i d'Alemanya, o els heretges que des de les fogueres alçades en les places de Toledo o de Madrid llengotejaven amb gestes d'endimoniat a la religiosíssima figura de Felip II. Mes lo que si sabem tots, és que s'ha mantingut visionari el seu passat, que el duu com una adarga de pedra sobre el portal del seu bastísim palau en runes, i que, tota injecció de sèrum vital elaborat a l'Europa nova, que se li inocula, produeix necessàriament en ell crisis doloroses i trastorns fortíssims. Així podria deduir-se'n que és una repulsió de vida tota la seva actual vivesa.

El poble, a Espanya, és un cas malalt de tant respirar aires de cèla, taüt per dejunis, torturat per silicis, anorreat per supersticions, resignat pe relectures pietoses i creences; i en aquest cos malalt, tota invasió de vida ha de convulsar-lo: porta molts segles de lluites religioses, Espanya, i tota la seva història és una Santa Creuada aventurera i, avui, estacionada, viu encara pel record de la seva història.

Fins en ella arriben avui els anhels i les lluites modernes, ara no té pas les portes tancades a Europa, mes, és que la vida dels pobles moderns té una sola *faceta*? És que només hi ha un obstacle que s'oposi al *desarrollo* dels pobles?

A Espanya tal vegada sí, puix que és un sol problema el que el commou i el que l'interessa: el problema religiós. Aquest problema que és precisament de les races.

En tots els pobles forts, tot arreu on se santifica la llibertat i la vida; tots els pobles que han començat ells mateixos la seva història, i no tenen edat mitja que enyorar, han pres la religió en els seu verdader sentit catequista, com un fre en les passions individuals, com un anhel i un

⁴³² Palol, M. de. (14 agost 1910). Nerviosisme modern. *Catalanitat* p. 1.

encoratjament per a enaltir la vida i deixar de mirar amb horror la mort, més no pas com una acció política o com un règim de jerarquia: l'home, lliurement conscientment, se l'ha escollida, no li ha pas imposada un Estat: així ha esdevingut un creient i no un fanàtic. D'aquesta manera les nacions han viscut amb equilibri de totes les seves energies i tots els problemes s'han reduït sempre a solventar el benestar corporal, és a dir terrenal, dels seus súbdits, car ha regit sempre els seus destins amb el cervell i no amb el cor.

Malauradament, Espanya, sofreix aquesta supremacia de la sensibilitat sobre la seva força muscular deguda a l'èxtasi malsà de la seva vida contemplativa, i això malmena totes ses energies. Per l'interès d'Espanya el problema ètnic no existeix, com no existeix aquí el problema social, ni Malthus ni Hervé semblen haver passat per les nostres terres.

El gran problema de dretes i esquerres que en totes les reaccions té per base la qüestió social, aquí, entre nosaltres, té com a primordial objecte la qüestió religiosa, com és qüestió religiosa la defensa del règim actual o la definició de la República. I consti, ja no anomeno la defensa de la causa del Pretendent que aquest ja el té per lema, i a fe, bandera de la seva paraula. Com ha sigut qüestió religiosa la revolta de juliol de l'any darrer i les perturbacions *vizcaitarres* avui. I ho seran les que puguin venir durant molts anys encara i, tot això, totes aquestes convulsions neuròtiques tenen tant de femení com d'inútils.

Per què no se'n convenç la part viva del nostre poble d'aquests esforç inútil per coses d'ultratomba? Per què no creu que és precís esmerçar el seu vigor en quelcom més transcendental i més terreny i enterrar d'un vegada i per sempre tota la nostra història?

Aquí a Espanya, a l'Espanya de Goya i dels toros, és decorativa la corrua de mendicants a les portes de les esglésies o en els patis de les cases nobles, per això no ens commou veure desfilar pels camps en erm les caravanes d'emigrants que fugen de les fàbriques tancades, com no ens commouen ni els afusellaments ni les revoltes. En canvi és superstició i l'espanta un anatema. Per què no hi ha una reacció en contra? No hi és, no hi és!

Contra el fanatisme vell hi ha el fanatisme dels intolerants; contra la supremacia de les inútils, al nostre entendre i sense més transcendència ni farà que la que nosaltres hem volgut donar-li, hi ha la rebel·lió cega i obsessionada per un sol objecte irreal dels altres; i de les lluites, aparentment involucrades, apanes si hi ha el nom dels múltiples anhels humans a realitzar i a debatre.

Per què no plantegem bé les lluites, nosaltres que les sentim, i per què elles no són per coses dignes d'ésser debatudes?

Jo em pregunto: i bé, sí, cal preocupar-se del problema religiós, hem separat l'església de tota acció civil, i ara, què? Quin dret ha assolit l'obrer? Hem pogut reclamar la llibertat de totes les nostres idees?

Afortunadament a Catalunya no tenim grans romanticismes passats per encegar-nos. Aquesta lluita religiosa que també sofrim ens és encomanada i podríem ésser els conductors d'elles per la vella Espanya?

És un moment de vitalitat l'actual. Si el poble sabés avui desprendre's del nerviosisme religiós, viuria fortament, car està ple d'inquietuds que no sap definir però que es vol espolsar de sobre. Per què no vol mirar serenament les coses?...

Localisme⁴³³

Jo no he pogut comprendre jamai, admirant-me molt, com una ciutat eminentment catalana, com és Girona, culte per les seves manifestacions, morigerada per les seves costums, burocràtica pels estaments socials que la formen, reduïdíssima pels cens de població, hagin arrelat tant totes elles.

Bé és cert que el nombre d'adeptes que hagin pogut tenir cada una d'aquelles capelletes, és ben comptat i, que aquest nombre ha sigut quasi sempre capitanejat per caciquets sense malícia com és cert, també, que s'ha reduït la seva obra en encasellar un diputat, nomenar un alcalde de R. O., donar una credencial a l'amic, a subvencionar qualche periòdic, en pac als articles ditiràmics i a les alabances servils que hagi pogut escriure, mes el sol fet d'existir, el sol fet de poder posar telegrams d'adhesió al quefe del Consell de Ministres, s'hagi dit Sagasta antigament, o diguis Canalejas avui, en nom d'una ciutat a fi de conservar prestigi en tota la província, ja és prou per admirar-nos.

A Girona, lloc on precisament la política nacional dels partits tornants no ens fa cap falta, puix cap aranzel pot afavorir indústries que no tenim, ni cap govern ha de subvencionar-nos res, perquè no tenim res subvencionable, tota l'acció dels *nostres* polítics ha de reduir-se a resoldre en favor o en contra dels seu addictes, un petit expedient, caciquejar amb els acords dels ajuntaments rurals, i poca cosa més; així no es necessita gran talent, ni gran energia, i pot ésser quefe de la Junta Local qualsevol botiguer, com pot ésser, també, director del seu orgue oficial qualsevol oficinista i públic per la seva oratòria els parroquians de qualsevol cafè.

Tot això aniria bé, totes aquestes coses serien perdonables, no obstant, si es limitessin a ésser purament decoratives, és a dir, si els polítics directors se creguessin sobradament recompensats amb una credencial de diputat provincial, o de concejal, segons la seva ambició o la seva importància; mes desgraciadament no ha pas sigut així, i en mig d'aquests polítics de poble i d'oradors de rerabotiga, pot haver-hi gent qui necessita fer coure l'olla, i es fa feudal d'ajuntaments, o agent de negocis amb poc escrupolosos honoraris, o senzillament comissionista de serveis i de nòmines.

Tot és perdonable, si no cau en perjudici de tercer; en les ciutats petites fer política té la seva obra més directa en això precisament; per això l'odiem nosaltres i ens són altament repugnables els seus directors; per això creiem que cal no ja destruir-la, que es destruirà ella sola, quan se faci el buit entorn les seves manifestacions, sinó anul·lar-la amb la indiferència, i

⁴³³ X. P. (14 agost 1910). Localisme. *Catalanitat*, p. 2.

això es lograrà quan no se'ls consulti als polítics locals, quan no se'ls consideri per res, quan el públic els hi negui talent i no els hi doni bel·ligerància.

Veus aquí com podria anunciar-se la qüestió del benestar de les ciutats, és únicament un problema de filosofia, això és que els ciutadans tinguin la confiança de si mateixos.

Llibres⁴³⁴

El notable poeta i Mestre en Gai Saber, D. Joan Mª Guasch acaba de publicar un volum de poesies que titula *Pirinenques*.

Entre els poetes catalans és en Guasch el més enamorat i el més fidel intèrpret de les nostres muntanyes, ànima, ja, del seu primer llibre *Juventut*, per això resulta molt simpàtica la seva obra i per això li augurem un bon èxit editorial.

Quan haurem llegit l'obra del senyor Guasch, procurarem comentar-la des d'aquestes columnes.

Així mateix, la Biblioteca Domènech ha posat ja al venda la novel·la dels nostre amic P. Bertrana *Ernestina*, quina traducció castellana està pulcrament feta per l'eximi periodista en Marius Aguilar. Pensem parlar-ne.

⁴³⁴ L. (14 agost 1910). Llibres. *Catalanitat*, p. 3.

Localisme⁴³⁵

Dèiem en el nombre passat, parlant de localisme i fent política retrospectiva, que el benestar de les poblacions rurals és solament un problema de filosofia, això és que els individus tinguin la confiança de si mateixos.

Això a molts pot semblar una afirmació gratuïta, mes, si ens aturem a meditar el per què i el com viuen aquells petits cacics, i quina és la seva missió entre els seu conciutadans, veurem ben clar l'enunciat a resoldre.

Generalment, a les capitals importants, l'home polític respon, en el seu principi, a la paraula "ciutat", així és quasi sempre, sinó un autòcrata un gran actiu, i el veiem, simultàniament, en la direcció de grans empreses particulars, banques, mines, fàbriques, importacions, contractes, etc. i en tribuna del Parlament o Diputacions o Ajuntament, quan menys en les redaccions de la premsa; és maquiavèl·lic i jesuïta; fa mal per l'egoisme de què triomfi la seva obra, costi lo que costi. I intervé en la política, precisament perquè li és necessari pels seus fins particulars. Així, contra l'acció nefasta d'aquests homes, calia interposar l'esforç de tota la Ciutat, i a voltes en la desesperació de l'esforç una mà homicida i anònima els parava.

Avui que la voluntat del poble s'ha fet sentir; avui que la cultura priva ja la supremacia del mediocre i, que el valor de l'home posa un vot sobre tota intervenció política; avui que ell és apte per regir-se i que sap, també, la part que li correspon a les empreses, en el treball ha deixat de prestar l'api inconscient que havia fins ara donat al cacic, i fer ús d'elles, i l'antic cacic s'ha esforçat o s'ha eliminat, perdurant únicament el fi, ben humà, de la seva obra, aquella empresa, aquella banca, aquella fàbrica... Mes, aquí, entre nosaltres en les capitals petites i oblidades, en les viles i poblacions més o menys industrioses, el cacic ha sigut, no un home que ha obrat -en una o altra forma- pel seu saber i pel seu valer, no un home que ha fet de la política un medi per a arribar a un fi, personal, gran ciutadà, sinó un agent, de la societat política, que havien edificat, allí dalt, en la Ciutat, els altres. Ha sigut un agent de negoci llest, actiu, amb poca innocència i més poc escrúpol, encara que li han donat caselles per a omplir, o fulles per a femar, i ha fet una cosa i altra sense el ple coneixement del que feia.

Ha sigut un lacai representatiu, que a canvi d'amistats influents, ha fet respectar entre els seus conciutadans la lloreda que portava.

⁴³⁵ X. P. (21 agost 1910). Localisme. *Catalanitat*, p. 3.

Mes, així com tingué facultats per a ben assimilar-se les idees que els seus quefes tenien, com a reclam de la seva doctrina, així també, el continu maneig de les lleis, la constat intervenció amb les oficines de l'Estat, li donà certs coneixements, i per lo tant certs avantatges sobre tots els qui tenint una gran confiança en les seves bones obres han oblidat les lleis, i saben els tràmits que ha de seguir una justa petició que facin, o una qüestió que els Tribunals hagin de dirimir.

Els homes, com més servils més temerosos són, i així, tothom en l'hora que ha vingut a interrompre la seva laboriositat quotidiana, qualsevol dels mil embolics que les nostres lleis estenen en les nostres coses, ha tingut una espurna de feblesa que li ha pogut qualificar d'esperança i han anat a trucar a les portes d'aquests homes "representatius" per que intervinguessin o els aconsellessin. A canvi d'aquest servei, què podien demanar els altres? Un vot? És això tant poca cosa!

I realment el servei se donava: més el vot també, i el vot era un nombre més en la casella, una afirmació de vida més, un nou edicte nominal, i en pac de tots aquests vots, obtenir com a comprovant una concessió d'un camí veïnal, amb què fer gala de la seva alta influència i generositat.

Mes, al trencar, el poble, el lligam d'aquests agents amb els seus superiors immediats, fent que desapareguessin aquests petits cacics, redossats en les capitals de província, o en els pobles amb més o menys pretensions, han quedat reduïts a una ínfima i vergonyant cosa, tal com un dependent qui planta una petita botigueta quan la *quiebra*, amb saldos del magatzem de l'amo.

La seva política no ha passat del nivell de la que sol fer el Secretari de qualsevol ajuntament rural, i pel mateix nivell la seva influència, però encara perdura en el poble la idea de què grat sia en ells tenen pont a la riera, de què ells han fet que tinguessin carretera fins al poble veí de que ells i ningú més han pogut lograr que els hi condonessin multes, de què paguessin els *atrasos* del mestre. Com si totes aquestes coses no fossin necessitats de la població, i com si el Govern centralista -un Govern, per ells, quasi mitològic- no tingués obligació de donar-los-hi!

Oh, aquesta resignació per respecte a l'antiga tradició, diu molt poc en favor del poble! És que ell, no està convençut que rere la porta que va trucar, damunt favoritisme, hi ha un agònic per asfíxia i a l'obrir la porta li dóna una alenada d'aire que li allargarà encara un instant més, la vida?

I no solament això. Fins per dignitat l'home no ha d'anar mai a cercar recomanacions per coses justes. Elles triomfen per si soles. I si per sobre de tot predominés la injustícia, ella mateixa es porta l'anatema.

Per això, dèiem, és cultura i energia lo únic que ens cal avui per desfer-nos d'una vegada i per sempre, d'aquest resta de caciquisme, que és com l'últim paràsit del poble malalt, fins ara, de la ignorància i de l'abúlia.

Provinciana⁴³⁶

Totes les coses, en la vella plaça de la meva ciutat, viuen amb romanticisme. L'altíssima i visionària torre de la Catedral, amb el seu rellotge fosforescent com un ull de ciclop, la plaça buida i anorreada -ruïna de cementiri abandonat- reverberant de sol, ressonant de silenci que imposen les lloses dels sepulcres d'abats, i bisbes, i cavallers, qui resten, esculpint llurs adargues amb colors de gris sobre l'herba, o cantant amb psalms de bàrbar ritual i amb lletres indesxifrables, les lloes de les vides exemplars i enlairades.

En visió d'aquellarre, sobre una orla de nit abismal, jo he vist l'Església com un arcàngel apocalíptic, colós, aplanat per un míser de segles.

Passa provinciana -qui es fa estimar pel benestar- és ella. Al mig hi ha una cisterna on s'hi paren els coloms blancs o entorn la qual juguen els escolanets del cor, estridents de crits i de color, amb sos pellissos i roquets escarlata. Al fons el Palau Bisbal, amb la mateixa pàtina i el mateix color de sol que l'altíssima paret del campanar o les llosses de la plaça; a baix escales tortuoses i carrers estrets, monacals, entre els quals per les cimes d'una paret surt la copa verdíssima d'un llorer o l'estrany minaret d'un convent, amb sos panells simbòlics de gall anunciador o de fletxa retallada.

En la pau de les teulades roges, o dels finestrals gòtics, hi nien les orenetes. I més alts que elles, en el cimbori del campanar, o en el blau immens, les parelles d'esparvers se persegueixen *enzelats* immòbils d'ales.

A l'amorositat del sol de primavera, en la pau de la tarda, d'un a un, lentament, els canonges i beneficiats, creuen la plaça internant-se per l'ample portalada d'apòstols somnolents en la Catedral d'on ressona a intervals, reposat i monòton, un cant pla d'una primitiva litúrgia o els sons de l'orgue, queixosa, imponent, fundament humana, qui porta als cors no sé quina sana emoció i dolcesa.

Diminuts, sota el groc de la paret, un captaire brut, pollós assentat damunt els seus parracs, psalmeja una pidolació amb una *cantinella* peresosa, allargant la mà vers el reverent qui passa; encara a les portes de l'església, repeteix la mateixa pidolació, amb igual to, una vella arraulida sota la seva filosa, que esgrana el rosari tot fent rodar el fons, com una supervivent de centúries llegendàries.

⁴³⁶ Palol, M. de. (28 agost 1910). Provinciana. *Catalanitat*, p. 2.

Cauen hores sobre la ciutat.

Oh la sonoritat de les campanes de les hores en aquella plaça silenciosa. Ressonen infinitament, com si les escoltessin que s'allunyen, poc a poc, reverendes per les mil escales tortuoses dels carrers veïns, lluny, lluny, fins allà baix, a la ciutat nova remorosa i es perden.

Se senten com se forgen, allí, les hores. Una inquietud precursora les anuncia, com d'una petita campaneta primer, com una queixa de rodatge invisible, després, que pena, que es cargola, que es romp, en fi, en aquell so definitiu i profund: nang, nang!

Pels captaires de la porta de l'església, pels escolanets argent vius, pels esparvers i orenetes, les hores esdevenen com els espantalls sobre les garberes de mill per les volades de pardals. Les hores solament espanten a les aus de pas afamades de silenci!...

Hi ha convents veïns que tenen campanetes atiplades per a contestar amb veu de disciplina a les hores i, quan sonen hores assenyalades (les dotze, les quatre) ara una, clara com cristall, ara altra penetrant, metàl·lica, i altres, i altres diferents, diverses, les campanes veïnes se donen un *sant-i-senya* de disciplinada laboriositat exquisida...

Dotze hores!

Davant la graonada, sota una Verge, dos brocs de font omplen una ampla piscina; uns llatzerosos amb l'aigua aquella renten els seus mals; després apropant els llavis al raig qui brolla, sentint la dolcesa de l'aigua sobre el pit, beuen llargament...

Passen les col·legiales i se'ls miren. Al carrer, el sol projecta ratlles violentes.

Davant meu, corrents, brandant, l'un estintolat en una crossa, han passat dos petits pillets; han travessat la plaça de la Catedral cap al Palau Bisbal. Jo els he vist desaparèixer portats per l'esbojarrament d'una idea.

– Sí, sí, espera't, deia un.

– Ara passarà, deia l'altre...

Els he seguit intrigat. Els he sobtat, enfilat l'un en la tanca del jardí del palau en el que hi havia un floriment meravellós de roses. L'esguerrat des de baix, collia les flors que l'altre més petit li trencava. Vaig veure com aquell li feia esqueneta al de la paret i, com tornaven a

desaparèixer tots dos cap a la plaça, amb la seva càrrega de flors: branques senceres de rosers!...

S'abocaren a la barana de la plaça pel carreró. De baix passaven ara una, ara altra, soles o amb les serventes, les col·legiales.

– Ara, ara!

Va sortir una nena amb una velleta. Era hermosa, alta, d'una divina pal·lidesa, somrient claror dins son vestit del dol; passava aristocràticament exquisida...

– Ara, ara!

...I els dos pillets li abocaren al damunt, la corona de les seves roses furtades, amagant-se tot seguit vergonyosos...

Ella alçà el cap i no els veié. La vella li collia una flor com si volgués dir-li: les han tirades per tu...

Somrigué la nena, degué pensar en l'estudiant romàntic, l'adolescent enamorat, que estimaria...

El pillet de la crossa, preguntà al company, tot il·luminat...

– Les ha collides...

...I les seves mans sagnaven de les espines per l'inútil sacrifici de les roses...

Hebdomadàries⁴³⁷

Senyors hi ha coses que només es poden prendre de broma. Nosaltres al fundar el nostre setmanari, prou crèiem que tot calia ésser tractat i discutit sèriament en el terreny de les idees. Infeliços de nosaltres! Prou tindrem les planes buides sempre. Sobretot si havíem de parlar de l'Ajuntament de Girona. És la cosa més jocosa que podeu pensar-vos.

En les prop passades eleccions, pressentint això, alguns elements vàrem presentar a candidat a concejal a un popular entusiasta fraternal, (entusiasta pels projectes que donà en la seva proclama, molts dels quals, l'Ajuntament actual, si va per aquest camí, posarà en pràctica) considerant que seria el més sèrio i el més entenimentat de la colla. Varem fer topinada per a que no sortís! Així estem ara?

Si ell hi hagués sigut, fos de la minoria volgués, tenim la seguretat de què no hauria firmat el projecte d'emprèstit d'un milió de pessetes, per trobar-hi a faltar *picandó*.

Com no hauria deixat fer aquell sortidor de crocant, aquella mena de pessebre aquàtic, de suro pedigrí, que té la culpa de tot.

Com que ja sembla que som una gran ciutat, hem de fer com els grans! Emprèstits!

Perquè diguin: és sèrio creure que l'Ajuntament d'avui pot comprometre per quaranta anys l'Erari Municipal?

Un amable company Bages -ciutat de Manresa- es queixava de què redactessin en castellà els programes de festes d'aquella ciutat i sobre això feia unes observacions justíssimes. Aquí, la premsa sol "dissant" regionalista, està escrita en castellà... Per ésser la llengua oficial i cal confessar que així surt ella: i dóna la coincidència de què els republicans autonomistes fan lo mateix, com els carlins. En antipatriotisme coincideixen tots els partits polítics.

És lo que també diuen: "Com que és la llengua oficial!"

Com si no fos oficial la monarquia i ells no fossin republicans, federals, carlins, etc.

Com si no fos oficial la religió catòlica, i alguns d'ells en defensessin la llibertat de cultes!

Ens diran que és que no saben escriure el català?

⁴³⁷ (28 agost 1910). Abdomedaies. *Catalanitat*, p. 2-3.

Lo que no saben escriure el castellà... I perdonin.

Hi ha dues classes de *meriendas*: la fraternal i la revolucionària. La que té per objecte divertir-se als acords de la Marsellesa i la que es proposa tornar-se ronc amb la marxa de Carles i el *Ruge del infierno*. Totes dues classes de *meriendas* són protestatives ans que tot, i totes dues tenen el bon encert, els seus organitzadors, de celebrar-les, a la muntanya, lluny de la ciutat, allà on puguin cridar més fort i fer més xerinola, sense que ningú se n'enteri.

Avui els carlins van a fer broma a les fonts de no sé quina ermita. Diu que aquests aplecs són generals, i quasi s'assegura que don Jaume, amb l'espasa nova, vindrà per a passar revista a les forces amb què podria comptar per una propera campanya, cas que en Canalejas enviés definitivament el clero espanyol a... Roma. Nosaltres amb tot i els escarafalls que han fet, ni ens en haguérem adonat, a no haver sigut d'unes fulles, plenes de romanticisme passional, d'elocucions patriotes, d'admiratius i visques, però tant faltades, ai! de sentit comú, com de bon gust, i com d'ortografia, que diumenge repartien pels passeig sortint de missa de dotze, i que s'han vingut escampant tota la setmana a la porta de l'església a les devotes que anaven a les quaranta hores. És lo que ells es deuen haver pensat: "mentre, allí dalt, l'element mascle conspiri, les dones podran arreglar l'arròs i a l'hora de fer broma, tindrem un element més".

I per a començar, tota la fulla a més d'ésser plena de coratge, és plena de xistos *psicalíptics*.

La notícia de les possibilitats de què la pesta es pugui passejar per nostres comarques, té alarmat el Govern. Aquest, tramet ordres sèries a sos subordinats per a evitar el contagi. I el nostre alcalde redreça el seu front, mostra son talent i dicta un *Bando*.

Ja ha resolt el conflicte: fent pagar multes als veïns ja li sembla que resistirà la malura de la pesta. I si no passa el carro, on tiraran les escombraries els veïns?

No hi fa res: que paguin la multa i que la pesta es quedi a cada casa... Magnífic!

Escolti: costaria gaires diners, desinfectar clavegueres, fer inspeccions, i preparar-se per a evitar el contagi i per a resistir el primer símptoma?

Costés lo que volgués, no li sembla millor emplear els diners d'aquesta manera, que no pas amb xeflis, recepcions i *bellugadaries*? Al menys la higiene en sortirà beneficiada.

– Que ja fa falta.

Ja tenim un sortidor a la Devesa. Ben vingut sia. Ara ens hi arreglaran un monument a Diana. Molt bé. Després ens hi volen fer una font. Bravo!

I ja es parla de que, acabant, hi posaran una *pajadera*. Recuiro!

Se podria saber quin dia faran una tallada d'arbres?

Dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols⁴³⁸

Per “El Programa”

No era el meu propòsit intervenir en l'odiós afer dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols, celebrats en primer del més passat; afer que ha vingut mantenint algú, com si necessités una popularitat, i la volgués obtenir sigui com sigui: i que no ha passat d'ésser converses de compares i comares.

És enutjós per a mi l'ocupar-me'n, més des de *El Programa* d'aquella població, se me convida, i pesi a mi, he de fer-ho.

Jo he aclarit, no obstant, que serà la primera i darrera vegada de parlar-ne; que altres coses més transcendents reclamen la meva atenció; i que, si he deixat passar sense protesta (com a mostra de més cultura i superioritat que els meus enemics) tots els insults que a baixa veu, rastrement, se m'ha vingut llençant, no m'han de fer torbar, en el meu camí, els que ara novament pugin donar-me.

Jo he tingut sempre el front alt, i ell ha fet que sobreposant-me al meu caràcter contemporitzador, hagués tret, en aquest afer, una energia i una voluntat que m'admira, energia que va imposar la raó, i la veritat, reconegudes pel promovedor senyor Viver, en el dia de la festa i en casa de la Reina dels Jocs Florals senyoreta Rosa Batet, quan vingué a donar-me satisfaccions, que jo no creia necessàries, en el sentit de que “estava obcecat en el curs de la qüestió, i reconeixia el meu dret indiscutible”, “així com en nom seu i de la Junta” saludà a la Reina i li demanà mil perdons per lo que s'havia conspirat contra seu.

Jo creia que amb les paraules aquelles, i celebrada la festa, ja no hi havia motiu de recomençar l'afer, quan més amb la palesa confessió dels meus contraris; més avui me trobo en que s'han donat a la premsa, en forma d'articles, totes les *enraonaduries* del carrer, escrites per indocumentats les unes, i per energúmens les altres, i per això, finalment vaig a historiar l'assumpte.

Mes ans que tot, he de protestar enèrgicament de què s'hagi fet qüestió política del fet; he de protestar de que -precisament per un poeta- s'hagi arrossegat la poesia entre els comentaris de la plaça pública, i de què de tota una joventut, que jo crec culta, no n'hi hagi sortit

⁴³⁸ Palol, M. de. (11 setembre 1910). Dels Jocs Florals de Sant Feliu de Guíxols. *Catalanitat*, p. 3.

una sola veu que hagi trencat llances en pro de la bellesa, defensant a una senyoreta que se l'ha ultratjada per les idees polítiques que pugui tenir el seu pare.

El senyor Viver -poeta i capellà -antigentil i superb- amic meu, m'acumula dades, provant de reivindicar-se en aquell fet, -primer a la Història de Sant Feliu- i com que no ha d'haver cap polèmica, lo present, ja que la veritat va triomfar en el seu dia, vaig, només a aportar els meus. Si necessita rebut de lo que dic, senyor Viver, disposi.

El dia de publicar-se el veredict, trobo al senyor Viver a casa meva, amb la nova que se m'ha donat la Flor Natural a la poesia *Jo pecador...* Venia (no sé amb quina representació) a veure si aniria a la festa. No vaig sospitar res de la seva visita del senyor Viver, més donant preferència als senyors de Sant Feliu, vaig preguntar-los-hi si havien indicat, ja, cap senyoreta, per a reina, cosa que va negar el senyor Viver, afegint, que "fins veuria, ell amb bons ulls que fos gironina o barcelonina". Al despedir-nos, no obstant, vaig dir-li, que es veiés amb el meu bon amic senyor Albert del Jurat, i si ells creien que hi havia una senyoreta que reunís les condicions de reina, que me la indiquessin, car estava a les seves ordres, per a "jo anomenar-la" per a millor lluïment de la festa.

El senyor Viver va contestar-me que la seva condició de capellà no li permetia ficar-se amb aquests petits detalls, i que serien els meus amics els qui ho mirarien.

A Sant Feliu, no tenia altre amic en els Jocs Florals, que el senyor Albert (he de fer aquest aclariment perquè va durar uns dies que tots els joves d'allí... "eren amics meus") i el senyor Viver no avistant-se amb ell per a complir el meu encàrrec, era de suposar que refermava les seves paraules "de que no intervindria per res amb el nomenament de la reina"; i consegüent jo a la senyoreta Rosa Batet, vaig escriure al secretari del Jurat preguntant-li que junt amb el senyor Albert anessin en nom meu a demanar-la. I això passà el dijous, 21 juliol.

Si mossèn Viver no hagués vist, ran de terra, que el cognom Batet era una placa de simpatia pel públic avesat, no hauria fet res en contra; mes llavors, amb una excitació d'histèric, alçà la creuada contra aquest cognom i comprometé a una senyoreta, oferint-li -sens com va ni com consta- el nomenament de Regina. I d'aquest moment no va pas donar-me'n compte a mi. Ell, mossèn Viver, brandia per enlluernar als prosèlits, el nom meu: tant li feia que jo fos blanc dels insults, mentre la meva amistat no se li tornés *rebeldia*: i el dia que a casa del senyor Bertrana, li vaig demanar comptes de les veus volants, que per Sant Feliu corrien, sobre les dues reines: argumentant i escudant-se, digué "que la carta meva l'havia rebuda tard (cosa falsa) i que ell tampoc m'havia dat cap nom de reina, perquè... no en sabia res, puix havien sigut els

amics d'ell els que obraven" però que no dubtava que la cosa no tenia transcendència. Donant-me, jo per satisfet de les explicacions que em donà el senyor Viver varen venir els dos a resoldre el "conflicte", dient que "ell veuria als meus amics, que els hi faria veure la raó, i que la reina seria la senyoreta Rosa Batet, com li pertocava" -això era dilluns, 25 de juliol-, i l'endemà a Santa Cristina dia que va visitar-se a l'altre senyoreta, o sigui quatre dies més tard del nomenament de la senyoreta Batet, mes, que a fi, de contestar els diaris contraris a ell, si un dia l'atacaven, jo li prometés defensar-lo. Amb aquest fi, donant prova de la meva amistat, vaig escriure-li la carta que obra en el seu poder, i que ve a dir "que sentia el retràs d'una carta, hagués donat lloc a una mala interpretació, i fent que insinuessin, ells, a una senyoreta si volia prescindir la festa; i demanava que m'excusessin davant aquesta senyoreta (que ella si té talent ja es faria càrrec de la cosa), i que donés mercès als amics pel seu interès: però la reina -com li deia en la carta- és la senyoreta Batet.

Aquesta carta, com se veu, complimentosa, donava fi a tot.

Mes a l'ésser a Sant Feliu, se repensà mossèn Viver, i m'escriu: "És impossible una avinentesa" qual informalitat donà lloc a què respongués indicant-li, "que jo, de paraula, no només ne tenia una; que l'havia donada a la senyoreta Rosa Batet i ella, o ningú més havia de ser la Reina".

Deixant apart formalisme que s'han passat per alt, i faltes d'atenció i d'amistat, jo he callat sempre, fent cas omís de l'insult i de la difamació que se m'ha llençat en veu baixa: perquè pensava que el senyor Viver propagaria la veritat i a la fi se'm faria justícia sense jo demanar-la; mes sembla que per part d'aquest senyor, dura encara la rancúnia política, i allà on se fica, no hi ha possible arreglo.

Sort que la ciutat de Sant Feliu donà la nota sensata, el dia de la festa aplaudint a la reina senyoreta Batet, i aquell aplauso va ésser la més forta protesta contra els mistificadors de l'art, i els antipatriotes.

Hebdomadàries⁴³⁹

A propòsit de la llei de cessió de muralles, recordem una anècdota deliciosa.

En una taula del cafè, un conseller de llavors, individu de la comissió que anà a Madrid a gestionar la cessió, se ventava del triomf (!) obtingut, i discutien els diferents articles de la llei que en aquella data els diaris publicaven, en un sentit de *júbilo*, que esparverava.

En això un dels tertulians digué, tot emocionat:

Fixeu-vos què diu aquest article: “Les anteriors cessions seran a canvi de... Tal cosa i tal altra, i sense aquesta condició l’Ajuntament no pot posicionar-me res...”

A lo que va contestar-li l’exconseller de referència amb una veu deliciosament maliciosa:

“Aquesta condició rai, ja els hi estafarem!...”

En aquell senyor, que no el tornem a tenir en el Consistori: li va venir d’un vot.

Ens hauria agradat veure’l, avui, estafant al ram de Guerra la clàusula de referència.

A Girona tot ho fem a l’engròs. La «Cámara de Comercio de Gerona» picada d’amor propi al dir-li l’Ajuntament que no hi hauria festes per les Fires, reuneix als seus socis en Assemblea general... i salva la *honrilla*.

Veus aquí que amb una generositat inqualificable, se’n va a l’Ajuntament i li diu:

“Té, no pateixis, aquí tens *sis-centes pessetes*; diverteix-nos.”

Ja es necessita abnegació dels senyors de la *Cámara* per a desprendre’s de sis-centes pessetes.

Després de molt llarga discussió (l’hi portàvem tant *cariño!*), el Consistori ha resolt, abandonar, per ara, l’emprèstit d’un milió de pessetes que tenia en cartera.

La raó més poderosa que han trobat ha sigut la de què amb administradors com els actuals no hi ha cap home de seny que deixi *una* pesseta a Girona.

⁴³⁹ (11 setembre 1910). Hebdomadaries. *Catalanitat*, p. 3.

Serà un altre dia!...

En la present setmana s'ha reunit la Diputació Provincial, havent tractat i resolt una pila d'assumptes, dels quals n'ha donat compte la premsa diària, i que amb tot i ésser interessants i nombrosos, no han tingut ocupats als Diputats, no només que una hora a la tarda.

L'hora necessària per a que possessin la firma els que saben escriure.

Algú es queixava del monument de Sant Agustí, veritat? Doncs, ara, ja es cosa feta de què n'alçaran un altre per les dones de Santa Bàrbara.

Tenim l'esperança, no obstant, de que el projecte serà degut a l'arquitecte municipal i això ja és una garantia de què es desplomi de seguida.

És deliciosa una sessió d'Ajuntament, en el nostre poble. Sobretot per l'oratòria florida dels senyors Consellers.

N'hi ha que coincideixen en què són uns Castelars *quecos*; no baden boca que no repeteixin sis vegades la paraula.

A nosaltres lo que més ens entusiasme, és el *gracejo* castellà que tenen tots; no sembla, sinó, que els hi donin lliçons de gramàtica un municipal vell.

Creuríem que ho fan expressament perquè el públic no els entengui.

Si això continuaensem enviar al taquígraf a les sessions, per a poder publicar els discursos "enteros y pronunciados".

S'ha publicat a Girona, el primer número d'un periòdic quinzenal d'acció catòlica, titulat *El Criteri* i que ve a ésser una antítesi del seu rètol. Ortogràficament és un model; de sintaxis, una esperança; i de sentit comú, ai! Pobres elements catòlics!

Vegi's aquest deliciosíssim retall:

“La pútrida mercaderia, l’han passades als enemics amb expressos i nosaltres a la sant veritat la duem en vagons esgavellats de càrrega sinó en carreta per a més vergonya...”

Com se veu, tot és a la major pena de Déu.

En Jaume Carner, diputat⁴⁴⁰

Un esplèndid triomf ha coronat la lluita electoral, en el districte del Vendrell a favor del prestigiós nacionalista republicà, don Jaume Carner.

Molt ha costat, aquesta victòria, obtenir-la. També la satisfacció, quan obtinguda, és més gran. S'ha rendit un altre districte de la representació conservadora i centralista que semblava acaparar-lo, per reintegrar-lo a la política enèrgicament lliberal i catalana. Així va consolidant-se el treball actiu, propagador, de les nostres idees; són ja forces els districtes que voten, conscientment, als mateixos ideals, fent augurar la desaparició de petites capelletes polítiques, de grans caciquismes i de personalitats, a compàs del ressorgiment de la nostra potencialitat nacional i democràtica.

L'actuació política del Sr. Carner com a diputat, farà que jamai més el districte del Vendrell vulgui doblegar-se que el representi una nul·lilitat legisladora, i un home sense sentit moral.

⁴⁴⁰ (11 setembre 1910). En Jaume Carner, diputat. *Catalanitat*, p. 3.

En Pau Iglesias a Girona⁴⁴¹

Des de dijous se troba entre nosaltres el líder del socialisme espanyol i diputat a Corts per Madrid, Don Pau Iglesias al qual hem tingut l'honor de saludar.

Divendres donà una conferència en el local de la Dependència Mercantil, entre un públic bastant nombrós i ben disposat a les idees socials, que com apòstol infatigable va sembrant arreu de les seves excursions.

Dissabte, a les deu de la nit, dóna una altra conferència societària en el Centre d'Unió Republicana.

Avui, a les tres de la tarda, en el Teatre Principal, parlarà al públic gironí en un míting grandíós, en el que confiem veure-hi un ple a vessar, per a tributar un aplauso al gran orador i home recte, en Pau Iglesias.

Esperem que fructificarà prompte la seva noble tasca.

⁴⁴¹ (11 setembre 1910). En Pau Iglesias a Girona. *Catalanitat*, p. 3.

Localisme⁴⁴²

Aquest article fou retirat del número passat per excés d'originals. Posteriorment "Ciudadanía" ha expressat en un article algunes de les idees en el mateix anotades. Com que no s'ha de recercar l'originalitat en les idees, sinó la veritat, no hem cregut convenient retirar-lo. - Nota de la redacció.

La desorganització complerta que sofreix avui la marxa de l'administració local té una causant lògica que fins el coneixement més obtús la presentia.

Consecutivament, un any rere altre any, s'ha vingut portant al Consistori, persones que no han pogut estar a l'altura dels aconteixements; desconexedors en absolut de lo que és una ciutat i de la transcendència de les seves bones o males gestions en els assumptes municipals dels quals no n'han sabut veure més que lo aparatós, que és lo superficial.

Ni una sola vegada, no han sigut els consellers escollits per la seva significació en l'estament social en què viuen, o pel seu millor saber, sinó que pel contrari, han sigut o nul·litats inflades d'autoadmiració o gent a lloguer que ha dut al Municipi una o altra Empresa per a garantia d'interessos particulars, o com a intermediari entre un i altre en determinats negocis; així sempre s'ha trobat amb gent sense orientació administrativa o, pel contrari, amb un sol fi preconcebut i particularista; dues coses a un sol resultat, ja que sempre els primers han esdevingut uns ajudants inconscients dels altres.

Per a arribar al lloc somniat, s'ha fet necessària la capta de vots i aquesta s'ha lograt sempre amb promeses de compensacions i amb mires al favoritisme, i baix aquest fi, tota cosa que ha degut perjudicar a un o altre dels electors s'ha deixat de fer, com també s'ha respectat el veto de la persona influent.

L'única tasca que ha vingut fent en el Municipi ha estat lo purament necessari, lo quotidià; tot allò que es veia passant pel carrer, en lo urbà, o lo que la llei senyalava en lo administratiu; més tot sense coneixement de causa, fiant-se de l'opinió pública, aquells qui volien l'aplauso de la multitud, per a ésser ajudats de tal o qual partit, o de la conveniència acomodaticia els altres.

Tota iniciativa, allí dintre, s'ha perdut: i ens hem degut d'admirar al veure, més tard, defensada la idea pels mateixos que llavors la combatien.

⁴⁴² X. P. (18 setembre 1910). *Catalanitat*, p. 2.

Les imposicions foranes, sempre han sigut lleis allí dintre; les imposicions qui privaren la municipalització del cementiri, font d'ingressos que no saben pas on va a parar, ho demostren. Per ineptitud s'ha donat sempre a administració les recaptacions dels ingressos qui han trobat establerts, -consums, llocs públics- entregant d'aquesta manera el major benefici a les empreses arrendatàries, les quals de tothom és sabut, que per a augmentar en un cèntim el benefici particular, no s'han mirat gens en sacrificar de la manera que fos, els interessos de la població.

En canvi tota acció, tot estalvi, que podés ésser vida per a la població, s'ha passat per alt.

Així, mai s'ha volgut estudiar la facilíssima qüestió de la supressió de l'impost de consums; impost arbitrari i denigrant, arma homicida compra el proletari, qui no compensa pas lo que es roba amb aquest, la petita quantitat qui es recaptada de l'acablat i de la burgesia, i que si un dia va parlar-se'n, va ésser perquè sabien prou que no hi havia ambient propici i que per lo tant fracassaria.

Així, ja mai s'ha afavorit per res, tampoc, la millor base de la vida qui té la ciutat, que és el mercat, sinó que pel contrari, tant amb ell com amb els costums, se n'ha vingut esprement fins a esgotar tots els drets, arbitris i impostos imaginables.

El sanejament de la població s'ha oblidat, i tantes i tantes altres coses; i amb tot la ciutat té un dèficit enorme, per compensació del quin, és necessari quaranta anys d'estalvi.

És això tolerable?

A fe que són molt poques les coses qui demana el públic als seus administradors: talent i voluntat, nosaltres creiem que té dret a exigir-ho.

Cal aquesta mirada retrospectiva abans d'estudiar el moment actual, i si aquesta inspecció l'hagués anat fent la premsa, paral·lelament als fets, movent l'opinió pública en contra l'acció nociva dels seus representants, moltes de les equivocacions que avui deplorem, havien deixat de fer-se.

D'aquestes equivocacions, encara ara moltes serien arreglades -sobretot les que transcendeixen a altres radis, sia provincial o governativament- si Girona comptés amb un Diputat a Corts; més això dolorosament tothom sap bé que avui es impossible, és a dir, doncs, que la reivindicació i la resurrecció ha de sortir de la ciutat mateixa.

En aquest fi cal treballar tots els ciutadans i en particular la premsa: ha contret, ella, un compromís moral, i ha de complir-lo.

Hebdomadàries⁴⁴³

Per la primera setmana del mes entrant, definitivament, està decretada l'obertura de les Corts. Si Girona tingués diputat, podria encomanar-se-li la gestió d'aconseguir del Govern un reconeixement del dret de propietat en el terreny de les muralles; que és com dir una reintegració del milió i pico de pessetes que podran costar-nos; mes, desgraciadament, no en tenim.

Girona no n'ha tingut mai de diputat propi, i menys ara amb *D. Dalmacio* [Iglesies].
¡Pobre senyor!

Un dels oradors més empedreïts, inevitable en tots els mítings cansats, llarg, llarg, llarg... Mefistofèlic en el gest, suficientment, i incommovible als aplaudiments més xardorosos del públic, i d'una *cerbositat* municipalesca que de segur envegen els nostres consellers; embolicant-se en els latifundis del míting del diumenge, va rebre una refregada d'orelles bon xic més de regular.

...! el bon senyor, jurava i perjurava, l'endemà, que no faria mai més, cap discurs...

Déu li tingui en compte!

El *Diario de Gerona*, comentant un article del nostre darrer nombre, deia que "allò, ell ja ho havia dit primer." Encara que no creiem tal cosa, sentia mal haver tingut un precursor com el *Diario de Gerona* i sinó fos que seguidament, ens retreu lo de les pessetes de la Càmera de Comerç, i ens diu que no sabem apreciar les coses, ens agraciaria de debò.

... Perquè tothom sap com pensar el *Diario*, i si nosaltres penséssim igual que ell...

La Lucha, picada d'amor propi pel solt del nostre Setmanari, que anunciava no haver tingut el canvi de cap diari de la localitat, diu "que ella no ha rebut encara la visita del nostre." Ho estranyem molt, per quan en el seu nombre del 8 d'agost l'endemà de l'aparició del nostre Setmanari, va dedicar-li una gasetilla i no ens ha passat encara a cobrar l'anunci.

Ciudadanía ha sigut més hàbil i ha carregat el mort al repartidor.

⁴⁴³ (18 setembre 1910). Hebdomadàries. *Catalanitat*, p. 2.

Els demás han callat com uns morts.

Nosaltres hem de dir, que lo que volíem demostrar, era que no hi havia motiu en l'altivesa dels diaris de rebaixar-se, al canviar amb un setmanari, perquè de tots ells se pot dir allò de... *el papel vale más*.

De totes maneres... amics com sempre.

I Don Dalmacio, què pensa fer a les Corts, ara, novament obertes?

Qui sap si interpel·larà al Govern, sobre les terribles manifestacions que acaba de fer el Sr. Mella en l' *Echo de Paris*? Nosaltres pensem que de la seva paraula depèn que caigui o que no caiguin en Canalejas.

Per l'amor de Déu! Parli S. S., parli, parli força, i faci caure el Govern com més aviat millor.

Miri que des de "estas murallas cuatro inmortalidades os contemplan".

El vent municipal sembla que s'ha girat en contra l'arquitecte d'aquella casa. En la darrera sessió feren saber que el tal senyor era fora.

Nosaltres ho hem conegut, que era fora, veient l'estat llastimós en què deixen els nostres carrers. Una empresa instal·ladora, la quina a la bona de Déu fa clots, i els deixa, i els tapa, sent un constant perill pel vianant i unes muntanyes russes pels empedrats.

En absència de l'arquitecte, no hi podria anar algú més a fer complir a aquella empresa tots els petits detalls que passa per alt?

Seria la manera de que no creguessin necessari els serveis del facultatiu.

I els carrers de Girona no semblarien ruïnes d'Itàlica.

Sembla que l'Ajuntament tornà a remoure en el si de la comissió corresponent l'emprèstit, que havia deixat córrer, i que fins té esperances de cobrir-lo de seguida que sigui

aprovat. Suposem que no es valdrà, per a cobrir les accions, de la visita que sembla farà la nostra ciutat el Mecenes D. Toribio, que aquest, si té quartos, ja els hi necessiten els seus amics polítics.

De la pena de mort⁴⁴⁴

Entre les manifestacions que el Govern actual ve fent, blasonant d'avançat i demòcrata, han pres una gran importància aquests dies, les que feu el Sr. Ministre de Gràcia i Justícia, Sr. Ruiz Valarino, en el seu discurs d'obertura dels Tribunals.

Nosaltres que tenim la bona fe de no creure amb les promeses dels que són a dalt, més dels que molt prometen, ens ha sorprès la palesa confessió del senyor Ministre, en lo referent a la reforma del Codi Penal, en un ample sentit de l'abolició de la pena de mort, i de la reformació dels establiments penitenciaris.

Per què recordar, la gran campanya que tota la premsa, particularment la catalana, va fer temps enrere, en contra la pena capital? El Sr. Ruiz Valarino, reconeix que totes aquelles peticions, que totes les censures que al Codi anaven dirigides, eren justes, i anuncià la seva supressió.

I bé, no: ell no durà pas a terme la seva idea!

Lo mateix que ha privat al senyor Valarino, que proclamés la supremacia, sobre totes, de les lleis civils: que confessés lo injust, lo antihumà, de les anomenades lleis d'accepció, -que no són lleis, sinó que són càstigs-, lo mateix dic, que ha privat que parlés concretament, ja que el sentint de les seves paraules i de les seves promeses, en altre ordre ho implica, d'una derogació de la llei eludida; farà que caigui, també, abans de madurar, la llei abolint la pena capital.

I serà en va conjurar al poble, també en nom de la humanitat; hi ha encara en el poble aquell regust tràgic hereditari, essent difícil arrancar de soca-rel del seu vici de sang, aquella petita compensació.

Nosaltres els qui sentim tota la repugnància del crim que la llei executi sobre la plaça pública; els qui tenim el front alçat a les ciutats futures, portarem sempre i a tothora la nostra veu contra la pena injusta i cruel, i per l'home que podent o no, hagi tingut el coratge de complir lo que són els seus sentiments, i hagi esborrat un cop per sempre del Codi, la pena de mort, seran tots els nostres aplaudiments i simpaties.

⁴⁴⁴ (18 setembre 1910). De la pena de mort. *Catalanitat*, p. 3.

Aniversaris⁴⁴⁵

En les revoltes populars, tràgiques i virulentes, en què l'ira es desborda i s'executen velles venjances oblidades, com una flor de romanticisme, sura en l'ambient i es perpetua una delicadesa malsana, una llegenda de pietat, a voltes un no res, qui és com el resum de totes les victòries, o el perdó de totes les iniquitats comeses.

Ahir l'efemèride, l'aniversari de l'irresponsable afusellat en les fosses d'un castell, sense haver sabut el goig del per què s'havia enfilat en les barricades; demà la mort estoica de l'home que havia consagrat tota la seva vida a una mort gloriosa, meitat ofrena, meitat martiri.

Jo no he pas d'increpar, ni d'acusar: crec bé que aquelles morts podien haver-se evitat, i que sempre és preferible el perdó que la venjança, però jo crec bé, també, que el record de l'incendi i els *desmans* de les multituds, haurien sigut tard o d'hora execrats, i les llurs causes oblidades, si no hi hagués anyalment aquestes petites gotes de dolcesa qui reviuen el record. Qui sap el nom de les víctimes d'aquells dies? No cal; aquelles les resumeixen totes, car també fou aquesta la intenció dels que varen escollir-les.

I veus aquí com la mà del càstig, ha sigut la mateixa que ha cultivat en el poble una desviació, que tal vegada havia sigut un rapte momentani, llavors, però que potser ara una preocupació constant i una finalitat. Són així les grans equivocacions de la Història, i cal saber que el Poble, fervent i passional, està disposat sempre a escoltar al que encerti la paraula qui pot ferir la fibra més sensible de la seva ànima, i que molt sovint, ell, qui no és prou culte per a escollir fredament una idealitat és suficient temerari per a abandonar la vida a les promeses d'un ídol que ell mateix enlaira.

És que, malgrat les corrents modernes, tenen, encara, una segura estabilitat als antics reialmes d'Europa per a poder així com així, aventurar-se a mantenir una inflexibilitat irreductible?

Per ventura l'imperialisme i l'orgull de Guillem d'Alemanya no s'ha vist doblegat per un veto socialista, moltes vegades?

⁴⁴⁵ X. P. (9 octubre 1910). Aniversaris. *Catalanitat*, p. 1.

Ara, recentment, no s'ha imposat una cambra popular en la monarquia anglesa? No és avui mateix, que el poble amotinat ha clavat la bandera republicana en el palau dels reis de Portugal?

Espanya; fa un segle, que en cada inicial de la història posa un afusellament; des de Torrijos i els seus companys, o abans encara, fins als darrers, hi ha una cadena de revoltes populars, i de petites tragèdies, molt poc vitals per a una nació; les barricades i els pronunciaments de llavors, no tenint la transcendència dels anhels actuals, han obtingut paulatinament el resultat que perseguien; resultats que no compensaven pas el martirologi que pogué haver-hi; amb tot, avui encara, en nom d'unes idees que llavors s'esbossaren, hi ha qui es recorda anualment de portar una corona a les víctimes.

Ara bé; si aquelles antigues violències, reduint la seva acció a un canvi de règim i a una pàtria, han sigut perpetuades, cal tenir en compte, que avui, hi ha una lluita fonda i extensa, per a assolir drets de vida, sobre tots els règims i totes les pàtries, i la solidaritat humana, recorda amb tant de condol amb les víctimes d'una nació com d'una altra; aquests anhels van avui tant íntimament units en els anhels dels pobles, que tota la intervenció popular té per finalitat aquelles aspiracions ultranacionals, i tot arreu on hi ha passat la llavor d'aquella idea, hi ha un home qui fa seva la causa que es defensa, i pren per pròpies les injustícies i les venjances.

Dic això, perquè de més enllà d'Espanya, ens han demanat compte d'una de les víctimes; i aquí, única nació que té una història d'afusellaments, no pot pas fer, ara, com va fer la República Francesa amb Dreyfus, quan l'intervencionalisme popular va advocar en pro de la seva innocència. Aquí som violents amb el pensar i amb l'obrar: moltes de les excepcions haurien sigut promptes rehabilitacions si no hi hagués hagut la mort irremeiable, com a mitjancera.

Per què la tenim, nosaltres, aquesta tràgica afició de la sang?

Nosaltres; sí; tots; els qui executem i els qui aplaudeixen: en un o altre sentit tots en tenim les mans roges.

Revisteu, en l'espai d'un segle totes les nacions d'Europa i admireu-vos de no trobar-hi pas ni una; i no per què elles no hagin passat les seves crisis guerreres, i polítiques com nosaltres.

De la mateixa Rússia, autòctona i servil, s'ha donat més carn a la Sibèria, que sang en les fosses de les presons.

I nosaltres, en canvi, quina processó d'espectres!!!

Davant la d'en Rizal, jo tenia la confiança de què s'havia consumit la darrera. I amb tot, n'han vingut d'altres, i altres... Oh, Déu! Quan deixarà la justícia l'espasa de venjança?

De les gestes ultramuntanes⁴⁴⁶

Nosaltres els qui patim de romanticisme en ple xx i estimem i cultivem la paradoxa ajuntant la literatura amb la política, l'amor amb la incredulitat, i la devoció amb la irreverència, hem sentit desitjos de fer professió de catolicisme, i no pas irònicament, no, sinó amb tota la veritat, davant les manifestacions ultramuntanes de la darrera festa dominical, convençuts de què la nostra fe hi faltava.

Vosaltres, els qui coneixeu Girona, la Girona dels carrerons estrets, i foscos, i torts; la Girona dels barris jueus del Call, dels barris menestrals de Sabaters Vells, i Daguers, i Argenters, i Ballesters. La Girona dels nobles i dels clergues. Uns i altres eternitzats, inamovibles, momificats en el seu quotidià treball, que executen pacients, i sempre des del segle XV, XIV, XIII, potser més lluny encara. Sempre sotjant des de darrera els finestrals entelats del seu obrador, si el parroquià, a l'anar-se'n, ha reverenciat el retaule sangós que hi ha al cantó de carrer, enlluernat per una llàntia raquítica a la qui escatimen l'oli, si no ho ha fet per a poder espigar-ho al botiguer veí, si de cas li ha fiat la mercaderia. Vosaltres, dic, els curiosos visitants de la ciutat, digueu-me si diumenge, esperant presenciar una d'aquelles tràgiques processons de penitència, una resurrecció de vells segles i de velles creences en què totes les mòmies sortissin de la seva cofurna per a anotar els psalms de Jerusalem destruïda, als *dies irae* apocalíptics, no vareu trobar-vos desil·lusionats davant una mascarada hipòcrita en la qui hi havia més ironia que fe, més abatiment que coratge, més pobresa que joventut?

No era pas una ciutat rebel qui s'aferrava a una idea, a una creença, qui sentia viva dintre seu, i que volien arrancar-li per caduca, era tota una comunitat d'analfabets, eren tots els asilats de les cases de beneficència, tots els místics acollits, vergonyosos de la tonsura nova, qui s'esmunyien porucs, humils a una veu mandatària i cridanera, aparellats a un jou invisible, i convençuts de la ridiclesa qui representaven. Les seves veus no sabien pas emmotllar-se a les cançons puerils qui havien de cantar estentòriament, i sortien febles i com d'eunuc, les estrofes que devien cridar l'ira santa.

I era darrera ells, que anaven totes les dones desvagades, les ploraneres de totes les processons i de totes les cases on hi ha morts. Les onze mil verges del calendari futur, que s'extasiaven d'amor a Déu, les unes des de la cadira pedagògica del seu col·legi ensenyant de lo poc de llegir i d'escriure i lo molt de doctrina que elles saben, a les petites deixebles. I altres, les

⁴⁴⁶ Epicur. (9 octubre 1910). De les gestes ultramontanes. *Catalanitat*, p. 1. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

qui fan vida contemplativa plegant les tovalloles i els sobrepellissos de les esglésies, arreglant els rams dels altars, i fent la neteja del temple; les jovenetes, posseïdes d'un romàntic amor diví, desengany de l'amor humà, que fa mirar-los-hi deliciosament les finestres del claustre, i totes les qui no han sigut afavorides per la vida, qui han passat oblidades pel món, i que no han pogut sentir odi, perquè la seva ànima era bona...

Oh, no, no era pas la protesta d'una ciutat contra una política com de segurdiran; no era pas una amenaça de guerra santa, tampoc, era la darrera extremitud que quelcom molt antic i molt venerable, més tant sarcàsticament desfigurat ja, qui els mateixos botiguers, i daguers, i argenters dels segles XV, XIV, XII, o més lluny encara, mirant-s'ho astorats, des de rere els vidres bruts de les seves botigues, no ho reconeixen; i quan passaven, pels antics carrers, els congregants, silenciosos amb la humilitat del petit i de l'estrafet, la gent que no havia plaer de la manifestació, evitava veure-la, com devien evitar, antigament, els ciutadans de pau, el pas dels *corchetes* i familiars del Sant Ofici, per por a la delació. La gent de pau qui no hauria sabut deixar de burlar-se'n quan, des de l'atri de l'Església, havia sentit com un oficiant, qui tenia més de la melositat de la intriga política que de la vivesa de la fe, i que de bona gana hauria canviat la dalmàtica primitiva per la toga legislativa, els havia saludat des de la trona amb el nom de soldats esforçats, i els hi havia promès un victòria propera.

Hebdomadàries⁴⁴⁷

Dies enrere va girar-se una visita d'inspecció al Manicomi, sobre unes veus volants, d'haver-se declarat el tifus en aquell establiment.

Les veus, no han deixat de murmurar, i es continua dient, si en lloc de desaparèixer la malaltia cada vegada és més verinosa. I els qui això diuen, afegeixen, que havia de fer molt temps que devien preveure un cas d'epidèmia en aquell asil, puix que la falta de canalització d'aigües fa que s'hagi de consumir la terra, en una barreja d'infecta, les que serveixen per a netejar la roba, o les celes, aigües i immundícies i essent molt natural que embassades, se corrompin, i criïn tots els gèrmens nocius imaginables.

Si això és cert, qui serà que es farà seva la part de culpa que li correspongui?

Nosaltres no fem més que dir-ho, per si, al fer la visita de l'inspector, no veren adonar-se'n.

En la sessió de l'Ajuntament del passat dijous, va presentar-se una instància firmada per 200 veïns demanant que les sessions fossin a les set de la tarda, i no a les tres com ara se celebren.

La instància, segons diuen no tenia els deguts requisits, i va venir molt bé als senyors concejals això, per a desairar-la. Mes el digne concejal senyor Verdaguer, fent-se-la seva, la portà al consistori; i tots aquells senyors, com un sol home, varen tenir por de què aquells 200 veïns, a l'anar en el local de sessions, els hi possessin seny i respecte, i varen votar contra l'acció del senyor Verdaguer, demostrant així que per ells, el "companyarisme" és una altra de les idees socials que desconeixen.

Nosaltres sempre hem considerat al senyor Verdaguer, com l'únic concejal que tenia independència i criteri, i ara ens afermem més que mai en tal cosa.

Certament dos-cents veïns, és quelcom respectable, i no dubtem gens, que els mateixos qui sembla que avui no donen importància a la seva petició, aniran demà, en període electoral, a pidolar-los-hi el vot, convençuts de què dos-cents vots és una acta segura.

⁴⁴⁷ (9 octubre 1910). Hebdomadaries. *Catalanitat*, p. 2.

Noves veremes⁴⁴⁸

Les veremes són properes. Els pàmpols roigs flamegen sobre la terra roja, en els crepuscles primers de tardor. A la plana, la corba potent dels llauradors, canta una oració de treball i de pau, en la beatitud de la tarda. Llunyanament, llunyanament, la vila crèpida, en son panteix de forja, i més lluny encara, com uns esquís de llum sobre una tragèdia finida, hi ha una ratlla de mar.

Les veremes estan properes. Hi ha una infinita alegria qui vetlla la maduresa dels raïms. En la tardor passada el fruit d'or s'havia mort sobre les sarments seques perquè els joves veremadors eren molt lluny de la seva terra, i els vells dintre les masies tancades no feien més que plorar. Mes, enguany han retornat tots els exiliats no a temps per a contenir el blat en la terra erma, mes si per a collir el raïm madur i aixafar-lo entre les seves mans lliures, sentir la carícia roja del vi futur i sembrar de nou sobre els camps abandonats la llavor d'una felicitat nova.

Oh, quina delícia les primeres veremes, després del seu pelegrinatge de desterra, després de totes les llurs amargures d'emigrant! De l'antiga tragèdia, una mà, que no oblida, ha marcat amb sang la porta de la seva casa; mes què hi fa? Si a dintre hi ha foc nou; si hi ha claredat en els cambres, alegria en les finestres. Si en el graner podrà haver-hi blat, i hi haurà vi novell en el celler?

És cert que els hi ha marcat la porta. Mes ells tenen joia d'obrir-la de bat a bat, i amagar la taca de l'estigma amb una branca d'olivera.

L'any darrer havien veremat en terra estrangera, jornalers d'un migrat sou entre mig d'altres medicaments quina tristesa! Fins allí havia arribat la blasfèmia qui els acusava, i els companys de treball se n'apartaven mirant-los irònicament, amb la doble ironia del vençut; del covard... Ells pensaven: qui sap si al retornar a la seva terra els mirarien amb la mateixa ironia!.

I no podien pas reivindicar-se. Cridar a plena veu que ells creien noblement amb el seu esforç, que no eren ells que havien fugit de la justícia de contraris...

Mes s'havia fet el perdó, i ells eren altre cop en la seva terra tant estimada.

⁴⁴⁸ Epicur. (16 octubre 1910). Noves veremes. *Catalanitat*, p. 1. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*.

No l'havien pas trobada rejoyenida pel seu esforç inútil: ni pietosa per a ells, solament; molts dels seus companys no els anaren a rebre. Hi havia dol i misèria, i difamació en moltes llars... Mes ells tenien anhel de pau i d'oblit!

Oh, aquell pa i aquell vi del seu treball. Aquella casa pairal, recés de totes les tempestes, descans de les seves fatigues, alegria de tots els seus dolors. Aquelles terres en erm qui anaven mort lenta. Quina alegria de retrobar-les. Aquella festa de la verema, tot un record d'una vida innocent, ara novament a viure, s'oferia en ells, i pensaven: sembrem, treballeu, santifiquem el nostre pa i el nostre vi, amb l'amor; oh, homes més poderosos, feu com nosaltres, els humils: sembreu amor!...

Guerra Junqueiro⁴⁴⁹

Jo estimo, sobre totes les figures de la revolta portuguesa, al gran Guerra Junqueiro. El poeta bondadós del pa i de la llum. Camperol panteista que sembla pietosament convençut de què la llavor que escampa damunt la terra fecunda serà el pa dels ocells i dels miserables i dels Déus quan el sacrifici del Déu blat s'hagin obert en blanca farina a la tortura de la moral. El poeta enamorat de Jesús creador de l'amor.

“Oh lua, dulce come Jesus la noite de calvario”, el poeta qui plantà bandera de venjança sobre el cos empastat del D. Joan, de la llegenda, *envenerador* de l'amor.

Jo he conegut aquests dies memorables la seva veu entre l'ulular de la multitud i he vist la seva bondadosa mà blanca de tant beneir, crispant-se, amenaçadora, entre mig de tants punys roigs, en el dia de les represàlies. Ell el lluitador de “les llançades magnànimes de llum” ha brandit com una espasa de combat, la seva ploma i la paraula, en ell, s'ha després de la melositat de la rima per a convocar a les multituds que s'agombolaven davant les portes tancades del palau reial animoses de cridar amplament per les sales fastuoses. Ésser senyors d'aquella maisó on no se l'admetia ni quan anaven a implorar justícia. I de palpar àvidament la realitat del símbol. Fins a l'ànima lusitana del poeta va arribar la indignació. Oh, com devia pesar la tirania sobre el poble! I l'obra del poeta, en la revolta, ha sigut com un gran d'encens en una atmosfera pesant.

Per ell, els revoltats miraren amb horror la venjança. Fou obra d'amor i no d'odi, la seva. Eren ciutadans, no pas *sans coulottes*, i preferiren un vaixell de desterra i un acatament darrer pels darrers monarques, a la guillotina.

Per a ell, a l'hora definitiva, va proclamar-se la República la pau i el perdó, i fou ella aristocratitzada pel talent i la noblesa d'idealismes, com un exemple a les futures repúbliques. Després, jo he vist al lluitador, al ciutadà Guerra Junqueiro qui pacientment havia creat l'ànima lusitana pel gran aconeximent. Qui amb persistència benedictina havia encaminat els seus ciutadans a un coneixement de la seva pròpia virtut. Un cop realitzada la seva missió, un cop cristal·litzat el seu anhel de republicà, retornar a la seva torre d'ivori, retornar a la seva arada de llaurador, retornar a la seva tasca de moliner i en la soledat de la seva cambra venerada, en la qual com en un altre laboratori del Doctor Faust s'havia trobat la màgica fórmula d'una resurrecció va reprendre novament les quartilles començades.

⁴⁴⁹ Epicur. (30 octubre 1910). Guerra Junqueiro. *Catalanitat*, p. 1. També recollit a: Fulcarà, M. (1976). *Girona i el Modernisme*. Girona: Instituto de Estudios Gerundenses, p. 194-195.

Què més vols d'ell Lusitània? "A Morte de D. Joao, Os Simple", primer. Ara la consagració de la República.

Què més vols d'ell, Lusitania?

D' aristocràcia⁴⁵⁰

La posta de les Aristocràcies, en les petites capitals, es manifesta. Aquelles aristocràcies que tenien títol nobiliari, per a bordar-se en els tapissos, i per a fer gravar en el portal de la seva casa de ciutat, o sota els balcons i en els mobles, en la casa pairal, pagesa, per a fer respecte a la comarca i per a ser autoritat entre els seus masovers, desapareixen.

La vida de la cort als uns, la política, l'acta de Diputat, el luxe, el joc, el valor nominal de la seva herència reduït al valor efectiu del suro, o del vi els altres, tot ha contribuït a la decadència, a l' enrunament de les famílies nobles, provincianes. De les quines en èpoques de llurs avis o besavis, tot el poble en coneixia les anècdotes, dignes de ser enlluï desper Bocaccio, i més dignes d' ésser atribuïda a Reis.

Jo, qui sabia algunes d'aquelles petites picardies exquisides, vaig assistir a la subhasta barroera, antiartística i cruel dels mobles, armes, tapissos, tots els objectes de luxe i de sibaritisme d'una d'aquelles cases. La més antiga tal vegada. ¡Amb quina recança veia arrancar les cornucòpies polsoses, les armadures vigilants, les tapisseries refinades! Amb quin dol vaig veure esflorar el misteri de les cambres sumptuoses, dels miralls altíssims, on encara semblava retrassar-s'hi una vincladissa, mesa femenina!

Rere d'aquelles se n'ha succeït d'altres, i d'altres. Ràpidament les més altes i més fortes, lentament les més avars i retretes. El noble, qui s'ha volgut escapar d'aquella desfeta, s'ha reduït a la vida pagesa del seu castell. Ha mesurat les quarteres de blat dels masovers, ha comptat els diners dels censals i drets i ha fet estudiar els seus hereus una carrera profitosa i segura amb els migrats estalvis.

L' única disbauxa que s'ha permès, com un record d'una esplendor llunyana, és la de, en diades assenyalades, diades de grans marcats a la Capital, de fires o de festes, treure de la caixa de núvia les joies polsoses, arranjar un trajo de ball per les seves filles i esposes i fruit de la fastuositat del vell casino. Un dia de concert o de ball on mentre elles flirtegin amb un futur promès hereu de sang blava o militar, qui sàpiga més d'amor que de lluites, ells aventurin, com una darrera calaverada, un bitllet de cent pessetes sobre una carta. Un gabinet secret ple de ressorts i de fugides, bravament inútils.

Són, per això, altament tristes, aquelles *soirees* en el casino aristòcrata dels nobles arruïnats, i de les belleses pagesívoles i dels uniformes alegres; desanimades, fredes, hi ha la

⁴⁵⁰ Epicur. (7 novembre 1910). D'aristocràcia. *Catalanitat*, p. 1.

consciència de lo que s'acaba, de lo que es perd, de lo que mor: mes amb tot, obstinada en el seu orgull de noble; incivil en la ruda verbotat pagesa; li plau tenir un gest de ridícula altaneria per tots els quins no tenen en les venes aquella petita col·laboració blava; joves tots ells, ennoblits per un treball: moderns d'ànima, forts i ardits; qui saben manejar també les seves riqueses, i que són destres en augmentar-les, passant com una alegre visió de vida i joventut, sobre els vells títols mobiliaris, i els escuts que s'esborren.

Jo sento verament la mort de les velles tradicions nobiliàries aquells casals immensos de la nostra ciutat antiga -avui convents o cases de clergues-. Tenen per mi una tristesa pietosa que més d'una vegada he pensat portar a una narració ben gironina. Per això, avui em plau, en dies de novembre, dedicar-li quelcom que pot tenir suavitat d'oració fúnebre.

De la inútil ciència⁴⁵¹

Jo tinc una tristesa inexplicable, quan entro, avui encara, en una biblioteca pública. El sonet de Rollinat, zumzeja pel meu pensament i comprenc tota una inútil ciència cadavèrica i momificada en les lleixes de les llibreries, omplint-se, lentament de la pols de l'oblit, sense que, des de molts anys, una mà curiosa o un esperit àvid de saber hagi misericordiosament fullejat llurs planes. Té quelcom de cripta el lloc destinat a aquell pilot de llibres. Ells també semblen les desferres dels convents que desapareixen sota l'incendi en l'oblidada i llunyana vetlla de St. Jaume. Des de llavors ni un raig de sol ha entrat en l'ample sala humida. Abans un estudiant anotava sobre el pupitre alguns temes d'*Arte Rhetorica*, algun clergue meditava les oracions fúnebres de Bossuet. Ara aquell estudiant ha esdevingut mestre i "posseeix" *tota la ciència*, aquell clergue, en la solemnitat de la cadira *canongial* del cor, reposa de les fatigues d'haver estudiat essent jove i, solament les taules i els llibres de la biblioteques s'han quedat en el mateix lloc esperant endebades un altre estudiant i un altre clergue.

"Si no tingués quelcom de vella malhumorada, i prou seria més plaent a la joventut!, - deu pensar, en la seva soledat, la ciència arraconada en aquelles lleixes polsoses- més lo que jo sé avui, i només, és lo que vaig fer aprendre als pars d'aquests joves, cinquanta anys enrere, i ells, ja saben tot lo que jo puc ensenyar-los-hi. No han passat inútilment cinquanta anys, i jo ja fa mig segle que dormo..."

Sovint, en aquests llocs de recolliment, semblants a velles catedrals en ruïnes jo he tingut un petit diàleg amb el conserge, home tenebrós com un campaner, qui al fons de la sala, rere la taula coixa i sense vernís, esborrona fulles de paper, que tenen un pobre aire curialesc. I, sorprès de veure ànima vivent i curiosa en aquell lloc, ha dignat alçar fins a mi la seva mirada, viva i espurnejant, per damunt les vitralls de les ulleres.

– Vós sou el bibliotecari, doncs, senyor?

– Deu ésser pels Ministeris. Allí o deu escollir les millors publicacions modernes que són necessàries a les biblioteques.

– Oh, senyor, des de que jo sóc aquí encarregat -i això fa cosa de vint anys- solament venen exemplars de les obres que a Madrid subvencionen, i discursos de la Real Acadèmia. I suposo que vós no voleu pas llegir-les, ¿veritat?

⁴⁵¹ Epicur. (13 novembre 1910). De la inútil ciència. *Catalanitat*, p. 1.

– Certament. Mes, aquí els clergues tindran bones fonts antigues i...

– Oh, jo tinc entès que a la biblioteca del Seminari és força millor que la nostre i així, ja suposareu que ells no vindran pas a cercar aquí lo que tenen a casa seva. Llavors, el seguit d'obres de filosofia i de sociologia modernes i les que el Sillabus o l'Índex no permet que siguin en els estants clericals...

– Aquestes, tampoc són permeses aquí dintre, senyor.

– Mes, aquí podran venir-hi els obrers amb seguretat de què hi trobaran les més notables obres de la ciència. Els més recents assaigs de mecànica, els necessaris llibres de consulta per millor consciència del llur treball...

– ¡A fe que són coses ben poc transcendents aquestes!

– Doncs, així, els literats, els professionals...

– No es cansi, no. Jo he començat dient-li que fa vint-i-cinc anys no s'ha adquirit cap publicació en aquesta biblioteca.

El bon home tornava a abaixar el cap a la seva tasca de copiar fulles oficinesques, com imposant-me silenci.

Cultura, pedagogia, velles sentències en la paret de la biblioteca, paraules; paraules; paraules.

Les testes de savis que cimegen les llibreries tenen una mitja rialla d'ironia, i en el local, humit i silenciós, se sent grinyolar el pergami de les enquadernacions i el corc de les fustes.

¡I pensar que més enllà hi ha la llum!... Pensar que aquell enigma d'ignorància, aquell anhel de saber el secret de les coses, aquell afany de superioritat de l'esperit a un coneixement de les causes de la vida, qui entre nosaltres no és associat; que la sabiduria dels llibres vells s'ha mort pels llibres nous, i aquestos no han entrat en nosaltres.

¡Per què és trista cosa, saber que la veritat antiga ha sigut morta, i no poder conèixer la nova ciència que ha proclamat com única veritat la seva!

Jo voldria que es tanquessin per sempre més les portes d'aquestes biblioteques que fan, amb els seu aspecte trist, repugnant la ciència, antipàtic l'estudi i, que són encara una mostra de l'interès governamental per a la cultura del poble.

Si altre no, que tinguin, els que podeu i deuen tenir-ne, una mica de misericòrdia per aqueixes biblioteques sense deixebles, sense dol i, sense llibres. A fi de què no posin inútilment davant la seva porta els qui tenen set de saber. Els eterns descontents de la nebulosa ciència.

Periodisme⁴⁵²

“Quisiera ser cómico...” (Larra)

Bella terra la nostra! D'aquell sol que exagera les coses tenim fet l'esperit i no podem pas ésser responsables de les nostres mentides.

Estava ahir en la redacció, fullejant els periòdics de “províncies”: tenia al meu davant els deliciosos articles espanyols d'en “Fígaro” els quals m'havien fet sentir una santa ironia del “Yo soy redactor”, i la placidesa del no fer res m'havia aclofat la beatitud fresca, quans uns tímids trucs donats a la porta de la cambra em tornaren a la realitat. Vaig endinsar el meu nas a les lents d'or, vaig cercar còmoda postura en la butaca i obrint a l'atzar els llibres i sucant la ploma com si el visitant em sorprengués en una intensa febre de treball, doní ordres d'entrar al desconegut que s'havia aturat porugament al pas de la porta.

– Seria V. redactor que es firma “Epicur”, tal volta?

– “En què podria jo servir-lo?”

... I després del prolegomen que els bons modes i la urbanitat exigeixen: com són d'interessar-se per la mútua salut, excusar-se de l'atreviment d'interrompre, preguntar el nom del qui es té el gust de parlar, oferir una de les cadires sobreres i de tants i tants compliments ens vàrem trobar fit a fit, embrancats en una interessantíssima conversa jo -primera persona- i el meu interlocutor.

Era aquest un jove dels que bé podríem incloure entre la classe incolora: ni alt ni baix; ni flac ni obès; ni ros ni moreno. De primer antuvi la seva paraula era indecisa i vergonyosa s'anava a poc a poc reanimant, fins que esdevingué a la fi atrevida, segura i declamatòria.

– Vostè estranyarà la meva inoportuna visita mes venia a demanar-li un consell...

– Si és que puc donar-li.

– Jo sóc un jove -ho suposo- empleat, amb un sou anual de cinc mil rals i voldria dedicar-me a la política.

– ¿A la política?

⁴⁵² Epicur. (21 novembre 1910). Periodisme. *Catalanitat*, p. 2. També el trobem recollit al *Llibre província de Epicur*. També reproduït a: Fabre, J. (1985, 3r trimestre). Palol i Bertrana, una aventura periodística paral·lela. *Revista de Girona*, 112, p. 44-45..

- Com que la nació està desorientada, ara, crec que és la millor ocasió.
- Sens dubte. Mes, V. ja s’haurà fet aquest propòsit amb un fi preconcebut.
- Calculi. No crec que V. em cregui tan innocent. Si amb les meves batalles jo puc lograr un augment de sou, suposo hauré lograt el que em proposava.
- Llavors V. desitjaria figurar en la política d’oposició, em sembla.
- Això era, precisament, lo que em feia dubtar i venia a que V. m’aconsellés. Ja veurà això de la política m’atrau. Sóc jove, no m’espanta el que diran i penso obrir-me pas ben prompte, sense miraments al que calgui fer.
- No dubto que té V. els dots necessaris per ésser un polític de nota. ¿Domina V. l’oratória?
- Ja veurà. No la crec necessària. Un periodista no deu parlar jamai en públic.
- Llavors és que V. pensa dedicar-se a la premsa. És on es cullen fruits.
- Jo tinc alguns amics dintre vàries redaccions. Jo mateix sé com es porta això de les intrigues polítiques i, penso complir el meu comés tan bé com els altres.
- No dubto que V. estarà iniciat quan s’ha pogut fer tal resolució... ¿Al mateix temps coneixerà les millors obres polítiques, socials i econòmiques, antigues i modernes i s’haurà fet un clar judici sobre totes.
- Alguna cosa, no diré que no. Mes no considero de tan cabdal importància, com V. vol suposar, conèixer-les.
- Tindrà quant almenys coneixements general de ciències. Tindrà sinó una carrera, un títol de batxiller, per a demostrar haver llegit la història, la gramàtica, les ciències exactes, la filosofia, la química...
- Oh no. Això ho supleix fàcilment un diccionari enciclopèdic.
- I llengües? Tindrà coneixements de grec, posseirà el llatí, llegirà perfectament l’alemany o l’anglès...
- Ca! Amb una mica de francès, per a arreglar alguna lleugera traducció, n’hi ha suficient. La qüestió és saber distingir, lo demás, ¿per què és necessari?

– Jove, jo reconec en V. unes grans qualitats per a la fi que es proposa. Realment. Jo pensava: vet aquí les millors condicions per a ésser periodista: tenir ambició i ser ignorant, per a millor atreviment, de tot... Ja no cal més que una ploma i una cadira en qualsevol redacció de qualsevol fulla de diari.

– Vostè té un gran coneixement de l'ofici -vaig dir-. La qüestió és ésser periodista davant dels altres, sobretot, adopti una *pose* de suficiència, doni copets a l'espatlla del qui suri en política, en ciència, en literatura, prodigui alabances, tingui bona correspondència aduladora amb els personatges més eminents o més de moda, i ensenyi als amics les relacions que V. tingui amb ells, i lo demés ja s'anirà fent.

La qüestió és ésser periodista. Quan no tingui idees, tradueixi. Quan no tingui opinió pròpia en un assumpte limitit's a copiar les quartilles que el seu quefe o principal li dicti. I no dubti mai de la moralitat del xantatge si aqueix ve acompanyat d'un bitllet de cent pessetes.

Què V. no té ni els més remots coneixements d'una cosa? No hi fa res. Parli d'aquella cosa d'ironia, lo qual cosa ja l'excusa d'argumentar. La ironia l'ha de cultivar molt bé V. Burli's de tot, però en particular de tot lo que V. tingui de dolent. Per exemple: V. és empleat? Doncs digui que en la ciutat seva no hi ha vida, ni iniciatives, ni entusiasme per culpa de l'*empleomania* que pateixen els joves. V. és un ignorant? Doncs parli que aquí tot és incultura, que fulano no sap escriure, que mengano no sap astronomia. V. ha sigut un romàntic. Ha de fer versos a la lluna? Doncs, fuetada als poetes. Tot això, si altre no, privarà de què demà els seus contraris ho aprofitin per combatre'l. En quin cas els podria acusar de falta d'originalitat o de plagis.

Amb aquest precísament, amb els que pugin fer-li una mica de sombra, ha d'ésser despietat. Contra ells li serà permès tot, en veritat i en mentida. Des de la calúmnia rufianesca fins a l'amenaça: tant en el terreny de les idees com en la seva vida privada. Sobretot en aqueixa última que és la que dóna més plaer a la multitud. Això encara que s'escudi en el pseudònim no importa. Si així ho fa, si sap seguir els meus consells, no dubto, jove, que n'ha de treure profit ben prompte lograrà la fi primordial que es proposa. El temeran els covards, l'adularan els ambiciosos i traurà honra i profit del seu ofici, car no dubto -ja que V. ni té cap idea, ni s'ha proposat tenir-ne- que mitjançant una bona gratificació demà traspasarà la seva ploma al camp contrari si als altres els és necessari que així sigui.

Mes, ara cal afegir-li una cosa. La intenció de V. és molt bona mes jo no sé pas si avui per avui trobarà lloc en cap redacció. De joves de les qualitats de V. ja tots les redaccions ne són plenes.

Marta⁴⁵³

IV

Paral·lelament al meu festeig amb Marta, jo feia també la vostra vida, i ni un moment tan sols vaig flaquejar en la conducta que seguia: jo no havia pas nascut per anacoreta, ni havia fet vot de castedat, ni era tan *sisquiera* un místic: la joventut cantava dintre meu l'estrofa mateixa que cantava en vosaltres, únicament que sabia ben separar l'esperit de la carn, les passions de les il·lusions, i ni un sol moment vaig poder creure que l'amor fos incompatible amb totes aquelles coses profanes. Jo tot lo més que sentia en aquell rar contrast, en aquella paradoxa, si voleu, era que l'amor s'anava tornant més idealista, més pur, i que en canvi la vida en si era cada vegada més baixa, més material, més grollera.

¡Les discussions que sobre aqueix tema tenien, en els vespres de primavera, en la botiga, reduïda i fosca, que Clara la planxadora, tenia en la vella barriada d'*Aspers*, no tenen fi ni compte! Era allò el nostre club de provincians, un club estrany, bohemí, que no devem pas haver oblidat; un club on se platejaven els més intricats problemes sobre la moral, i o s'ideaven els més grans projectes, uns projectes que se realitzaven sovint, en el laberíntic i misteriós Fornos.

La prova de què no defugia cap dels vostres actes, llavors, era que jo allí, en el taller de la nostra viuda Clara, vaig ser-hi el conductor primer, i l'àrbitre després.

Clara, era vídua, jove, sanitosa i amable; una mica menuda i grassoneta; guardava una plàcida amargor d'insaciada, del seu matrimoni, i era expansiva en manifestar-ho, sens cuidar d'amagar els més petit desig o l'aventura més escabrosa que podés haver-li succeït en l'alcova nupcial. Jo crec, no obstant, que ella tenia més imaginació que coneixement de les coses, que havent pogut ser un refinada en el goig, no havia passat mai d'ésser una vulgar pecadora.

Clara canviava sovint d'oficials; escollia sempre jovenetes amables que alegrassin la botiga, alguna que altre modisteta o serventa de les que els diumenges van als passeigs i als teatres, convençudes de què fan més goig que llurs mestresses. Allí, vosaltres, coneguéreu a Estrella, primer, a Neus i Carme després, i no era pas qüestió de plànyer-se de les hores mal aprofitades. ¡Què voleu: la joventut és alegria i el desig s'encomana bravamant! I en aquelles tardes ja caloroses, en aquell carrer silenciós era tant bo treballar espitregada i amb els braços nuus, i la carn blanca i fresca tempta tant al bes i al pessic, que a lo millor vibrava en una mateixa cridòria un bé, un xiscler, una rialla, i el vas de l'aigua es vessava dessobre un rostre massa

⁴⁵³ Palaus, C. (9 abril 1911). Marta. *Catalanitat*, p. 2.

encantat on hi havia corredisses entorn la post del treball per aconseguir alguna mà atrevida que s'havia posat indiscretament sobre un tors vellutat, o havia apretat massa barroera el tou dels braços.

Clara era un tipus de dona sensual, el seu món era ella, no sabia ni llegir tant sols, i això feia que la seva ignorància li fes escambell per tenir més elevada la malícia. Era una pobre inconscient; en la rebotiga del seu taller de planxadora, solien veure passar l'ombra d'una vella, mig baldada, seca i incongida que apenes si podia sostenir en les mans el llantió d'oli de la cuina; i aquell baf de misèria que portava fins als espectadors, no torbava pas ni un moment les grasses rialles seves.

– És la mare -solia dir, sense donar transcendència a la paraula- i corria la cortina de la porta.

I més tard aquella mateixa ombra, arrodida, vos esperava *abscondida* en la fosquedat de l'escala, i allargant una mà ossosa i mendicant ens emmallava unes monedes per oli o per pa que prometia tornar-vos.

Aquell contrast devia repugnar-nos altament, mes jo sempre havia cregut en una intel·ligència entre mare i filla, convençut de què la mare cobrava vergonyosament l'estona alegre que havíem passat pessigant a les aprenentes; i ho creia si no just, al menys sense importància. Potser jo havia contribuït en aquest cens, més encara que vosaltres: Clara tenia una predilecció per mi, que jo no esquivava pas: ella era bonica, i creia trobar-hi les més grans garanties que pot oferir una amistançada; i la vella que protegia aquesta predilecció, me feia els manlleus més crescuts que a vosaltres. Això sí, ella -la vella- un vespre determinat, per exemple, mentre en l'obrador quedàvem sols Clara i jo, tenia necessitat de pujar al pis, i s'hi adormia, o altres vegades, deixava descuidada i discretament oberta la porta, que Clara no es cuidava pas de tancar i que jo ja prenia cura en obrir sense fer remor, quan devia entrar-hi.

Moltes nits, sortint de l'Ateneu, jo em perdia per la barriada d'*Aspers* fosca i solitària en aquelles hores, Clara acabava la feina a altes hores de la nit, i pel batent de la botiga mig tancada, una ratlla de llum roja i violenta, indicava que m'esperava: hi entrava per instint; acudia a una cita, sens interès, i no m'haguera contrariat gens, haver trobat la porta tancada.

– Encara treballes...?

Clara no treballava ja: me solia esperar negligentment ajaguda en l'otomana feta de coixins amb cobertor de croixet, sobre una caixa de núvia antiga; on s'havia condormit, presa de

la dolça galvana de les nits estivals. Al sentir obrir la portella alçava el cap sense moure's i em convidava a seure aprop d'ella.

– Que has trigat avui: mira ja havia començat a no esperar-te... I em mostrava la roba fluixa i descordada, sota la que s'hi desbordava la carn, fins llavors oprimida.

La meva mà s'endinsava en la flonjor d'aquella carn i ella reia, cargolant-se com una gata sota les meves manyagues.

– Aparta't deixa'm... Deixa'm. ¡Que boig ets! -Me deia-.

Mes ella protestava per instint solament, ans al contrari sabia retenir les meves mans a l'escalforeta del seu si, i lleugerament incorporant-se, s'asseia sobre els meus genolls, enrotllant-me el cos amb els braços, o oferint-me els seus llavis molsuts i sensuals, arran de boca.

Parlàvem poc, no tenien pas grans coses a dir-nos.

En l'aire caldejat de la botiga s'hi barrejaven en una afrodisíaca odor els més distints perfums de tabac, d'essències, i de carn femenina, exhalats durant el dia: l'aire pesava i embotia els sentits; el seu sensualisme de Clara era enervant com una embriaguesa d'opi.

Jo sentia palpitava aquell cos ardent entre els meus braços, com un botí de victòria, sumís i complaent, i entre el silenci de la nit, en la mitja fosquedat de la cambra en la que anava apagant-se lentament la làmpada, sense violències ni negacions, sens altre lluita que la que ha de incitar al desig, Clara s'oferia, s'abandonava, sensualment, ràpidament, sens cap refinament de goig, com podia oferir-se una vella bagassa, sobre els blats, als vagabunds de totes les carreteres.

L'últim remolí de roba, l'últim panteix de fembra associada, el darrer gest de la dona, roja i suosa, que s'arregla els cabells despentinats o posa ordre les seves robes rebregades, arribava a ser-me repugnant.

Molt sovint, sortint del taller, jo em feia el propòsit de no tornar-hi pas més a prop de Clara: mes ella sabia convidar-me encara una altra nit, i una altra, i la nostra amistat s'allargava indefinidament, car ni era exigent, ni es fonamentava en dolors i tortures. El record de Clara, venia a mi, en moments definits, i la seva imatge era força confusible amb la de qualsevol altre dona casual i llampant: sabia que ella era reemplaçable, i no era pas gens gelós de la seva preferència.

Hauria necessitat només un episodi que m'allunyés d'ella, per haver-la oblidat per sempre.

Estrofes⁴⁵⁴

Els carrers esglaonats són tot or aquests dies. El sol els ratlla amplament, hi han passat llorers i palmors, i tenen una gran sentor i d'encens. Encara, sobre les tanques del vell jardí senyorial, no han pas florit les grans bandes de roses. Mes sobre la mata verda dels rosers nous, comencen ja a insinuar-se.

De lluny, la Catedral -que ha obert a la primavera l'ampla portalada- n'arriba al carrer esglaonat i silenciós, un magnífic hosanna: l'orgue, humana en el dolor, arcangèlica en l'alegria, canta l'himne litúrgic de la Pasqua Florida i els vells casals obren amplament les finestres al sol i al cant de l'orgue. D'una d'elles jo crec veure la figura pagana i mitgeval de Faust, que ressuscita.

Dintre les cambres *artessonades* dormen els mobles antics. En la pau secular dels carrers, perduda una tradició de bellesa.

...

-«Campanes de Bruges la morta! Poemes de Rodenbach!»- Oh, és molt més bella la meva petita vila, i més humà el so de les seves campanes, i més inquietador el so el seu silenci! Cada dia té un perfum distint la meva ciutat: ahir era perfumada de llor, avui de roses! Hi ha dies que tots els carrers fan olor de lliris; ahir -ahir mateix - no semblava sinó que l'herba del carrer hagués tret una bella florida de violetes. I l'or del sol, sobre la vila, els jorns de festa! I la pluja gris, en les vetlles de dejuni i penitència!

...

En la meva ciutat els amors són fàcils i serens. No plana sobre d'ells ni el dolor ni la gelosia! Les mans femenines són piadoses, i cuiden igualment els amors, que les sales de les finestres de sa cambra. Juguen igual amb els petons i amb les carícies que amb les tecles d'ivori del vell piano.

Les sonates del piano tenen un to conventual: són apreses en els austers convents de monges. Els amors en la meva ciutat tenen un ingenu fervor de col·legiala, i elles, les petites enamorades, guarden els perfumats bitllets d'amor entre les piadoses planes del llibre d'hores.

I l'amor dóna la fortalesa de la vida, i la sabiduria.

⁴⁵⁴ Epicur. (16 abril 1911). Estrofes. *Catalanitat*, p. 2.

Coneixereu un enamorat, perquè somriu a la claror, i duu la testa ben alçada. Coneixereu les enamorades, perquè són més ingènues que totes, van acoblades en llarga corrua d'amigues, riuen bellament, i amb crit de joia indefinible diuen a tothom els seus secrets i els seus somnis.

...

En els carrers esglaonats, passa una convescent, en una tarda de diumenge. Camina molt lenta és pàl·lida i somriu, aspira l'olor de roses de l'aire, esguarda la seva ombra llarga sobre l'or del sol, interroga les seves mans inquietament blanques, i desapareix en una cantonada *sombriua* per a què l'eco, sonor i bondadós, continuï les seves petjades. Perquè penseu en l'amor?!

Tremolen les mussolines d'una finestra. Entre les puntes blanques que s'aparten un rostre femení s'aplaca als vidres. Somriu, amb l'alè ha entelat el cristall, i per mirar al defora, les seves mans han degut esborrar-lo suament. Mes, involuntàriament, els seus dits hi han deixat marcada una inicial... Per què penseu en l'amor?

Encara més enllà, en un balcó alt i modest, una joveneta espera. La seva figura se retalla delicadament sobre el blau del cel. Espera. És tant llarga la tarda!

I jo, en el meu estudi llegeixo els meus poetes predilectes: Samain, Mallarmé, Rodenbach. I no sé per què endevino en les estrofes, a la tarda d'avui, a l'enamorada impacienta, a la convescent piadosa...

La Columna de Foc⁴⁵⁵

L'esperit múltiple de l'Alomar, aquest infant que viu enlluernat del blau i del roig de la seva illa daurada, aquest místic inquiet que en el silenci de la seva caseta monacal de Mallorca, en una plaça oblidada, vora els murs d'una església *poblerenca*, labora, en l'alambí d'una ampla saviesa benedictina, les pulsacions quotidianes de la seva llunyana urbs estimada, alhora tràgica i serena. Aquell esperit rebel que ha alçat creuada contra totes les injustícies i equivocacions de la societat actual, que ha acusat en nom de la justícia al peu del patíbul d'en Lluïa a una multitud anhelant de justícia, que ha sabut tenir una paraula dictadora contra els dictadors polítics i una paraula d'ira ardent contra els que tapaven els cadàvers dels afusellats en les fosses de Montjuïc amb la capa vergonyosa de la seva ira hipòcrita. Aquest home que ha sabut seguir les pulsacions del temps, per esbrinar-ne el seu misteri, ens ha ofert aquest dies de primavera, com una flor estranya en el seu món d'investigador inquiet, un bell llibre de primavera, seré i lluminós, un llibre jove i palpitant, així com si de tots els seus odis n'hagués extret un amor quintaessenciat i puríssim, per a ensenyar-nos el principi i el fi del seu lluitat, *La columna de foc*.

Jo no sé pas, com aquell home nerviós i malaltís, aquell home meravellós que coneix el misteri dels Déus, però que tem les ires dels cels i s'arrauleix en les tempestes, ha pogut portar a la màgica del nostre verb la serena amplitud de les rimes gregues, la pulcre perfecció de els estrofes clàssiques, que en un moment davant la nostra lírica malaltissa i exsangüe, davant la torturada imaginació dels nostres romàntics, ha sabut redreçar-se, carnalment, amb la fortalesa dels seus múscles d'atleta, i amb la bellesa de la seva fortalesa, com un fris de Fídies damunt la columnata esvelta del Panteó.

Es un llibre tant vigorós que jo no dubto pas en posar-lo al davant de els nostres obres de poesia. Així com va parlar Carducci a la jove Itàlia ha parlat Alomar a la jove Catalunya.

Recordo, que un dia, -la única visita que Alomar, l'afrancesat, ha fet a la nostra immortal Girona- passejant per la Devesa -opulenta de llums, en aquella hora de primera tarda- parlava fervorosament de poesia, i ens deia: «heu de donar tal sentit a cada vers vostre, com si ell fos un talismà que actuï la seva petita i peculiar influència per a la obra de tots» i aquestes paraules de mestre m'ha semblat veure-les gravades en el pòrtic del seu llibre.

⁴⁵⁵ Epicur. (28 abril 1911). La Columna de Foc. *Catalanitat*, p. 2.

Així ell, obrer i polític, ha volgut en *La columna de foc* fer la seva primera obra social. Ella va dirigida espiritualment a la nostra joventut intel·lectual, serà, si voleu, un llibre per a pocs, però ha sabut dir la màgica paraula que fa convincents als homes.

Gentileses⁴⁵⁶

Maria

Estiu: un ample capell de finíssima palla, com una gentil corbella, posa damunt del rostre *sonrosat* de Maria -la meva gentil amiga- la magnificència de dues roses imperials. Maria seu, amb les companyes, sota l'ombra de la nau viva i verda dels plàtans. La música escampa compassos d'un vals alegre que convida a un flirtejar de petites picardies, i ella amb els peus, menuts, pulcrament calçats, porta vivament el compàs com si tot el seu cos se li abandonés a la lentitud de la dansa.

El seu coll, nuu, irradia blancor. Hi ha un amagatall de futures carícies en la línia lluminosa de la barba, flonja i perfecta. Els llavis de Maria, humits i rojos com una maduixa entre la rosa del matí, se mig obren per somriure. Una antiga línia pagana ha dibuixat el seu front, en una serenor majestuosa. I en els ulls de Maria, llum i joia, -ulls de primavera, immensos i únics, -hi viu no sé quina flor rara i mitològica, la flor de les llegendes d'encantament, el lliri negre de les perversitats.

Maria té per cada un d'ells el mateix somriure graciós i felí, apenes aclarit per la visió ràpida de les seves dents menudes i blanquíssimes, entre la rojor dels llavis, i la seva mirada bona, els hi marca un ratlla d'igualtat. Car ella no sent pas encara la inquietud d'esperar-ne un, ni li cal enrogir-se a una paraula reveladora i predilecta.

A voltes no obstant, com si pressentís a l'aimador inconegut, dirigeix la mirada més enllà de la realitat i el seu pit, delicadament combat, oneja sota l'íntima carícia d'un sospir. En aquells moments tota la llum, suau i pàl·lida -llum verda, blava, violeta, ataronjada- del crepuscle, ondula entorn la meva gentil amiga Maria, i la divinitza.

Teresa

Un nou Watteau ha dibuixat de gentileses la nostra Devesa. Els colors, la tarda, les flors tenen un romanticisme adorable, talment com el brodat d'un paisatge de vano, i en l'ambient floten indistintes les notes d'una caixeta de música, aquelles notes de vidre lentes, lentes, llunyanes. Les dames, les petites dames, tenen una noble distinció. Els seus caparronets s'inclinen a una antiga reverència com si sobre ells hi hagués encara la polidesa de les perruques

⁴⁵⁶ Epicur. (7 maig 1911). Gentileses. *Catalanitat*, p. 2.

blanques Lluís XV. I, en el seu caminar i en els seus gestos hi perdurés un aire de minuet, adorable.

Jo espero trobar, entre els arbres florits, garlandes d'amorets, petits amors esvalotadors, nuus i grassonets com els que lligaven antigament a les parelles enamorades i, dictaven epigrames als joves abats, i, concertaven desafiaments entre els cavallers de jupa de seda, de mitja blanca i de capell de mosqueter on hi gallardeja una gran ploma blanca.

Mes jo sé que la materialitat de la nostra austera i el vestir, negre i correcte, ha espantat fa temps l'alegria infantina dels bons amorets i ells han desaparegut per sempre més els nostres jardins per a refugiar-se en les hortes de les viles o en els xoriguerescs retaules de les capelles dels poble, on s'hi casen nuvis camperols, en les tardes de festa.

L'única que podria fer que retornessin els petits amors ets tu, Teresa, amiga meva. Tu que portes en el nostre passeig la teva alegria de col·legiala en vacances. Car sé bé que una tarda, sortint de l'hort conventual, trobares a un dels amorets -germans de les ritmes d'Anacreó- que gemegava ocult entre els rosers florits, a la coïssor cruel d'un fibló d'abella, i vares ser-li una amorosa infermera. I des de llavors Amor te segueix arreu, i posa una tendresa subtil a la teva vida.

Elogi de la paraula ritmada⁴⁵⁷

Una paraula és una abella d'or
qui pren el sol la joia i la inflama;
dels llavis, el perfum i la dolçor;
del mirar, l'agulló per l'epigrama.

Una paraula és una abella d'or
pren de les flors el pol·len de la idea;
bordó de lira, és sa cançó d'amor,
pagana amb Lais, amb Sulamith hebrea.

Una paraula és una abella d'or.
Jo al món primaveral la digué un dia
-la paraula encelada, el món en flor
ben prompte eixam al meu entorn brunzia.-

La paraula encelada, el món en flor...
Vols dar-li el cor, per fer-hi el rusc, Maria?

⁴⁵⁷ Ediver, R. (4 juny 1911). Elogi de la paraula ritmada. *Catalanitat*, p. 2.

L'Espanya pintoresca⁴⁵⁸

La premsa, aquests darrers dies, relatava amb un color de sol meridional, enlluernador, els més petits detalls d'un crim, entre misteriós i aristòcrata, executat en les amples deveses de Torrijos. S'havia trobat el cadàver d'una dona al riu. Era jove mes els dies que feia que estava a l'aigua l'havien mutilat horrorosament, i com a sol vestigi de la seva bellesa o de la seva vida hi havia només que el detall de portar el peu calçat elegantment.

La fantasia popular se descabdellà de mala manera, i es donava com a cert que el cadàver era d'una *divette* de gran nom, i que el crim havia sigut comés, com una *gràcia* madrilenya en lo més ardit d'una *juerga*, per uns quants joves entre els quins figuraven alts títols de Castella.

Fins hi hagué qui reconstruí el fet: després de la *juerga* uns quants senyorets barquejaven. Un d'ells, entre rialles, agafà per la cintura a una *cocotte* i alçant-la en l'aire la llençà al riu. La dona fent esforços arribava altre cop a la barca quan, entre la ubriaguesa i la cridòria, se li descarregà un cop de rem a la testa, fent-la tambalejar i enfonsant-se. Que més tard, al tenir consciència de lo ocorregut, volent ocultar el crim, lligaren una pedra al cos del cadàver perquè anés al fons del riu, imposant silenci als masovers del *cortijos* que podien delatar-los.

Ben garbellat el fet, pot haver tingut com a resum el que solament se tractava d'un suïcidi, mes davant la fantasiosa imaginació espanyola, la novel·la ha pres més llum de veritat, que la veritat mateixa.

I és que aquí se'n té necessitat de la novel·la. Una pàgina mitgeval d'aquesta Espanya d'or i roig, ens commou vivament, i té més importància per nosaltres, el fet d'haver reaparegut a Sierra Morena una partida de bandolers o d'haver mort malament un *diestro* de fama, en qualsevol plaça de toros, que no pas tota la vida europea, monòtona i gris, com les boires angleses, que viu en el parlament, en el internacionalisme o en les fàbriques.

Per això, també, lo que en transcendeix a les demés nacions, de nosaltres, és aquesta nota típica. I on hi veuen un espanyol, avui encara, hi veuen un destre guitarrista i galantejador com els protagonistes de les obres de Merinée Gautier, i tants i tants altres escriptors francesos, dels quals, tothom sap que per viatjar per Espanya, s'abillaven luxosament amb trajos *de luces*, i eren els únics toreros que es passejaven per els carrers de les ciutats castellanés.

⁴⁵⁸ Epicur. *Llibre provincià de Epicur*.

Aquest fet solament té un parell en l'assolellada Itàlia. Llegiu les relacions que últimament deixaven entreveure els diaris italians *Il Sécolo*, i altres, d'episodis cardenalícs, de petites intrigues vaticanes i veureu com encara reviu en irònicament els deliciosos i maliciosos sonets del gran Pietro Aretino.

De pobles, -va dir un nostre escriptor- n'hi ha de dos classes: els destinats a mirar i els que són mirats. I Espanya i Itàlia, són com dos captaires que dormiten a l'atri d'una església, davant dels quals passen els turistes, freds i admirats, i deixen en els *calanyés* o en el capell tirolès, d'un i altre, unes monedes amb que puguin passar el dia.

La tragèdia del mar⁴⁵⁹

S'ha obert, arreu, una subscripció pública per a socórrer a les famílies de les víctimes dels darrers temporals. La tragèdia del mar ha sigut imponent i cruel, tothom se plany en aquests moments dels orfes dels pescadors, dels vells abandonats, de les viudes folles de dolor, que resten en la platja i, la multitud ha disposat la seva almoina caritativa per a anar a eixugar les llàgrimes que han fet vessar els naufragats.

Oh! El mar, el mar immens, el mar terrible! Pensar que això ha sigut no més que el final d'una lluita diària, constant, cruel, una lluita del pària per arrencar del fons del mar un mos de pa per dur a la miserable cabanya de pescador on el fred i la fosca en són mestresses. Pensar que aqueixa mort és l'amenaça de cada dia, és la fi de la tragèdia massa silenciosa per a ésser compresa per els egoistes o pels aventurats que solament saben collir el mal per lo que té d'aparatós i teatral. I que no obstant la caritat -aqueixa dolça virtut cristiana- a penes si és actualment entre nosaltres, una paraula d'ocasió, quelcom que sent la humanitat a circumstància propícia i a data fixa.

El cadàver que el temporal ha escopit a la platja és el mateix cadàver innominat, esclafat entre les estrelles de la locomotora, o asfixiat pel grisú en el fons de les mines o mutilat pels engranatges de les màquines. És el pària, el desheretat, és la carn del treball que no ha sabut mai altre goig en la vida que la barca i el mar, la fàbrica o la terra i que és un home lliure, no obstant, i que viu irònicament en un segle de justícia!...

Davant de tragèdies, com la que avui se deplora, rares són les veus que parlin de reivindicacions socials. És més fàcil, i còmode, el parlar de caritat -aquesta santa virtut que tant odiava Nietzsche- mes unes quantes mils pessetes no tornaran pas als orfes la vida dels seus pares, ni evitaran a aquells, un dia futur, en què llençant despreocupats la xarxa al mar, els sorprengui el temporal, de trobar la mort, també entre les ones... I la fam, la terrible fam, que encara no ha desaparegut de la terra no s'apagarà pas amb l'almoina.

L'espectacle de l'almoina m'és sempre repugnant. L'almoina del burgès que treu del portamonedes una moneda i creu amb ella haver complert amb la humanitat, és odiosa. Jo no crec amb altra caritat que la del pobre pel pobre, que és carinyosa, que és germanor, que és amor tota ella, el bocí de pa, la tassa de llet a la veïna malalta, la brasa de foc treta d'un brasero pobre també. ¡Això és la caritat! Caritat és el braç que priva de caure, la mà que acompanya al tullit, la peça de roba que es parteix per mig abrigar a dos enfredolits, la paraula de consol,

⁴⁵⁹ Epicur. *Llibre provincià de Epicur*.

l'ànima que compren el dolor i que l'encoratja. Per això jo avui he de parlar així davant de les víctimes del mar perquè voldria que no fos solament unes monedes lo que hi duguéssim nosaltres.

Oh! Si fos cert que amb el recapte que es fa arreu les famílies dels naufrags trobessin oblit i consol... Mes això no serà pas, amb la mort, ha trucat a llurs portes per sempre més. La misèria, i no es remeiarà pas, tampoc lo inevitable. Però jo dic: si els homes sabessin la transcendència de la caritat, si els homes en lloc de ploriquejar sobre actes consumats vetllessin per les víctimes futures. ¡Que poques vides ens robaria el mar, el mar immens, el mar terrible!

E. Fontbernat Verdaguer. Plana arrencada del llibre d'hores⁴⁶⁰

Jo no he pas pogut, encara, convèncer-me de la realitat de la mort! És tan llunyana i vaga aqueixa idea entre nosaltres! I no obstant, ell, l'amic, ha desaparegut de nosaltres per sempre més. Jo vaig veure'l en el seu llit de mort, hi havia entorn seu, en la seva cambra, i en el seu estudi, el desordre de les petites coses estimades que es deixen un instant per a reprendre's tot seguit. A mi mateix, me semblava que en un moment havia d'abandonar aquella profunda son, per a retornar a la seva labor quotidiana.

¿Quin llunyà viatge emprenen els que se'n van d'aquesta vida?

Quan la mort ve rere una agonia d'anys en la qual, ensems que la joventut, van *abatint-se*, apagant-se, morint-se també les esperances, les idees, la voluntat, tot qui acaba i no deu desconhortar-nos. Mes, ell, jove, vibrant de fe, reblert d'il·lusions, anhelós de viure. Ell, qui era un gran infant, qui tenia l'ànima enamorada de la llum, on deu haver anat a realitzar els seus somnis, a viure la vida que li pertanyia. ¿A dintre la terra no, no?

... I amb tot, ell no ha pas retornat entre nosaltres.

Jo no voldria pas enyorar a l'amic perdut, mes he sentit perdre'l com si una mà freda alcés en la meua ànima la punta d'un vel que amaga un estigma i hi tanqués l'antiga amistat nostre. I a l'hora no sabent resar-li una oració de resignat he tingut la dolcesa de sentir en mi mateix la crueltat de la revelació de la mort, com la darrera prova de l'amistat teva.

¡Que duri molts anys en mi aquesta tristesa i aquest record, i que ells siguin exemple per la meua vida!

⁴⁶⁰ Epicur. *Llibre provincià de Epicur*.

Carnestoltades⁴⁶¹

El cronista seria un perfecte mundà si visqués fora el provincianisme d'aquesta ciutat. Ell és elegant, sap flirtejar i *sonetisar* a les dames, dansa amb una exquisida mestria, i té demés una passió extraordinària per la música, els bombons de xocolata i els cigarrets egipcis, al temps que un gran horror a l'*spleen*.

De l'alegria del Carnaval n'ha seleccionat l'art, propietat dels escollits, execrant la disbauxa de les multituds. Així és que no solament ha evitat l'encontre dels llords mascarons que han passat estridents pels nostres carrers tant silenciosos sinó que ni ha volgut aturar-se davant la corrua de petites obreres, disfressades de bordegàs, que reien i esbroncaven als coneguts, animant-se per a la disbauxa del ball de la nit. En canvi ha dit una paraula, com un madrigal, a una deliciosa damisel·la que l'escoltava tota ingènua, deliciosament enrogida sota la careta de vellut negre i cohibida per la vibració de colors del seu mantó de *manila*, en un assalt aristòcrata, entre la placidesa d'un rigodons, i enlluernat per les il·luminacions del saló, i les flors, i les parelles que dansaven en un bigarrat contrast de dominós, i pierrots, i manoles.

Ell, perfecte *mundú* ha demostrar tenir una complacència extraordinària i ha portat a la pública curiositat la ressenya de la festa, tenint cura de posar un qualificatiu agradable, a cada cosa, i sobretot tot un elogi i una gentilesa per cada damisel·la. La simpàtica senyoreta X., l'hermosa C., la subtil N., l'encantadora R., la deliciosa M., la superbament bella D., les gentilíssimes M. i M., elogis que han sabut reverenciar elles amb la més franca sinceritat admirativa. Mes el nom de l'amiga no l'ha pas dit car ell l'ignora. Aquesta insinuació a la vida mundana, aquesta simfonia amorosa que ha començat a viure el cronista, aquest Carnaval perdurarà en ell com una plàcida recordança per tota la calma religiosa de la Quaresma i, tinguin la seguretat que durant els seus passeigs entre els ametllers florits i oliveres daurades de sol pensarà més d'una vegada en el madrigal resat a cau d'orella a una deliciosa màscara, enrogida sota la careta de vellut negra, i que no sabia pas amagar entre la vibració de colors del seu mantó de manilla, la seva esclavina blava de col·legiala.

Per això ha sigut exquisit el Carnaval del cronista, i ell ha sentit l'ànima de les flors, aletejar dins una copa de xampany, i sobre la melopea de la música recitar una poesia de Ruben Dario. Ha començat avui, primera setmana de dejuni i de silici, a fer desfullar les branques d'ametllers florits, que tenia en els vasos antics de sobre el piano, amb la primera esparsa del

⁴⁶¹ Epicur. *Llibre província de Epicur*. També recollit a: Casacuberta, M. (2000). *Els Jocs Florals de Girona*. Girona: CCG Edicions, p. 356-358 i Palol, M. de. (2010). *Girona i Jo*. Edició a cura de Pep Vila. Girona, CCG Edicions, p. 356-358.

Dies Irae, anhelós de sentir una estrofa cada setmana per tenir el plaer d'un dematí lluminós,
celebrar la Pasqua *ressurrexante*.

Quaresma: I Setmana⁴⁶²

Primera setmana de Quaresma. Tota la tarda que el vent de març ha ululat per la serra misteriós i confidencial entre els *arsos* blancs i les oliveres, una frisança nova, nevaven flors vora els ametllers. I al fons de la vall, una vall que té clarors mallorquines, vora unes capelletes blanques, una corrua de devotes s'enfilaven salmejant oracions de penitència.

Una aroma de violentes boscanes perfumava l'ambient. Jo he vist una colla de petites col·legiales (ella entre elles). Col·legiales serenes i rialleres que en duïen grans rams de violentes. I no he pas dubtat, veient-les tant sanament, acalorades, que podien haver trobat, pels marges florits, al petit faune de la primavera. El faune infant, travinell i picaresc, que segueix a les col·legiales, explicant a cau d'orella, secrets d'amor que elles ignoren i desitgen.

La neva petita amiga, duia la cabellera -una curta cabellera rissada- esbullada i lluminosa com una diadema de sol. I jo l'he distingit tot de seguit entre totes: de lluny me saludava alçant les mans, i les seves companyes li corejaven les rialles; mes quan he sigut a prop d'ella, ha tingut un deliciós temor, i amb els ulls baixos, només ha sabut donar-me les bones tardes, tot és quan amb la punta de les dents, minúscules, blanques i lluminoses, una violeta exuberantment morada.

Jo l'he vist encara dos cops més, aquest segon diumenge de Quaresma, a la meva petita amiga. Rere els vidres del seu balcó, entre les messalines d'aranya, apretat el caparronet als cristalls, onejant-li reposadament el pit, en un palpitar d'ensomni, l'una, i en la penombra de l'església, l'altre entre mig d'una claror roja i indecisa, sana i riallera, ella, sota la mantellina, ratjada de sol, com una visió naixent de paganisme. Eixordada per la veu ruda, sonora, seca, d'un clergue que, irrisòriament, anatematitzava la primavera, la vida, l'alegria, tot lo que vibrava aquella tarda en el seu esperit inquiet, i enamorat. En el seu innocent esperit de col·legiada.

Mes jo encara, no li he dit el meu amor. He après tant solament el seu nom. Les companyes d'ella l'han llençat a la lluminositat de la revelació perquè jo el desitjava. He sentit com la cridaven, musicalment:

—“Maria! Maria!...”

⁴⁶² Epicur. *Llibre provincià de Epicur*.

Teodor Llorente⁴⁶³

Teodor Llorente el primer i el darrer valencianista ha mort.

Veus aquí un moment romàntic en terra valenciana que desapareix, i desapareix sense que s'insinuï una guspira de continuació, o sense que un altre idealista envegi el setial d'honor que ha deixat buit el poeta que, bondadós i patriarcal, va laborar la tradicional resurrecció del *Rat Penat*, fitant els ulls estèticament vers el renaixement esplendorós de Catalunya.

Teodor Llorente fou un gran romàntic. En la seva joventut portà les dolces ironies de Heine i Byron a la rutina *romanesca* i enamorat de Goethe feu passejar el personatge estrofolari de la seva obra immortal amb la capeta curta i l'espasa dels herois calderonians, per terres castellanes somnià en les antigues gestes d'un Rei conqueridor i, l'ànima seca enamorada de la dolcesa de la parla llemosina, infantil i primitiva com antigament els poetes provençals, cronistes i trobadors a l'hora, alçà en terra de València, sota dosser barrat, on s'hi immobilitza el Rat Penat simbòlic, la cadira reial del Rei Jaume, i el trono de Clemença Isaura.

Paral·lelament amb la seva obra de reconquesta, havien sorgit els poetes de renaixement, tota la plèiade de mestres en Gai Saber, pacients i primitius, reconstruint el llibre d'or de la llengua catalana, i a Provença, el gran Mistral, cabdill dels Felibres, perpetuava la llengua d'or a *Mireia* i *Nerto*. L'obra catalana ha sigut més popular, l'obra d'en Mistral més gloriosa i solament en la germana València, Llorente ha sentit el dolor d'ésser sol i incomprès en aquesta viva ostentació de races.

L'homenatge que se tributà darrerament a Llorente fou més acadèmic que entusiasta, no tingué pas l'entusiasme que es tributà en Barcelona al nostre Guimerà, ni el que rebé Mistral a l'oferir-se-li les palmes de l'Acadèmia Francesa.

En resum, Llorente visqué un dia, aquell dia altament ingenu en que Castella amb els seus poetes Ruiz Aguilera, Zorrilla i Nuñez de Arce, Provença amb Mistral, Roumieu i el Príncep Bonaparte Wyse, els catalans d'en Querol i Ferrer s'ajuntaren en la Festa dels Jocs Florals i brindaren per la fraternitat literària dels pobles com un pacte de nacions germanes, petites i pures.

⁴⁶³ Epicur. (9 juliol 1911). Teodor Llorente. *Ciudadania*, p. 2.

Del triomf d'Apel·les Mestres⁴⁶⁴

Durant l'Exposició Internacional d'Art que es celebra actualment a Barcelona, i en mig de les festes que amb aital motiu se celebren al Palau de Belles Arts, s'hi ha posat en escena el poema *Liliana* del poeta Apel·les Mestres.

El nom del venerable poeta s'ha fet d'actualitat una vegada més i la premsa reviu els elogis que tantes voltes ha degut prodigar-li. La seva poesia tant subtil i magnífica, d'una espontaneïtat meravellosa, mai com en la present ocasió per *entranyar-se* dintre l'ànima ciutadana, que segurament devia desconèixer-la donada la manera de ser d'aqueixa poesia, essencialment bucòlica i pastoril. En els poemes d'Apel·les Mestres, en casi tot el conjunt de la seva obra poètica, no s'hi troben pas els cants èpics ni les altes gestes tràgiques que puguin impressionar a la ciutat sinó un perfum exuberant de rusticitat i de naturalesa fonament primitiva, descobrint els diàlegs amb reminiscències panteïstes de flors i abelles, de velles alzines i d'atlètics pins, de gnoms i de fades, de goges i de dones d'aigua...

Verament era novetat per la ciutat magnífica una tal representació. Devia descobrir els nous horitzons d'un amplíssim món diminut poblat per sers desconeguts fins aleshores, amb petites passions que esdevenen sempre, poesia. I devia sentir, potser, un remordiment d'haver menyspreat fins llavors una faceta de la vida.

El romanticisme d'Apel·les Mestres -aquest romanticisme indefinible per lo *miniaturesc* i real alhora- ha rebut per primera volta la consagració del públic. També pot ser intensament comprès, i podria tenir una resurrecció definitiva, que no tindrà, malauradament, perquè l'Apel·les Mestres ha sigut el precursor, el creador i el mestre sense deixebles d'aquest gènere faunesc, d'aquest romanticisme infantil i humà que solament pot encarnar en ideacions *fàuniques* i en converses entre flors.

L'Apel·les Mestres potser al rebre personalment el testimoni de l'afecte del públic català devia sentir-se massa sol i, potser enyorava una successió a la seva corona de poeta, el poeta de les més petites coses. Una successió que no tindrà pas mai perquè la seva dinastia mor amb ell.

La major glòria dels filòsofs antics, la seva suprema victòria era el conjunt dels seus deixebles que auguraren una posteritat a les idees llurs. Sabien que el seu impuls d'investigació, a la teorització dels fets i les idees, no devien encreuar-se com la pròpia vida, i que devien

⁴⁶⁴ Epicur. (23 juliol 1911). Del triomf d'Apel·les Mestres. *Ciudadania*, p. 2.

posteriorment florir en roses magnífiques d'humanització damunt la seva tomba. I els més preclars poetes, i els grans pensadors moderns, i els grans dramaturgs actuals, també la necessiten més encara la veneració dels deixebles perquè la seva obra sigui fecunda en sentiment i en acció.

Apel·les Mestres, aquest goig no el tindrè pas. Ell és únic. I encara que això no *mermi* pas el seu alt valor intrínsec, perquè ningú pot revoltar-se contra les corrents dels temps, un deix d'incomplet deu traslluir-se en el profund sediment de la seva persona, neurastènica de viure en temps actuals, constant adorador de gnoms i fades.

Balada⁴⁶⁵

A la finestra del castell del Rei, Brunilda va a recolzar-se cada tarda a l'hora en què neix l'estrella del pastor en les aigües infinites del crepuscle.

A baix, sobre el reialme gris -el pare del castell pren l'encant d'una panera de flors- les finestres de la cambra de Brunilda donen al jardí.

Cada vespre Brunilda sent que puja a ella -una dolça música que li parla de coses que ella no sap definir- que li aclareix els ulls de somnis i li posa al cor aromes rars.

Brunilda entre la verdor dels boixos del jardí -no pot pas descobrir a l'inconegut que li parla de tantes meravelles- i ella l'enyora i l'estima.

(Oh! Si Brunilda sabés que qui parla així -no és altre que el joglar del senyor Rei- l'estrafet i virolat cretí que es *contorsiona* com un cabdell, vora els coixins de la seva cadira reial.)

L'ànima d'aquell cos miserable -és tant gran, tant forta i tant hermosa, que de ser igual la del senyor Rei no hi hauria pas en el reialme, terra en erm, ruïnes als boscos i forques en els *marlits* del castell- mes el seu cos és pobre i miserable com una ratapenada que penja les ales en una escretlla de ruïna i mira amb una mueca cega...

Brunilda està malalta de melancolia, senyor Rei que la conhorta sent la cançó i ordena als seus servents que cerquin en el jardí fins a trobar el galan que canta.

Senyor Rei pensa també com Brunilda que el galan és hermós i noble i fort com la cançó.

Patges i serviments cerquen endebades. Al camí de l'escolta han trobat el joglar virolat i enrotllat com un cabdell i, un de la comitiva l'ha apartat amb un puntada de peu, -fés pas- li ha dit.

Patges i servents han cercat debades: en el jardí no hi havia pas ningú. Ningú que pogués enamorar a la Princesa. Senyor Rei se desespera. Brunilda mira encantada l'estrella de la nit, i somnia.

Al jardí la música enamorada torna a vibrar. Sembla una alegria, una dolça alegria de parlar fora de tota cosa humana, mes el cavaller hermós i enamorat no apareix amb el dia.

⁴⁶⁵ Epicur. (1 juliol 1912). Balada. *Scherzando*, p. 9-10.

I Brunilda la sent cada vespre, l'escolta cada vespre amb les mans creuades, cada vegada més pàl·lides i els ulls tots plens d'estrelles.

I no sap per què sent una dolça joia de no trobar l'estimat inconnegut, tant familiar al seu esperit. Ella arriba a pensar que si el trobés se moriria.

La Princesa Brunilda està enamorada d'un foc-follet, d'un aroma, d'una música...

Provincialisme⁴⁶⁶

L'Ajuntament de Barcelona hauria de prendre exemple dels seus confreres provincians. ¿Què és això de lluites de revisió de tramvies, de calç i guix, de grans emprèstits i, per consegüent, de grans baralles?

Els ajuntaments provincians són el model més gros de cordura que puga oferir-se. Allí s'hi reuneixen els consellers, amb la mateixa cordialitat que si féssim el tresillo a la farmàcia o la barrotada al cafè.

No és d'estranyar que es prengui acords de tanta transcendència com el pres, ara de poc, per l'Ajuntament de Girona, i que ressenyen els corresponsals amb aquesta forma: "S'acordà per unanimitat rectificar una falta d'ortografia, feta en els ròtols del mercat dels bous".

El fet, és aquest. Un dia un emblanquinador va posar damunt d'una porta el número 100. Però, heus aquí que l'intel·ligent sastre-conseller senyor Amic, encarregat com sap tothom de brolladors i altres adornos, va creure que devia ordenar que s'hi posés el nom veritable, redactà "Orinario". Ell oblidà que el Consell Municipal és ple de petites ambicions i, així, en ple ressò, degué trobar un enemic polític que li tirés en cara la més grossa de les faltes d'ortografia.

– ¿"Orinario", s'ha d'escriure amb "o" o amb "u", senyor Amic?

I ja tenim discussió armada.

El senyor Alcalde no tenia opinió. En canvi el senyor Bassols cridant com un energúmen i clavant cops de puny a la cadira presidencial jurà i perjurà que si "ell és en el silló, ja ho aclararia". El senyor Alcalde li demanà porugament que parlés, mes ell se tancà llavors en el més reflexiu dels mutismes.

Els consellers, tots cridaven a la una. En Font i Fargas, catòlic i pedagog, hi volia una "h", en canvi, l'Encesa, no.

En Tuyet, que de jove era metge, recorda vagament que aprovà una assignatura que parlava de les "vies urinàries", amb "u"; *luego...*

Un altre, que no cal anomenar deia que d' "això" n'havia patit molt, però que no sabia pas com s'escrivía.

⁴⁶⁶ Narcís. (5 desembre 1912). Provincialisme. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 791-792.

El seràfic Noguera opinava que el bon mot no deu permetre parlar d'això, ni als rètols de les comunes.

El correligionari Martorell sabia una paraula més elegant... Però no la recordava i anava fent... “Ma”... “me”... “men”... “men”... “menj”... “ming”...

Per fi els tragué d'apuros el secretari...

– Si em permeten... -va dir-. Potser el diccionari en digui alguna cosa...

I la presidència va consultar el diccionari.

– “Ori”... “ori”... “ori”... “Uri”... “uri”... “uri”... ¡Aquí! “Urinario”.

I, és clar, convençuts els uns, radiants els altres d'alegria, l'acord se prengué per unanimitat.

... Aquella botiga⁴⁶⁷

Una parella de guardes municipals, acompanyant a un agutzil i a dos senyors, de cara de misèria forastera, han passat tot de pressa -cosa desacostumada en aquella hora i en aquella ciutat- per un dels carrers més cèntrics.

Un estrany pressentiment ha fet sortir als botigues, fins al pas de la porta, i els han estat contemplant fins que han tombat la cantonada. Unes dones han dit: "Són els dels embargs" i ha passat com una esgarripança per la calmosa vida matinal d'una ciutat que treballa per anar fent, per inèrcia o per consuetud.

L'amo d'aquella botiga també ha sortit. Ha resseguit, amb una mirada de bestiola poruga, a aquella comitiva i s'ha amagat tot de pressa. Més tard ha sortit tot un eixam de criatures, iguals, amb la mateixa mirada d'encantament, brutes, despentinades, curioses i, darrera d'elles, com una criatura més gran, la mare, tallada a la mateixa faisó de l'home i de les criatures. No han vist res, però la por, aquella por que ajunta els ocells quan passa una au rapinyadora, els ha ajuntat en un sol piló, al capdavall de la botiga, fosca com una gola de llop.

– ¿On anaven?- Ha preguntat ella. L'home no ho sabia. Com que no es feia amb ningú del carrer, no podia enterar-se'n.

– A casa seva, no. De segur.

– ¡Qui sap! -Va dir ella-. I tots dos miraren amb una temença gran, aquella botiga fosca, desmantellada, sense mercaderia coneguda i amb més fressa de criatures que de parroquians.

Abans el botiguer, cap allà a l'any 35, quan els seus pares degueren plantar l'establiment ja ho hauria sabut de què es tractava perquè aquella botiga era la més concorreguda de la ciutat, llavors. Allí s'hi guardava la bandera dels gremis quan encara n'hi havia. S'hi conspirava, quan en Prim havia d'anar a buscar a l'Amadeu, i, segons els pares conten, hi estigueren amagats, tota la nit, els qui tallaren l'arbre de la llibertat plantat al bell mig de la plaça. Però ara, vella, inútil, isolada, entremig d'una carnisseria llampant i sorollosa i una drogueria neta, acurada, metòdica, la pobra botiga viu una vida tan misteriosa, que sembla com si la gent i els aconteixements l'haguessin abandonada i se n'apartessin.

Així és que en aquells pobres botiguers tota cosa els hi sembla presagi de mal. És cert que ells paguen com poden totes les mil coses que han de pagar, des de les cèdules, per a tots i

⁴⁶⁷ Narcís. (27 desembre 1912). ... Aquella botiga. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 836-837.

cada ú dels de la família, fins a la contribució de lo que podrien vendre en cas de tenir mercaderia, sense comptar els drets d'ocupació de via pública per aquell barrot que hi ha a la porta, que abans servia per a aguantar la tenda i ara a penes si serveix per a penjar-hi una faixa llarga, destenyida i tràgica, com si fos roba d'amortallat.

Naturalment, com que n'han de pagar tantes de coses, sempre n'hi ha una o altra d'endarrerida, i la muller se recorda, ara, precisament, de què potser no han pagat l'impost d'inquilinat, aquest alleugeriment dels consums que comencen a disfrutar les ciutats avançades.

L'home és bo i pensa: "Si l'amo ens fia el lloguer, ¿per què no ens fiarà, l'Ajuntament, el dret a usar d'aquest lloguer?". Clar que són molts a disfrutar-ne i, per lo tant a contribuir als gastos de la ciutat, però ben mirat, n'usa tan poc dels drets del ciutadà! No vota quan hi ha eleccions, no és vocal associat, no protesta quan a l'escombrar els carrers li tiren la pols dintre la botiga, no reclama ajuda quan les aigües del riu inunden els dormitoris de la rebotiga, on s'hi apilonen les criatures de sis en sis. Fins, per no disfrutar, no surt a prendre el sol al mig de la Rambla, com fan altres botiguers, més en opulència o més burgesos.

Ella treballa, s'enginya, encara que no ho sembli. D'altra manera, ¿com us imaginariu que hagués pogut canviar paulatinament, sense que ningú se n'adonés la mercaderia de casa seva? Abans hi havia, sobre el taulell, peces de roba. A fora, tricots, alguna faixa, alguna camisa de pagès. Ara, el tricot el deu dur ell. De la roba en deuen haver fet davantals pels petits i, la dona, més hàbil, ha substituït per coses més fàcils a la venda la mercaderia de la casa.

Ara, del sostre, penja alguna fruita pansida, algun forc de cebes que hi grillen d'un any a l'altre, esperant una mà que els compri, per caritat o per llàstima. Però de tot això n'ha de pagar la seva part a tots els que li reclamin.

I tenia raó la seva dona: no havia pagat l'impost d'inquilinat i, precisament començaven a embargar als que no pagaven. I una múrria, una tristesa li endurí les faccions, com si veiés aquell taulell de noguera vella, aquella taula coixa, aquelles cadires *desbalcades* o els matalassos sense llana, *acimbollats* al mig de la Rambla, en un piló de desferres i, la gent passant indiferent, sens adonar-se'n de què per primera vegada, des de l'any 35, havia estat tancada la porta d'aquella botiga fosca, enfondida, sense mercaderia.

La dona l'amanyagà com pogué, les criatures el voltaren. Ell somrigué una mica; potser pensà vagament que la ciutat l'oblidaria com els compradors havien fet fins ara, o la respectarien com un símbol.

Vella cançó⁴⁶⁸

Oh senyora, mi senyora, la més bella i més altiva. La que es volta d'esplendors,
la que du l'alba en els llavis, i en el front hi porta estrelles, i en les mans hi porta flors;
la que, solta la dolcesa de ses mans acariciants, s'alatarguen els lleopards:
i amb la rima del misteri, els estels el seu nom siguin sobre els ors crepusculars.
Senyora, la mi senyora, que em teniu enamorat,
si em torneu la vida lliure que els ulls vostres me prengueren, per pagar el meu rescat
jo he de fer que us meravelli m'ardidesa i mon valor;
que les gestes i proeses d'una raça, *redivivin* en l'afany d'un amador.
Jo us duré les flors collides a trenc d'alba del bell cim dels espadats
on esperen, entre núvols i tempestes, solitaris, els pastors al·lucinats.
Jo us duré roses triades en les frondes opulències dels jardins
on somnia la Princesa, a qui donen gelosia vostres ulls esmaragdins.
Jo us duré un botí de guerra, presoners les més belles dansarines d'orient.
Que les meves caravel·les, a les Índies solellades tornaran a recollir.
Jo us daré la meva espasa d'indomable capità d'aventurers...
Jo us daré la meva banda d'idealista travador aventurer...
I als peus vostres, tan hermosos, tan *endebles*: com trofeu de joventut
estenent la seva joia sobirana una bandera de revolta i mon escut,
vull posar-hi, perquè es faci vostra santa voluntat,
amb la *diàcona* tonsura, ermitana i solitària, castigat,
el meu front que sabé alçar-se fi a fit al sol radiant,
i que escampa entre el *penaxe*. La revolta cabellera fulgurant...
Oh senyora, mi senyora que em teniu enamorat.
Si en els vostres ulls hermosos hi ha la joia del combat,
prou sabeu que no li escauen, en l'hèroe de sagetes de l'amor;
són de plomes les sagetes, mes *fundint* les armadures, van a occir al mig del cor.
I si és cert que ací dessota l'armadura bat un cor jove i ardit,
no el vulgueu entre cadenes, mal que siguin d'ors i roses presoner i mal ferit.
Vós que sou tota piadosa; que us volteu de blau del dia, i amb les mans abasteu flors,
per semblar l'amorosa pels camins que se destrien entre boires i dolors;

⁴⁶⁸ Palol, M. de. (9 març 1913). Vella cançó. *El Poble Català*, p. 3.

que, sentint vostres mans belles relliscar per les pells roges, s'aletarguen els lleopards...
I amb la rima del misteri, els estels vostre nom *singen* sobre els ors crepusculars...

Cròniques provincianes. Celebritats.⁴⁶⁹

Cada terra té nomenada per lo que cria. Però així com els “urbanos” no faran cèlebre a Tarragona, ni les escombraries a Barcelona, ni els “canadienses” a Lleida, a Girona ningú li discutirà l’èsser la terra dels requetès i de joventuts conservadores.

Abans se deia: “Hereu de Girona” o boig o “comatort”. Ara pot dir-se “Hereu de Girona? O del requetè o maurista”.

L’herència bèl·lica pesa com un diable, allí. Tothom, qui més qui menys, se creu digne al bocí d’immortalitat que li pertoca i, així demanin si n’hi ha d’institucions guerreres! Allí, la Creu Roja, comanada pels Camòs. El batalló infantil, manat pel Valls -que siga dit entre nosaltres, el dia que ell va haver d’anar a servir a la Pàtria, va fer ús de la redempció- sometent del més atent que puga haver-hi. Bombers amb banda de cornetes. Esperantistes amb banda de tot i, per fi -*salvo* error- el requetè. I això en un poble de quinze mil ànimes! Però el requetè, senyors, avui per avui és l’únic que està en peu de guerra.

Ell forma cordó, des de l’estació a la casa del correligionari on s’hostatjarà, cada vegada que arriba el diputat en quefe, amable ell com un capellà i altaner com un cabdill. I els pobres transeünts, que veuen astorats aquell cúmulo de forces, senten esgarriances davant del bulto que mostren, quasi allà mateix on deuriem guardar-hi cosa de més recat i pudor, el *browning* i les eines de fer mal, bravament inútils.

Els no perden ocasió de lluir-se. Fa pocs dies eren a una ermita -els seus camps d’operacions són sempre les ermites- i hi havia un col·legi en vacances i, l’alegria dels deixebles era molta. Els del requetè menjaven, *ojo avizor*, en un angle del refectori. Se creuaren mirades terribles. “Qui sap si provocaran?”, deien els del requetè. Els bons infants no sabien pas amb quins companys se les havien. Veus aquí que, entre l’alegria de l’àpat, i els brindis, i els crits d’aquelles criatures, una veu que va sonar com un cascavell, però en degué semblar un tro pels del requetè, va cridar: “Visca en Prim!”

Mireu: allò va ésser l’hecatombe més grossa del segle. *Brownings*, *poignards*, boxes, tota mena de cosa terrible, sortí de la taula de la guerrera, lo mateix que escuradents, per a ocupar la taula enemiga.

– Aquests insults!... Això és intolerable!... Mori això!... Visca allò!

⁴⁶⁹ Narcís. (12 setembre 1913). Cròniques provincianes: Celebritats. *L’Esquella de la Torratxa*, p. 614-615.

– Senyors, senyors! Què passà? -Digué el vell mestre-.

– Aquest crit és una provocació. -Respongueren moltes veus agressives-.

– Calma, calma!... Que no saben vostès que el visca anava pel nostre cuiner, que té la desgràcia de dir-se Prim, com podria dir-se Jaume?

Ara un dia d'aquests van a Santa Afra. Però els hi han aconsellat que primerament s'enterin dels noms dels que puga haver-hi, forasters, en l'ermita.

Això no seria res, si es divertissin sols, i lluny. Però, tanmateix, a dintre de la ciutat, és massa.

Aquests últims dies, un episodi que no volem saber -periodístic o d'agència de negocis- va donar lloc a què uns senyors busquessin a un capellà, director de l'orgue carlina, amb beneplàcit del Bisbe, per a solventar *amistosament* alguna cosa. El capellà no es deixà veure i, va rebre la solució el pare d'aquell, que és un honrat sabater, i prou. És clar que el fill digué dir: "*Ahí me las den todas*". Però era del requetè, i el requetè té una llei de jurisdiccions molt particular per a fer-se justícia.

– M'ha insultat un comerciant? Doncs, botiguers, a tancar les portes!

I els dirigí una proclama hermosíssima que va fer el seu efecte. Primer, per l'eloqüència que tenia, i segon per lo que hem dit, que en cada casa -i qui diu cada casa diu en cada botiga- hi ha un requetè, a major honra i glòria de Déu.

Veritat és que quan hi ha algú que posa la mà a la cara d'un d'ells, siga regidor o subquefe, el *browning* no surt! Però de que tenen *brownings*, i molts... No ho dubteu.

Per l'or dels camps⁴⁷⁰

Tingueu pietat, tingueu pietat! La por d'ésser sola m'ha portat cap aquí. Joestic llaçada de córrer per a sentir veus humanes. Ah, tota la nit que camino pel bosc i ja no puc més!... Tingueu pietat! Fins ara no sabia que els meus peus sagnessin. Jo em creia que les taques roges del camí eren roses florides, mes ara, que sento els meus peus adolorits, és quan comprenc que eren clapes de sang meva. Així també el meu cos; jo no sabia pas que anés quasi nua, creia que era claror de lluna sobre meu, mes ara que jo sento en la meva pell la frescor de la nit, comprenc que he anat deixant entre les branques baixes de boix florit, la meva túnica esparracada. Ah, tingueu pietat, jo no vull pas morir!

Florinda, la petita bohèmia, amb els braços creuats sobre el pit, vergonyosa de la seva exquisida feblesa aparegué, encongida i poruga, a l'admiració d'aquells homes joves i fornits, d'aquells grans infants, que semblaven en el relleu de la nit, heroiques figures d'atletes orlant una copa etrusca.

Degué aparèixer als segadors de fenc, com una sàtira. Mes, per ventura no ho era ella un sàtir? En la seva vida esbojarrada hi recorda quelcom mitològic que no pot pas desxifrar i, a vegades, asseguraria que no havia pas sigut sempre la Florinda zíngara, bohèmia, que recollia monedes de tots els països dintre el riure de la seva pandereta, que havia recorregut totes les carreteres i dansant tot arreu la seva funambulesca sensualitat, des de davant les portes de Notre Dame, amb la cabreta blanca, fins en les places dels vilatges llords, prop del carro dels saltimbanquis; ella té, així com una idea, d'haver orlat els tirs amb pàmpols i raïms en les veremes gregues; d'haver fugit, vinyes a través, en la gropa d'un centaure, ardit de lasciva; d'haver dansat nua davant l'ara bíblica en terres hebraïques, i d'haver ajudat a enverinar amb una rima d'Aretí, un bes, i una rosa, el vi d'or que devia beure un cardenal en el banquet els Borgies.

En el miracle de l'aparició, les colles de segadors esdevingueren extàtiques: ells havien sentit aquella veu, alguna volta; pot ser quan infants en el cant de la goja de les rondalles. Era aquella aparició alguna cosa antigament coneguda per ells, i oblidada; mes ella no era sinó una pobre petita, perduda pel bosc, així com una garsa blanca alaferrida, prou menuda per a poder-la dur arrupida en el clot de les mans, fins a la vila. I una pietat d'homes forts envers la malalta, esdevingué en llurs ànimes ingènues.

⁴⁷⁰ Palol, M. de. (setembre 1914). Per l'or dels camps. *Cultura*, p. 21-24.

La portaren a la tova escalfor de les gavelles de fenc. Així com si es través en un bany d'aigua perfumada, Florinda obrí els ulls i els seus narius s'eixamplaren afanyosos de la voluptat de l'olor, i tota la seva ànima abatuda va reconfortar-s'hi. Ella va obrir els ulls i va somriure a tots i a totes les coses.

Com eren lluminosos els seus ulls admirats! Tenien una blavor immensa i eren daurats de tremolors de llum, com si tot l'infinit se flectés en ells, i eren tant espirituals que tenien totes les tonalitats de dues flors fosforescents. En l'ànima d'aquells ulls hi havia, a un mateix temps, totes les crueltats i totes les dolceses!

Amb poruguesa de rústec, els segadors portaren a Florinda el pa i el vi que guardaven per a *termenada* la sega. Ella begué el vi ardorós en la tassa de terra negra i menjà àvidament el pa morenc duent-se'l eucarísticament fins a la boca amb les dues mans. Les seves dents eren blanques i felines en el contrast el pa negre, el qual tenia un perfum calent de blat, i els seus llavis menuts i humits reien, reien a una bonesa nova, a una felicitat desconeguda, una felicitat primitiva i pastoral que l'encantava!...

Ella agrái el recapte als segadors. Oh, com se suavitzava, com se musicalitzava la seva veu per a *remarciar-los*! Tot un afany d'agraïment se desbordava en ella, i per a pagar la companyia, per a pagar l'alegria que li donaven, hauria volgut que els seus petons haguessin esdevingut peles, per a llençar-les a grapats sobre aquells homes austers i adorables, aquells homes que no coneixien ni els petons de foc, ni els collars de perles. Hauria volgut assaciar-los a tots d'amor; i es dolgué de no haver collit les roses de sang que sos peus deixaren pel camí, per oferir-les-hi. Era tan pobre que només podia pagar les caritats del món amb petons o amb sang!...

Sobtadament en la lluminositat d'una idea bella, la seva ànima saltà d'alegria dintre seu. Era resurrecció, era Pasqua Florida, i com si tingués davant ella un sol hom vehement i enamorat, alçà damunt son front la pandereta qui va llençar sobre la terra una volada de rialles. Dreçà el seu pit, el seu cos se vinclà en una corba d'àmfora, i dreta sobre la punta dels seus peus diminuts, començà una oració lasciva.

Dansà, dansà. Tota fervent, a un compàs trèmol, com un anhel, com un desig; i deia:

– Oh, penseu la meva dansa, jo us pago amb la meva dansa. Mercès, mercès!...

I era Florinda com un entorxa humana, era un vel de clar. Una diafanitat de lluna en la gran pau del paisatge somnolent, era una dona que gemegava entre abraçades impalpables, era

una serp encantada pel mirar d'un faquir descomunal, un faquir de bronze quins contorns se confonien amb les llunyanes siluetes de les muntanyes.

Dansava, dansa. Els seus pits tarsos palpitaven amanyagats pel remolí d'aroma que l'envoltava. Els seus llavis s'obrien febreros, i lluïen com mai els seus ulls. Els seus braços s'alçaven fins a l'infinit i queien fatigats damunt la corba dels seus flancs que es torçaven en un defalliment de joia... I dansava, dansava. Les notes de plata de la pandereta marcaven un ritme cada volta més frenètic, els seus cabells negres es perdien en la negror de la nit per aparèixer coronats de misteri, i en l'essència de la dansa, caigué a sos peus la seva túnica, i com, un miracle de nuesa tota la nit s'enllumenà de blancor, com si hagués passat un raig de sol per ella.

Un raig de sol només, car Florinda havia sentit, zumzejar sobre els papers el dolor, i el *laçament* va abatre el seu cos damunt l'herba flonja.

Florinda⁴⁷¹

« ...Tenia quinze anys. Jo venia roses i safrans en el port de Mytilene a Lesbos. Corria, enamorada d'aquell mar i aquell cel, tan blaus i tan lliures, bruna entre el sol com una petita estatueta de terra cuita, gelosa també d'aquella corba d'horitzó que portava seguidament a l'exquisida i blanca ciutat nostra, homes estranys, dones hermoses, qui compraven de les meves flors pagant-me amb monedes d'or raríssimes.

Jo no me'n podia pas fer mai un collar com els de les dames de vels blancs, amb les monedes aquelles, car ans de dormir, la vella mestressa de l'hostal on m'acollia -un hostal sorollós, concorregut per matalots i gent de mar, d'aire pudent de tabac i de quitrà- m'escorcollava la panera de les flors i es quedava les monedes que jo havia recollit durant el dia.

Jo no podia pas guardar-me'n ni una. A penes si d'amagat, amb alguna peça de coure m'arribava a la descàrrega dels barcos a comprar taronges. Mes jo no sé si era la delectança amb què enfonsava les dents en l'escorça roja, pel plaer de mullar-me del suc aromós que aquella olor me delectava sempre, atraient sobre meu els renys i crits d'aquella vella malhumorada i inoblidable. Els mariners deien que jo era una seva néta, potser sí. Jo no havia pas conegut els meus pares. Jo no li guardo pas cap mena de rancor ni d'estimació, no obstant, i això que me'n recordo força d'ella.

Des de les petites florestes de la meva cambra se veia el mar. Sovint als vespres, sollevant les cortinetes vermelles, passava hores enteres contemplant-lo, desitjant-lo. Ell era inquiet i fosforescent. Brillaven entre les ones calmes els punts blancs i verds de les boires, i les llums llunyanes del port, i entre elles i les ombres monstruoses dels vaixells omplien de fantasmes els meus deliris de viatgera.

Era tan sola, tan freda, tan trista aquella cambra meva! Eren tan repulsives i grolleres les cares sorrudes dels meus vells amics -matalots i gent de mar- i sentia tan bella i lluminosa la meva joventut...! Ah! Jo devia fugir. Jo tenia enveja dels pillets que podien entrar a les naus, i s'enfilaven pels pals i cordatges o s'amagaven pels camarots. I quan algun d'ells més atreït, s'incorporava amb la tripulació del vapor que salpava, jo arribava a plorar de gelosia! Ah si jo hagués sigut un xaval...! Amb quin coratge la sentia la vida aventurera!

⁴⁷¹ Palol, M. de. (25 setembre 1916). Florinda. *El Poble Català*, p. 2-3.

Una tarda va hostatjar-se entre nosaltres un jove marxant. Com el recordo encara! Tenia els ulls inoblidables, immensament negres i melancòlics, el nas aquilí i tort, la barba negra, així el seu visatge era de Crist jueu, de tan dolç i pàl·lid com era.

Ell viatjava en una nau, la vela llatina de la qual es destacava d'entre totes per la seva blancor i gallardia, portant tofes i sedes d'Orient, perfums i drogues amoroses a les fastuoses i perverses platges d'Europa.

Era un dia borrós, emplujat. Va entrar a la taverna altivament, traient-se el capot de mariner lluent de l'aigua, el qual s'apressà a recollir la vella, reverenciosament, endevinant-lo un gran senyor. Ell va asseure's en una taula apartada, solitari i meditatund, davant la copa de ginebra i la boirina blavosa del tabac. Els mariners que vagabundejaven desenfeinats, se'l miraven de reüll, mes ell no semblava pas adonar-se'n. Jo penso que acariciava alguna llunyana pena.

A prop d'ell, jo tenia paneres de jonc. Aquella tarda no havia pas pogut anar al port a vendre flors. Els molls estaven deserts, grisos de pluja -una pluja que espesseïa com un fum les coses- i casi semblava que la nostàlgia de la mar volgués posar-me trista. No sentia pas delit de treballar, ni a penes de somriure. Mirava caure la pluja fora, i sentia que els meus ulls s'anaven tornant grisos... grisos...

Una veu, darrera meu va cridar-me. Els ulls silenciosos de l'estranger me miraven. I les seves mans -unes mans pàl·lides, quasi femenines- m'indicaven la copa de ginebra, buida.

Sorpresa d'aquell gest familiar, jo vaig sentir-me tota contenta de poder ésser útil. Al dur-li la copa que demanava va prendre'm la mà, i jo no vaig pas retirar-la. Sentí en els ulls d'aquell estranger una tal fascinació que tota la meva ànima esquerpa em tremolava.

Per un moment els ulls se varen aclarir amb un somriure. I jo vaig mirar-los ben fortament per a veure si podia encomanar-li la meva alegria.

– Esteu trist, senyor? Teniu alguna pena?

– Jo no podia pas sentir tristesa -me va dir- a prop de tan gentil camarada. És solament la soledat que m'enutja.

– Llavors? Voleu que us faci companyia?

I acostant les paneres de jonc, prop de la seva taula allargant damunt d'ella els meus braços peresosos, davant per davant de l'estranger, com si hagués trobat un antic amic, vaig

començar una interminable confessió de petites coses meves, de petits anhels que jo tenia feia temps tancats dintre el cor, esperant una ànima piadosa per confiar-los-hi.

Ell somreia. Devia trobar sobradament infantils les meves converses, i alguna vegada acaronava els meus cabells, jo en sentia tota submissa a les seves manyagues.

Els mariners ens miraven amb picardia. Potser entre ells i la vella, un sol pensament envejós se comunicava.

Quan la tarda fou baixa, ell se n'anà a la ciutat. Havia demanat cambra a l'hostal. La vella amb la malícia d'una intenció rastrera, havia disposat per ell una petita cambra davant la meva. Quan dormia tothom, jo vaig anar-hi a portar el ram de roses, totes molles de pluja.

Vaig vetllar tota la nit. Un estrany insomni, un enlluernament desconegut, me tenia desperta. Jo estava atenta al més petit soroll, per a poder sorprendre els passos d'aquell home rar que trobaria les flors en la seva cambra i pensaria amb mi. Ell no havia vingut, potser no vindria més, mai més! Havien passat els mariners que anaven a la mar, els treballadors del port qui anaven a la descàrrega. Les sirenes dels vapors ratllaven l'aire matinal amb l'estridència del comiat... I jo esperava encara. I aquell matí interminable degué ésser per mi un començ de crueltat nova, com un altre desig més viu i més humà que el de la llibertat i el de la vida aventurera. Amb tot, al migdia, a l'entrar, vaig tornar a trobar a l'estranger a la mateixa taula de l'hostal, davant d'un altre vas de ginebra i amb aquell posat de dolça malenconia que l'hermosejava.

– Bon dia! Bon dia! – Ell va somriure bellament...

– Oh! Jo dec renyar-vos fort! Pensar que us heu oblidat tan prompte de la petita Florinda...! Jo us havia deixat la cambra tota plena de flors. Pensava: «Quan vindrà, veient-les aquest matí totes soles i marcides, m'ha vingut una tristesa...! He sigut temptada de venir-vos-les a portar a la nau, mes he tingut por de que fóssiu ja molt lluny d'aquestes terres. És que no us plauen les flors? Doncs jo, demà, vindré a portar-vos-en un pom a la barca. Quines són les que més us plauen? Roses? Nards? Berbenes? Orquídiess? Oh! Jo us portaré orquídiess roges com llavis, blanques com una fruita! Són belles les orquídiess, veritat? No sé quina semblança tenen amb els rostres humans, jo he temut alguna vegada de trobar-les ensangonades...»

Aquell home somreia només, i els seus ulls tenien una mirada cruel, fascinadora, una d'aquelles mirades que dominen, que xuclen la voluntat, que imposen l'odi i l'amor del qui les llença. Jo me sentí doblament feble davant d'ell, com si poc a poc m'anés esborrant,

desapareixent, i una idea vaga de dolça esclavitud m'anul·lava. Si aquell home hagués exigit quelcom de mi, jo no hauria pogut deixar de cometre un crim per a servir-lo!

Era així com devia començar a néixer en mi l'amor. Amor de dolor, de tortura, de sacrifici. Amor que floreix amb la pròpia sang, com si l'ànima fos un roser i esqueixés la carn per mostrar-se a la vida.

– Sí. Sí! Jo us ho prometo! Demà vindré a portar-vos un pom d'orquídies a la barca...

I vaig anar-hi, valenta i temorosa a l'ensem, amb l'anhel de qui va a lo incert i desconegut, a lo cruel i desitjat.

Ell, dret sobre coberta, en un fons de vela blanca, tenia la majestat indomable d'un pirata, i la dolçor melancòlica d'un presoner. Els seus ulls, avesats a mirar les immensitats del mar, tot seguit me van veure, i jo no podia pas equivocar-me en el meu camí, que seguia cega i hipnotitzada. Els seus braços tan forts, amb un sol gest me prengueren, a mi i a les flors. I el meu cap, avergonyit, va amagar-se en l'escut bronzejat del seu pit d'alteta.

Jo era covarda de parlar, i ell no sabia pas dir un mot, tampoc. El mar brillava de sol a l'entorn nostre. Amb un besar, el primer besar que els meus llavis copsaren, va pagar les flors meves. Oh! Jo en servo encara avui la dolçor d'aquell bes. Ell va encendre amb un color nou l'ànima meva, va posar un nou somriure en el meu rostre, va brodar una nova felicitat en mi, sempre tan sola i tan inútil.

Amb l'alegria d'aquell bes, vaig retornar a l'hostal. La vella, avisada per algun mariner, m'esperava amb una cruel rialleta avariciosa. Oh! Ella podia haver pensat molt innoblement de mi, ella sabia a l'estranger ric i poderós, ella pressentia que l'haver dut les flors a la nau podien haver-me sigut comprades amb una bella embosta de monedes. I les esperava més, al veure'm retornar amb la panera buida, a l'endevinar que jo no havia pas sigut prou miserable, un odi de bestiola repugnant va sobtar-la, amenaçant-me, injuriant-me, retraient-me la meva vida vagabunda i desemparada. Jo no vaig pas odiar-la! Què sabia aquella pobre vella de la felicitat meva! A penes si vaig saber plorar. Mes dintre meu va resoldre's una idea. Jo no podia pas restar allí, després d'haver vist la claror de la vida nova. Jo fugiria lluny, ben lluny, cap on no hi hagués dolors ni misèries, allà d'on venien les dames dels vels blancs, allà on se n'anaven les naus que partien... Lluny, ben lluny...

– Més? -jo em preguntava-, sola, amb ell?... Oh si ell me volgués en la seva nau fins a deixar-me en una altra terra!... I va ser. Potser no vaig dir-li, degué endevinar-ho, potser fou ell

que va manar-me imperativament i silenciosa que el seguís... Quan la nau del marxant, després d'alguns dies, llevà les ancles, jo era ben alegre amb ell sobre la coberta.

I ell me deia: -Hi ha llàgrimes en els teus ulls. Per què plores? I jo pensava: és amor! És massa felicitat, la meva...!

No resmenys, jo vaig conèixer tot seguit que una amenaça, una maledicció ens perseguia. La vella de l'hostal, sabia en l'art de bruixeria, havia llençat sobre nosaltres un malefici. La nostra sort estava llençada i voltejava sinistre a l'entorn nostre. Jo la vaig conèixer, la vaig pressentir en un moment de por i de dubte, mes també vaig ésser prou valenta per a no demostra-la a l'estimat, que a la ventura de la seva nau confiava, per oblidar-la tot seguit, enlluernada de la vida nova, de l'ànima nova que sentia florir en la meva carn, sota l'ardència del sol, i al *joguineig* de la mar, dominada per una nau menuda i tremolosa.

L'estimat era un Déu sobre la nau, un Déu emprendor. A prop d'ell com un Basilea bizantina, environada de tapissos i pebeters, jo sentí l'orgull d'ésser venerada pels remers, bruns i musculosos, que doblegaven submisos el tors potent i colrat per totes les tempestes, sentia l'orgull de la meva bellesa lluminosa, entre l'alegria de les joies i de les flors, i per primera vegada la tremolor voluptuosa d'un collaret, feu vibrar de felina ansietat la meva nuesa.

El camarot, la cambra de l'estimat, era plena d'un misteri irresistible. En els peveters cremaven les aromes més incitants, aromes que adormien l'esperit, que embolcallaven el desig entre insomnis de luxúria. En tasses d'or fumejaven el bravateges que embriagaven i encomanaven perversitats amoroses. Sobre els tapissos multicolors la penombra dibuixava fantasmes de lascívia.

L'enamorat era un mestre en l'amor. Volia sempre els peveters encesos, i li plaïa reposar en la tebior dels meus pits, petits i indecisos, la seva testa turmentada. Oh! La primera vegada que ell va despullar del meu cos tota la roba virolada de l'antiga i pobre venedora de flors, jo vaig sentir una vergonya infinita per la meva nuesa. Jo era infant, les línies del meu cos eren febles, incorrectes, en el meu si a penes començaven a insinuar-se les rodoneses del pit amb una més fina rossor. Els meus llavis havien besat un sol cop i encara tremolaven a la passada ardència. I els meus ulls no podien pas sostenir la mirada negra i profunda d'aquell home ara que em dominava. Més la blavor del mar i la primavera, degueren fer-me bella de seguida.

L'estimat era per mi com un ardent escultor. Les seves mans amoroses emmotllaven la meva carn a imatge de l'ànima seva, forta i perversa. Així ben aviat la meva nuesa esdevingué

perfecta, i els meus braços eren rodons i forts per acariciar, i els meus llavis s'entregaven assedegats de besos, i els meus ulls encara encomanaven més crueltats dintre el goig.

L'estimat, a cada port, enclava la nau, i en l'absència a penes d'un matí, retornava a mi sempre amb bressats de flors exquisides i joies estranyes i valuoses. Les flors m'encomanaven una enyorança tan bona, tan bona que sentia desitjos de besar, com una esclava, els peus del meu protector, i sacrificar-li la vida entera. Oh! Jo no sabia pas la manera de quintaessenciar el meu amor perquè fos digne d'aquell home. I no podia fer altre cosa que prodigar infinitament les meves carícies de petita bestioleta vagabunda...!

Més, el malefici navegava amb nosaltres! Ah! Jo no podia evitar lo inevitable! Mes, és que coneixia la manera en que havia de consumir-se el malefici? Una tarda, el timoner entrava la nau en port inhospitalari. Ell, l'estimat, devia sentir, sense conèixer-ho, les ales del destí fregar el seu front, car estava trist i silenciós, això a la platja. Els remers descarregaven les teles riques, les drogues, les joies, lo millor del seu comerç per escampar el luxe de les seves exòtiques mercaderies.

Jo restava a coberta. El port d'aigües olioses de barcasses negres del carbó de pedra, me feia por la ciutat, des de lluny, tenia un aspecte tràgic, i els homes, esparracats de cares demacrades, gesticulaven amb un fort llenguatge aspre i gutural, que no simpatitzava gens amb les rialles de la meva vida.

Jo esperava... Esperava... I potser per primera vegada, involuntàriament el record de la meva antiga ciutat va torturar-me. Ja me tornava a veure crudelment, passant pels molls boirosos del port de Mytilene, amb la panera de flors minsa i covarda, entre les piles de taronges, o de fustes, o de carbó, que descarregaven. I aquell record feia bategar el meu cor, poruc ple de pressentiments i fatalismes.

El sol queia a ponent com l'esqueix escarlata de la túnica d'un Déu vençut. El mar tombava la seva espatlla de monstre humiliat. I per dessorre les naus, dormides en el port, entre llums verdes i roges, indistintes i llunyanes, aparegué Venus, l'estrella de la nit, com una llum verda que s'adormís en les aigües infinites del crepuscle.

L'estimat no havia encara retornat a la nau. Entrava la nit i s'aparegueren les rumors, el grinyolar de les cadenes, de les grues, s'anava tornant lent, i finida. Les sirenes xisclaven parant el treball, i els molls s'anaven tornant buits, silenciosos. L'estimat no venia. El pressentiment del mal m'omplia d'inquietud quelcom sobrenatural planava sobre nostre, i jo era molt feble per a córrer a cercar l'estimat, per aquella ciutat immensa i desconeguda.

De cop i volta vaig endevinar-lo que venia (oh! El meu dolor fou veritat!) i la mort l'acompanyava. Jo recordo la meua al·lucinació, haver-la vist clarament, la mort, aquell vespre!

Quan els remers portaven a l'estimat, i la mort -blancor d'ossos dins un mantell negre- els seguia. Sobre la nau, l'estimat va mirar-me. Era més pàl·lid que mai, i no sabia pas trobar-me amb la mirada. Me vaig llençar als seus llavis follament, i no va pas saber besar-me. Entre les seves robes hi havia sang, que brollava de les seves carns esqueixades per dagues assassines. I la Mort, esmolant la dalla en una cadena de la nau, va oposar-se a què m'abalances en aquell cos, abans tant ardent i tant espantós llavores. -Lluny! Lluny! Fugim d'aquí- vaig dir. I la nau, amb el cadàver de l'estimat era com un sepulcre immens llençat sobre les ones.

La meua follia no va pas poder tornar la vida a l'estimat. I davant lo inevitable, altiva, amb la supèrbia de l'emperadriu bizantina, vaig eixugar les meves llàgrimes quan al vorejar el tercer dia, els mariners llençaren el cadàver al fons de les ones.

Mai més he plorat des de llavores.

Mes, jo havia heretat la santa joia de la vida. Jo devia viure per a oblidar, i sobre un amor passat fer triomfar la carícia d'un nou amor. Un bes esborra un altre bes. A l'aventura, a l'atzar, la meua joventut havia d'escampar la bona nova d'aquell estimar que va revelar-me.

A la primera terra on vaig veure flors m'hi vaig aturar. La nau oblidada, morta, tenia l'aspecte d'un fantasma, sobre la mar. Les gavines esfilagarsaven les seves veles, com els corbs les mortalles dels penjats...

I jo vaig dir-li adéu per a perdre'm per totes les carreteres, per a estimar a tots els homes... Havia après a dansar, a somriure, a viure...! I era encara primavera...!

I ja veieu, -finí la vagabunda- en el terme del meu camí, ahir, ahir mateix vaig aturar-me a la vostra porta... »

La veritat en les eleccions de Girona⁴⁷²

Dels fets electorals de Girona n'han parlat, fins avui, únicament els partidistes d'un i altre costat. I ara que ja no pot influir en cap sentit tot lo que es digui, bé podem posar-hi comentari, per quan som els únics que podem dir les coses pel seu nom.

Jamai la política havia apassionat tant l'esperit provincià com aquesta vegada. Sempre havia tingut, Girona, per les lluites electorals, una passivitat d'escèptic, fins a l'extrem de deixar que els directors de la ciutat o els seus representants fossin, molt sovint, gent indocumentada, arribistes sense solvència o petits ambiciosos sobrerament coneguts de seguida. La confiança en si mateix, feia que els gironins miressin amb una resignació immensa, tots els mals o les decepcions que com a conseqüència de la seva mansuetud, esdevenien. I la mateixa rialla incrèdula travàveu en els seu rostres quan els hi parlàveu de república, com de maurisme, d'imperialisme o d'anarquia.

Allí un Centre Carlí ha comptat sempre amb dotze socis, sumant-hi els capellans de fora. Allí els mauristes són dos o tres senyorets. I cinc o sis botigues els socis de La Lliga. I prou. I tota la política que s'hi ha vingut fent fins ara han sigut vetllades religioses-literàries al Centre Moral, balls de societat al Centre Republicà, tresillo i dòmino al Centre Regionalista i toros i regidors al Círculo Liberal o a la Juventud Maurista.

Damunt d'aquesta passivitat hi han viscut dos o tres inevitables caciquets rurals qui, acontentant als que més podien cridar, de dretes i centres i esquerres, i sense fer res, perquè res calia fer, anaven passant anys i fent eleccions, i dormint aquesta immortalitat llegendària que els corona.

No obstant, el poble, per més dormit que sembli, té una fibra viva, i en aquesta fibra ha anat a polsar els aconteixements d'aquests dies.

Ha sigut habilitat, si voleu, mes hi ha hagut algú que els hi ha parlat al cor, al patriotisme. La paraula ha sonat estranyament a les orelles de molts com una veu d'alarma. I els gironins, que ja feia poc havien hagut de sofrir la vexació immune de la seva dignitat civil, que començaven a sentir la necessitat d'una veritable representació de tenir algú aprop seu per a garantir la seva pau ciutadana varen mostrar una insòlita activitat i un amenaçador entusiasme, que posà en guarda -per dir-ho així- a tots els qui vivien del seu dormiment.

⁴⁷² Palol, M. de. (14 octubre 1916). La veritat de les eleccions de Girona. *La Campana de Gracia*, p. 6-7.

La Lliga Regionalista és extremadament hàbil i, compregué el moment de recollir la catalanitat gironina i fer-ne bandera de combat. I a l'ensem que tots els esperits patriotes i sentimentals s'aplegaven a l'entorn d'ella s'anava possessionant de l'opinió contrària tot un conglomerat d'odis i baixes passions que arribà a fer antipàtica i indefensable la primordial idea seva.

El partit republicà que anava a la lluita amb un ideal abdicà del seu ideal per a sumar vots. No d'afins ni de convençuts sinó d'enemics del contrari. Abandonà la seva obra a mans lerrouxistes, qui fins ara no havien pogut comptar cap adepte en aquella ciutat. I si lluitant sol i noblement podia haver tingut el seu candidat una esclatant majoria damunt el seu adversari amb la malsana intervenció de gent a sou, i amb la protecció que tot acte anticatalà troba en el govern, apenes si pogué obtenir una migrada majoria.

La jornada de les eleccions, amb els seus trets i les seves víctimes, ha sigut vista, fora de Girona, tant distinta de la realitat de la premsa esquerrana -*La Nació, El Poble*- se'n parla amb una desviació indocumentada. I és que la sabia direcció electoral de la candidatura republicana va poder fer que forces tan distintes com les republicanes i les ministerials, com les lliberals i les conservadores enviessin arreu iguals relacions de fets i iguals protestes, sense enlloc, no obstant, que no actuava cap d'ells com a senzill espectador sinó que tots anaven unànimes en aquella lluita.

A quin fi? Quin objectiu tenien de comú aquella amalgama de partits? La desentronització de La Lliga? O senzillament l'exteriorització del seu odi per tot lo que viu i representa una catalanitat positiva.

Fou la revenja i la reivindicació dels fets del 19 d'agost, demostrada amb tot el cinisme d'aquest món. Fou el desenfrè del petit glop conservador que sortí de les taules de cafè on té la seva tribuna d'agravis i rancúnies per a desbarrar al mig del carrer. Foren els capellans ridículs i lascius que es venjaven dels qui havien ofegat el seu carlisme. Foren la tarifa de *croupiers* i de verandes que prenién revenja d'haver fet tancar les cases de joc. Foren els empleo-maniàtics que tenien afers personals amb algú del partit militant i, escudant-se amb una idea molt noble llençaven les més cíniques acusacions i les més falses hipocresies. Fou el conglomerat de paràsits i classes passives que es congestionen quan algú parla català aprop seu.

I en canvi, la idea primordial i sant de la llibertat i de la república, vergonyosa de servir d'encobridora a tanta porqueria, s'havia retirat de la batalla.

Cert que La Lliga i els regionalistes tenen fama de saber comprar vots, mes jamai aquella solidaritat armada de lliberals i conservadors, de carlistes i republicans, de capellans i militars, de govern i dels anarquitzats, serà qui per a evitar-ho i vetllar per la puresa del sufragi. Ni un sol dels que intervenien i tenen càrrec públic, sigui quina sigui la seva afiliació política, tindria la representació que ostenta si no hagués sigut la compra de vots. S'uniren perquè tots hi tenien un enemic comú: Catalunya. Perquè tot lo que és manifestació de catalanitat els irrita. I perquè la sola representació catalana, netament catalana, la sola paraula que parlava al seny i no a les passions, l'única paraula que oferia esperança al nostre dret de ciutadania -coses que no són exclusives de cap partit i que tant podia haver ostentat el republicà com el regionalista- les havia recollit única i exclusivament la candidatura del Centre Catalanista de Girona.

Malgrat tot, la llei és llei i la majoria triomfa. Mes, és ben de dolbre que en aquesta majoria hi tinguem tan poca representació els que conscients del propi valer no necessitem que cap home a sou ens doni lliçons de llibertat, ni cap pinxo lliçons de ciutadania. I som prou altius i prou convençuts per a no entregar els nostres ideals per a què els homes es vengin.

Aniversari de la mort de Mn. Joan Mª Roqueta⁴⁷³

Era un apòstol jove i entusiasta d'una obra de pietat i de bellesa. Per això, malgrat la mort, viu i perdura encara entre nosaltres com si contraclaror dels nostres sentits humans, el seu esperit diàfan somrigués.

Qui, al cloure els ulls, no l'endevina entre mig del pur acoblament d'aquells infants vestits de blanc i blau, com entre un núvol d'idealitat i de primavera, o entre una pàl·lida grisor d'infants captaires. Oferint constantment, ja sia la lluminositat de la música, com una alegria entre els seus petits vidents meravellats, o la caritat. Com una més santa bellesa espiritual entre les pobres vides esporuguides?

Per la música i la caritat vivia. Com lí'n sentim enyorança!... Sabia que la música i la caritat era lo que més ens apropava a l'essència divina i a la germanor entre tots els homes. I ell per la seva carrera sacerdotal i per la seva ànima d'artista havia consagrat a una i altra tots els seus moments de joventut. Massa breus, dissortadament, per a què cristal·litzessin com calia.

Mes, tota cosa bella, deixa una estela de llum o d'aroma. I la vida de mossèn Joan, ens ha deixat una dolça melangia, pàl·lida com un somriure d'agraïment o com una musical oració, que perpetúa entre les grates recordances de les coses que han sigut en nostra existència, la seva memòria.

⁴⁷³ Palol, M. de. (10 febrer 1917). Aniversari de la mort de Mn. Joan Mª Roqueta. *Scherzando*, p. 15-16.

La nau ja sap la via...⁴⁷⁴

Dret a la porta de la nau, caiguéreu
enfront la terra, no sent dia encara,
mes ran dels pins on dormen les estrelles,
ja els seus ulls tot veien claror d'albada.

Caiguéreu: mes la nau ja sap la via
que el vostre braç patrici li donava:
i la recança dels que perd per sempre,
la fan més pura, més ardida i brava.

⁴⁷⁴ Palol, M. de. (agost-setembre 1917). La nau ja sap la via... *Ofrena*, p. 11.

Girona ciutat feliç ...⁴⁷⁵

Malgrat les tres immortals que pesen damunt seu, Girona és la més divertida i feliç de totes les viles. Cada una en la terra té el seu destí i a la nostra li ha tocat el de fer riure.

Quan elegeix diputat, elegeix en Dalmacio o en Pozo. Quan té baralles rep i dóna les gràcies. I no sembla sinó que dintre de cada gironí hi ha un tarlà de carn i ossos.

Per a esbarjo i *solaz* dels ciutadans surten a la llum un seguit de quinzenaris que són una continua rialla, encara que orlada de negra.

D'un d'ells ha sortit, ara de poc, una idea tan lluminosa que bé cal que traspassi les muralles de la vila.

Tothom sap que temps enrere els gironins varen tenir unes diferències amb elements armats. Tothom sap -no per ells, sinó perquè sempre hi ha bons minyons com en Domingo i en Samblancat, que es prenen les coses en sèrio- que es va parlar de ferides a la dignitat, i es van exigir reparacions i, l'Ajuntament de la vila va acusar, amb la més teatral de les acusacions, en els promovedors dels disturbis, etc. etc. Jo mateix era dels que em creia, de bona fe, que la ciutadana dignitat ens vindria a menys de tot aquell enrenou. I fins quan en Samblancat va dir-nos allò de "Gerona, tienes nombre de mujer", vaig palpar-me bé el físic per a convèncer-me'n.

Doncs bé, tot ha passat. Ja no hi ha ferides, ni ofenses, ni necessitat de reparacions. Ni res que s'hi assembli. Hem firmat les paus i tots contents. Des d'ara, ja els civils no tindrem d'anar recelosos i ens podrem passejar impunement amb els altres, sense por a la censura. I ells, podran tornar a lluir el *calañés* i la jaquetilla curta de què se'ls havia privat pel seu mal cap, des de llavors.

L'opinió pública es va reunir i fallar. I l'opinió pública és infal·lible, de més a més quan és representada per elements de tanta vàlua com són l'amo del cafè Recó, i el director del *Chiringuito*, orgue lliberal, i el president del Centro Recreativo de Clases Pasivas i el corresponsal de *La Vanguardia* i el quefe dels requetès de Girona.

Es clar que l'opinió pública la representaven a penes set senyors particulars, mes ja n'hi havia prou. Els altres disset mil ciutadans i pico, que estan empadronats, representen la prudència pública i no hi ha perill.

⁴⁷⁵ Narcís. (3 octubre 1917). Girona ciutat feliç... *La Campana de Gracia*, p. 3.

De totes maneres la pau s'havia de fer un dia o altre. No parlem més. Mes una pau així no era prou pau, segons sembla. S'havia de fer amb solemnitat, amb més pompa. I d'aquí la idea. És magna i ample com el cap que la va concebir. I creiem com molt bé diu el seu autor, que està destinada a gravar amb "letras de oro" una altra pàgina de la gloriosa història gironina.

Se'n dirà la «Festa de la pau», o el «Banquet de la promiscuació» (que és molt distint del «Banquet dels acusats») o el «Abrazo del Campo de Marte».

Serà un acte tan memorable, que per a veure-ho els mortals bé poden fer una llegua de camí. Entre la sagristia d'*El Norte* i *El Casino*, han compaginat el programa. I la premsa ens ha donat tots els detalls, dignes en tot allò que diem, de la història.

Al matí hi haurà parada al «Campo de Marte» per a representar-hi l'escena de l'abraç, com el de Vergara. El Marquès, a cavall i amb un estat major compost d'un reverent, d'un botiguer i un neutre, i tenint en Llambies com a cornetí d'ordres, després d'entregar la clau de les amistats abraçarà en Bassols, procurador o apoderat de la part diguem-ne contrària. Aquest, també durà el seu estat major, però anirà amb tartana, com van els agents de negoci i els procuradors en les diligències d'ofici.

Seguit, i els acords de la marxa d'en Pere Camps, tothom es dirigirà al banquet popular que, segons veus, se celebrarà a Can Trompa. Els regionalistes voldrien redactar el menú, però sembla que hi ha dificultats. De totes maneres, cediran el camp de tennis, perquè mentre l'arròs es cogui, puguin jugar un partit alguns elements militars amb alguns elements civils.

I per fi, a la nit, ens mostrarem en amable companyia, a la imprescindible funció de gala. No obstant, aqueixa no serà en el teatre, perquè en el teatre actua una companyia catalana, i no és dia de ferir susceptibilitats. Justament volien posar *L'Hèroe...*

La funció es representarà en el mateix saló d'actes de l'Ajuntament; serà una funció de circ. I en honor a la concurrència, els mateixos edils hi prendran part. En Masó, amb dos concejals domesticats. En Tonny Vizcaíno amb exercicis còmics a la maroma. I en Fant-i-Forgues amb treballs de barra fixa.

Aquell dia, la xirois Asociación de la Prensa publicarà números extraordinaris, amb xarades, i versos al·lusius. I es procurarà que en tots els balcons hi pengin cobrellits a falta de coses més vistoses.

I no és fantasia, lector amic, no és fantasia. Jo em guardaria molt bé de dir-vos una cosa per altra amb el carinyo que, amb aquesta pau ens ha entrat a tots.

Ara, lo que no t'asseguro, és com acabarà la festa. De totes maneres, no serà com el rosari de l'Aurora. Per això caldria que els gironins tinguessin una altra cosa que no tenen.

Gentilesa⁴⁷⁶

Endevina endevinalla,
ell no és Déu i al món feu.
Té el ritme d'una rialla
i és eternal i és molt breu.

No cap a l'espai i alhora
l'estotgen uns llavis suaus.
Ell posa el foc de l'aurora
en el més fons d'uns ulls blaus.

És cruel i té dolcesa:
sa més forta crueltat
és un no-res d'ardidesa
que guia la humanitat.

És un foc-follet que dansa
en la nit de l'infinit,
colorant-la d'esperança
un estel petit, petit,

que fa florir les roses
com fa cantar el rossinyol:
que quan té les flors descloses
fa apagar la llum del sol.

És una claror que un dia
de cada grec feia un Déu,
amb la mateixa ironia
que al Déu únic home féu.

És un enigma rialler
que mai comprendrà ningú
i que en tant que en tot impera
s'ha reclòs només que amb tu.

⁴⁷⁶ Palol, M. de. (12 desembre 1917). Gentilesa. *El Poble Català*, p. 3.

El darrer titellaire⁴⁷⁷

Sol, oblidat en un de tants llits uniformes del Sant Hospital, acaba de morir el darrer titellaire: En Tans.

Feia temps ja, que a més del seu sac de bohemí, del seu teatre ambulat, dels seus diminuts personatges, arrossegava el sarcoma fatal de la seva mort per les carreteres dels pobles. I devia ésser així que, de retorn de donar les seves darreres representacions en la festa d'algun d'ells, sentint-se moribund, deixà a la porteria de l'Hospital l'acordió, el sac on es barrejaven aquells petits herois de drap, -el popular Titella i en Cristòfol i el Dimoni,- i on també hi dormitava cansat el fidel *Lion*, un pobre gos despentinat i bohemí com el seu amo, però l'amic més fidel que tenia el bon Tans en la seva vida, -i resignat com sempre, pujà aquella graonada, amb la de sol, a cercar-hi la darrera cambra de l'hostal d'aquesta vida.

Tots els infants dels pobles de l'encontrada el coneixien.

¿Qui no havia esclafit una rialla al veure sota el poder meravellós del bon Tans, amagat a terra el bastidor del seu teatre, les heroïcitats d'en Titella, -aquell diminut personatge engalanat amb la barretina, barreja de Don Joan i de Don Quixot, cavaller i afortunat, intrèpid i justicier, que lo mateix ballava una "americana" recargolada amb la seva xicoteta, com apallissava al Dimoni, o burlava l'avarícia d'en Cristòfol, o adreçava la injustícia de la justícia, o tancava la Mort dins son mateix bagul? ¿Qui no havia repetit els acudits populars que brollaven a dolls de la seva imaginació guspirejant, digna del més alt comediògraf, i que posava en l'ànima d'aquells personatges que jugaven la comèdia amb la mateixa gravetat que els homes?

En Tans era, certament, el que més hi gosava amb la seva obra. L'alegria dels petits espectadors se li encomanava de tal manera, que ell també saltava i reia com un infant llavores. I si un desencert tenia, si una tristesa l'aclofava, era només quan es trobava sol i lluny del seu teatre i podia perdonar-se'l.

Pobre Tans, ja no el sentirem més!

Oh, si volgués la meua oració, Déu meu, com serieu piadós per a ell!

Era un exhome, certament; mes ara ja no és més que una ànima primitiva i senzilla, que amb el sac de les seves alegries i de les seves penes a l'espatlla, fa via cap a Vós. Obriu-li les portes de la vostra estada que jo vos dono paraula de què no us en penedireu pas.

⁴⁷⁷ Palol, M. de. (28 juny 1918). El darrer titellaire. *Ploma i llapis*, p. 74-75.

Ell era humil i treballador. I té prou seny, per a en agraïment, continuar fent espinguets i saltarelles als seus putxinel·lis, cada dijous a la tarda, davant dels angelets i dels vells patriarques, en el Cel.

Girona literària⁴⁷⁸

Girona, quieta, romàntica; feta d'heroïsmes inútils i de silencis patriòtics; complexa i plena d'estridències, com si tota una ciutat de la Castella Nova s'hagués trasmudat en una vila medieval catalaníssima; que ha tingut des dels primers inicis del renaixement català una rebotiga on es reunien dos o tres homes de bona voluntat per viure un moment d'espiritualitat i fer-ne pública ostentació un cop l'any, almenys, en la diada del *Certamen Literario*, que, juntament amb els vells elements barcelonins de la Renaixença i dels Jocs Florals, vingueren celebrant per les Fires des de 1872.

En aquella *Cova de can Viñas*, d'on sortiren homes de tanta vàlua com en Botet i Sisó, en Pujol i Camps, en Xià, l'Alsius, en Girbal, més que la literatura s'hi conreava, amb un afany heroic, la llegenda de la Catalunya nova que pressentien; d'allí en sortiren les primeres obres de consulta i de guia per tothom que vulgui conèixer la nostra ciutat i les diverses obres d'història catalana que han documentat les aspiracions nacionalistes.

Amb poruguesa de neòfit, allí es fundà el Museu Provincial i la *Revista literària*, mescla de català i de castellà, i d'allí els joves de llavors -Pere de Palol, Agulló, Franquet, [Fontanilles], Morató- assajaven, com els Mestres en Gai Saber del Consistori barceloní, amb una llengua gairebé [des/inconeguda], les primeres poesies patriòtiques.

Desapareguda la *Revista*, un diari, ja definitivament de combat catalanista, *El Gironès*, acoblà aquella segona generació literària amb el [vell] Botet i En Palol al davant. Mes certament la poesia d'aquella època no havia, als joves d'avui, de [llegar-l/nos] res més que estímulo i veneració. Era com la poesia dels mestres en Gai Saber, flouresca i pobra d'emoció; poesia reflex, escrita en la botiga de xocolater o de flequer o de llibreter; i sense més horitzons ni [??aments] que una bona voluntat sense terme.

Però, ensinistrada per aquesta llarga tradició, de la joventut gironina havia de seguir el nom que en les lletres catalanes Girona havia conquerit; i, ja amb una cultura pròpia i massissa, i un llenguatge perfectament dúctil, ressorgí aquesta nova plèiade d'escriptors que es diuen Ruyra, Bertrana, Monsalvatge, Dalmau, Tharrats, Pla, Viver i tants d'altres.

Deixebles de diferents i fins i tot oposades escoles, els uns treballant des del Seminari, altres des de les redaccions, han fet que arreu de Catalunya s'adonessin de la nostra ciutat. Un poc isolats dels nuclis literaris de la capital i més isolats encara dels propis ciutadans, treballen

⁴⁷⁸ Palol, M. de. (16 novembre 1919). Girona literària. *La Veu de Catalunya*, p. 8-9.

pacientment, emotivament en la meravellosa obra catalana. Per ells Girona ha adquirit un color propi dintre la meravellosa gama de colors i de sentiments; germana d'aquella Bruges la morta; un Girona que solament veuran els escollits i estimaran els homes purs.

La seva literatura guarda un poc de regust romàntic i de pàtina medieval; és una literatura quieta com els nostres carrers, però brillant com les nostres aigües i serena com els nostres crepuscles.

I això, que tal volta a les orelles i al cor de gairebé la majoria de gironins ressona amb la mateixa estranyesa, avui, una estrofa bella o un lapidari sonet, com a les primeries del renaixement, allà per l'any 1832, devien ressonar-hi les estrofes primeres d'En Francesc Matheu o de l'Ubach i Vinyeta, pronunciades al "Primer Certamen literario de Gerona".

Xavier Monsalvatge⁴⁷⁹

Jo no sabia pas avenir-me a parlar d'En Xavier Monsalvatge, sinó com d'un amic absent; d'un amic que no serà més entre nosaltres, però que hem de retrobar a cada moment en el nostre pas, a la nostra conversa, al marge del nostre treball.

En Xavier, mor, jo no el sé pas comprendre.

Aquell seu entusiasme, aquell seu gran amor a tot, aquell cor i aquella intel·ligència, més bona i més forta que cap altre, perduda i oblidada per sempre més, jo no me la sé pas imaginar.

Què voleu! Jo potser m'havia acostumat a la il·lògica tristesa del seu saber morir en silenci, convençut que aquella mort no arribaria.

¡Era tan llunyana la mor! -inevitable ja- en aquelles tardes de convalescència, a Girona, en què, rere els vidres del balcó, voltant dels seus infants, tallava amb la més pura consciència i estilització popular, una arqueta de fusta; o bé quan el visitàvem a la rectoria de Solius, i el trobàvem en l'harmòni, enronat dels petits bosquerols, assajant un coral litúrgic; o pintant les alberes i núvols d'aquelles encontrades tan plenes de llum, assedegat de fer-se seva i per ell, aquella vida sucosa del paisatge!

Davant la paraula freda i eixuta que m'anuncià la seva mort, jo vaig sentir com una esgarripança de misteri, inexplicable; un moment d'al·lucinació que em feu veure alguna cosa sobrehumana, amb uns sentits que no eren pas ben bé els meus sentits corporals: i em vaig trobar els ulls humits. Mes la certesa de la mort, quedà encara més esvaïda; i ni en el moment d'acomiar-lo en el silenci d'aquella capella, en el cementiri d'Olot, (el seu darrer exili), vaig saber-la comprendre.

I és que En Xavier Montsalvatge era per mi, quelcom més íntim que un amic.

En tot record des de la meva joventut hi ha la seva companyia, i l'anècdota viva i guspirejant, té, sempre, més interès que la veritat mateixa. Amb ell férem *Gerunda* i l'*Enderroch*, setmanaris plens d'ingènues literatures i atrevides ironies: junts obtinguérem -en els Jocs Florals d'Olot- els nostres primers èxits literaris: i les excursions més interessants o els episodis sortints de la meva vida, han tingut sempre la seva companyia.

Joventut enllà, en la febre del nostre esbojarrament d'iconoclastes, en la nostra bohèmia de províncies, que somiàvem tot lo que els grans escriptors de moda volien que

⁴⁷⁹ Palol, M. de. (5 març 1921). Xavier Montsalvatge. *La Comarca*, p. 100-101.

somiéssim, en Xavier era sempre l'iniciador i el guia. Ell amb més humilitat i amb més talent que tots, venia a nosaltres content de dur una paraula, un llibre nou, una revelació que fos vibració pel nostre esperit, nebulós i imprecís encara.

Bertrana, Rahola, Francesc Prats, Pla, Tharrats: (i vosaltres Coromines, Aguilar, ara ja junts) ¿qui no ha rebut d'ell el llibre que l'ha orientat; la paraula que li ha fet precisa una idea; la lloança, després, que li ha donat la voluntat i confiança?

I això, pels qui sabem les subtileces de l'esperit, deixa un perfum que no pot pas esvaïr la Mort!

Del seu pas d'amic en quedarà aquesta estela de devoció, de la seva obra de literat, casi anònima, malgrat *Ombres* i *Terra de Gestes i beutats* i *L'anell triangular de la Deesa*, i la que ha deixat inèdita, *Del viure de Solius*, el públic en sabrà ben poca cosa car lo millor de la seva intel·ligència era lo que vessava d'ell sense esforç; com una deu d'aigua pura, la conversa; la crítica, l'entusiasme.

Literàriament algú ha parlat de Francis James, al parlar d'ell, potser sí, tot lo que sia franciscà és seu; més ell arribava al sojorn Francis James després d'haver gustat les *malsanies* i les tortures de Baudelaire, i Lorrain, i Mallarmé; o les simplicitats de Charles-Louis Philippe, i de Gide. Però l'obra d'emoció, l'obra que s'escriu sense pensar qui la llegirà, l'obra que es fa perquè te hom necessitat de fer-la, sia serena, sia torturada, reflecteixi un caire de literatura on reflecteixi un altre de ben distint, no cal pas catalogar-la. I aquesta era la seva obra: una obra, a més tota plena d'amor a la ciutat.

Qui pot dir que estimava Girona més intensament?

I pensar que potser, en els seu darrers moments, allí, a la vila muntanyenca, cercava enyoradís la visió d'aquell campanar romàntic de Sant Pere de Galligans, o l'espiga gòtica del de Sant Feliu... I no la podia veure...!

Vidre antic⁴⁸⁰

Vidre antic. Encantament d'una flama opalina
que pastà, un vell artífex, amb metall i claror
per guardar com una urna infantina
el perfum fugitiu d'una flor;
quina mà sens pietat, t'ha allunyat de la teva vitrina.

Vidre suavíssim, adolescent malalt,
que aquesta hora de tarda en la verda metzina
d'un raig de sol reflectit d'un esmalt,
t'he trobat sus la vella arquimesa,
(tu que vens de les tombes llunyanes i els temples finits.)

Encongint-te de por i tristesa
entre pètals de rosa marcits.

Qui ha exposat, -vidre nuu,- ta nuesa suau, femenina,
al mirar macilent d'un retrat florentí?
Qui t'ha fet pal·lidir de la flor que es marcí...?
Qui t'ha fet tremolar amb la nota crispada
del llunyà violoncel estrident...?
Si es pot rompre, només una nota apagada,
qui ha esventat fins a tu l'aletieg d'un Nocturn de Chopin...?

T'has trobat amb l'antiga rival, qui et seguia
de l'enllà de la Mort i el Destí...?
La que, altiva, a Bisanzi et llençava a la mar? La que un dia
en la cort de Versalles dintre teu hi brindava la metzina dels Borges i el vi?
Oh la blonda Estimada que ha volgut oferir-te de nou, a la Mort!
Ella tem la Belles rival més sortada
i li don gelosia la ironia subtil de la sort.
S'ha trobat maragda dins ta pròpia mirada;
heu triomfat en el ritme, les dos,
i potser, junts també, una vegada
jo us hauré amanyagat: igualment Amorós:

⁴⁸⁰ Palol, M. de. (6 agost 1921). Vidre antic. *Alt Empordà*, p. 2.

i no et vol perdonar...

Mes, no sap, que el Destí, de sa vida exquisida
te n'ha fet amulet, guardador: que si adés
ta harmonia es perdés, extingida,
si ta flama opalina es fongués,
l'altra vida també finaria...

Un somriure, una queixa, una nota, és el signe la Mort...

I el silenci infinit, on aqueix fugiria,
quin vas nou, quina blonda estimada, me'n vindrà a oferir el record...?

Lletres de Girona⁴⁸¹

Cada vegada que algú de fora ve a fiscalitzar les coses que passen en la nostra alegre ciutat de les tres immortalitats, ens fa un salt el cor com si ens amenacés una desgràcia.

Veus aquí que, ara de poc, En «Xènius», l'antic patriarca del Noucentisme, recordant-se de Girona hi havia fet una prèdica de Jocs Florals, a més d'haver-hi consagrat un representant de l'Ordre, amb aquelles memorables paraules de... «*la nou sucosa...*» i d'haver definit la ciutat dantescamment..., «*les muralles, l'Infern... els rius, el Purgatori... les arbredes, l'Empiri...*» se li acut en mala hora intervenir en els nostres afers ciutadans, amb el pretext de què el nostre (diguem-li Excel·lentíssim?) Ajuntament ha acordat mutilar-li l'*Empiri*.

Rere la veu d' En «Xènius» han seguit, com ens el temps gloriosos de l'exempleat mancomunista, qui sap les veus. "Siguin les firmes", deien fredament els comunicants oficials; i això que sota de cada firma hom hi havia posta la traça seva: «dibuixant», «escriptor», «escultor», etc... No hi ha hagut periòdic de gran o petita categoria, de la capital, que no hagi posat el crit al cel en contra l'acord *vandàlic*, que havien descobert, i fins i tot algun que tocava més de peus a terra inicià una subscripció per oferir a l'Ajuntament unes pessetes en compensació de la vida dels arbres que la fredor municipal havia condemnat a mort.

Nosaltres, pobres gironins! A dir veritat, ni ens en havíem adonat. Hi estem tan fets a veure trencar arbres de la Devesa, que ja no ens ve d'un. Nosaltres ja fem prou votant als nostres representants i entusiasmar-nos, poc o molt, el dia de les eleccions. No caldria sinó que sempre estiguéssim jutjant què fan o què deixen de fer els homes que ens dirigeixen.

Fet i debatut, però, arribem a sospitar que no hi ha pas motiu per a prendre's les coses tan a la valenta.

Però, com era de suposar, si nosaltres, els pacífics ciutadans, no ens en havíem adonat, els nostres representant sí, i això ha fet que d'ençà d'aquells aldarulls a Casa la Vila hi ha un malestar i un *agreujament* que esparvera.

Jo ja podria dir, amb tota certesa, que quasi tots els consellers havien llegit les firmes estampades al peu de les protestes, amb la mateixa ingènua ignorància que la cambrera de l'hotel la firma d'en Tartarí de Tarascó: donava la casualitat, però, que havia pres gramalla de

⁴⁸¹ Narcís. (13 abril 1923). Lletres de Girona. *L'Esquella de la Torratxa*, p. 236-239.

conseller l'afiliat a l'Ordre noucentista, o sia el qui acompanyava al mestre «Xènius» en els seus passeigs per l'Empiri. I aquest no es va deixar passar. En «Xènius» deu saber per què.

Jo no sé, per ço, si va ésser la dictadura espiritual que es va imposar, o si va ésser fruit d'un debat madur i discutit amb totes les normes polítiques dels de la Casa, el fet és que al fi l'Ajuntament s'ha desfogat amb unes fulles oficials tan plenes d'aquell comú *agreujament*, que no han pogut menys que donar-nos per *assabentats* i participar també de la indignació cívica, mal sigui només per a demostrar que també som periodistes, encara que no tinguem seient en el Consistori.

I bé, senyors intel·lectuals: què se vos hi ha perdut per la nostra Devesa? Que en protestem nosaltres dels disbarats que feu en els jardins de Montjuic? Per què no ens els voleu deixar tallar en santa pau els arbres que més ens convinguin? Que en protestin les caravanes dels gitanos... molt posat en raó, però vosaltres...

Que no vos agradaria més veure-hi un altre sortidor de suro peregrí? Que no seria més sucosa arranjada amb arquitectura alemanya i parterres de rajola de La Bisbal? Que vos penseu que els altres administradors municipals no ho saben ja que els pins no es planten amb pinyons torrats? A més, que vos penseu, ignorants, que volem tallar els arbres *semiseculars*?

Ai intel·lectuals! Com se coneix que viviu als núvols!

Els nostres consellers són majors d'edat, encara que aparentment no ho sembli. I els industrials i els comissionistes necessiten quartos i els arbres són quartos no pas taques de colors. I els quartos s'han de fer, sigui quin sigui el pretext. És clar que la majoria dels nostres consellers tenen arbres propis, i seria més natural tallar els d'ells, però totes les fraccions municipals, a més a més, tenen arguments; i així, els de la U. M. N. els tallen perquè farà més sol pels passeigs, els republicans perquè hi haurà menys humitat, els carlins perquè els hi tornaran deixar fer un brollador d'estalactita, i els regionalistes per a «trasplantar-los en els bells indrets de la ciutat». I contra això què s'hi pot fer?

Ara com ara, però, cap llenyater s'ha vist en cor de comprar-los i guanyar-s'hi també la vida; així és que, qui sap Marededéu! Però jo sospito que si massa vosaltres hi intervenueu, llavors ens agafarà una febre de despit o una rebequeria, i o bé els donarem de franc a qui els vulgui o els tallarem *clams ab irato* -que diu la fulla,- perquè als nostres homes ningú els hi ha de donar lliçons d'amor a les coses belles ni de saber guardar com cal els tresors de la ciutat.

Ja veieu que no puc ésser més bon minyó; és en bé vostre i en bé dels arbres, que parlo. Feu el favor de no pensar més en nosaltres i deixar-nos tranquils. Els d'aquí no ens fiquem pas en les vostres coses, no vos llegim, ni segurament cap de vosaltres tindrà estàtua en la Devesa que tant defenseu (si és que ens queda Devesa). Cal·leu i deixeu fer als regidors; penseu que al fi i al cap qualsevol dia també pot ésser regidor algun de nosaltres.

El violoncel de Mendelssohn⁴⁸²

En una de les seves estades de Girona, mestre Pau Casals, conversant íntimament amb nosaltres, contava anècdotes de la seva vida, una de les quals és subtil com un conte d'infants i plena de sàvia ironia.

Se trobava l'artista català en romiatge d'art per terres germàniques, quan, en una de les ciutats que visità, feu coneixença amb un banquer jueu, nebot i hereu del romànic diví, Mendelssohn.

Era un banquer home ric abastament: i un poc per vanaglòria del nom i la fortuna, i altre per llegats de gran compositor, posseïa, entre altres col·leccions d'art antic, un rar recull d'instruments de música, dels què sobresortia, com una joia exquisida, el violoncel que havia sigut l'ànima del sentimental compositor durant la seva vida.

Pau Casals cregué que no devia romandre tancat en una vitrina, com un sarcòfag antic, aquell instrument que plorà i rigué sota les mans del Mestre; i considerant-se més hereu d'ell que no pas el financer alemany, proposà a aqueix l'adquisició d'aquella joia.

Quan el banquer conduí el mestre Casals, davant les vitrines del museu, i el posà enfront d'aquella joia cobejada, una esgarrifança indescriptible, de devoció i admiració, va possessionar-se d'ell. Acabava d'endevinar el més perfecte dels instruments que Stradivarius havia pogut laborar en la humilitat de la seva tasca popular i divina.

Pau Casals havia ofert, pel violoncel, un preu; i la humil rialleta del banquer jueu semblava consentir-hi, quan, impacient, suggestionat per la fortuna immensa de tenir en son poder aquella rara meravella, començà Pau Casals a sentir-se sujouat pel seu art, i deixà lliscar les seves mans, sàvies, per les cordes del violoncel, arrancant-l'hi les més envellutades sonoritats i les més exquisides melodies.

Ben prompte, en un angle del saló, oblidant-se del lloc on era i de que podien escoltar-lo, descabdellant records i emocions, oracions i alegries, s'oferí a si mateix el millor concert que hagi pogut donar en la seva vida.

Mendelssohn -que un poc per enciclopèdia cultura germànica, un poc per la traducció del cognom, se creia també en condicions de tocar el violoncel,- quedà esmaperdut de què

⁴⁸² Palol, M. de. (10 octubre 1923). El violoncel de Mendelssohn. *Scherzando. Revista musical*, núm. cxxxxvi, p. 75-76.

aquell instrument, tant temps guardat en les seves vitrines, momificat sota el lletreret de la procedència semidivina, cantés de tal faisó, a mans d'un desconegut; i com, la flauta màgica de la llegenda, suposà que aquell bohemí meridional, havia vingut de llunyanes terres, solament perquè sabia el secret del violoncel meravellós, i volia aprofitar-se'n.

Un gest aspre i dur del banquer, desencantà el Mestre en prendre-li dels dits el violoncel.

Altrament, -digué,- el preu que m'oferiu és molt considerable... Però jo desisteixo de vendre'l. -Sabeu- afegí.- Jo també el toco, el violoncel...

I volgué demostrar-ho, segur, com l'aprenent de bruixot, -que també es realitzaria el miracle.

La joia mestre de Stradivarius llençà un seguit de grinyols incoherents entre les mans del banquer alemany: tant prompte semblava que flastomava, que plorava o que reia d'ironia. El nebot de Mendelssohn s'anava tornant pàl·lid, verdós, trèmol, de la seva impotència. Per fi, no podent-se dominar, amb un gest d'home superior s'inclinà assenyalant la porta al músic català, mentre s'endinsava altra vegada el violoncel, dins la vitrina del seu museu.

«No n'he sabut res més» -ens deien en Pau Casals. Darrerament, la fortuna del banquer, per atzars de la vida, anà en orri, i les peces del museu de la música, venudes a l'encant. Jo cercaré el violoncel, sia allà on sia... Però, -afegia mig rient,- jo vos faig promesa des d'ara, de què el mercadejaré com un antiquari ho faria: No voldria pas fer creure a cap col·leccionista d'antiguitats que posseeix un violoncel màgic, deixant-me suggestionar per aquell diable d'esperit que Mendelssohn va deixar entre les seves cordes.

Una necròpolis Ibèrica?⁴⁸³

Fa algun temps, i en ocasió de sojornar uns dies a Agullana, vàrem tenir coneixement de què, a l'obrir la carretera de l'Estat entre aquell poble i La Vajol, s'havien trobat alguns enterraments prehistòrics. En anar a veure-ho, ja l'aplanament de la carretera avançava i solament me saber endonar una vaga raó del lloc, en el que s'havien trobat només «que unes olles i uns ferros». Alguns mesos després, en carbonar una sureda, a l'emplaçar el fornell, els llenyadors desenterraren unes olles, que -naturalment- «no hi havia moneda a dintre» i que varen esbocinar. Ultra les urnes, el masover me digué que havia trobat un anell de ferro, i que l'havia llençat.

Aquelles noves feren que, ajudat d'aquella bona gent, me decidís a convèncer-me d'allò que podien ser aquelles troballes; i en efecte, en el lloc indicat, vaig poder recollir alguns exemplars de ceràmica que em feren creure que es tractava d'una necròpolis ibèrica, ben digne d'ésser estudiada acuradament.

La situació -un pla entre muntanyes, a poca distància del Coll del Lli i dominant al lluny el golf de Roses- és esplèndida. De més a més, en aquells indrets existeixen algun dolmen i menhir, ja catalogats i per tant, hi ha un rastre ferm d'un nucli de població antiga.

La ceràmica -urnes d'incineració, tapades amb un plat- presenta dibuixos geomètrics molt típics: apareixen alguna d'elles dintre d'una altra gerra de més bona qualitat, tapada per un llosa de pedra, la qual queda a flor de terra o a tres pams del sòl, segons el terreny. Els sepulcres estan disposats probablement en forma circular, i a una poca distància -menys d'un metre- l'un de l'altre: i en una extensió força considerable, ja que actualment potser n'hi ha fets malbé una vintena.

El dia que vaig ésser-hi puguí recollir tres urnes, força completes: dues d'elles amb dibuixos al punxó en zig-zag, d'uns 20 centímetres, i l'altra, més alta, senzilla i en forma més d'àmfora, molt iguals a les d'Espolla i Punta del Pi, amb peu de càntir, les dues primeres i planera l'altre. Concorden perfectament amb les que el Doctor Bosch Gimpera i prof. Moritz Hoernes senyalen com del primer període de la cultura hel·lenística, a Catalunya.

Dissortadament a casa nostra, on són moltes les troballes isolades, d'aquest tipus, les investigacions arqueològiques se perden barroerament per la incultura i l'avarícia de la gent, cosa que no creiem que succeeixi ara, amb aquesta per quan ja sabem que la Comissió de

⁴⁸³ Palol, M. de. (9 juliol 1927). Una necròpolis Ibèrica?. *Diario de Gerona*, p. 1.

Monuments de la Província se n'ha ocupat, i ha tramès ordres governatives als batlles de la població perquè vigili les muntanyes, i no deixin excavar fraudulentament a ningú, *incautant-se* els objectes que es trobin.

La Comissió de Monuments, amb els mitjans que compta, i donada la competència en aquesta matèria dels senyors que la formen creiem que és la més indicada per a portar a cap les excavacions necessàries; i ha fet molt ben fet de donar-se pressa a treure-les de les mans dels qui, sense cap títol podessin ocupar-se'n; evitant almenys que quedés sense catalogació una data que, al nostre entendre, pot marcar una línia d'entrada a la influència de la cultura de l'Europa Central en l'art ibèric de casa nostra.

Per l'art i per la fe⁴⁸⁴

No fa gaires dies, la premsa -entremig dels accidents del dia i les repetides noves municipals,- donava compte del robatori de l'església de Sant Domènec de Beuda, d'un pintura del xiv, havent-se detingut com a suposat autor un subjecte que es dedica al negoci d'antiguitats.

Aquest fet, per si sol, res significa; es repeteixen tant, però les noves aquestes, n'hi ha tantes d'altres que no es fan públiques, que mereixen que ens hi fixem una mica.

Les nostres petites esglésies rurals, pobres, humils, confiades en la seva humilitat i la seva pobresa, tenen les portes obertes de bat a bat a qualsevol fellonia; i tots sabem que justament elles, les més antigues, són les que guarden els millors tresors artístics de la nostra terra.

La pintura del tres i del quatre-cents, l'orfebreria romànica; les robes i les joies del xiv i del xv les havem de cercar en les nostre petites esglésies, mig enrunades on són difícils de guardar. La pluja i el sol que es filtren per les esquerdes de les seves naus, fan malbé, molt sovint, una valuosa taula catalana; i en els arcons de les sagristies, se guarda, sense pany, un marfil preciós, o una vella dalmàtica.

Jo no sóc pas partidari d'un museu com una mena d'asil per les velles coses. No. Un retaule en la penombra del temple, mutilat i borrós que sia, és mil vegades més interessant que en la freda vitrina catalogat. Però quina altre manera hi ha per salvaguardar aquest tresor religiós?

Si fos possible una restauració perfecte de cada una de les esglésies rurals, per encaixar perfectament l'obra d'art que s'hi guarda, tot temor s'hauria esvaït; però és impossible. Així ho han vist els venerables Prelats que han organitzat amb tant amor i intel·ligència als museus diocesans de Vic i de Tarragona i de Solsona, en els que, al temps que prenien nova vida les bel·leses arqueològiques que s'hi acoplaven, sortien eminències i voluntats tan fortes per a dirigir-les com Mossèn Gudiol a Vic i Mossèn Serra a Solsona.

Per què no és factible, a Girona, una cosa semblant?

Però sobretot, hi ha una cosa que reclama atenció i cura urgent. Girona té unes ruïnes, una església romànica, que es frisa per a poder guardar dins la seva nau, mutilada barroerament, tant tresor religiós, exposat a l'urc i a la fellonia, l'església de Sant Nicolau.

⁴⁸⁴ Palol, M. de. (31 juliol 1927). Per l'art i la fe. *Diario de Gerona*, p. 2.

No us imagineu quan bell seria poder admirar dintre les seves voltes, sobre els braços oberts de la Gran Creu romànica de Vilabertran -els retaules catalans de Sant Quirze d'Arbúcies, i de S'Agaró; els retaules gòtics de Sant Miquel de Cruïlles, i de Púbol i de Canapost; el Crist magnífic del Greco, de l'església olotina i tantes i tantes riqueses atresorades per la devoció, segles i segles, en les nostres esglésies, moltes ja abandonades al culte?

Jo crec que si això fos, tots el gironins sense faltar un, captaríem per a redimir la petita església de Sant Nicolau; per a tornar-la a la religió i a l'art. Ella no seria, no un museu més; seria una església més, ressorgida la llum després d'un somni de segles, en la que cada home de les encontrades gironines, l'Empordà i la Selva, la Garrotxa i el Gironès, hi trobaria la seva petita església poblerenca, amb el més valuós d'ella, amb el més viu i més pur de la seva fe secular.

La restauració de l'església de Sant Nicolau, és un deure que tenim els ciutadans; el museu una gràcia, una mercè, que el Prelat ens pot concedir; una cosa i altre juntes, una glòria més per a la terra que sap estimar el seu passat i posa la seva fe damunt de totes les coses.

Tan de bo que la realitat vingués un dia a donar un valor a les fantasies que acabem d'escriure.

En la llum violeta del paisatge⁴⁸⁵
dorm i reposa un pensament d'amor...
¡Oh benamada i exquisita imatge
que en tot deixes perfum i resplendor!...

⁴⁸⁵ Palol, M. de. (1929). *El ventall del poeta*.

Pròleg⁴⁸⁶

La volada que ha pres, arreu del món, l'estudi de la geografia, ha cristal·litzat doblement entre nosaltres, amb l'alegria nova de retrobar-nos i conèixer-nos com una cosa viva i forta; talment com si, en una convalescència primaveral, ens fos plaent de contemplar com la joventut pren més saba i més bellesa en nosaltres.

A Catalunya, els estudis geogràfics tenen l'encís de la tradició que embelleix i de l'esport que enforteix; és una barreja d'art antic i d'excursionisme, sàviament relligats per un impuls sentimental, tant quant el mestratge com al deixeble pot referir-se.

Les més fortes intel·ligències i els més fervents entusiasmes s'han ajuntat a col·laborar en aquesta tasca de reconstrucció de la terra nostra i el seu coneixement i divulgació, perquè el mateix sentiment els abranda.

En publicar darrerament l'estudi de la Comarca de Girona, una de les obres més plenes de valor de realitat que s'han escrit en aportació a l'estudi de Catalunya, ja En Miquel Santaló justificava la publicació de les dades per ell acoblables, referents a la comarca gironina, a un impuls sentimental per damunt de tota altra cosa.

Nosaltres, en llegir-la, prou sospitàrem que aquell impuls que havia deixat «interinament acabada» una obra, no havia pas d'esvair-se així com així l'esperit inquiet d'En Santaló. Les noves pàgines d'avui, us donen la raó.

I aquest llibre d'ara, sí que és l'impuls sentimental de la seva labor realitzada, mal que ell no vulgui confessar-ho.

En l'estudi del Gironès, En Santaló era l'escriptor auster, que ni un moment deixà d'escriure en fred la seva obra. Si alguna vegada el cor s'n'hi anava més enllà que el cervell, s'aturava i girava en sec, convençut que, per a fer que els ulls admirin un bell campanar, per exemple, no és precís fer brandar les campanes. Era una obra escrita didàcticament des d'una cambra d'estudi que tenia les finestres obertes al paisatge pla i assolellat del Gironès, una obra laborada en repòs, per a ésser un repòs estudiada.

⁴⁸⁶ Palol, M. de. (1931). Pròleg. Dins: M. Santaló, M. *El Gironès i Banyoles* (p. 5-7). Barcelona: Talls. Hostench.

Jo no sé si ell haurà gosat més o menys en escriure una o altra obra. La primera, però, té per a nosaltres un poc de la fadiga encomanadissa d'haver-se escrit després de trescar serres enllà, dibuixant plànols i croquis, reunint fotografies... La primera, és el paisatge que ve a la cambra de treball. Aquesta d'ara, és tot al revés; és l'obra escrita per a platxeri d'un esperit: viu, brillant, alegre; és l'obra del pedagog que s'aixeca de la seva cambra de treball i se'n va al paisatge. No és l'obra del qui cerca, del qui dedueix, del qui investiga, sinó la del qui sap les coses, i les fa admirar i les admira.

En aquestes planes del llibre, la calor del cel i dels camps i de les serralades, brilla netament; les nostres joies arquitectòniques hi són mostrades amb un refinament d'artífex més que altra cosa.

En Santaló, en aquesta nova obra, ens porta per la mà als indrets, que més el seduïren en les seves emocions que ne la seva altra obra, El Gironès, esborra en escriure.

– Atureu-nos aquí – diu. I la seva pinzellada de color, sòbria, sense oripells ni romanticismes, ens descriu un paisatge blau i cadmi de Canet o de Rocacorba, o el verd violeta del Ter, al fons del qual es mig esborren, en la seva pàtina d'or vell, les siluetes de les esglésies de Girona.

I és que, en resum, ha pensat i escrit un llibre per a la joventut, sobre tota altra cosa. Un llibre amable de llegir tot fent camí per la muntanya.

L'esperit venerable del nostre Cèsar A. Torres passa ben sovint pel paisatge de l'obra, tota ella amarada de catalanitat d'aquest amor a les nostres coses, i aquell mestratge, que sabé fer de l'excursionisme quelcom més que un amable deport, li donem una vigoria insòlita.

El coneix, més que ningú, per la seva professió i el tracte amb els deixebles, l'afany de saber i la inquietud que batega en l'esperit de les nostres joventuts, i així com no hem d'amonestar-los de l'esnobisme de voler viatjar per terres estranyes sense haver, abans, caminant pam a pam per les nostres contrades, també sabem que el seu deler és el saber-la tota entera, com una cosa racional, conèixer-la al fons, des de la boira de la geologia, a la vida menuda i diversa de la flora. I tota entera, així els hi ofereix, En Santaló, en aquesta obra sobre el Gironès i Banyoles.

Agraïments.

Gràcies Mita perquè des de sempre m'has sabut transmetre la passió per la història de la literatura.

Gràcies Lourdes per les hores de conversa sobre literatura, història i la vida en general, sense els teus consells aquest treball no s'hagués pogut realitzar.

Gracias compañeros del Departamento por las horas pasadas juntos, sobretodo a Enrique, Annabel, Alessandra e Ioana.

Gràcies Iolanda i Irene per els suport que m'heu donat i per l'ajuda que m'heu brindat tan altruïstament.

Gràcies a la família Palol, Maria i Miquel, per la vostra generositat i per deixar-me acostar a en Miquel.

Gràcies família per la confiança i el recolzament que sempre he rebut per part vostra: Jordi, Carme, Lluís, als meus avis i a la resta de família.

Gracias a la gente de Granada, sin vosotros esta aventura no hubiera tenido sentido: FDavid, Javi, Germán, Juan, Miguel A., José Antonio, Adela, Trini, Javier, Isa M., María, Almu, Elena, Jordi, Ana, Fadia, Silvia, a los diente de oro, Isa. L, a los del Trastero y a todos los que os habéis cruzado en mi camino.

Gràcies als gironins que des de la distància m'heu sabut encoratjar: Clara, Damià, Àgata, Albert, Ester, Laura, Anna P. R., Mariàngela, Laia, Jaume, Olga, Marta C., Pere, Pol, Iñigo, Quim, Isa, als santpauencs que des de sempre m'heu acompanyat vagi on vagi, Marta T. i a tots aquells que em deixo i que tantes hores us he robat.

Gràcies família UdG, que tot i estar separats, sempre us he tingut a prop: David, Marina, Montse G., Sílvia, Eva, Anna G., Montse R., Vero, Alícia, Sandra, Núria, Leo i Guillem.

Y por último, y no menos importante, a los compañeros de París, gracias por las horas vividas a vuestro lado: David, Lucia, Gemma, Miguel, Rafa, Sole, Paula, Angel, Azu y Cédric, siempre nos quedará Overkrampf.

